ВЫПИСКИ
ИЗЪ СТАРОПОЛЬСКОЙ СЛОВЕСНОСТИ
СО СЛОВАРИКОМЪ

СОСТАВИЛЪ
Романъ Брандтъ.

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Предлагаемыя здѣсь выписки изъ старопольской словесности предназначены главнымъ образомъ для упражненія въ польскомъ языкѣ студентовъ-словесниковъ, и потому составитель имѣлъ въ виду прежде всего, чтобы перепечатываемые отрывки представляли интересъ по языку; однако онъ вмѣстѣ съ тѣмъ заботился также объ интересѣ по содержанію. Въ расположеніи писателей онъ руководствовался Хрестоматіей Ѳедора Францовича Вержбовскаго *); кое-какія статьи даже заимствованы изъ этой книги, въ иныхъ случаяхъ (въ нѣкоторыхъ извлеченіяхъ изъ Яна Кохановскаго) произошло случайное совпаденіе сдѣланной уже ранѣе для гектографскаго изданія выборки съ означенной хрестоматіей,—обыкновенно же составитель намѣренно уклонялся отъ такого совпаденія: такъ онъ не взялъ изъ «Придворнаго» Луки Гурницкаго самаго интереснаго мѣста—о языкѣ, какимъ долженъ выражаться придворный, потому что оно напечатано у Вержбовскаго. (Взятъ отрывокъ непосредственно предшествующій).

Тексты составитель охотно бралъ изъ старопечатныхъ изданій, каковыхъ ему удалось найти нѣсколько въ Типографской библіотекѣ, по любезному указанію завѣдовавшаго нѣкоторое время этой библіотекой Петра Алексѣевича Лаврова.

Воспроизводятся тексты по возможности точно; но иногда все-таки допущены измѣненія. Устранены явныя описки и опечатки: pobib вм. pobil стр. 2, пс. III, 7, przyol вм. -ϕl стр. 3, пс. VI, 9, obrzod вм. -ϕd тж., пс. XLIX, 17; на стр. 130, въ строкѣ 143 напечатано spanie и въ 144—wstanie, тогда какъ у Бобровича, наперекоръ смыслу, читается сперва wstanie, а потомъ spanie; на стр. 134, стрк. 9, вм. невозможнаго znajdownł, поставлено -wał. Изрѣдка составитель позволилъ себѣ вносить въ текстъ и коньектуры, оговаривая ихъ въ примѣчаніяхъ, или же обозначая ихъ при помощи скобокъ, округлыхъ и угловатыхъ,

*) Ѳедоръ Вержбовскій. Польская хрестоматія. Пособіе для высшихъ классовъ среднихъ учебныхъ заведеній. 2 изд. Варшава 1888.



изъ коихъ первыя указываютъ на недостачу, вторыя—на излишество: напр. wszy(t)cy, стр. 4. псал. CXXVIII, ст. 4, гдѣ недостаетъ t, mył [sie] będę, стр. 2, пс. 6, ст. 6, гдѣ sie излишне; siłę [albo moc], стр. 4, пс. CXXXVII, ст. 4, гдѣ albo moc есть глосса. При помощи двойныхъ скобокъ иногда внесены въ текстъ поправки: такъ wszyt[ki](cy), стр. 4, пс. CXXXVII, ст. 5, означаетъ, что въ рукописи стоитъ wszytki, а нужно -cy. Неоговоренной осталась, насколько помнится составителю, только одна, притомъ, какъ кажется, несомнѣнная поправка—Grudziędzka вм. -iedz- стр. 76, строф. CCCLXVI. Скобками составитель пользовался и въ тѣхъ случаяхъ, когда не былъ увѣренъ, какъ слѣдуетъ произносить какое-нибудь двусмысленное начертаніе, напр. Sądzicie (Sądźcie?), стр. 4, пс. LXXXI, ст. 3—въ рукописи (Sǫdzyce), гдѣ y можно понимать и какъ гласную, и какъ мягкостный знакъ. Скобки послужили также для восполненія сокращеній, коими могли бы затрудниться неопытные читатели, напр. на стр. 25 стрк. 4, R(zeczy) P(ospolitéj) и roku 1549 (tysiąc pięćset czterdziestego dziewiątego) *). Написанія Ch(rys)t(us) и Chr(ystus)a, стр. 6, стрк. 3, 11 и 16—17, основаны на читаемомъ тамъ же, стрк. 19, Chrsa, равно какъ на формахъ Krystus и Jezu-Krystusowo, стр. 7, стрк. 5 св. и 5 сн.; возможно однако, что все-таки слѣдовало бы написать Chryst и Chrysta: срв. Jezu Kryst (стр. 8, стрк. 11 сн.; стр. 13, строфа 11), Jezu Krysta (стр. 8, стрк. 1 и 22—23) и Jezu Kryste (стр. 13, строф. 8).

Значительныя вольности допущены относительно правописанія, которое обыкновенно измѣнено по теперешнему: строго различаются i и y, употребляются j, ó и т. д. **). Особенно много измѣненій произведено въ первыхъ, библейскихъ текстахъ, кои, по своей тарабарской графикѣ, представляютъ большія затрудненія, хотя они, съ другой стороны, благодаря простотѣ языка и благодаря тому, что содержаніе ихъ знакомое, особенно удобны для начальнаго чтенія; образцы ихъ графики помѣщены въ концѣ хрестоматіи. Съ графикой старопечатныхъ книгъ можно ознакомиться по отрывкамъ изъ Мархолта, Реева Визерунка и Звердядла и изъ стихотвореній Яна Кохановскаго; существенныя особенности этого рода сохранены также въ выпискѣ изъ Энеиды Андрея Кохановскаго. Въ нѣкоторыхъ отдѣльныхъ случаяхъ составителю казалось нелишнимъ, среди правленной орфографіи, удержать написаніе подлинниковъ: такъ онъ воспроизвелъ буквы

*) Насчетъ года срв. однако „Поправки“.
**) Сверхъ обычныхъ знаковъ еще внесенъ грависъ, какъ знакъ ударенія, напр. chcècieli стр. 8, стрк. 5.

k и t въ словахъ pomókł и upatł, стр. 18, ст. 227 и 234*), и написалъ фамилію Tęczyński черезъ an, стр. 14 и 15, ст. 3 и 24. Въ двухъ-трехъ случаяхъ — чуть-ли не напрасно — воспроизведены и правописные курьёзы: таковы начертанія Kriski и szcziге (стр. 63, стрк. 9 и 11), съ i вм. y, въ текстѣ, гдѣ эти буквы уже употребляются по теперешнему. При передачѣ старопечатныхъ изданій иногда возникало затрудненіе насчетъ выговора буквы s и постановки на ней мягкостнаго акута: таковы прикладки wymyślone и kwaśno (стр. 64, стрк. 6 и 8), гдѣ, чего добраго, могло и не слышаться мягкаго ś (особенно во второмъ) — въ печати мы видимъ здѣсь ſ высокій, безъ ударенія, хотя д. б. лишь потому, что послѣднее неудобно было приладить къ такой буквѣ. Порой можно усумниться, имѣемъ ли мы дѣло съ личною либо мѣстною особенностью, или же съ простою опечаткой. Таково двукратное czas, съ наклоненнымъ а, въ отрывкѣ изъ Зверцядла, стр. 35, стрк. 16 и 36 стрк. 3 — обыкновенно читается czás, съ чистымъ а, соотвѣтственно чешскому čas, съ краткостью (такъ и въ нашей хрестоматіи, стр. 43, стрк. 11 снизу; стр. 50, ст. 39; стр. 51, пѣсня XXIII, ст. 5; стр. 119, ст. 229). Оговорки требуетъ еще передача стариннаго ϕ черезъ ę, вм. обычнаго ą, въ открытомъ слогѣ такихъ причастій, какъ ciekęcych стр. 1, псал. I, ст. 3, płaczęcy стр. 7, стрк. 14, bolęce стр. 9, стрк. 4—3 сн., основанная на показаніяхъ чешскаго языка и на такихъ формахъ, какъ leżęcy у Гавинскаго (стр. 16х, ст. 3), срв. составителевъ «Отзывъ о сочиненіи О. Пр. Тим. Дим. Флоринскаго. Лекціи по славянскому языкознанію, часть II», въ Отчетѣ о присужденіи премій проф. Котляревскаго въ 1898 г. — Сборникъ Отдѣленія русскаго языка и словесности, т. LXVII, стр. 9 (209). Оговорю однако здѣсь, что по-старинному вѣроятно не слѣдуетъ читать -ęсу, а -ąсу, съ краткимъ ă, тогда какъ -ąс представляло, на мѣстѣ позднѣйшаго ŏ, ā долгое, и 2) примѣненіе къ болѣе обычному усѣченному ңапричастку на ŏс, или на āс съ долгимъ ā, (срв. аналогичное явленіе у чеховъ) могло начаться уже весьма рано — въ Пулавской напр. псалтыри мы читаемъ (пс. XXII, 7, у насъ на стр. 20) vpawayączа, правда съ ą, а не съ ϕ, однако не съ ę. Измѣнивъ въ стихотвореніи Do Boga, ст. 4 (стр. 30), въ написаніи Raczysz, sz на ż, составитель имѣлъ въ виду намекнуть читателю на тó, что передъ нимъ не изъявное наклоненіе, а велительное архаической формы, въ сліяніи съ частицею.

*) Однако на стр. 64, стрк. 11, онъ букву t въ словѣ prętko замѣнилъ черезъ d, т. к. тутъ едва-ли возможно сомнѣніе относительно выговора, а въ добавокъ то-же слово нѣсколько выше, въ томъ-же старопечатномъ изданіи, представляетъ букву d.

Весьма свободно составитель обращался со знаками препинанія, не заботясь въ этомъ отношеніи о воспроизведеніи подлинниковъ, а исключительно о выясненіи смысла. Еще онъ внесъ во всѣ стихотворные тексты нумерацію стиховъ, или же строфъ (готовая нумерація нашлась лишь въ немногихъ текстахъ). Ненумерованными остались только стихи Вячеслава Потоцкаго, у котораго, имѣя передъ собой не цѣлую поэму, или хоть пѣсню, а лишь отрывокъ, пришлось бы прибѣгнуть къ совершенно произвольной нумераціи.

Въ приложенный къ настоящей хрестоматіи *словарикъ* вошли только такія слова̀, кои не находятъ себѣ соотвѣтствія ни въ русскомъ, ни въ церковнославянскомъ, или же имѣютъ иное значеніе: такъ туда не вошло словъ zielony, świat, gorzko, но есть pilny, gród, tęcza. Стремясь къ краткости, составитель изъ ближайше родственныхъ словъ обыкновенно помѣщалъ только одно: онъ счелъ напр. лишнимъ къ предметницѣ obłuda обманъ прибавлять прикладокъ и нарѣчіе obłudny и -nie, прописывать кромѣ глагола zyskać и первичное (м. б. и отвлеченное отъ него) имя zysk. Отмѣтимъ еще, что иногда значеніе предложныхъ глаголовъ слѣдуетъ искать подъ простыми, значеніе отрицательныхъ словъ— подъ положительными. Принятый въ словарикѣ, для удобства русскихъ, азбучный порядокъ нѣсколько отступаетъ отъ обычнаго.

За обязательное выясненіе цѣлаго ряда затруднительныхъ словъ и выраженій приношу благодарность многоуважаемымъ односпецьяльникамъ Бодуэну-де-Куртенэ и Нерингу.

Сознавая самъ за своими «Выписками» кое-какіе недостатки и допуская, что въ нихъ могутъ найтись и другіе, имъ не замѣченные, составитель тѣмъ не менѣе надѣется, что эта книга будетъ вполнѣ пригодна для того, что онъ поставилъ себѣ ближайшею цѣлью.

Романъ Брандтъ.

Изъ Флоріанской (Маргаритиной) псалтыри *.

Псаломъ I.

1. Błogosławiony mąż, jen jest nie szedł po radzie niemiłościwych, i na drodze grzesznych nie stał jest, i na stolcu nagłego spadnienia nie siedział jest. 2. Ale w zakonie bożem wola jego, i w zakonie jego będzie myslić we dnie i w nocy. 3. A będzie jako drzewo, jeż szczepiono jest podług ciekęcych wód, jeż owoc swój da w swój czas. 4. A list jego nie spadnie, i wszystko, czsokoli uczyni, prześpieje. 5. Nie tako niemiłościwi, nie tako—ale jako proch, jenże rzuca wiatr od oblicza ziemie. 6. Prz(e)to nie wstają niemiłościwi w sądzie, ani grzesznicy w radzie prawych. 7. Bo znaje Gospodzin drogę prawych, a droga złych zginie.

Псаломъ II.

1. Przecz skrżytało pogaństwo, a ludzie myślili są próżność? 2. Przystajali są królowie ziemscy, a książęta seszli są sie na gromadę przeciwo Gospodnu i przeciwo jego pomazańcu. 3. Roztargujmy jich przekowy i srzucimy s nas jarzmo jich. 4. Jen przebywa na niebiesiech pośmieje sie jim, i Gospodzin zwala śmiech w nich. 5. Tegdy mółwić będzie k nim w gniewie swojem i w rozsierdziu swojem zamąci je. 6. Ale ja postawion jeśm król od niego na Syon górze świętej jego, przepowiadaję kaźń jego. 7. Gospodzin

---

* По Нерингову изданію: Psalterii Florianensis partem polonicam ad fidem codicis recensuit apparatu critico indice locupletissimo instruxit Wladislaus Nehring. Posnaniae 1883.

rzekł ku mnie: «syn mój jeś ty, ja dzisia porodził jeśm cie. 8. Pożądaj ote mnie, i dam ci pogany w dziedziczstwo twoje i w trzymanie twoje kraje ziemskie. 9. Włodać będziesz nad nimi w mietle żelaznej, a jako ssąd zdunowy rozbijesz je». 10. A już królowie rozumiejcie, nauczcie sie, czso sądzicie ziemię. 11. Służycie Bogu w strasze, i wiesielcie sie jemu se drżenim. 12. Przyjmicie pokaznienie, bo snadź rozgniewa sie Gospodzin, i zginiecie z drogi prawej, 13. gdy rożgą na krótce gniew jego. Błogosławieni wszystcy, jiż imają w niem pwę.

Псаломъ III.

1. Gospodnie, przecz są sie rozpłodzili iżto mie męczą! wiele jich wstaje przeciwo mnie. 2. Wiele jich mółwi mojej duszy: «nie jest zbawienie jej w jego gospodnie». 3. Ale ty, Gospodnie, przyjemca mój jeś, sława moja, i powyszaję głowę moję. 4. Głosem mojim ku Gospodnu wołał jeśm, i wysłuszał mie z góry świętej swojej. 5. Ja jeśm spał i naspał jeśm sie; i wstał jeśm, bo Gospodzin przyjął mie. 6. Nie będę sie bać tysiąca luda ostąpajęcych mnie — wstań, Gospodnie, zbawiona mie uczyń, Boże mój. 7. Bo jeś ty pobił wszystki przeciwiajęce sie mnie przez winy, zęby grzeszników starł jeś. 8. Boże jest zbawienie, i nad ludem twojim pożegnanie twoje.

Псаломъ VI.

1. Gospodnie, w twojem rozsierdziu nie swarz mie, ani w twojem gniewię kazni mie. 2. Smiłuj sie nade mną, Gospodnie, bo niemocen jeśm; uzdrów mie, Gospodnie, bo zamącony są wszytki kości moje. 3. I dusza moja zamącona jest barzo — ale ty, Gospodnie, dokąd? 4. Obróć(-ci?) sie, Gospodnie, i wytargni duszę moję: zbawiona mie uczyń prze miłosierdzie twoje. 5. Bo nie jest we śmierci jenże by ciebie pomniał; ale w piekle kto sie będzie kajać? 6. Usiłował jeśm w mojem płaczu—myć [sie] będę po wszytki nocy łoże moje: [se] słzami mojimi łoże moje smoczę. 7. Zamąciło sie jest od rozsierdzia oko moje, postarzał jeśm sie miedzy wszemi nieprzyjacioły mojimi. 8. Odstąpcie ode mnie wszytcy, jiż czynicie lichotę — bo wysłuszał Gospodzin głosa płaczu mego. 9. Wysłuszał Gospodzin

prośbę moję, Gospodzin modlitwę moję przyjął. 10. Zapalajcie sie
i zamąceni bądźcie silną; wszytcy nieprzyjaciele moji—obróceni i
zapłonęli bądźcie barzo rychło!

Псаломъ XLIX.

1. Bóg bogów Gospodzin mółwił jest i wezwał ziemię. 2. Od
słuńca wzchoda aż do zachoda, od Syon wielebność krasy jego.
3. Bóg [nasz] jawnie przyjdzie, Bóg nasz, i nie będzie milczeć.
4. Ogień w obeźrzeniu jego sie zażże, a w okręgdze jego burza groź-
na. 5. I przyzwał nieho s wirzchu i ziemię, obeźrzeć lud swój.
6. Zgromadzajcie jemu święte jego, jiż obrządzają zakon na ofierę.
7. I wzwiastują niebiosa spawiedlność jego, bo Bóg sędzią jest.
8. Słuchaj lud mój, a będęć mółwić, Izrael, i świadczyć będę tobie
[Boże]—Bóg twój ja jeśm. 9. Nie w ofierze twójej karać będę cię,
bo ofertorzyje twoje w obeźrzeniu mojem są zawżdy. 10. Nie wezmę
z domu twego cieląt, ani z stad twych kozłów. 11. Bo moja są
wszystka źwierzęta lasów, kobyły na górach i wołowie. 12. Poznał
jeśm wszystki ptaki niebiesskie, i cudność roléj se mną jest. 13. Acz
mi będzie chcieć sie jeść, nie powiem tobie, bo mój jest okrąg
świata i pełność jego. 14. Aza jeść będę mięso byków, albo krew
kozłowę pić będę? 15. Ofieruj Bogu ofierę chwały i wracaj wirz-
chnemu obietnice twoje. 16. I wzowi (wzów?) mie w dzień zamę-
ta — wytargnę ciebie, i poczcisz mnie. 17. Ale grzesznemu rzekł
Bóg: czemu ty wypowiadasz sprawiedlności moje, obrząd mój prze
usta twoja? 18. Ty zaprawdę nie naźrzał jeś czci, i porzucił jeś
mółwy moje zasię. 19. Gdy jeś widział złodzieja, bieżał jeś s nim;
i s cu(dzo)łożcami część twoję kładł jeś. 20. Usta twoja opłwita
była zgłoby, a język twój śpiewał jest leść. 21. Siedząc przeciwo
bratu twemu mółwił jeś, i przeciwo synowi macierze twojej kładł
jeś szkodę — to jeś czynił, a ja jeśm milczał. 22. Wnimał jeś źle,
iże będę tobie podobny — karać cie będę i postawię przeciw tobie
oblicze twoje. 23. Rozumiejcie temu, jiż zapominacie Boga; być
niekiedy nie połapił, a nie będzie, jenże by odjął. 24. Ofiera chwały
poczci mie, a tamo droga, jąż pokażę jemu zbawienie Boże.

Псаломъ LXXXI.

1. Bóg stał we zborze bogów — w pośrzodku za prawdę bogi rozsądza. 2. I dokąd sądzicie lichotę i oblicze grzesznych bierzecie? 3. Sądzicie (Sądźcie?) niejmajęcemu i sirocie, cichego i ubogiego sprawcie. 4. Wytargńcie ubogiego, i niejmajęcego z ręki grzesznego wywolcie. 5. Nie wiedzieli są ani rozumieli, we ćmach chodzą — poruszą sie wszystka założenia ziemie. 6. Ja jeśm rzekł: bogowie jeście i synowie wysokiego wszystcy. 7. Wy zaprawdę jako ludzie mrzecie, a jako jeden ze książąt padniecie. 8. Wstań, Boże, sądzi (sądź?) ziemię, bo ty dziedzicem będziesz we wszech poganoch.

Псаломъ CXXVIII.

1. Często wybijali mię ode młodości moje, rcy ninie Izrael. 2. Często wybojowali mię ode młodości mojej, ale nie mogli mnie ostać. 3. Na chrzebcie mojem kowali są grzeszni, przedłużali są lichotę swoję. 4. Pan prawdziwy setnie wirzchy [albo żyły] grzesznych—osromoceni bądźcie i obróceni opak wszy(t)cy, jiż nienaźrzą Syon. 5. Bądźcie jako siano strzeszne, jeż drzewiej niż je wytargają zwiędnie. 6. Z jegoż nie napełnił ręki swojej jenże będzie żąć, i łona swego jenże snopy zbirać będzie. 7. A nie rzekli są jiżto mijachę: «błogosławienie Panowo na was, błogosławili śmy wam w imię Panowo».

Псаломъ CXXXVII.

1. Chwalić cię będę, Gospodnie, we wszem sercy mojem, bo słuszał jeś wszytka słowa ust mojich. 2. Przed obliczym [albo oczyma] angielskim[a] będę gąść tobie, i pokłonię się ku kościołu świętemu twemu, i ch(w)alić będę imię twoje 3. na miłosierdzie twoje i prawdę twoję—wieliczył jeś nade mną wszytko imię święte twoje. 4. W którykoli dzień wzowę cię, usłyszy mie—wzmnożysz w duszy mojej siłę [albo moc]. 5. Chwalić cię będą, Panie, wszyt[ki](cy) królewie ziemie, bo słyszali wszytki słowa ust twojich. 6. Bychę piali na drogach Panowych, bo wielika jest sława twoja Panowa. 7. Bo wysoki Pan, a śmierna ogląda, a wysoka od daleka znaje. 8. Będę li chodzić weśród zamęta, ożywisz mię, i nad gniewem nieprz(yj)a-

cielów mojich wściągnął jeś rękę twoję—i zbawiona mię uczyniła prawica twoja. 9. Pan opłaci (opłać?) za mię; Pan, miłosierdzie twoje na wieki,—działa ręku twoju nie gardzi (gardź?).

Общая исповѣдь.

(1375 г.) *.

Ja gr(z)eszny człowiek kaję sie oćcu i mile (miłej) Marie, matce Boże(j), i wszem świantym, i tobie, otcze duchowny, mych wszech grzechów, com sie jich dopuścił ot mego porodzenia aż do dzisie(j)-szego dnia mą pięcią rozumu (-mów): weźrzenim, słyszenim, ukuszenim,.....pomyszlenim, przemówienim. Jakośm co często zgrzeszył, tego mi dzisia żal ot mego prawego serca, i tego sie kaję. Kaję sie teże, iżem sie dopuścił siedm śmiertnych grzechów: w pyszności, w pijaństwie, w łakomstwie, w gniewie [w żarze], w zawiści, w nienawiści, nieczystotę mego żywota, i we śnie i na jawie, w lenistwie, dopuszczenim złego, opuszczenim dobrego. Jakośm koli mego twórca roz(g)niewał, tego mi dzisia żal ot mego prawego serca. Kaję sie teże, iżeśm nie popełniał sześciora miłosierdzia twórca mego: ubogiego łacznego nie nakarmił ani napojił, pustego nie obłożył (obłoczył?), nagiego nie przyodział, jętego nie wucieszył, niemocnego nie nawiedził, martwego do grobu nie przyprowadził. Jakośm to częstą omudził, tego mi żal. Kaję sie teże, iżeśm przestąpił dziesięciorą bożą kaźń, te jeśm nigdy nie popełnił ja, co mi mój tforzec kazał, mego miłego gospodzina ot mego serca nie miłował, jego święte męki nie opłakał, jego świantych pięci ran nie opłakał, świantego wiernego bożego ciała dostojnie nie przyjmował, mego otca i me macierze nie czcił, częstom si(e) nie gniewał mych grzechów, cośm sie jich dopuścił. Tego mi żal i tego sie kaję, i proszę Twórca wszemogancego w tro(j)cy jedynego, i mili(-łe или -łej) matki boże, i wszech świantych, i ciebie, oćcze duchowny, by mie raczył rozdrzeszyć mych wszech grzechów wiadomych i niewiadomych. Amen.

---

* По Нерингу, Altpolnische Sprachdenkmäler. Systematische Uebersicht, Würdigung und Texte. Berlin 1886.

Изъ Гнѣзенскихъ проповѣдей.

(Около 1420 г.) *.

Dziatki miłe, nasz Ch(rys)t(us) miły jest on swe święte apostoły tèmuto nauczał był, kàkoćby oni na tomto świecie miedzy chrześcianami bydlić mieli, a przetoć on rzekł jest był k nim, rzekąc tako: Bądźcie tako mądrzy, jakoć są węźewie mądrzy. Iżci napir(w)-sze wąż tęto mądrość ma, iże gdyż ji ch(c)ą zabić, tedyć więc on kryje i szon(u)je swą głowę, a o ciałoć on nic nie dba; a takieżci święci apostoli sąć oni to byli czynili. Aleć nawięce święty Bartłomiej jest on to był czynił, iżeć on swe głowy, toć jest miłego Chr(ystus)a jest był szonował. Wtóreć przyrodzenie jest to węźewe, iże gdyż się on ch(c)e odmłodzić, tedyć więc on je gorzkie korzenie, a potem więc on wlezie w durę ciasną; a tako więc on tamo (z) siebié starą skórę zé(j)mie. A takież my zdrućmy (z) siebie starą skórę, toć jest stare grzechy, a jedźmy teże gorzkie korzenie, toć jest iżbychom na temto świecie niektórą mękę prze miłego Chr(ystus)a cirpieli na naszem ciele. A toć święty Bartłomiej jest on to był uczynił, iżci on skórę swego ciała prze miłego Chr(ystu)sa dał jest był obłupić—iże pisze się nam o tem tako: iże gdyż jest on króla teto ziemie Indye jest był okrz(c)ił i na wiarę kr(z)eścijańską jest ji on był nawrócił, tedy więc biskupowie teto jiste ziemie są się oni byli sjachali, a świętego Bartłomieja są oni byli jęli, a do brata tego jistego króla są go oni byli przywiedli. Tedy więc tento jisty król jest się był nań roz(g)niewał, tego dla iżeć bóg jego, cóż mu jest było to imię Astarot dziano, jest on s wysokości na ziemię spatł był a w proch jest się on był obrócił. A tako więc on król siln(y)m gniewem jest na sobie swe odzienie rzazał był, a świętego Bartołomieja kazał jest był na prongę zawiesić, a miotłami ji bić i s jego ji skóry żywo obłupić. A gdyż więc oni są mu to byli uczynili, tedy więc potem oni są ji byli ścięli. A pr(z)eztoć on skórę swego ciała jest był zdrzucił, iżbyć on koronę królewstwa niebieskiego był zasłużył.

---

* По Нерингу, Altpolnische Sprachdenkmäler.

Житіе Св. Błąsia *.

Teda uźrzewszy to ci iści łowcy jeli od nich i powiedzieli swemu starzejszemu, jenże przyczyniw więcej panostwa, i posłał je ku świętemu Błażeju, każę świętego Błażeja przed się przywieść. Tej istej nocy Krystus świętemu sie Błażeju pokazał a rzkąc jemu: «Błażeju, żywą ofierę mnie ofieruj!» Potem zjutra rycierze i panosze póń (въ рук. poon) przyjeli a rzkąc: «Błażeju, wynidzi — woła cie książę. Teda wystąpiw święty Błażej, przywitał je a rzkąc jim: «dòbrzeście przyszli, synowie mili; już widzę iż mie Bóg nie zapomniaał—gotów ci jeśm s wami jechać, gdziekoli chcecie». Teda tę całą drogę kazania nie przestajał, a cuda wielika czynił. Osobnie jedna niewiasta syna swego k niemu przyniosła, jemuż synowi kość rybia w gardle uwięzła, od jejże już skończeć zaczynaał. Mać tego dziecięcia płaczęcy pożądała pomocy od świętego Błażeja. Swięty Błażej poprosiw Boga, rękę swą dziecięci na głowę włożył, od jegoż dotknienia dziecię pełne zdrowie wzięło. Jini niemocni, ślepi i chromi, przez jego prośbę uzdrowieni byli. Takie jedna niewia(sta)..........a zatym uźrzeli wilka, a on wieprza zasię niesie i puścił ji cała i zdrowa onej niewieście. A gdyż w miasto przyniesion święty Błażej, teda sędzia tego miasta przykazaaw ji w ciemnicę przez noc wsadzić, a drugiego dnia kazał ji przed się przywieść, jemuż słodkimi słowy rzekł: «miej sie dobrze, Błażeju, przyjacielu naszych bogów!» Swięty Błażej jemu odpowiedział a rzkąc: «miej sie dobrze, dobry sędzia, ale nie mólw, by waszy bałwanowie bogowie byli—aleć są djabli, jiż se wszemi s tymi, czsóż sie jim modlą i w nie wierzą, wiecznemu ogniu przysądzeni będą». Rozgniewaw sie sędzia przykazał ji kijmi bić, a zbiwszy zasię w ciemnicę wsadzić. Swięty Błażej jemu rzekł: «wiło! mnimasz, by twe[j] męki mogły odjąć miłość bożą, jaż jest ućwierdzona w siercy meem? gotów ci jeśm jić nie tele w ciemnicę, ale i we śmierć prze imię Jezu-Krystusowo». A s tym przez noc wsadzon do ciemnice. Potem wwiedzion przed sędzię, jenże jął ji namałwiać, onże grozą onże dobrą rzeczą, aby sie odwrócił od krześciańskiej wiary.

* Biblioteka Ossolińskich. Poczet nowy. Tom IV. Lwów 1864, str. 173—191 i 192—202.

Święty Błażej możnie żądał cirzpienia prze Jezu Krysta. Uźrzew to sędzia, kazaał ji...........zbirać, prze jąż sędzia daał je sjimać, chcąc je przymęczyć, aby sie jich bałwanom modliły. Teda jemu ony niewiasty odpowiedziały: «czarny są waszych bogów obrazy; ale chcècieli bychom sie jim modliły, odpuścicież naam, acz je do wody doniesiemy i zmyjemy—więc uźrzycie, iż ci sie jim będziemy modlić». Teda sędzia tego wszego jim powolił. Ty isty niewiasty wziąwszy ony djabelskie obrazy, niesły je do jeziora i stopiły a rzkąc: «sąli to bogowie, niechać wylazą z tego jeziora!» To usłyszew sędzia, wściekłym gniewem jął sie saam bić a rzkąc swym sługam: «nędzni! czèmuście nie chowali bogów naszych, aby sie jim ta niecześć nie stała? Jidźcież, przywiedźcie przed mię ty niewiasty!» A gdyż są przywiedziony, rzekł jim sędzia: «także wy dobrą rzeczą mółwiąc zdradziłyście mie w mych bogoch—wmietàłyście je w jezioro!» Jemuż niewiasty odpowiedziały: «Bóg wszemogęcy wie myśl człowieczą. A gdyż to twoji bogowie byli, czemuż tego czso sie jim stało nie wiedzieli?..........skwarzonym ołowem oblewać, a potem kazał je powiesić i kazał je żelaznymi osękami targać, jichże ciała w śniegowej białości była..........
«bądźcie drużnego (т.-e. darzego?) sierca! dòbrzeście poczęły, dobrze doskonajcie: za krótką mękę weźmiecie wieczne wiesiele». Usłyszewszy to ony, teda s tego każda żądała miłościwie prze Jezu Krysta cirzpieć. Potem sędzia kazał je w wieliki ogień wmiotać, jimże ogień niczs nie szkodził. Uźrzew to sędzia, rzekł jim: «ostańcie swych czarów a módlcie sie naszym bogom! alboć waas każę wszystki ścinać». A ony jemu odpowiedziały: «dokonaj czsoś począł—jużci naas nasz miły Jezu Kryst woła k niebieskiemu królewstwu». Usłyszew to sędzia, kazał je wszystki pościnać. A gdyż je ku śmierci wywiedziono, pokląkszy na swa kolana, naczęły Boga prosić a jemu sie polecać a rz[e]kąc: «Gospodnie wszemogęcy, jenżeś naas wywiódł z ciemności przezwiarstwa a wwiodłeś naas w światłość twej słodkiej znajomości, czsożeś nasza ciała kazał sobie żywo ofierować—przyjmi dzisia nasze dusze: tobieć je polecamy». A zatym wszech głowy pościnany. Potem sędzia kazał przed się świętego Błażeja wywieść a rzkąc jemu: «chcesz sie bogom naszym modlić, czyli nie chcesz?» Święty Błażej jemu odpowiedział: «stradniku nędzny, nie boję-ć....

Изъ „Софіиной“ (Шарошпатацкой) библіи.

(Середины XV столѣтія) *.

Бытія гл. XXIX.

1. Tedy Jakób szedł, i przydzie do ziemie na wschód słuńca. 2. I u(ź)rzał studnicę na polu, a trzy sta(da) owiec stojąc około jej, bo s tej studnicej napawany, i zakładowana ta studnica kamieniem. 3. A mieli są obyczaj ònito pastuchowie, gdyż się wszytki owce seszły, tedy kamień odwalili i napawali owce, a napojiwszy lepak zasię założyli ònymto kamieniem. 4. Tedy Jakób rzecze ku pastucham: «Bracia, odkąd jeście?» Tedy oni otpowiedzieli, że z Aram. 5. I opyta jich, znàliby Labana, syna Nachorowa. Otpowiedzieli: «znamy». 6. I rzecze Jakób: «Zdrów-lì jest?» Tedy oni rzekli: «Dobrze się jima». I rzekli: «Otoć jidzie dziewka jego Rachel s stadem swym». 7. Tedy rzekł Jakób: «Daleko[li] jest jeszcze do wieczora, a nie jest godzina gnać stad do chlewów, ale napojić owce i gnać je lepak na pastwę». 8. Tedy oni rzekli: «Nie możemy, dojąd się wszytki stada nie zbiorą—bo nie odwalimy kamienia s studnicej, a stad nie napojimy». 9. To jeszcze miedzy sobą mówili, a w ten czas Rachel poszła z owcami oćca swego, bo jest pasła owce. 10. Tedy ją uźrzał Jakób, a wzwiedział, że jest siostra jego ujeczna, a owce jego uja, Labanowy. Tedy odwalił kamień, jimże studnicę zakrywano. 11. A napojiwszy dobytek, i jimie się jej całować. A zapłakaw, 12. i rzekł jej, iże jej jest brat, syn Rebeczyn. Tedy ona rychło bieżawszy, powiedziała oćcu swemu. 13. Jenże usłyszaw, iże przyszedł Jakób, syn siostry jego, wybiegł przeciw jemu i obłapił i pocałował i wwiódł ji do swego domu. 14. A usłyszaw, iże był przyrodzon jemu, tedy rzecze: «Ty jeś kość moja a ciało moje». A gdyż minie miesiąc temu, 15. rzekł jest k niemu: «Przètoli mi darmo będziesz służyć, iżeś brat mój? Powiedz mi, czso chcesz ode mnie wziąć? 16. A jimiał jest dwie dziewce — starszej dziano Lia, a młodszej Rachel. 17. Ale Lia miała jest oczy bolęce, a Rachel twarzy kraśnej a weźrzenia nadobnego, 18. którążto

---

* По изданію Малъэцкаго: Biblia królowéj Zofii żony Jagiełły (!) z kodexu Szaroszpatackiego... wydana przez Antoniego Małeckiego. We Lwowie 1871.



Jakób miłował. Odpowiedział jest: «Będęć służyć prze dziewkę twą Rachel, młodszą, siedm lat». 19. Tedy Laban odpowiedział jemu: «Lepiej ci jest, iżeć ją tobie dam, niźli jinemu mężowi — pzetoż ostań u mnie». 20. Tedy Jakób służył z Rachel siedm lat, a widziała się jemu mała wielmi chwila prze wieliką miłość. 21. Rzekł jest ku Labanowi: «Daj mi żonę moję, boć jest czas już się dokonał, ać bych wszedł k niej. 22. Jènżeto zezwaw wielikie przyjaciele na gody, uczynił swadźbę. 23. A gdy było wieczór, wwiódł k niemu Laban dziewkę starszą...24...jèjżeto jimię Zelfa. Ku nièjżeto 25. kiedy był Jakób podług obyczaja w[y]szedł, z jutra [a] uźrzał, iże to jest była starsza dziewka s nim, i rzekł jest ku ćciu swemu: «Czso jest to, czsóż jeś uczynił? A wszako jeśm tobie za Rachel służył—przecz jeś mi w nocy położył starszą? 26. Otpowiedział Laban: «Nie u nas tego wobyczaja, bychom młódszą pirwiej wydali za mąż. 27. Napełni tydzień dni tejto swadźby, a potem ci tęto dam, gdyż mi to będziesz służyć siedm lat». 28. A on wielmi rad przyzwolił. A gdyż tydzień minął, tedy pojmie Rachel, 29. jènżeto dał ociec (s) dziewką Balu. 30. A tak jimie żądać swadźby i pocznie poślednią więcej miłować niże pirwą, i służył jemu drugich siedm lat. 31. A widząc Bóg, iże nienawidział starszej, jèjżeto jimię Lia, otworzył Bóg jej żywot, a siostrę jej przezdziatkinię ostawi. Któražto począwszy i porodziła syna, i zdzieje jemu jimię Ruben...

III книга Царствъ, гл. XXI.

1. A po tych słowiech była tego czasu winnica Nabotowa Jezraelskiego, jaż była w Jezrael podle sieni Achabowy, króla Samarskiego. 2. I mówił Achab ku Nabotowi, rzekąc: «Daj mi winnicę swą, ać uczynię sobie zagrodę zielnę, bo mi jest w sąsi(e)dztwie a blisku mego domu! a dam tobie za nią winnicę lepszą, a jestliż się podobniej zda, dam ci śrzebra zacz stoi. 3. K temu otpowie Nabot: «Smiłuj się nade mną pan, abych nie dał dziedzicstwa oćców mych tobie». 4. Tedy przyszedł Achab do domu, gniewając się a gorląc się s tego słowa, jeż mówił k niemu Nabot Jezraelitski, rzekąc: «nie dam tobie dziedzięstwa oćców mych». A porzucił się na łoże swe, obróciw twarz swą k ścienie, i nie jadł chleba. 5. Tedy

wszedszy k niemu Jezabel, żona jego, i rzecze k niemu: «Czso jest tego, z niegoż się zasmęciła dusza twa, przecz nie jęsz chleba?» 6. On jej otpowie: «mówiłem ku Nabotowi Jezraelskiemu, rzekąc jemu: daj mi swą winnicę, a weźmi za nią pieniądze, a jestli się lubi tobie, dam za nią lepszą winnicę; a on rzekł: nie dam tobie winnice mej». 7. I rzecze Jezabel, żona jego, k niemu: «wielikiej sławętności jeś, a dobrze sprawiasz królewstwo Izraelskie— wstań a jedz chléb, a bądź dobrzej myśli: ja tobie dąm winnicę Nabotowę Jezraelskiego. 8. Tedy napisawszy listy jimienięm Achabowym a znamionawszy [ji] (je) pirścieniem jego, posłała ku urodzeńszym, jiż byli w mieście jego a bydlili s Nabotem. 9. A to było pisano na liściech: przykażcie post, a każcie siedzieć Nabotowi miedzy urodzeńszymi luda, 10. (a) wydajcie dwa męża syny Belial, ać krzywe świadeczstwo powieta: «złorzeczył Nabot Boga a króla», (a) wywiedźcie ji a ukamionujcie, a tak umrze. 11. I uczynili mieszczanie jego i urodzeńszy a lepszy, jiż bydlili s nim w mieście, jako jim przykazała Jezabel a jako było napisano na liściech, jaż była k nim posłała. 12. I przykazali post, a siedzieć kazali Nabotowi miedzy pirwymi z luda. 13. A przywiodsz(y) dwa męża, syny djabłowa, kazali jima siedzieć przeciw jemu. Tedy ona, toć uż (tocóż?) mężowie Belial, rzekła sta przeciw jemu świadeczstwo przed wszytkim ludem: «przeklinał Nabot Boga a króla». Przetóż wywiódszy ji z miasta, ukamionowali. 14. I posłali ku Jezabel, rzekąc: «ukamionowan Nabot i umarł». 15. Tedy się stało, gdyż usłyszała Jezabel Nabota, iże ukamionowan a umarł, rzekła ku Achabowi: «wstań, wwiąż się w winnicę Nabotowę Jezraelcskiego, jen nie chciał pozwolić tobie a dać jej a wziąć pieniądze za nią—bo nie żyw Nabot, ale umarł». 16. Tedy usłyszaw Achab, iże umarł Nabot, wstał i jał do winnice Nabotowy, aby się w nią wwiązał.

Книга Товита, гл. VII.

1. A gdyż wnidą do Raguela, przyjął je s wieliką radością. 2. A weźrzaw Raguel na Tobiasza, rzecze ku Annie, żenie swej: «O kako podobien jest ten młodzieniec ku memu synowcu!» 3. A gdyż to powie, rzecze: Otkądeście, młoda bracia naszy?» 4. Ona sta otpowiedziała: «Jeswa z pokolenia Neptalimowa, z jęćców miasta

Niniwe». 5. I rzecze jima Raguel: «Znata-li Tobiasza, brata mego?» A ona rzekła sta: «znawa». 6. A gdyż wiele dobrego Raguel o niem mówił, rzekł angioł ku Raguelowi: «Tobiasz, na któregoż ty pytasz, jest ociec tego młodzieńca. 7. To Raguel usłyszaw, szyje Tobiaszowy chwaciw się, pocznie ji całować. A dzierżał się jego szyje s płaczem i rzecze: «bądź tobie pożegnanie, synu mój miły, bo jeś dobrego druga a czsnego męża syn». 8. W tę godzinę Anna, żona jego, a Sara, dziewka jego, słysząc tę rzecz, poczęle sta slzić (słzić?). 9. A tu społu pomówiwszy, przykazał Raguel skopu zabić a gody przyprawić. 10. A gdyż jich poczci, aby k stołu siadła, poszedw Tobiasz, rzecze: «tu ja dziś ni jeść ni pić będę, dokąd mnie w mej prośbie nie wysłuchasz, a dokąd mi nie ujiścisz, iże mnie swą dziewkę Sarę dasz». 11. To słowo Raguel usłyszaw, lęknie się, wiedząc czso się przygodziło onym siedmi mężom, za które była oddana. I pocznie się bać, aby snadź i temu takież (się) nie przygodziło. 12. A gdyż o tem na myśli przemyślał, długo nie daję otpowiedzi proszęcemu, rzecze jemu angioł: «nie bój się dać dziewki swej jemu — bo tego, jen się Boga boji, ma być małżonka dziewka twa; a przeto jej nie mógł jiny mieć». 13. Tedy rzecze Raguel: «nie wątpię, iże Bóg prośby a słzy me przed swe oblicze przypuścił, 14. a wierzę temu, iże przeto Bóg wasze przyście ku mnie zjednał, aby i tako ma dziewka była przyjednana ku swej rodzinie podle zakona Mojżeszowa; a przeto na tem nie wątpi[ę], ale jist bądź, iżeć ją tobie dam». 15. A ująw prawą rękę dziewki swej, da ją w prawicę Tobiaszowę, rzekąc: Bóg Abramów a bóg Izaaków i bóg Jakobów bądź s wama, a ten was zdaj, a racz napełnić swe pożegnanie nad wama». 16. A w tę dobę wziąw list, podle tego tedy prawa uczyni zapis małżeński. 17. A potem godowali, chwaląc Boga. 18. Tedy zawoła Raguel Anny, gospodyniej swej, i przykazał jej, aby przyprawiła jima jiny pokój. 19. Do niegoż gdyż wwiedzie Sarę, dziewkę swą, ona pocznie slzić (słzić). 20. Ku niej on rzecze: «Silnej myśli bądź, dziewko ma! Bóg niebieski daj tobie radość a ucieszenie za tę teskność, jąześto drzewiej cirpiała».

Pieśń Bogarodzica *.

1. Boga rodzica dziewica,
Bogiem sławiena Marya,
U twego syna gospodzina,
Matko zwolena Marya,
Zyszczy nam spust winam!
Kyrie eleison.
2. Twego dziela krzciciela, bożycze **,
Usłysz głosy, napełni myśli człowiecze.
3. Słysz modlitwę, jąż nosimy,
To dać raczy, jegoż prosimy:
A na świecie zbożny pobyt,
Po żywocie rajski przebyt.
Kyrie eleison.
4. Nas dla wstał z martwych syn boży—
Wierzy-ż w to, człowiecze zbożny,
Iż przez trud Bóg swój lud
Odjął djablej stróży! ***
5. Przydał nam zdrowia wiecznego,
Starostę skował pkielnego,
Śmierć podjął, wspomionął
Człowieka pirwego.
6. Jenże trudy cierpiał bezmiernie,
Jeszcze by *** nie prześpiał zawiernie,
Aliż sam Bóg z martwych wstał.
7. Adamie, ty boży kmieciu,
Ty siedzisz u Boga w wiecu—
Domieści [ż] swe dzieci,
Gdzie królują anieli.
8. Tegoż nas domieści,
Jezu Kryste miły,
Bychom s tobą byli,
Gdzie się nam radują
Wsze niebieskie siły.
9. Była radość, była miłość,
Było widzenie twórca
Anielskie bez końca;
Tuć się nam zjawiło
Djable potępienie.
10. Ni srebrem, ni złotem
Nas djabłu odkupił,
Swą mocą zastąpił—
Ciebie dla, człowiecze,
Dał Bóg przekłóć sobie
Ręce, nodze obie:
Kry święta szła z Boga (boka)
Na zbawienie tobie.
11. Wierzy-ż w to, człowiecze,
Iż Jezu Kryst prawy
Cirpiał za nas rany,

* По Пилату: Dr. Roman Pilat. Pieśń Boga Rodzica. Pamiętnik Akademii Umiejętności w Krakowie. Tom. IV. W Krakowie 1880.
** Стихъ этотъ у Пилята опущенъ, какъ не поддающійся возстановленію.
*** По Нерингу: Das altpolnische Marienlied Boga Rodzica. Archiv für slavische Philologie, I, 76.

Swą świętą krew przelał
Za nas krześciany..
12. O duszy, o grzesznie,
Sam Bóg pieczą ima:
Djabłu ją odyma,
Gdzie to sam króluje
K sobie ją przyjima.

13. Marya dziewice,
Prośmy synką twego,
Króla niebieskiego,
Aza nas uchowa
Ode wszego złego.
14. Amen, tako Bóg daj,
Bychom szli wszyćcy w raj.

Изъ Вислицкаго статута, въ переводѣ 1449 г. *.

O teem gdy rzeka àlibo («alybo») strumieeń dzieli miedzy dwiema dziedzinaama. Częstą rozmową miedzy naszymi poddanymi o granice w dziedzinach jich, by były rostrzegniony, wielk(ie) skargi powstają, z jichże strawy się mnożą, a robocie wielkiej się niegdy podkładają niezgadzajęcy; ale iże rzeki częstokroć miedzy dziedzinami płyną się, tego dla, acz które wsi àlibo dziedziny się k sobie zbiegają dzielenim niektórej rzeki àlibo strumienia, tako iż każda dziedzina swój brzeeg ima onej rzeki, acz opuściwszy pirzwe łożysko, obróci swe ściee àlibo płynieniee przez jinsze mieśćca, nie obrócenim ludskim, ale mocą włostną, tedy pirzwe łożysko, kędy był zbieeg wody, za prawe granice maa być imiano [et](a) tam istee w jezierze oneem z obu wsiu ludzie słusznie ryby łowić będą. Ale [yniako] (jako) mówimy, będzie-li płynienie rzeki ot włostnego biegu przez oprawienie człowieczee odwrócono, [bo] tedy więc brzeeg rzeeki za granice zawżdy mą imiaan być.

Пѣсня на убіеніе великаго хорунжаго Андрея Тенчинскаго (убитаго въ 1461 году, въ Краковѣ) *.

A jacy to źli ludzie mieszczanie Krakowianie,
żeby pana swego, wielkiego chorągiewnego,
zabiliście, chłopi, Andrzeja Tanczyńskiego.
Boże, się go pożałuj, człowieka dobrego,
iże tako marnie szczedł od nierównia swojego.
Chciałci królowi służyci, swą chorągiew mieci,

---

* По Нерингу (Altpolnische Sprachdenkmäler).

a chłopi pogańbieli, dali ji zabici;
w kościele ci zabili, na tem Boga nie znali,
świętości nizacz nie mieli, kapłany poranili.
Zabiwszy rynną ji wlekli, na wschód nogi włożyli,
s tego mu gańbę czynili.
Do Wrocławianów posłali, do takich jako i sami,
a skarżąc na ziemiany, by jim gwałty działali.
Wrocławianie jim odpowiedzieli, żeście to źle udziałali,
żeście się ukwapili, człowieka zabili.
Kłamacze chłopi, jako psi—byście tacy byli!—
nie stojicie wszytcy za jeden palec jego.
Mnimaliście, chłopi, by tego nie pomszczono,—
już ci jich sześć sieczono, jeszcze na tem mało.
A ten Wałtko radźca, ten niewierny zdradźca,
z Greglarem się radzili, jakoby ji zabić mieli.
Pan krakowski, jego miłość, swojimi przyjacioły—
Boże je racz uzdrowić—sie tego pomścili.
Jaki to syn szlachetny Andrzeja Tanczyńskiego,
żeć on mści goranco oćca swego—
Boże ji racz pozdrowić ode wszego złego. Amen.

Изъ Житія Св. Алексѣя *).

(XV вѣка).

Ach! królu wieliki nasz,
Cóż ci dzieją Maszyasz,
Przydaj rozumu k méj rzeczy,
Me serce bóstwem obleczy,
Raczy mię mych grzechów pozbawić,
Bych mógł o twych świę-tych prawić!
Żywot jednego świętego,
Cóż miłował Boga swego,
Cztę w jednych księgach—o nim,
Kto chce słuchać, ja powiem.
W Rzymie jedno panię było,
Cóż Bogu rado służyło.

*) По Вислоцкому „Legenda o św(iętym) Aleksym. Wiérsz polski z r(oku) 1454. Przez Dr. Wł. Wisłockiego“. Rozprawy i sprawozdania z posiedzień Wydziału Filologicznego Akademii Umiejętności. Tom IV. W Krakowie 1876. Str. 314—362 и по Нерингу „Altpolnische Sprachdenkmäler“.

A miał barzo wielki dwór:
Prócz panosz trzysta rycerzów,
Co są mu zawżdy służyli,
Zawżdy k jego stołu byli;
Chował je na wielebności i na krasie—
Imiał każdy swe złote pasy.
Chował siroty i wdowy—
Dał jim osobne trzy stoły;
Za czwartym pielgrzymi jedli—
Ci (ji) do Boga przywiedli.
Eufamian jemu dziano,
Wiel(i)kiemu temu panu,
A żenie jego dziano Aglias—
Ta była wubóstwu w czas.
Był wysokiego rodu,
Nie miał po sobie żadn[i]ego płodu.
Więc ci jęli Boga prosić,
Aby je tym darował,
Aby jim jedno plemię dał—
Bóg tych prośby wysłuchał.
A gdy się mu syn narodził,
Ten się w lepsze przygodził—
Więc mu zdziano Aleksy:
Ten był oćca barzo lepszy.
Ten więc służył Bogu rad.
Iże był star dwadzieścia k temu cztyrzy lata,
Więc k niemu rzekł ociec słowa ta:
«Miły synu! każę tobie,
Pojim-że jekąć *) żonę sobie—
Której jedno będziesz chcieć,
Slubię tobie, tę masz mieć».
Syn odpowie oćcu swemu:
«Wszeko służę starszemu,
Oćcze, wszeko-m ja twoje dziecię—
Wiernie! dał bych swój żywot prze cię.
Co-kole mi chcesz kazać,
Po twéj woli ma się to stać».
A więc mu cesarz dziewkę dał,
A papież ji s nią oddał.
A w ten czas papieża miano,
Innocencyus mu dziano.
To ten był cesarz pirwy,
Archodoius niźli (? nyszly);
Któréj królewnie Famiana dziano,
Co ją Aleksemu dano.
[A żenie dziano Aglias,
Ta była wubóstwu w czas].
A gdy się s nią pokładał,
Téj nocy s nią gadał—
Wrócił zasię pirścień jéj,
A rzekł tako do niéj:
«Ostawiam cię przy t(w)ym dziéwstwie;
Wróć mi ji, gdy będziewa oba w niebieskim królew-[illegible]v e!
Jutro-ć się bier[z]ę od ciebie—

*) Pojim że jekąć (=jaką ci)—конъектура Неринга вм. za gyegocz.

Służy temu, coż ci jest w niebie!
A gdy-ć wszytki stoły osiędą,
Tedy-ć ja już w drodze będę.
Miła żono! każę tobie,
Służy Bogu w każdéj dobie,
Wubogie karmi i odziewa(j),
Swych starszych nigdy nie gniewa(j),
Chowa(j) się w(e) czci i w kaźni,
Nie traci ni jednéj przyjaźni».
Królewna odpowié jemu,
«Mam téż dobrą wolą k temu,
Namilejszy mężu mój!
Tego się po mnie nic nie bój.
Każdy członek w mym żywocie
Chcę chować w kaźni i w cnocie—
Jinako po mnie nie wzwiész
Dojąd ty żyw, ja téż».
A jeko zajutra wstał,
Od obiada się precz brał—
O tym nikt nie wiedział,
Jedno żona jego,
Ta wiedziała od niego.

—

A leżał tu sześćnaćcie lat,
Wsztko cirpiał prze Bóg rad;
Siódmego na ćcie lata [za morzem] (zmorzen?) był,
Co sobie nic (nie) czynił.
A więc gdy już umrzeć miał,
Sam sobie list napisał,
I ścisnął ji twardo w ręce,
Popisawszy swoje wsztki męki,
I wsztki sztuki, co je płodził,
Jako się na świat narodził.
A gdy Bogu duszę dał,
Tu się wiel(i)ki dziw stał:
Samy zwony zwoniły,
Wsztki co w Rzymie były.
Więc się po nim pytano,
Po wsztkich domiech szukano—
Nie mogli go nigdzie najć,
A wżdy nie chcieli przestać.
Jedno młode dziecię było,
To jim więc wzjawiło,
A rzekąc: «Aza wy nie wiécie o tym,
Kto to wumarł—ja-ć wam powiém:
U Eufamia(na)-ć leży,
O jimże ta fała bieży—
Pod wschodem ji najdziec(ie),
Acz go jedno szukać chcecie».
Więc tu papież s kardynały,
Cesarz (se) swymi kapłany
Szli są k niemu s chorąkwiami,
A zwony wżdy zwoniły samy;
Tu więc była ludzi siła—
Silno wielka ciszczba była.
Kogo-kole para zaleciała

Ot tego świętego ciała,
Który le chorobę miał,
Natemieśc(ie) zdrów ostał;
Tu są krasne cztyrzy świéce stały,
Co są więc w sobie święty ogień imiały.
Chcieli mu list z ręki wziąć,
Nie mogli go mu wziąć—
Ani cesarz, ani papież,
Ani wsztko kapłaństwo takież,
I wsz(y)tek lud k temu
Nie mógł rozdrzeć nicht ręki jemu.
Więc wsztcy prosili Boga za to,
Aby jim Bóg pomókł na to,
By mu mogli list otjąć,
A wżdy mu go nie mogli otjąć,
Eżby ale poznali mało,
Co-by na tym liście stało;
Jedno przyszła żoną jego,
A ść(ię)gła rękę do niego,
Eż jej w rękę upatł list,
Przeto iż był jeden do drugiego czyst.
A gdy ten list oglądano,
Natemieśce wuznano,
Iż był syn Eufamianów,
A ksiądza rzymskiego cesarzów.
A gdy to ociec...

Изъ Навойкина („Ядвигина“) Молитвенника *).

(XV вѣка).

Gospodze moja, ciebie proszę przez twe dostojeństwo, jenżeś przyjęła, gdy jeś matką Bożą uczyniona, przez miłego syna twego i przez jego wszytki trudy, któryż[eś] na tym świecie cirpiał; i przez ty wszytki smętki, któr[a](y)żeś przeń na tym świecie cirpiała; i przez jego świętą mękę; i przez ty wszystki boleści, jimiż jeś iprzed nim bolała w jego męce, w jego śmierci i, po jego śmierci przez tę radość, jążeś tedy miała, gdy jeś widziała ducha świętego stępując w święte apostoły; i przez tę radość, jążeś tedy miała, gdy jeś z duszą i s ciałem nade wszystki kóry angielskie powyszszona; i przez tę radość, jążeś tedy miała, gdy jeś na prawicę świętej Trójce pomieszczona w koronę sławy i poczciwie koronowana; (i) przez tę radość, jążeś tedy miała, gdyż sławnyma oczyma sławę wszytkiej świętej Trójce obeźrzała; i przez tę nadzieję,

---

*) По Ѳ. Фр. Вержбовскому „Польская христоматія“ Варшава 1888. Стр. 9.

[którzyż] (którę) prze cię mają wszystcy rozpaczeni, i przez ty wszystki radości, jeż ci napomina cerkiew święta w swojich chwałach—pokaży mi w mojim końcu nawyszszą uciechę duszy mej; ucieszy mie tedy macierzynym slutowanim, nie ostaw mie w mojich boleściach i w mojich tes[ch](k)nicach, nie rozpominaj tedy zgłoby mojej i krewkości człowiectwa mego. Przygarni mie ku twemu slutowaniu, przywiedź mie ku twemu slutowaniu, przywiedź mie przed oblicze synaczka twego, gdy stanę w groźnem sądzie: bądź tedy na mię lutościwa i łaskawa, iżby on weźrzawszy jako na swą matkę miłą i slutował sie nade mną; a raczy mi uprosić mnie, Nawojce, u swego miłego, aby mi nie pokazował groźnego oblicza swego, ani [mie] (mi) zdawał, jakożem winowata podług mojich zasług, ale iżby mie ku zbawieniu przyłączył.

Сатира на лѣниваго мужика *).

(XV вѣка).

Chytrze bydlą s pany kmiecie,
Wiele sie w jich siercu plecie.
Gdy dzień panu robić mają,
Częstokroć odpoczywają.
A robią silno obłudnie;
Ledwo wyńdą pod południe,
A na drodze postawają,—
Rz[e]komo pługi oprawiają.
Żelazną wić doma słoży,
A drzewianą na pług włoży.
Wprzęgają chory dobytek,
Chcąc złechmanić ten dzień wszy[s]tek—
Bo umyślnie na to godzi,
Iż sie panu zle urodzi.
Gdy pan przydzie, dobrze orze,
Gdy odydzie—jako gorze.
Stoji na roli, w lemiesz klekc[i]e,
Rz[e]komo-ć mu pług orać nie chc[i]e;
Namysłem potraci kliny,
Bieży do chrosta po jiny—
Szedw do chrosta, za krzem leży,
Nie rychło zasię wybieży.
Mnimasz każdy człowiek prawie,
By był prostak na postawie:
Bo-ć sie zda jako prawy wołek—
Ale-ć jest chytr(z)y pachołek.

---

*) По Іосифу Шуйскому „Trzy zabytki języka polskiego XIV i XV wieku z manuskryptów podał Józef Szujski". Rozprawy i sprawozdania z posiedzień Wydziału Filologicznego Akademii Umiejętności. T. I. W Krakowie 1874. Str. 47.

Изъ Пулавской псалтыри.

(XV столѣтія *).

Псаломъ XXII.

1. Gospodzin mie oprawia, a nic mnie ubędzie — na mieście pastwy, tamo mie postawił. 2. Na wodzie pozdrowieństwa wschował (mie) — duszę moję **) obrócił. 3. Dowiódł mie na chodniki sprawiedlności prze imię swoje. 4. Bo acz bych chodził śrzód cienia śmierci, nie bać sie będę złego: bo ty se mną jeś. 5. Pręt twój i laska twoja—ta jesta mie ucieszyła. 6. Nagotowałeś przede mną stół przeciwo tym co mie męczą. 7. Utuczyłeś w oleju głowę moję, a czasza moja upawająca — kako przeczysta jest! 8. A miłosierdzie twoje za mną pójdzie proknych dni żywota mego. 9. Abych przebywał w domu Bożem na długie dni.

Псаломъ XXIII.

1. Boża jest ziemia i pełność jej, okrąg ziem i wszyscy jiż przebywają w niem. 2. Bo on na wodach założył ją i na rzekach nagotował. 3. Kto wstąpi na górę Bożą, albo kto stanie na mieścu świętym jego? 4. Niewinnych rąk a czystego sierca, jen nie wziol w próżność duszę swoję, ani przysiągł we łży bliźniemu swemu. 5. Ten wezmie błogosławienie od Gospodna i miłosierdzie od Boga, zbawiciela swego. 6. To jest pokolenie szukających jego, szukających oblicza Boga Jakobowego. 7. [Od](Pod)nieście, wrota, książęta wasza i podź(w)ignicie (sie), wrota wiekuja, a wnidzie król chwały. 8. Który jest ten król sławy? Gospodzin mocny i mogący, gospodzin mogący w boju. 9. [Od](Pod)nieście, wrota, książenta wasza i podźwignicie (sie), wrota wiekuja! a wnidzie król sławy. 10. Który jest ten król sławy? Gospodzin mocny, on jest król sławy.

---

*) По фотолитографскому изданію: Psałterz Puławski. Z kodeksu pergaminowego księcia Władysława Czartoryskiego przedruk homograficzny wykonali Adam i Stanisław Pilińscy. Nakładem Biblioteki Kórnickiej. 1880.

**) Рукопись это уже употребляетъ ę (e съ продолженіемъ тонкой черты его вверхъ и внизъ), отличая его отъ равносильныхъ между собой ǫ и ą (подобныхъ же разновидностей o и ó). Послѣднія у насъ оба передаются черезъ ą.

Псаломъ XLII (XLI).

1. Jakož żąda jeleń do studzien wód, tako żąda dusza moja k tobie, Boże. 2. Żądała jest dusza moja ku Bogu, studnicy żywej— gdy przyd[ą](ę) i pokaż[ą](ę) sie przed licem Bożym? 3. Były mi złzy moje chlebowie we dnie i w nocy, gdy mi mółwią na każde: «gdzie jest Bóg twój?» 4. To wspomionął jeśm i wylił jeśm duszę moję w mię: bo pójdę w miasto stanu dziwnego aż do domu Bożego. 5. W głosie wiesiela i w spowiedzi zwięk kochającego sie. 6. Przecz smętna jeś, dusza moja, i czemu mie męczysz? 7. Pwaj w Boga, bo jeszcze będę sie jemu spowiadać: zbawienie lica mego i Bóg mój. 8. Ku mnie samemu dusza moja smąciła sie jest — przetoż pomnieć będę ciebie z ziemie Jordań(s)kie i od Hermona, małej góry. 9. Głębokość głębokości wzywa w głosie źrzódł twoich. 10. Wszytki wysokości twoje i wełny twoje[j] na mię poszły. 11. We dnie kazał Gospodzin miłosierdzie swoje, a w nocy pienie jego. 12. U mnie modlitwa bogu żywota mego—rzekę Bogu: przyjemca mój jeś. 13. Przecz jeś zapomniał mnie i przecz smęncien chodzę, gdy mie męczy nieprzyjaciel? 14. Gdy ścirają sie kości moje, urągali są sie mnie, co mie męczą, nieprzyjaciele moji. 15. Gdy mi mółwią na każdy dzień «gdzie jest bóg twój?» Przecz jeś smętna, dusza moja, i przecz mie mącisz? 16. Pwaj w Boga! bo jeszcze sie będę jemu spowiadać: zbawienie oblicza mego i bóg moj.

Псаломъ CXXXVI.

1. Na rzekach Babilońskich tamo siedzieli jeśmy i płakali, gdy jeśmy wspominali Syon. 2. Na wirzbach pośród jej zawiesiliśmy organy nasze. 3. Bo tamo pytali nas jiż-to jeńce wiedli nas słów pieśni, 4. a jiż-to odwiedli nas pienie: «pójcie Gospodnowo nam [o pieniu] (pienie) Syon!» 5. Kako śpiewać mamy pienie Gospodnowo w ziemi cudzej? 6. Zapòmnięli ciebie, Jeruzalem, zapomnieniu dana bądź prawica moja. 7. Przylni język mój krtaniu memu, acz nie wspomienę ciebie, 8. acz nie położę cie, Jeruzalem, na początku wiesiela mego. 9. Pamiętaj, Panie, syny Edom w dzień Jeruzalem! 10. jiz-to mółwią «skażcie, skażcie aż [do założenia w niej!» 11. Córa Babilońska nędzna! błogosławiony jenże odpłaci tobie odpłatę twoję, jąż odpłacił(a) jeś nam. 14. Błogosławiony, jen trzymać będzie i przyrazi malutkie [s](t)woje ku opoce.

Разговоръ Соломона съ Мархолтомъ *).

Посвященіе **).

Wielmożney y sláchetney pányey Annye z Járosławia Kasstelance Woynickiey, Spiskiey, Oświecimskiey, Zatorskiey stárościney etc., Wyelkyey rządźczyney Krákowskyey, pányey moyey nałáskáwssyey Jeronym Viyetor Impressor, Służbę swą pokorną ij ukłonę powiáda.

Gdym przesslych lat wielmożna páni Anno Woynicka páni moia łáskáwa tu w ty strony do Polski przyssedł, nie tak dla chćiwości bogactw álbo myenya, ale wyęcey dla czći á sławy pospolitey tego sławnego krolestwa Polskyego, dla tego mysląc a chcąc nyeiaką wdźyęczność á pożytek uczynić Polakom, mysliłem mowę polską ij Xięgi polskie moym nakłádem wybiyáć, ktora rzecz, aczkolwye(k) wyelką trudność w sobie miáłá á ukazowáłá, á wssákoż yá zięt chćiwością á świyebodnoscyą źiemye tey polskiey známienitey á wssechnaobfitssey, tymem wyętssą chćiwość myał. Ale yesscze gdy częstokroć słudzy twey wyelmożności przychodząc do mnie cni słudzy cnotliwey pányey, odemnie żądáli, yż bych Polskim pismem nieco wybijał. Gdyżem poczuł tak wyelką żądzą tych twoich sług álbo wielmożności wássej, nie mogłem się wstrzymáć bych w tem wdzięczności nie ukazał wielmożności wássey, dla wássey osobliwey cnoty, ktorą wssytkim okázuiećye, częścią też dla wielkiey łáski á cnoty męża wássego nasláchetnieyssego, á krolá iego miłości, páná nássego namiłosciwssego, páná radnego, bo oná łáska á lutość páná yego miłosćy twego w dobrey mi pámyęćy yest, bo gdym yechał do Polski, á będąc blisko Krákowá, támem z rzeczámi swoimi w wielkiem błocie záwiąznął, iego miłość pan twoy w ten czás iádąc w drogę wolał sobye zmiesskáć á mnie z błotá wyrwáć. O pánie łáskáwy, o pánie miłosierny á lutościwy, nie mam ći czym tey lutości odsłużyć, álbo oddać, ále

---

*) По христоматіи Θ. Фр. Вержбовскаго, стр. 11—12.

**) Особенности правописанія: *á* = *a* чистому, *a* — наклоненному, *y* нерѣдко равносиленъ *i* и *j*; *j* не различается отъ *i*; *ш* выражается посредствомъ *ss*; *ж* пишется не съ апострофомъ, а съ точкой.

tym pismem á wybiyánim imie twoie, á twoy nad ubogim cnotliwy uczynek chcę ná wieczność dáć. Przeto już yá zięt tą wielką chćiwośćią, gdyżem zgotował litery, a wssytki ku pismu potrzeby, mysląc cobych miał tak krotofilnego náprzod wybiyáć, wziąłem przed się śmiessnego á krotofilnego Márchołtá gadánie z Salomonem, ktory moym włásnym nakłádem przez Janá bákałarza z Kossyczek, też sługę twego pokornego, wyłożon jest w polskie z łáćiny. Ktoregoć wielmożna páni Woynicka, wielmożnośći twey polecam, ij iáko mowyą pospolicye poświącam ij oddawam, nye dla tego iżby ty nie byłá dostoynieyssa więtssego známienitssego dáru, ale iż na ten czás dla moiey żądzey odsłużenia wielikiey, ktorą mam ku wássey wielmożnośći, nie miałem nic tákiego wassey wysokyey personye dostoynego. Przeto miłośćiwa gospodze, wielmożna páni Anno Woynicka, przyiymi tego teraz ku czćy á sławye nápotem twoyey, Márchołtá, z wesołośćyą á z wdzięcznośćią, w rychle wielmożność twoya wiele ynych rzeczy ważnych ku czći á chwale twoiey poslubyone mass mieć. A gdy to według twey wysokiey á ważney sláchetnośći przyimiess, Jeronymá z Wyądnia cudzoziemcá Impressorá ij Janá bákałarza z Kossyczek wykłádáczá, pokornych sług swoich nie racz zapomináć, to będziess raczyłá uczynić iáko páni miłośćiwa łáskáwa á z rodu wysokiego páná Krákowskiego y z wysokiey cnoty possłá. Zatym się miey dobrze páni miłośćiwa á lutośćywa. Dan list z domu nasshego we wtorek przed świętym Thomą ápostołem, Lata bożego národzenia 1521.

Изъ хроники Мартына Бѣльскаго *).

Po śmierći Crakowey, gdy ná tym byłá rzecż, żeby Crakus syn iego iáko stárszy pánował po oycu swym, zábił go brát młodszy w łowiech potáiemnie y powiedźiał przed wszystkimi, że go wieprz przygodnie obráźił; á żeby ludźie w tym wiárę dawali, płákał, suknią iego skrwáwioną vkázuiąc—vwierzyli ludźie y onego zá páná sobie obráli. Lecż iáko żadna rzecż zła nigdy sie nie zátái, gdy sie tego dowiedźieli ludźie, że on brátá swego zábił, chcąc áby sam

*) По Краковскому изданію 1597 года.

pánował, záraz zrzućili go z páństwá y precż od śiebie wygnáli. Piszą drudzy, że nie wygnáli; ále on, będąc od wszystkich opuszczony y wzgárdzony, od smutku y z żalu wielkiego vmárł, ábo sie sam zábił.

Po śmierći Crákowych synow mizerney był ták dobrego záchowánia v wszego ludu Krok pierwszy, iż iego corę iedyną Wándę, ábo Wendę, wybráli sobie zá páná: będąc tey nadźieie, iż oná niewyrodźi sie od obyczáiow y záchowánia dobrego oycowskiego y wźiąwszy sobie zá męża ktoryby sie iey podobał, R(zeczą) P(ospolitą) rozumieli iż miáłá rządźić dobrze, ták iáko y oćiec rządźił. Jákożby sie byli ná tym nieomylili, by byłá dłużey ná świećie.

Było ná ten czás xiążę niemieckie Rytigerus, ten posłał do niey dźiewosłęby, żądáiąc y prosząc áby iego małżonką byłá. Ale oná żadnym obyczáiem niechćiáłá, mowiąc: wolę sobie bydź wolną, niż żoną xiążęcą. Słał y powtore z dáry. Gdy tego niemogł odźierżeć, chćiał ią gwałtem do tego przypędźić, zebrał woysko przećiw iey—oná też przećiw iemu. Pisze Vincentius Chádłubek, iż go poráźiłá. Ale Długosz pisał, iż mu iego rycerstwo tego broniło, mowiąc: «co zá sławy nábędźiesz, że z białągłową będziesz walczyć—my tobie tego pomagać nie będźiemy, bo bysmy wieczney háńby nievszli». Potym sie sam zábił. Oná też, iáko byłá poślubiłá swoy dźiewiczy stan swoim bogom, dosyć temu vczyniłá y skoczyłá z mostu w Wisłę v Krákowá: y ták vtonęłá. Ciáło iey náleźiono ná brzegu, gdźie Dłubnia rzeká wpada w Wisłę — támże gorę tákowąż vsypano ná iey grobie, iáko y oycu iey, w mili od Krákowá. Wieś potym przezwano blisko grobu iey Mogiłá. Záprawdę godna byłá tá pánná, áby o niey dla iey stałośći pisano, iáko o iedney Lukrecyey rzymskiey. Od teyże Wándy, kronikarze stárzy pisáli, żeby Wisłę názwano Wándalus, iż sie w niey vtopiłá Wándá; á od Wándalusá rzeki—ludźie Wándálity. Ale to niemoże bydź: bo pierwey byli Wándálitae nád tą Wisłą, niż sie Wándá vtopiłá. Ráczey od Wándálusá krolá, syna Neugonowego á wnęká Alánowego, iáko Długosz pisze.

Zygmund August,

krol Polski.

Pogrzeb krolá Zygmuntá, oycá swego, Zygmunt August odpráwiwszy, seym dla spraw R(zeczy) P(ospolitéj) do Piotrkowá ná S(więty) Łukasz złożył: ácż sie potym przewlokł do pierwszego dniá Styczniá roku 1549 (tysiąc pięćset czterdziestego dziewiątego). Ná seymie, według obyczáiu witánia krolow, Jan Sirakowski, herbu Ogończyk, co był potym woiewodą Lęczyckim, od posłow rzecż piękną czynił, przypomináiąc krolowi przodki iego Jágiełowskiey fámiliey, dla czego ie krolmi polskimi obierano; y iego pięknie nápomináiąc, áby w ich strzemioná stąpał á tę R(zecz) P(ospolitą) miłował y iey wolnośći pomnażał, ktora mu z miłośći tey, ktorą miáłá przećiw oycu iego Zygmuntowi, koronę w młodych lećiech ná głowę iego dobrowolnie y chętliwie włożyłá. Ná wszystko odpowiedźiał od krolá Máćieiowski wedle potrzeby. Po przywitániu gdy krol proposicyą káncłerzowi czynić kazał, posłowie powiedźieli, że sie w żadną rzecż wdáwáć niechcą, áżby stan krolewski ták był opátrzon iáko przystoi: y przytoczyli záraz Bárbárę Rádziwiłownę, co byłá pierwey zá Gastołtem; ktorey ácż wyznawáli bydź zacną fámilią, wszákże iż ią krol wźiął sobie zá żone bez wiádomośći rad swoich, tedy żoną mu bydź nie może. Czego gdy sie kilkákroć posłowie ostrze vpomináli, zwłaszczá przez Piotra Borátyńskiego, herbu Korczak, nákoniec z vpadániem ná koláná do nog krolowi prośili; krol, poruszony pokorną prośbą poddánych swych, wstał y czapkę zdiąwszy żądał áby máło ćierpliwi byli, áżby sie w tey mierze rozmyślić mogł. Tákże, gdy sie rozmyślił, w rádźie posłom sam przez się odpowiedźiał: iż R(zecz) P(ospolitą) nád zdrowie swe przekłáda, ále iż zdrowie R(zeczy) P(ospolitéj) ná wierze krolewskiey należy: iáko wy maćie sobie o wierze mey obiecowáć ku R(zeczy) P(ospolitéj), ieśli ią małżonce swoiey złamię? iáko wam wierny będę, gdy żenie własney niewierny? Owa tym po długiey mowie záwárł, że żony tey zániechác niechce, by też ná naćięższą przyść miało. Co vsłyszawszy posłowie żáłosnie záraz z rády odeszli.

Николай Рей изъ Нагловицъ.

Żywot Josepha

z pokolenia żydowskiego, sina Jakobowego, rozdzielony w rozmowach person, który w sobie wiele cnót y dobrych obyczaiów zamyka» (1545 roku) *.

R a c h e l.

A z kłopotów rozmaitych
Dosyć radości obfitych,
Kiedy patrzę na twe dziatki—
Ony stoią iako kwiatki.
Już więc wszytkiego przepomnię,
Co się pierwey działo o mnie.
Zwłaszcza Józef, dziecię twoie,
Dziwnie cieszy serce moie:
Bo ta szlachetna uroda,
Prawie stworzona od Boga—
Prawie książe między temi
Naszemi dziećmi drugiemi.
Baczysz nas w nim cieszyć Panie,
Gdyż to jest nasze kochanie.
. . . .
. . . .
. . . .

J a k ó b.

Ach, móy Boże, toć-ieś mię
pokarał nędznego,
Że snadź w płaczu dokonam
żywota swoiego!
Snadź iuż łzami wypłyną
smutne moie oczy,
Serce się strachem trzęsie,
dobrze nie wyskoczy!

R a c h e l.

(oglądając sukienkę zkrwawioną).
Już nie czuię, mam-li duszę—
Wszak ledwie się sama ruszę!
Ach, moie smutne odzienie!
Gdzie jest moie ucieszenie?!
Jedno widzę kęs krwi iego,
Marnieś straciło samego.
Ach, móy Boże, Panie miły!
Jeźliżeś jest sprawiedliwy,
Weźmi-ś matkę, gdyś wziął syna!
Wszak tego słuszna przyczyna.
Sam to miły Panie obacz,
Lepiey niźli przyidę w rozpacz—
Bo mię to iście nie minie,
Iż sobie co złe uczynię.
. . . .
. . . .
. . . .

Z e f i r a.

(Жена Пентефрія).

Ten przeklęty cudzoziemiec,
U mego pana młodzieniec,
Co gi to Józefem zową,
Barzo mi zakrącił głową **
I dziwnie mi się w niey kręci,

* По Вишневскому „Historya literatury polskiej, T. VII. W Krakowie 1845. Str. 268—273.
** Такъ по Вишневскому, вмѣсто zakręcił głowę.

Prawie czasem od pamięci.
Owdzie mię miłość frasuie,
Zewsząd mi myśl dobrą psuie;
Owdzie mię wstyd kole w oczy—
Serce dobrze nie wyskoczy.

Strach na mię zewsząd przychodzi:
A naymędrszy nie ugodzi,
Gdzie walczy z miłością cnota—
Iście tam siła kłopota.

Pokoy z walką *.

Dziwnato iest rzecz, kiedy sie dwa zwadzą,
Już wszytkim stanom ich burdy zawadzą.
Dziwnato jest rzecz, kiedy sie dwa wścieką,
Głowy niewinne by kapustę sieką.
Gdy sie dwa zwadzą świeccy tyranowie,
Na stronie siedzą, a drugim po głowie.
Jakaż to nędzna świecka sprawiedliwość!
Lać niewinną krew, prze uporną chciwość.
Jakaż sie więc to sroga krzywda wzbudzi,
Prze dwa uporne, drapać wszytki ludzi.
Jakoż to walką pobożną zwać maią,
Dla którey łzy sie ludzkie wylewaią!
Jednego walka zniszczy tak y z domem,
A drugi s kwitem też iedzie na chromym.
Dwa sie zwadziwszy y siedzą na stronie,
A wy niewinni iuż siodłaycie konie.
Prze dwa nikczemne, sprzeciwne upory,
Już sie krew leie, iuż sie trzęsą wory.
Dwa sie zwadziwszy, za rozkosz to maią,
Gdy miasta palą, zamki przewracaią.
Niewinnych ludzi co na ten czas zginie,
Niż dwu upornych krotofila minie!
Nie wiem, co zacni na ten czas działaią,
Gdy sie dwa wadzą, iż im dopuszczaią.

---

* По изданію Амвросія Грабовскаго „Mikołaja Reja z Naglowic Pisma wierszem znajdujące się przy dziele jego.... Zwierciadlo..... Kraków 1848.“ Str. 64.

Zażby nie lepiey zacnym to rozeznać,
Niż dla dwu spornych ma sie krew rozlewać?
Zeznay to każdy, prze dwu spornych chciwość
Krew lać niewinną—co za sprawiedliwość?
Gdyby na woynie darł ieden drugiego;
Lecz barana drą wszędy niewinnego.
Dwa sporni wilcy o się sie na kuszą:
Owieczki nędzne, ty wełnę dać muszą.
O miły, wdzięczny niebieski pokoiu!
Toż ty nie myślisz nigdy nic o boiu?
W pokoiu ludzie prawie ożywiaią,
Bogactwa, skarby z nim sie rozmnażaią.
Walka bogactwa, walka skarby niszczy:
Uporny skacze, a niewinny piszczy.

. . . .

. . . .

Trzeźwość, Opilstwo *).

Każdego to pięknie zdobi,
Kto sie trzeźwością sposobi—
Y zdrowie y sława spełna,
Y na mieszku gładka wełna.

A ty co rzeczesz opiły?
Coć iuż na poły brzuch zgniły,
Który prze twą świnią sprawę,
Tracisz y rozum y sławę.

Układny s pysznym **.

«Miły pyszny! czem sie cieszysz?
Jedno darmo ludzi śmieszysz.
Wierz mi, twa harda osoba
Nikomu sie nie podoba».

Hardy.

«A cóż też widzę u ciebie?
Rzyć w popiele, a myśl w niebie.
Wzdy lepiey, iże ia świata
Tak używam, w dobre lata».

Układny.

«Jesteś iako dąb wyniosły,
Tak bez żołędzi urosły:
A śmierć masz chytrą przechyrę,
Co na cię ostrszy siekirę.

* Rej, Pisma wierszem, str. 76.
** Откуда же, стр. 83.

Ziemianin z Dworzaninem *.

«Nuż móy miły dworzaninie!
Jeśli nas nadzieia minie:
Pewnieysza będzie wysługa,
Gdy sie rzuciwa do pługa».

D w o r z a n i n.

Niewiemci, być to nie prawda,
Iż moie lata u diabła,
Com na Boży kabat służył:
A to nic, com sie zadłużył.

Z i e m i a n i n.

«Napewnieysza to wysługa,
Co z Boga idzie a s pługa:
Aczci więc drudzy bywaią,
Co sie z nędze wygryzaią.

D o g o s p o d y **.

(Ś w i a t g o s p o d a).

A ty, ziemska gospodo!... iuż cie też Bóg żegnay,
A me poćciwe sprawy tu przed światem zeznay:
Żem sie zawzdy poćciwie zachował w gospodzie,
A teraz sobie też chcę iuż być na swobodzie.
A proszę, ieśliby co na tramie zostało,
Pomaż, boć więc tam krysek bywało nie mało:
A kiedy iuż czas przydzie mego zawołania,
Dasz mi kwit poćciwego na wszem zachowania;
Bych bespiecznie wędrował do rzemiosła swego,
A tam okazał sztuki warstatu moiego:
Aby mię w cech przyięto, bych za mistrza robił,
A swe poćciwe sprawy tam na wszem ozdobił.
Tey więc łakomey ziemi oddasz moie kości,
Dusza miła skąd wyszła niech idzie w radości,
Ciało s czasem przy tobie tu niech odpoczywa,
Znaydzieć ie zasię dusza, gdyż iest wiecznie żywa.

---

* Rej, Pisma wierszem, str.103.
** Оттуда же, стр. 212.

Do światka znowu *.

A tak, móy miły światku!... iuż sfolguywa sobie:
A co komu przystoi, to myślwa o sobie,
Bo ty trudno masz przestać tych swych obłędności,
A mnie iuż mało po nich, gdym przyszedł k starości.
Przystoyniey mi iuż przyszłe rzeczy przepatrować,
A co k czemu przystoi pilnie upatrować,
Sądy Pańskie a sprawy dziwne rozeznawać,
A swe wszytkie postępki na łaskę mu dawać.
Pomiernego żywota używać poćciwie,
Gdyż sława w takim stanie y po śmierci żywie;
A czekać zawołania od Pana swoiego,
Gdyż wiem iż żaden mocarz nie może uiśdź tego.
A też nie wiem, przeczby sie nazbyt lękać tego,
Gdyż to powinowactwo z dekretu Pańskiego,
By też namożnieyszego iuż nie może minąć—
Slizay sie tu iako chcesz, iednak sie ochynąć.

Do Boga **.

Ty też móy miły Panie, z nieba wysokości
Przyym więc ducha moiego, ziemia niech ma kości!
Kiedy przyydzie iuż on czas zawołania twego,
Raczyż *** mię sobie przyiąć za własnego swego.
Bo ieślim źle szafował tu żywotem swoim,
Zakryyże to, móy Panie, miłosierdziem twoim!
A niech mię wiara zbawi o twey dostoyności,
Którą ia mam o tobie w uprzeymey stałości.
A niechay móy sprzeciwnik nie ma ze mną sprawy,

---

* Rej, Pisma wierszem, str. 214. Въ заглавіи стоитъ „znowu“, такъ какъ это второе стихотвореніе къ „свѣтку“.

** Оттуда же, стр. 215.

*** Конечное ż моя поправка вм. sz.

Któregoś ty zwyciężył iako mócarz prawy;
Który czeka w radości dekretu onego,
Któryś raczył uczynić tu na niewiernego.
Iż iuż dawno osądzon, nie trzeba go sądzić:
Lecz iż ia tobie ufam, nie dayże mu rządzić.
Niech ten dekret zachowa na twe niewierniki,
Bo tym łacno bez ciebie może zmylić szyki.
A gdy przyydziesz tu na świat, w oney swey możności,
Gdy sie z duszą pospołu złączą zasię kości;
Day słyszeć on wdzięczny głos pospołu z onemi,
Które będziesz raczył zwać przyiacioły swemi:
«Póydźcież iuż moi mili! w niebieskie radości,
Którem wam zdawna sprawił s swey Boskiey miłości—
Bowiem ia chcę, gdziem ia iest, aby słudzy byli,
Którzy mnie, swemu panu, na świecie wierzyli».

Wizerunk

własny żywotá człowyeká poczćiwego. w ktorym iáko we zwierciedle, snádnie káżdy swe sprawy oględáć może: zebrány ys Filozophow, y z roznych obyczáiow swiátá tego*.

Przedmowá ku themu

co ma czyść, á co ma rozumieć o tych ksiąszkach, przy kthorey iest Argument o wszytkich Rozdzyalech, krotko wypisány.

Ile słychamy o tych co dáley niż w Polszcze bywáią, tedy postronni narodowie ięzyk (á podobno y dowćip) Polski ná máłey pieczy máią, iákoż też z łaski bożey nie bárzo sie iest czym chłubić, gdyż nie dbálszych ludzi nie mász iáko Polacy, á coby sie w swym języku mniey kocháli.

Też to zásię o Polaku powiedáią, iż żadny narod nie iest przykłonnieyszy y ku kstałtom, y ku káżdemu ćwiczeniu, iáko Polak: gdy do czegożkolwyek pilnośći á chući dołożyć będzie chciał. Co sie to znáczy nie dáleko ieżdząc, kto pomni máło przeszłe czásy, álbo

---

* Mikołaj Rej z Nagłowic. Wizerunk własny żywota człowieka poczciwego. Podług edycyi z r. 1569. Wydał Stanisław Ptaszycki. St.-Petersburg — Warszawa. 1881—1888.

czyta pirwsze pismá Polskie: iesliże ięzyk, álbo wymowá, álbo káżdy iny kstałt dzisieyszych Polakow ku pirwszym terminom Polskim iest podobny: ktorym snadź drugim ledwe rozumiemy. A tho sie niczym inszym nie dzyeie iedno iż nástáło niemáło książek Polskich, á są drugie y od zacnych y od vczonych sprawione. A ták ty książki niżey nápisáne, ácz zá wstydem wydáne: gdyż puśćić co ná swiát, ná rozmáite sądy, iest sie ná co rozmyslić. Ale iście więcey s chući práwey niżli dla czego inego są pisány: Aby ći kthorym Pan Bog ten funt dał, tu ználazszy co pogánić, s tey przyczyny do czego sie szyrszego á potrzebnieyszego pisáć przichylili, á Narod swoy y ięzyk zdobili, á s tego mnimánia nikczemney niedbáłośći, v postronnych sie ludzi wywodzili.

. . . .

. . . .

Do thego co będzye

czedł ty Książki.

Kiedy weźrzysz w ty Książki, iáko we źwierciádło,
Gdy widzisz gdzye czyrwono, á gdzie też nábládło.
Wiem że w twarzy y w kstałciech záwżdy popráwuiesz,
Tákże ná swiát pilnie pátrz kiedy co sprawuiesz.
Gdyż thu są wypisáne dziwne spráwy iego,
Acz nie dla náuczonych, ále dla prostego,
By obierał gdzye czarno, á gdzye biało bywa,
A iáko chytrze tę sieć ná nas swiát rozbiwa.
Iákoby rad żadnego nie puśćił ná skrzydło,
A ták wszytki pomotał iáko ine bydło.
A thu rozum niepodły gdy sie kto w tym czuie,
Iż sie więc przygodámi cudzemi spráwuie.
Bo thu czťąc sobie znaydzyesz rozliczne przygody,
A vżyć też w tym możesz iákiey chcesz swobody.
Przy czymći sie snádnie zda, przytym możesz zostáć,
Gdy snadź nie może wszytkim żadny rozum sprostáć.
Coć sie też nie podoba, to popráwić możesz,
Y nápisáć co lepiey, wszák teraz nie orzesz.

ИЗЪ V ОТДѢЛА

(Rozdzyał piąty kthory zową Sokrátes и т. д.)

Widzisz iáko márny swiát ná tym sie zásádził,
A iáko dzyeći ćacżkiem ták nas wszytki zdrádźił.
Iż iedno co sie błyszczy to zá tym biegamy,
A iż tám wewnątrz brudno, nic ná to niedbamy.
A właśnieś tu przytoczył Srokę w pięknym gniaźdzye,
Iż záwżdy iáko Dudká śmierdzącego znaydzye:
Tákież my też pátrzymy iedno ná pstrocimy,
Choć czásem u nich będą nie cudne nowiny.
Zdać sie więc czásem drugi by był Anyoł z niego,
A on snadź podobnieyszy do Osłá sprosnego.
Nie pátrzymy rozumu, nie pátrzymy cnoty,
Nie probuiemy brántu, pilnichmy roboty.
Chociayby nam y mosiądz smálcem przystroiono,
Przedsię zá piękne złoto wnet będzye kupiono.
A práwie ten márny swiát iáko Komedya,
Kiedy sie więc vbierze nadobnie Fedrya *.
Ale vźrzysz po chwili nászego Fedryą,
Albo siedzi ná piecu, álbo bárzo biją.
Prostochmy iáko Małpy kiedy ie łápáią,
Tedy sie tám przed nimi w boty vbieráią.
A potym ie pod drzewem z dáleká położą,
Ony potym zbieżawszy też tám nogi włożą.
Tákże sie iáko y my sámy zámotáią,
A też nas społu z nimi iáko chcą łápáią.
O roskosznesz to Małpy tu po swiecie chodzą,
Co ná nie ći myśliwcy s tymi śidły godzą.
A żadney w tym myslistwie trudnośći nie máią,
Bo ie łácno połápáć gdy sie pomotáią.

* Fedrya—лат. Phaedria, греч. Φαιδρίας—имя одного изъ дѣйствующихъ лицъ Теренціева „Евнуха".

A potym ie iáko chcą ná łańcuszkoch wodzą,
A iáko s Koczkodany ną dziw z nimi chodzą.

....

....

....

A tak moy miły brácie day wszytkiemu pokoy,
Rádssey o wolnym stanie s poczćiwoscią rokuy.
A nie day sie vwodzić swieckiey omylnośći,
Ktora wszytki przywodzi ná dziwne chćiwośći.
Vważywszy mierny stan siądźże ná swobodzye,
Wzyąwszy żonkę poczćiwą, bo w káżdey przygodzye,
Iuż będzyesz towárzyszá miał záwżdy wiernego,
A życzliwe rátuie iuż ieden drugiego.
Gdyż y nieme źwirzątká tę powinność máią,
Ze więc iedno przy drugim czásem gárdłá dáią.
Rzekł młodzyeniec: to teraz wspák potráwy stáwiasz,
Schwaliwszy mi swobodę w niewolą mie wpráwiasz.
Zasz tákich nie widamy co sie ożeniáią,
Iáko gęśi ná wiosnę ták sie odmieniáią.
Chodzi by podskubiony, opuśćiwszy skrzydłá,
Iuż sie nie po szwu porze, iuż nie golą szydłá.
We łbie y ná kołnierzu pierza pełno wszędy,
Boty spuśćił do kostek práwie we trzy rzędy.
Rzepá w dole pognilá, grochu nie dostáie,
Słucha gdzye kokosz gdacże, áby ználazł iáie.
Bo co sie pirwey musiał iedno o się stáráć,
Teraz nędznik áni wie czym sie pirwey páráć,
Bo dom, dzyeći, á żoná, nie nátkáne piekło—
Iuż tám odkroy skoro sie by namniey przypiekło.
Bo chocia y s siebie drąc tám wszytko podáie,
Przedsię wszytkiego máło, záwżdy niedostáie.
Kupisz iey dźiś koszulkę—iutro chce ránturszká,
A ná swiętá pstrey sukniey, ze smálcem łáńcuszká.
Więc sie Iásiek vrodzi—gotuyże mu mámkę,
A skoro pocznie chodzić, wnet piestunkę Hánkę.
Spráwże mu pstry kożuszek, więc czyrwoną myckę,

A mámkę też s piestunką przystroy miłośnicżkę.
Coby sobie ná háytuś s panięciem chodziłá,
Dayże iey ieść gdy raczy, by go nie zgłodziłá.
A niż onych tłucżeńcow s kosmátym odpráwisz,
Wierz mi iż prożną folgę pod mieszek podpráwisz.

Изъ сочиненія:

ZWIERCIADŁO

albo kształt, w którym káżdy stan snadnie sie może swym sprawom przypatrzeć *.

Przydzie iesień, ázasz nie roskosz do siáná sie przeieźdźić: áno nadobnie vorano, nadobnie sieią, włocżą, spiewáią; áno serce roscie, áno sie nádzieią cieszy, iż s tego, dali Pan Bog docżekáć, ná drugi rok pożytek vroscie. A wszákoż tego doźrzeć, áby było dobrze vorano, áby vrzechy nie było, áby tylko trawy nie proło. Też trzebá pilnowáć, áby sie dobrze záwlokło, áby brył, iesli może być, nie wiele było, á w cżas, á co narániey, bo im sie zboże napiękniey vsciele ná źimę, tym mu sporzey będzie rość ná wiosnę.... Tamże sobie możesz kázáć y pieski, iesli ie masz, wywrzeć, támże sobie wnet roskoszną krotofilę vcżynić; áno rozlicżne głosy iáko flethnicżki s puzany krzycżą, áno mysliwiec wrzeszcży, trąbi, doieżdzáiąc zá nimi. Wypaduie záiącżek, ázasz go nie roskosz poszcżwáć, zá nim sobie pobiegáć, á ieszcże lepsza do łęku go przywiązáć y do domu przynieść? áno chuć y dobra myśl roscie, áno sie krew dobra mnoży, áno wszytko zdrowo, wszytko miło. A wszákoż iáko ná káżdą rzecż, ták też y ná thę trzebá cżásu pátrzyć.—Przyiedziesz do domu, áno sie ieść chce, áno iuż wszytko nadobnie gotowo: áno grzybkow, rydzykow nánoszono, áno ptászkow nałápano. Bo y to niemáła krotofilá, y pan sobie cżásem w budzie bárdzo rad posiedzi. Vyrzy po chwili, áno miody podbieráią, áno owiecżki strzygą, áno owoce znoszą, zákrywáią, á drugie suszą; áno rzepy, kápusty do dołow chowáią, vkłá-

* По христоматіи Вержбовскаго, стр. 39.

dáią, drugie też służą — áno wszytko miło, wszytko sie smieie, wszytkiego dosyć; iedno trzebá tego doyrzeć, áby to wszytko było porządnie opátrzono. Iednoby też trzebá, kiedy czemu cżas przypadnie, iáko kárwowi dármo nie leżeć á nadobnie sie y z żonką y s czeladką do wszytkiego przyczynić. Bo im więtszy dostátek w domu będzie, tym sie też będą wszyscy lepiey mieć, bo to y pożytek, y roskosz, y krotofilá.... . . . .

Przydzie źimá, ázasz máła roskosz, kto ma lásy álbo łowiská z rozmáitym sie źwirzem nágonić, á iesli sie poszczęśći, więc go nábić, y przyiacielom się záchowáć y sobie pożytek może sie s tego vżywić. Azá też zła sarnká ábo wilczek, z siátkámi go poszukawszy?... Azasz nie roskosz z chárty sie przeieźdźić, ná cietrzewká sieć zástáwić, kuropatwiczkę rozsiádem przykryć, á przeieździwszy sie á obłowiwszy sie, do domu przyiecháć? Anó izbá ciepłá, áno w kominie gore, ánó potraweczek nadobnych nágotowano, áno grzanecźki w cźászy w rozkosznym piwie miásto kárasków pływáią. Po obiedzie sie do gumienká przechodźić, dopátrzyć sie, iesli dobrze wymłacáią, iesli kłoć wytrząsáią, iesli słomę dobrze vkłádáią, plewki, zgoninki chędogo pochowáią. A wszakoż y winko, y miąsko, y piwko zámożysty darmo mieć może.... A ieslić ieszcze Pan Bog dźiatki dał, toć iuż iáko błazenkowie kugluią, żonká s pánienkámi szyie, też sie s tobą rozmawia, álbo też co powieda. A czegoż ći więcey trzeba? czegoż ci niedostawa ku poććiwemu wychówaniu twemu? byś iedno sam chciał á sam tego y nábyć y vżyć vmiał, tedyć Pan Bog wszytkiego dosyć dał.

Изъ Станислава Оржеховскаго.

ROZMOWA ALBO DYALOG PIERWSZY OKOŁO EXEKUCYI POLSKIEJ KORONY*.

Rozmówce: Ewangelik, Papieżnik.

.....Pap....I wypełniło się proroctwo o królu onym (Вячеславѣ IV чешскомъ) wszytko: był nieszczęsnym królem, hanieb-

* По изданію Казиміра Іосифа Туровскаго: Biblioteka polska. W Krakówie 1858. Str. 16.

nie żył, haniebną też sławę po sobie zostawił; śmierć żywotowi jego podobna i równa była—Bogu teraz i królestwu swemu odpowiada. Przecz on tak, jako był na koronacyi swej przysiągł, mieczem swym królewskim, który jemu w ręce z ołtarza przez arcybiskupa dano było, ołtarza świętego przeciwko kacerstwu Husyanowemu nie bronił. Żył jako bestya nieme, zdechł bez potomstwa, pogrzebion jest jako pies; potem, zasie wykopany z ziemie przez kacerze, haúbiony był; nakoniec ciało jego nieszczęsne włóczyli, targali i w Multawę rzekę haniebnie kacerze wrzucili. Niechże się tym przykładem karzą wszyscy inni królowie, którzy w szyszakach swych królewskich, z mieczami swemi królewskiemi, na stolicach swych królewskich zasnęli, nie czując jako się kacerstwa pod stolice ich królewskie podszańcowały i prochy zasadziły — już jedno zapalić co się z inszemi królestwy dzieje, słyszymy; co się u nas też dzieje, widzimy. Strzeż panie Boże, aby braci i sąsiad naszych Czechów fata też do nas nie przyszły. Ukaż mi jednę rzecz namniejszą, któraby się nam wodziła, a któraby nam pewnego upadku nie obiecowała. Sprawiedliwości nie mamy, obrony nie mamy, z sejmów też nic inego nie odnosimy, jedno reces a limitacyą. Przewróć kroniki wszystkie polskie, nie najdziesz, iżeby za którego króla kiedy w Polszcze reces był. A tę naszą wielebną limitacyą chora starość króla nieboszczyka urodziła; ale też nigdy przedtem w Polszcze nie bywała. O sprawach też inych sejmowych sorom i mówić jakowe są: na początku sejmu nie może być mądrzej, wymownjej i pożyteczniej propozycya sejmowa nam powiedziana, jako ją powiadać zwykł pan Jan Ocieski kanclerz koronny; hnet my wyrwiemy też propozycyą swą od propozycyi królewskiej barzo różną, którą zamięszamy wszytko przedsięwzięcie królewskie; także rzeczami mięszamy, że nakoniec z sejmu walnego nic inego nie bywa, jedno hańba u postronnych ludzi a waśń domowa. Rozjeżdżamy się, naganiwszy króla a zhańbiwszy rady, odpowiedając jeden drugiemu; ewanielikowie o papistach, papistowie o ewanielikach radząc i kaptury jeden drugiemu grożąc; zkąd ten pożytek mamy, że korona każdemu obcemu otworem stoi: postronni panowie na nię oczy otworzyli, i snać już się ją teraz niedawno podzielili; i tak już opuściała polska korona jest, że w nię wjazdy Tatarowie czynią gdy chcą, Wuchrzy, Niemcy, Hiszpani przechodzą ją gdy chcą,

a jako chcą. Mały człowiek despot, nie wiedzieć zkąd się wziął, w małym potcie ludzi przedarł się przez zaręby samborskie, postrzelał lud królewski, otarł się o hetmanów koronnych oczy, i przeszedł księstwo ruskie do Wołoch, hołdowną ziemię króla polskiego wziął, i usiadł panem na Wołoszech; nakoniec koronować się dał, zbywając hołdownego wojewody wołoskiego, przeciwko królowi polskiemu, imienia. Widzisz, bracie miły, jako my Polacy prosperamur, a jako pan Bóg jest z nami. Effusa est contentio super nos.-Nie możemy do jedności przyjść, zaślepiła nas złość nasza, ku zgodzie drogi naleźć nie możemy, ani jej najdziemy: bo nas zaklął jawnie pan Bóg, prze kacerstwa ty wszeteczne nasze. Rzuciliśmy się byli naprzód na ołtarz, to jest na starożytny sposób wiary świętej; hnet potem targnęliśmy się na sługę ołtarza tego, to jest na kapłana—mówiliśmy jawnie w Warszawie a potem w Piotrkowie: «nie chcemy być pod księżą, zwierzchności ich nie wyznawamy; nie chcemy wiedzieć o arcybiskupiech, ani o biskupiech—ministry duchowne swe osobliwe mamy». Przypatrz się tu (dla Boga cię proszę) sprawiedliwości bożej, jako też już mówimy: «jeśli król do Polski z Litwy nie przyjedzie, radzić o sobie sami będziemy, sejm sobie złożymy; a kto nań nie pojedzie, tego zabijemy». A nie sądże to boży jawny nad nami jest, a nie jawnaż to pomsta boża nad królem i nad królestwem jego? Widzisz jakośmy z ołtarza spadli i przez kapłana już pierwej, a potem i przez króla, tak na dół z wysoka lecimy, jako hardy djabeł z nieba do piekła na wieczne potępienie swe był leciał. A tak bracie miły, jeśliże my na ten sejm do Piotrkowa z tą myślą jedziemy, abyśmy na nim papiestwo przez exekucyą precz z Polski wykorzenili, tedyć to obiecuję, iże my po upadek swój do Piotrkowa na sejm jedziemy — nic dobrego tam nie sprawimy. Z sejmu też tego nic nie będzie, i będą pewnie novissima nostra deteriora prioribus. A czemuż milczysz? Ewan. Strach wielki mię zdjął, bo widzę, że Boga między nami niemasz. Dawno mówią: gdzie Bóg, tam zgoda. Między nami na żadnym sejmie zgody niemasz—pewnie też i Boga między nami niemasz, a bez tego trudno przyjść do czego dobrego. Pap. Nie przyjdziemy (wierz temu) ku niczemu dobremu, rychlej ku złemu: iniqui enim sunt coetus nostri, polluta est mens et conscientia

nostra przed Panem Bogiem; zarażeniśmy są wnętrzną nienawiścią jeden przeciwko drugiemu, nietylko w duchownych, ale też i w świeckich sprawach naszych. Wołamy na exekucyą, nie żeby ona wszem jednako pożyteczna w Polszcze była, ale żeby dobroć, dzielność, cnotę w ludziach cnotliwych zgasiła, żeby łotra z dobrym zrównała. A co inego one krzyki nasze sobie mieć chcą, gdy tak wołamy na króla: «Pobierz wszystko, królu, coś komu dał bez prawa i bez sądu, jednym dekretem sejmowym wszystko — niech się nikt nie szczyci tobie przywilegiem onym: neminem captivabimus, nemini bona adimemus, nisi prius in communi baronum judicio fuerit nobis legitime condemnatus. Niech żaden zasługami się swemi tobie, królu, nie broni, niech więzienia ani krwie rozlania swojego nikt przed tobą nie wspomina, niech ran swych potciwych przed tobą nie ukazuje, niech zasługa ojcowska synowi albo i wnukowi niwczem u ciebie pomocna nie będzie — pobierz jednym dekretem wszytko, zamknij sobie wiecznie rękę, abyś ty nic nikomu nigdy nie dał, a żeby też ciebie dobry a cnotliwy twój poddany żaden nigdy nie znał; spustosz, zuboż rycerstwo swe; jużechmy duchowne chleby wyniszczyli i między się je rozebrali, czem uboga Polska ku posługam swym żywiła syny swe—jeszcze nam tego nie dostaje, abyś ty, królu, rękę swą sam sobie zamknął, aby ta korona twoja, bez duchownej i bez królewskiej pomocy zostawszy, mizerną koroną i też opuściałą we wszem chrześciaństwie sama została; gdyż żadnego w chrześciaństwie narodu nad Polskę niemasz nędzniejszego. Polska żadnego nie ma złota, nie ma srebra ani winohradów żadnych, tylko chleb duchowny; a królewska ręka ostateczna jest pomoc królestwa polskiego. Ale my ewanielikowie jużechmy wyniszczyli duchowne chleby, jeszcze k temu tobie, królu, rękę zamkniemy, aby synowie korony kradli a zabijali, albo do Turek na służbę, żywności szukając, przeciwko koronie twej jechali. A ty sam, królu, abyś został nienawisnym, niesłownym i niewdzięcznym królem w królestwie twem, u poddanych twoich. Tać wola i tenci umysł jest nasz, którzy nierozmyślnie na exekucyą wołamy, abyśmy niezgodzie tej, którąśmy przed się wzięli, dosyć uczynili, a wszytkie rzeczy, tak duchowne jako i świeckie zmięszawszy, koronę wniwecz obrócili, a tą drogą abyśmy sami nad sobą bluźnierstwa

swego się pomścili; przeto też tradidit nos Deus in reprobam sensum, ut faciamus ea, quae non conveniunt и т. д. Paweł apostół to prawdziwie o nas mówi, a nie ja. Ewan. Panu Bogu za to dziękuję, żem do tych Żurowic kiedy przyjechał, a żem tu na cię trefił, pierwej a niźlim do tamtej rady jechał, gdzie się teraz o tej exekucyi radzić mamy, i powiem to ewanielikom swym wszystko, co tu teraz od ciebie słyszę. Ale gdyż ci się przed się nasze wzięcie nie podoba, powiedzże mi swe zdanie, jakoby to złe, które jawno w Polszcze wszytcy być widzimy, w lepsze się obrócić mogło, tak jakoby ta klątew boża, którą jawnie czujemy być nad nami, w błogosławieństwo nam się przemieniła. Pap. Powiem, jako rozumiem, nic przed tobą nie tając, ani też o to barzo dbając, jeśliże ty to coć powiem między ludzie rozniesiesz, albo przy sobie zadzierżysz. Ewan. Mów jedno w imie pańskie śmiele, tak jakoś zawsze zwykł, co rozumiesz, nic się nie oglądając na ludzie, a więcej prawdzie a niźli ludziom folgując.

QUINCUNX,

to jest wzór korony polskiej, na cynku wystawiony, przez Stanisława Orzechowskiego Okszyca z przemyskiej ziemie, i za kolędę posłom koronnym do Warszawy na nowe lato roku pańskiego 1564 posłany.

Quincunx wtóry.*

....

....

Orzech.......Otóż macie z pisma ś(więtego) królestwo i księstwo, równajcież je teraz z sobą; patrzajcie na hardego wolnością a świetnego swobodą na świecie Polaka: szatę nosi Polak znamienitą, to jest równą z swym królem wolność; k temu nosi Polak świetny pierścień złoty, to jest szlachectwo, którem najwyższy niż-

* По изданію Казиміра Іосифа Туровскаго: Biblioteka polska. W Krakowie 1858. (Стран. 70).

swemu równy w Polszcze jest; ma wołu spólnego z królem panem swym — to jest prawo pospolite, które tak jemu, jako i królowi jego w Polszcze, jako wół równo służy. Takowym będąc Polak, zawsze wesołym w królestwie swem jest—śpiewa, tańcuje swobodnie, nie mając na sobie niewolnego obowiązka żadnego, nie będąc nic królowi panu swemu zwierzchniemu inego winien, jedno to: tytuł na pozwie, dwa grosza z łanu a pospolitą wojnę; czwartego nie ma Polak nic, coby jemu w królestwie myśl dobrą kaziło. Pójdźcież do księstwa głównego, do któregokolwiek, w żadnem nie najdziecie prawdziwie ani tej szaty pierwszej, ani tego pierścienia złotego, ani tego woła tłustego, ani też tego symfonału wesołego. A jeśli który z księstwa niewolnik tą szatą, tym pierścieniem, tym wołem i tym symfonałem będzie się chlubił, nie inaczej uczyni, jedno jakobym ja odciętą od ciała rękę prawdziwą zwał; bo jako ręka, gdy w ciele nie jest, także też żaden na świecie człowiek, który w królestwie chrześciańskiem nie jest, wolnym nie jest. A przeto ani prawdziwym szlachcicem jest, ani prawa ma żadnego pewnego: w biedzie i w nędzy zawsze żywie. Nakoniec, cieniem człowieczym, a nie człowiekiem prawdziwym każdy człowiek w księstwie głównem żywiąc, jest szpatną a wzgardzoną rzeczą— Quare? quia in servitute ducali nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Nie chcę, aczbym mógł, pisma ś(więtego) tu na świadectwo użyć, bowiem to sami przez się baczycie, iż pisma o tem wszędzie pełno. Pap. Baczymy. Żydowski sam kwitnął za wieku starego lud, a czemu? Quia erat gens sancta, regale sacerdotium. A oni zasie, Moab et Agareni, Esau, Amalec, Chananei, przeklętemi ludźmi byli, abowiem książętami i w księstwach narodzeni byli. Dar nad darmi bożemi, tu i na onym świecie, królewski stan jest. Przeto też w pacierzu zawsze od Boga prosimy: przyjdzi «królestwo», nie mówimy przyjdzi «księstwo» twe. Nie prze co inego, jedno iże księstwo rzecz brzydliwa i naturze człowieczej przeciwna i też klątwy bożej pełna. Ewan. Doświadczyłem ja w Litwie tego, gdzie króla naszego nigdy Litwa jasnym książęciem, ale najjaśniejszym królem zawsze zowie; i nie może żaden litwin bez wielkiej hańby swej i bez kaźni tak ku panu swemu mówić: «miłościwy książę». Kijemby pewnie od marszałka

litewskiego za to słowo wziął; ale każdy litwin tak ku księdzu wielkiemu mówi: «miłościwy a najjaśniejszy królu nasz», przemieniając niższe w wyższe, mierzione w miłe, wzgardzone w zacne, a przeklęte książęce imie w błogosławione imie królewskie. Orzech. Niechajże tedy sąsiedzi naszy Litwa lękają się tej szpatnej i upadłej kondycyi księstwa każdego głównego; niechaj się brzydzą, jako rzeczą przeciwną zacności natury ludzkiej; a nadto jeszcze, niechaj oni poznawszy naturę księstwa każdego głównego tę być, iż między panem a niewolnikiem całej wiary żadną miarą być nie może,— niech się Litwa z hańby przyrodzonej i każdemu księstwu przyzwoitej, uciecze co rychlej, gdy ją Polska wzywa, do królestwa polskiego swobody: niech k temu ją jako ostroga jaka bodzie one od filozofów greckich szpatne piątno na księstwo każde główne włożone: πᾶν δοῦλον τῷ δεσπότῃ πολεμεῖ, to jest: każde niewolstwo, jakoby rzekł księstwo, przeciwko despotowi, to jest przeciwko książęciu swemu wójnę wiedzie przyrodzoną. Prawem przyrodzonem niewolnik pana swego nienawidzi, a gdzie nienawiść wrodzona jest, tam wiary niemasz...............................

Изъ Яна Кохановскаго. *

O CZECHU Y LECHU

historia náganiona.

Iáko wszytkié niémal inszé narody báśniámi więcéy niżli czym pewnym początków swych dowodzą: ták y Polski naród przodków swoich do téy doby nie iest pewien. Bo, puściwszy ná stronę Noego y owé wszytkié genealogiae, przez które naród Słowięński niedrożnie y niepodobnie wiodą, ten Czech z Lechem brátem, które nam y Czechóm iuż zá napewnieyszé przodki kroynikarze nászy podawáią, ciągną zá sobą ieszcze niéco wątpliwośći, że potomkowie nie owszéyki sie do przodków swych znáć mogą. Naprzód u żad-

---

* По Юбилейному изданію: Jana Kochanowskiego Dzieła wszystkie. Wydanie pomnikowe T. I i II. W Krakowie 1884.

nego historyká, którzykolwiek naród Słowięński wspomináią (prócz tych mówię, co od nászych bráć mogli) nie náyduią sie ći dwá wódzowie słowięńscy, Lech z Czechem. A nietylko historykowie cudzoźiemscy ich nie wspomináią; áli áni Kádłubski, który polakiem będąc polską kroynikę pisał, w swéy historiiéy żadnéy o nich, ile pomnieć mogę, wzmiánki nie czyni. Potym którzykolwiek tego Lecha z Czechem ná nogi stáwiáią ták niedowodnie tego swégo mniémánia popiéráią, że y synów ich, álbo potomká iákiégokolwiek właśnie miánowáć nieumieią; y o sprácach ich ták głucho piszą, że w téy rzeczy niewiádomość tylko swoię á bespieczność pisánia sámę okázuią. Mimo to wszytko niebaczą sie w tym, że kto chce twirdźić, iż té dwá narody od Czechá y Lechá dopiéro w tych kráiách imioná swoié wźięły, ten (mówię) winien też to oznaymić, iáko ie przed tym, niż w té kráie przyszli, zwano—ponieważ káżdy naród słowięński swoim własnym przezwiskiem záwżdy był miánowan: iáko to Bulgárowie, Serbi, Słowacy, y wiele inszych, które historycy zárázem zá ich przyszćiem ich własnémi imiony zową. Czego iż oni nie ukázuią, niewiém iáka im y w ostátku wiárá ma bydź dáná. Bo to nie iest podobno, áby té dwá ták wielkié narody, które dwoie królestwo záłożyły, będąc zwłaszczá w té kráie przychodniámi, nie miáły mieć własnégo swégo imiénia do tego czásu, áż kiedy sie im dopiéro ten Czech z Lechem ziáwił. A ziáwił sie w tych kráiách dopiéro, y pod ten czás, kiedy nowo té kráie nowé ośiadáli y ná mieszkánié sie sobili. Bo choćiaby kto rzékł, że to byli Słowacy, tedy to nie może stać. Bo Słowacy przeszli przez Dunay y nád morzem Weneckim uśiedli, gdźie i dźiś śiedzą, y od nichże źiemię támtę Sławonią zową. A iż ták Polacy, iáko y Czechowie, Ruś ktemu y Moskwá, y wiele inszych, narody słowięńskiémi sie miánuią—to ztąd przyszło, że historykowie z tego narodu ludźi naypiérwéy Słowaki poználi y świátu iákoby oznaymili. Przetóż, którzykolwiek iedno tymże ięzykiem mówili, zá Słowaki ie mieli, y to iákoby powszechné imię wszytkim tego ięzyká narodóm dáli.

. . . .
. . . .

WRÓŻKI.

Pleban....Dobrze że mi przyszło ná pámięć, iużem był chćiał przestáć—iákóż, to samo powiedźiawszy, przestánę. Rozumiém temu żeś słychał o stárey iákieyśći praktyce, która nie práwie dobrze téy koronie zá tych czásów nászych tuszy; ále y to masz ták pewną, iákobyś sam ná to pátrzał. W Poznániu iest salá wielka biskupia, tám, niżli ią był nieboszczyk biskup Czárnkowski odnowił, byli námálowáni rzędem wszyscy królowie polszczy, iákóż podobno ieszcze y dźiś są. Owa po królu Zygmunćie niezostáło iuż mieyscá inszym królóm ieno iednému. Tám kiedy przyszło málowáć dźiśieyszégo téż Páná ná tym mieyscu, które, iákom powiedźiał, iuż ieno iedno było zostáło, przypátruiąc sie náleźiono nád nim pismo ná wapnie żelázem, álbo nożem wykréślone témi słowy: hic regnum mutabitur. Tego niewiedźieć kto to pisał, y iáko tám dolazł, bo pod sámym stropem. Może bydź, że ten—ktokolwiek był—stąd wźiął náprzód wróżkę, iż to iuż ieno iednému królowi mieysce było zostáło, á może téż bydź że iákim inszym duchem, którégo my nie wiémy. Iákokolwiek, rzecz pewna, że to tám było nápisano: ważnoli to ma bydź, ábo nieważno — nieśmiém się ná żadną stronę skłonić. Ale iednák może uść między insze wróżki iáko y drugie, á Pan Bóg mocen wszytko w dobré obróćić. To com rozumiał o rzeczypospolitéy nászéy, y przécz sie o nię boię, wszytkom powiedźiał; poprawdźie trzebá sie było lepiéy ná to rozmyślić y inszym porządkiem podobno mówić, ále wedle czásu nie mogło bydź ináczéy, á téż z tym nie póydę do drukárnie. Ziemiánin. Toś iuż powiedźiał y wywiódł, żeśmy Polacy we złéy toni—powiédzie mi, iużli mamy do końcá o sobie zwątpić, czy iest ieszcze iáka nádźieiá? Pleb. Ieśli Bogá naprzód nie będźie á postánowienia lepszégo, prózno sie czego dobrégo spodźiéwáć. Ziem. Toby o tym mówić, iákoby temu upadkowi zábiégáć. Pleb. Aza nie o tym ná séymiéch rádzą? Ziem. Y owszem o tym, ieno iż nam y podatku pilno. Pleb. Y zá ten podatek, widzę, nie wiele sprawili: z Polski konie y pięniądze wynieśli, á Litwę ogłodźili. Ziem. Owa nieumiész

ieno gánić, co iest łácno, ále ukazáć drógę, iákoby to náprawić, toby mądrégo rzecz. Pleb. Przetoż sie ia tego zbraniam ábych o tym nie mówił, iż wiem, że od mądrych dálekó. Ale iednák czásu swégo powiém ia przedśię, co rozumiém. Bo teraz zda mi śię, że y iam sie námówił, y tyś sie násłuchał. Ziem. Przestawam ná twym zdániu; y kiedykolwiek będźiesz chćiał o tym mówić, iáko obiecuiesz, będę ćię záwżdy rad słuchał.

APOPHTEGMATA.

Dwu kotu w ieden wór źle sádzáć. (№ 2).

Kánclérz ieden koronny częstokroć zwykł to był mawiáć: «z káżdym śie zgodzę, iedno z tákowym nie; bo on chce, á ja też chcę.

Potráwy nieprzyrodzoné. (№ 11).

Polak ieden, iecháwszy ná naukę do Włoch, nie był tám ieno przez láto, á ná źimę przyiechał záś do domu; kiedy go oyćiec pytał, czemu ták rychło przyiechał, powiedźiał: że mię tám przez wszytko láto tráwą karmiono, tákżem śie bał, żeby mi źimie śiáná nie dawano.

Żárt pánski. (№ 14).

Król Żygmunt gráiąc ńusá, iż mu przyszły dwá królá, powiedźiał, że ma trzy króle; kiedy go gracze pytáli «á trzeći gdźie?» — «á tom ja», powieda, «trzeći»; y wźiął grę.

FRASZKI.

Ná Mátuszá. (Księgi I, 48).

«Mátusz wąsów» lepiéy rzéc: bo wielką kładźiemy
Rzecz pod máłą, kiedy «wąs Mátuszów» mówiémy.

Ná posłá papieskiégo. (I, 49).

Pośle papieski Rzymskiégo narodu,
Uczysz nas drógi, á sam chybiasz brodu.
Náwrácay lepiéy, niżli twóy woźnicá—
Strzeż nas tám záwieść, gdźie płacz y tesknicá.

Ná kogoś. (I, 94).

Wyganiasz psá z piekárniéy — bá, ráczéy sam wynidź:
Bo tu iednák masz dyabłá u kuchárek czynić.

O rozwodzie. (II, 3).

Przyszedł chłop do biskupá, chcąc śie rozwieść z żoną;
Pytáią go «czemuż ták w oczu twych mierźioną?»
«Atolim iéy niezástał dźiewicą, Ksze miły».
A biskup mu záś powié: «ó błáźnie opiły!
Przychodźi to ná króle y wysokié stany,
A nie przynoszą tákich plotek przed kápłány,—
Y ty chłopie, ieślić śie ták dźiewice chćiáło,
Mógłeś do Kolná iecháć: tám ich iest niemáło».

O kápelanie. (II, 19).

Królowa do mszéy chćiáłá, ále kápelaná
Domá nienáleźiono, bo pilnował dzbaná.
Przriydźie potym nierychło w czérwonym ornaćie;
A królowa: «Ksze miły, długo to sypiaćie».
A móy dobry kápelan ná ono łáiánie:
«Ieszczemći śie dźiś nie kładł, co zá długié spánie!»

O káznodźiei. (II, 25).

Pytano káznodźieie: «czemu to, práłaćie,
Nie ták sámi żywiećie, iáko náuczaćie?»
(A miał domá kuchárkę). Y rzecze: «móy pánie,
Kazániu śie niedźiwuy, bo mam pięć set ná nie—
A nie wźiąłbych tyśiącá, mogę to rzéc śmiele,
Bych ták miał czynić, iáko náuczam w kośćiele.

Эпитафія Аннѣ Бзицкой: Tegóż małżonce. (II, 28).

Anná z Pilce, dwu mężu zacnych pochowawszy
Y dwu synu, iáko dwu źrzenic, opłákawszy,—

Y z mężów kásztálanká, y z rodu—w tym grobie
Leży, który zá zdrowia gotowáłá sobie:
Białagłowá uczćiwa y sercá wielkiégo—
By u śmierći okrutnéy było ćo ważnégo.

O Alexándrzéch. (II, 63).

Alexánder sławną Troię skáźił,
Alexánder Persy z państwá zráźił,
Alexánder ufrásował żaki,
Alexánder powádźił Polaki.

Nagrobek opiłéy bábie. (II, 68).

«Cziy to grób?» «Boday zdrów pił». «Czyiá to mogiłá?»
«Ieno rychło—iużbych dwie tym czásem wypiłá».
«Niechcewá śie rozumieć». «Náléyże mnie sporzéy».
«Wśćiekła bábo, nie piię́ do ćiebie». «Tym gorzéy».
«Imię twoie chcę słyszeć». «A szátan ći po tym,
Wiedźieć kto w támtym grobie, ábo kto w owotym?»
«Miéyże śie tedy dobrze». «A iáko bez piwá?»
«Przyuczáy śie». «Niebyłám trzeźwia iáko żywá».

Z Anákreontá. (III, 4).

Nie dbałem nigdy o złoto,
Alem tylko prośił o to,
Aby kufel stał przedemną,
A przyiaćiél piiał zemną;
A tym czásem robotnicy
Piéczą mieli o winnicy.
To wszytko moié stáránié,
To skarb, złoto y zebránié—
Ani dbam o kásztelaná,
Trzymáiąc śie mocno dzbaná.

Do Stánisłáwá. (III, 24).

Nie przez pochlébstwo, áni złoté dáry,
Iáko té látá zwykły teráźnieyszé,
Ale przez cnotę ná mieysce ważnieyszé
Godźisz, Wapowski, iáko zwyczay stáry.

Szczęśliwé czásy, kiedy giermak száry
Był ták poczćiwy, iáko té dźiśieysze
Iedwabné bráty co raz kosztownieysze—
Wprawdźieć nie było kosztu ná mászkáry;

Ale był záwżdy kóń ná staniu rzéźwi,
Drzewo, tárcz pewna, y pánćérz ná śćienie,
Száblá przy boku, sam páchołek trzéźwi,
Nieszukał piérza, wyspał śie ná śienie—
A bił śie dobrze: boday ták uboga
Dśiś Polská byłá, y pogánom sroga!

Do miłośći. (III, 12).

Mátko skrzydłátych miłośći,
Száfárko trósk y rádośći!
Wśiądź ná swóy wóz uzłocony,
Białym łábęćióm zwierzony;
Puść śie z niebá w snádnym biegu,
A staw śie ná Wiślnym brzegu,
Gdźie ku twéy czći ołtarz nowy
Stáwię swą ręką—darnowy.
Nie dam ći krwáwéy ofiáry:
Bo co máią srogié dáry
U boginiéy dobrotliwéy
Czynić y świátu życzliwéy?
Ale dam kádźidło wonné,
Które nam kráie postronné
Posyłáią; dam y śliczné
Źiołá w swych bárwách rozliczné:
Masz fiiołki, masz leliją,
Masz máieran y száłwiią;
Masz wdźięczny swóy kwiát różány,
To biały, á to rumiány.
Tym ćię błagam, ó królowa
Bogátégo Cypru! owa
Abo rózné sercá zgodźisz,
Abo y mnie wyswobodźisz;
Ale ráczéy nas oboie
Wzów pod złoté járzmo swoie,
W którym niechay ći służywá,
Póki ia y oná żywá.
Przyzwól, ó mátko miłośći,
Száfárko trósk y rádośći!
Ták po świećie niechay wszędźie
Twoiá władza wieczna będźie.

PIEŚNI.

Księgi pierwsze, pieśń XI.

Stronisz przedemną Neto nietykána,
By więc sárneczká, kiedy obłąkána
Máćierze szuka po górách ustrónnych,
Nie bez boiáźni y postráchów płónnych.
Bo by śie namniéy ná drzewie wzieżyły
Powiéwne listki, by namniéy ruszyły
Iászczurki krzakiem—tá śie duszą zlęknie,
Aż od boiáźni ná źiemi przyklęknie.
Lecz ia nie iáko niedźwiédz, álbo mśćiwa
Myślę ćię drápáć lwicá popędliwa:
Przestań téż kiedy zá máćierzą chodźić—
Iuż śię ty możesz mężowi przygodźić.

Ks. I, p. XXI.

Ty śpisz, á ia sám ná dworze,
Ieszcze od wieczornéy zorze,
Ciérpię nocné niepogody—
Użáłuy śie moiéy szkody!
Słuchay iáko biie w śćiány
Z gwałtownym dżdżem grad zmiészány—
Ockni sye á przemów słowo,
Nieużyta białagłowo.
Nie ná żadną krádźiéż godzę,
Choćia ták po nocy chodzę:
Wźiąłbych przedśię, by co dano—
Łupiestwo czártu porwano!
Nigdźiéy mieyscá mniéy hárdośći
Nie naydźiesz, iáko w miłośći:
Gládkość wprawdźie sługi dáie,
Ale dźierżą obyczáie.
Słuchasz? Czy móy głos niemoże
Dolećieć ná twoie łoże?
Słuchayćie wy, nocné ćięnié
Y nieumowné kámięnié!
Do Amphionowéy lutnie
Spieszyły sye lásy chutnie,
A niezwyczáyné opoki
Ścisnęły sye w mur széroki.
Orphaeowych strón słucháły
Srogié ięndze y płákáły,

Gdy miłośćią utrapiony
Y pod źiemią szukał żony.
Iego pieśni żáłośćiwé
Zięły bogi nieżyczliwé—
Y miał w ręku co miłował,
By był nędznik lepiéy chował.
Ale nie strzymał umowy,
Więc przyszedł o smutek nowy:
Bo źle sye obeyźrzał, áli
Czárći pánią záś porwáli.
Czekáć iuż, nieboże, było—
Ale gdy co komu miło,
Trudno wytrwáć y czás máły:
Godźiná tám iák rok cáły.
A ia długo mam bić w strony?
Iuż u mnichów słyszę dzwony:
Dźiwnośmy sye pomiészáli—
Iam niespał, á ći iuż wstáli.
Dobrą noc, ieśli kto słyszy!
A móy więniec w téy złéy ćiszy
Niechay wiśi do świtánia,
Świádek mégo niewyspánia!

Księgi wtóre, pieśń VII.

Słóńce pali, á źiemiá idźie w popiół prąwie,
Świátá nieznáć w kurzáwie;
Rrzeki dnem ućiekáią
A zágorzáłé źiołá dżdżá z niebá wołáią.
Dźieći, z flászą do studniéy! á stół w ćiéń lipowy,
Gdźie gospodárskiéy głowy
Od gorącégo látá
Broni list: zá wsádzenié przyiemna zapłátá.
Lutni moiá, ty zemnąl Bo twé wdźięczné stróny
Ćieszą umysł trapiony,
A troski nieuśpioné
Prędkim wiátróm podáią zá morze czerwoné.

Ks. II, p. XVI.

Nic po tych zbytnich potráwách, nic po tym
Srzébrze ná służbie y obićiu złotym!
Nam kwóli, kędy róża pozno kwitnie,
Nie szukay zbytnie!

Dobrać y miętka, co ią naydźie wszędźie;
A kiedy równé towárzystwo śiędźie,
Prędka dobra myśl, á tym ieszcze chutniéy,
Gdy nie bez lutniéy.
Lutnia wódz tańców y pieśni uczonych,
Lutnia ochłodá myśli utrapionych:
Tá serce miękczy swym głosem przyiemnym
Bogóm podźiemnym.

Ks. II, p. XXIII.

Nie záwżdy, piękna Zofiia,
Róża kwitnie y Iéliia:
Nie záwżdy człek będźie młody,
Ani téy, co dźiś, urody.
Czás ućieka, iáko wodá;
A przy niem leći przygodá,
Zebrawszy włosy ná czoło—
Ztąd iéy łápay, bo w tył gołoI
Zimá bywszy zéydźie snádnie—
Nam gdy sniegiem włos przypádnie,
Iuż wiosná, iuż láto minie,
A ten z głowy mróz nie zginie.

PSAŁTERZ DAWIDOW.

Psalm VIII.

Wszechmocny pánie, wiekuisty Boże!
Kto sye twym spráwóm wydźiwowáć może?
Kto rozumowi, którym niezmierzóny
Ten świát stworzóny?
Gdźiekolwiek słóńce miece strzały swoie,
Wszędy iest zacné święté imię twoie,
A sławy niebo ogárnąć niemoże
Twéy, wieczny Boże!
Niech źli, iáko chcą, ćiebie miérżą sobie—
Z ust niemówlątek rośćie chwałá tobie,
Ku więtszéy háńbie y ku potępieniu
Złému plemięniu.

Twóy czyn iest niebo, twoich rąk robotá
Gwiazdy iáśnieysze wybránego złotá;
Ty co raz nowym świátłem zdobisz wdźięczné
Koło miesięczné.
A człowiek co iest, że ty niestworzóny,
Wszystkiégo tworcá y pan niezmierzóny,
Raczysz ij pómnieć? czym iest syn człowieczy
Godźien twéy pieczy?
Tákeś go uczćił i przyochędożył,
Ześ go z anyoły télko niepołożył;
Postáwiłeś go pánem nád zacnymi
Czyny swoimi:
Dałeś w moc iego wszystki bydłą polné,
Dałeś y leśné źwiérzętá swowolné;
On ná powietrzu ptástwem, pod wodámi
Władnie rybámi.
Wszechmocny pánie, wiekuisty Boże!
Kto sye twym sprawóm wydźiwowáć może?
Kto rozumowi, którym niezmierzóny
Ten świát stworzóny?

Psalm C.

Wszyscy, którzy po źiemi chodźićie,
Ku czći pánu wesoło krzyknićie,
W rádośći mu służćie y z ochotą,
A náwiédźćie iego cérkiew złotą!
On sam iest bóg: co żywiém, co tchniemy,
On sprawuie w nas, á pewnie nie my;
Mychmy iego nędzné są stworzenié,
Y z rąk iego mamy pożywienié.
Wnidźćie w kośćiół, nieśćie dźięki pánu,
Daycie winną chwáłę iego miánu!
Wdźięczny to pan: miłośierdźia miáry
Niémász iego, niémász końcá wiáry.

Psalm CXXVIII.

Szczęśliwy człowiek prawdźiwie,
Kto w boiaźni páńskiéy żywie:
Gotów pełnić, co on swémi
Wyrzékł usty naświętszémi.
Temu iego wierna praca
Nigdy sye w żal nie obraca;
Ale czego źiemi zwierzy,
Wszytko mu z lichwą odmierzy.
Iáko, wijąc sye po tyce,
Płodny krzak winnéy máćice
Obfituie w słodkié groná—
Ták bogoboynégo żoná.
Oćiec śiędźie zá swym stołem,
A dźiateczki stoią kołem:
By w buynym sádźie źieloné
Oliwki nowo sádzoné.
To ma odniéść niewątpliwie,
Ktokolwiek pobożnię żywie;
Tego, śiedząc ná Śionie,
Będźie miał pan w swéy obronie:
W rzeczypospolitéy zgodę
Y całą uyźrzy swobodę,
Uyźrzy synów swoich plemię
Y spokoyną zewsząd źiemię.

Psalm CXXXVII.

Siedząc po niskich brzegách Bábilońskiéy wody,
A ná piękné Siońskié wspominááiąc grody,—
Co nam inszégo czynić, iedno płákáć smutnie,
Powieszawszy po wiérzbach niepotrzebné lutnie?
Lecz pogánin niebáczny, w téy nászéy żáłobie,
Przedśię piosnkę Siońską każe śpiéwáć sobie.
Prze bóg! iáko to ma być, áby pieśni páńskich
Głos kiedy miał być słyszan w kráinách pogáńskich?
Ieślibych ćię zápomniał, o kráino święta,
Niech moiá swéy náuki ręká zápámięta!
Niechay mi ięzyk uschnie, kiedy ćię przepomnię,
Kiedy ćię ná początku wesela nie wspomnię.
Pomni, wszechmocny pánie! co nam wyrządzáli
Edomczycy—iáko w nász ćięszki dźień wołáli:
«Zágubćie ten zły naród, ogniem miásto spalćie,
A ich mury do gruntu sámego rozwalćie!»

Ale y ty Bábylon! strzeż dobrze swéy głowy,
Bo iuż wiśi upadek nád tobą gotowy:
Szczęśliwy, któryć zá nas odmierzy twé winy,
A o skáłę roztrąći twé nieszczęsné syny.

Pieśń*.

Czego chcesz od nas, pánie, zá twé hoyné dáry?
Czego zá dobrodźieystwá, którym niémász miáry?
Kośćiół ćię nie ogárnie, wszędy pełno ćiebie—
Y w odchłániach, y w morzu, ná źiemi, ná niebie.
Złotá téż, wiém, nie prágniesz: bo to wszytko twoie,
Cokolwiek ná tym świećie człowiek mieni swoie.
Wdźięcznym ćię tedy sercem, pánie, wyznawamy:
Bo ná ćię** przystoynieyszéy ofiáry nie mamy.
Tyś pan wszytkiégo świátá, tyś niebo zbudował,
Y złotémi gwiazdámi ślicznieś uháftował.
Tyś fundáment założył nieobeszłéy źiemi,
Y przykryłes iéy nágość źioły rozlicznemi.
Zá twoim roskazániém w brzégách morze stoi,
A zámierzonych gránic przeskoczyć sye boi.
Rzéki wód nieprzebránych wielką hoyność máią,
Biały dźiéń á noc ćiemna swoie czásy znáią.
Tobie kwóli rozliczné kwiatki wiosná rodźi;
Tobie kwóli w kłośiánym wieńcu láto chodźi;
Wino ieśiéń y iábłka rozmáité dawa,
Potym do gotowégo gnuśna źimá wstawa.
Z twéy łáski, nocna rosá ná mdłé źiołá pádnie,
A zágorzáłé zbożá deszcz ożywia snádnie.
Z twoich rąk wszelkié źwiérzę pátrza swéy żywnośći,
A ty káždégo żywisz z twéy szczodrobliwośći.

---

* Wydanie pomnikowe, t. I, str. 355.

** Na ćię моя конъектура вмѣсто безсмысленнаго nád ćię. Срв., стр. 57, стрн. 60.

Bądź ná wieki pochwalon, nieśmiertelny pánie:
Twoiá łáská, twa dobroć nigdy nie ustánie.
Chowáy nas póki raczysz ná téy niskiéy źiemi,
Iedno záwżdy niech będźiem pod skrzydłámi twemi.

T H R E N Y.

Thren VII.

Nieszczęsné ochędóstwo! żáłosné ubióry
Moiéy namilszéy córy!
Po co mé smutné oczy zá sobą ćiągniećie?
Żalu mi przydáiećie:
Iuż oná członeczków swych wámi nie odźieie—
Niémász, niémász nádźieie!
Uiął ią sen żelázny, twárdy, nieprzespány.
Iuż letniczek pisány,
Y uploteczki wniwecz, y paski złoconé—
Mátczyné dáry płoné.
Nie do tákiéy łóżnice, moiá dźiéwko droga,
Miáłá ćię máć uboga
Doprowádźić, nie táką dáć obiecowáłá
Wyprawę, iąką dáłá.
Giezłeczkoć tylko dáłá á lichą tkaneczkę;
Oćiec źiemie bryłeczkę
W główki włożył—niestétyż! y posag, y oná
W iednéy skrzynce zámknioná.

Thren X.

Orszulo moiá wdźięczna, gdźieś mi sie podźiáłá?
W którą stronę, w którąś sie kráinę udáłá?
Czyś ty nád wszytki niebá wysoko wnieśioná
Y tám w liczbę aniołków máłych policzoná?

Czyliś do ráiu wźiętá? czyliś ná szczęśliwé
Wyspy záprowádzoná? czy ćię przez teskliwé
Charon ieźiorá wieźie y nápawa zdroiem
Niepómnym, że ty niewiész nic o płáczu moim?
Czy człowieká zrzućiwszy y myśli dźiewiczé,
Wzięłáś ná się postáwę y piórká słowiczé?
Czyli sie w czyścu czyśćisz, ieśli z strony ćiáłá
Iákakolwiek zmázeczká ná tobie zostáłá?
Czyś po śmierći tám poszłá, kędyś piérwiéy byłá,
Niżeś sie ná mą ciężką żáłość urodźiłá?
Gdźieśkolwiek iest, ieśliś iest, lituy méy żáłośći,
A nie możeszli w onéy dawnéy swéy cáłośći,
Poćiesz mię, iáko możesz—á staw sie przedemną
Lubo snem, lubo ćieniém, lub márą nikczemną.

ODPRAWA POSŁOW GRECKICH.

(Явленie 2-е).

Alexánder, Antenor.

Al. Iáko mi niemal wszyscy obiecáli,
Cny Antenorze! proszę, y ty sprawie
Méy bądź przychylnym przećiw posłóm gréckim.
Ant. A ia z chęćią rad, zacny królewicze!
Cokolwiek będźie sprawiedliwość niosłá,
Y dobré rzeczypospolitéy nászéy.
Al. Wymówki niémász, gdy przyjaćiél prośi.
Ant. Przyzwalam, kiedy o słuszną rzecz prośi.
Al. Obcému więcéy życzyć, niżli swému,
Coś nie dáleko zda sie od zazdrośći.
Ant. Przyiaćielowi więcéy, niżli prawdźie
Chcieć służyć, zda sie przećiw przystoyności.
Al. Ręká umywa rękę, nogá nogi
Wspiéra—przyiaćiél port przyiaćielowi.
Ant. Wielki przyiaćiél przystoyność: tą sobie

Rozkázáć służyć, nie iest przyiaćielska.
Al. W potrzebie, mówią, doznáć przyiaćielá.
Ant. Y toć potrzebá, gdźie sumnienié płáći.
Al. Pięknê sumnienié, stać przy przyiaćielu.
Ant. Ieszcze pięknieyszé, zostáwáć przy prawdźie.
Al. Grékóm pomágáć, to u ćiebie prawdá.
Ant. Grék u mnie káżdy, kto ma spráwiedliwą.
Al. Widzę, żebyś mię ty prędko osądźił.
Ant. Swoie sumnienié każdégo ma sądźić.
Al. Znáć, że u ćiebie gospodą posłowie.
Ant. Wszytkim uczćiwym dom móy otworzony.
Al. A zwłaszczá, kto nie z próznémi rękomá.
Ant. Trzebá mi bowiém sędźióm ná podárki:
Bom cudzą żonę wźiął, o którą czynią.
Al. Niewiém o żonę, ále dáry bierzesz
Od Gréków zwłaszczá: moie ná ćię máłé.
Ant. Y żón i cudzych dáréw nierad biorę.
Ty, iáko żywiesz, ták, widzę, y mówisz
Niepowśćiągliwie, niemam z tobą spráwy.
Al. Y mnie żal, żem ćię o co kiedy prośił;
Ufam swym bogóm, że y króm twéy láski
Naydę, kto rzeczy mych podpiéráć będźie.
Ant. Táki, iákiś sam. Al. Da Bóg, człék poczćiwy.

MIKOŁAJ SĘP SZARZYŃSKI.*

Napis na statuę, abo na obraz śmierci.

Córa to grzechowa,
Świat skazić gotowa.
Wszytko co się rodzi—
Bądź po ziemi chodzi,
Lub w morskiej wnętrzności,
I wietrznej próżności,—
Jako kosarz ziele,
Ostrą kosą ściele;

---

* По изданію Туровскаго: Biblioteka polska. Poezye Mikołaja Sępa Szarzyńskiego i Tobiasza Wiszniowskiego współczesnych Janowi Kochanowskiemu. W Krakowie 1858.

Tak to wszytko składa,
Ani opowiada
Nikomu swojego
Zamachu strasznego.
I wy, co to ćciecie,—

Prawda, że nie wiecie,
Jeśli nie przymierza
Ta sroga szampierza
Któremu do szyje—
Strzeż się: oto bije.

Sonet III: Do Najświętszej Panny.

Panno bezrówna, stanu człowieczego
Wtóra ozdobo, nie psowała w której
Pokora serca, ni godność pokory,
Przedziwna matko stworzyciela swego!
Ty, głowę starwszy smoka okrutnego,
Którego jadem świat był wszystek chory,
Wziętaś jest w niebo nad wysokie chóry,
Chwalebna szczęścia używasz szczerego.
Tyś jest dusz naszych jak księżyc prawdziwy,
W którym wiecznego baczymy promienie
Miłosierdzia, gdy na nas grzech straszliwy
Przywodzi smutnej nocy ciężkie cienie.
Ale (ty) zarzą już nam nastań raną—
Pokaż twego słońca swiatłość żądaną.

Pieśń VI: Nakształt Psalmu CXX.

Panie nasz wszechmogący, wieczny, niepojęty,
Tobie Cheruby krzyczą: «święty, święty, święty!»,
Tobie Seraf, miłości prawej płomień czysty;
A twej chwały dwór znaczny—firmament ognisty.
Przeto, choć wszędy tyś jest, oczy me płaczliwe
Tam podnoszę, i serce tam wzdycha tęskliwe:
Bo ciężkościom nierówne zmysłów mych krewkości,
Jak słudzy od swych panów, pragną twej litości.
I wola ma, twej woli sługa nieskwirkliwa,
Wżdy, by skromna od pani panna, oczekiwa
Rychło jej rękę podasz i sprawiedliwego

Ciężaru gwałt uskromisz, z miłosierdzią twego.
O ojczę miłosierny, którego dobroci
Żadnego grobla grzechu zdrojów nie odwróci,
Już się zmiłuj nad nami, zmiłuj się nad nami!
Jużeśmy nazbyt pełni szkody z despektami;
Już serce nie boleje, lecz jakmiarz umiera,
Gdy nam możność niewdzięczna część i cześć wydziera,
Gdy nas hardość nadęta przenosi oczami,
Nie bacząc, że nie gardzą oczy twoje nami.

Pieśń o Strusie, który zabit na Rastawicy od Tatarów.

Izasz wódz tebański, iż umarł zgromiwszy
Waleczne Spartany, zda się być szczęśliwszy,
Niż on Aemilius, co przy wojsku zbitem
U Kan żywot zawarł ześciem znamienitem?
Bądź tamten szczęśliwszy; poważniejsza żywie
Sława tego, który z samym nielękliwie
Potkał się nieszczęściem i stałą krwawemu
Pokazał zwycięzcy twarz, kiedy rączemu
Bachmatowi drudzy, nie zbroi ufają—
A prze bojaźń próżną sławy odbiegają.
Także Rastawica, potok nieszczęśliwy,
Pierwej wód pozbędzie, niźli twe, poczciwy
I nietrwożny Strusie, żywota skończenie
U rycerskich ludzi przyjdzie w zapomnienie.
Wolał od strzał zginąć pohańca zdradnego,
Niż tył swój pokazać sprośnie oczom jego.
A gdy mu ktoś radził, głupie sprzyjaźliwy,
Aby jako drudzy zbiegł w chwile złośliwej,
Rzekł: «Ty folguj czasom, chceszli, a ja mojej
Sławie będę godził—nietylko we zbrojej,
Jest śmierć i na łożu; i tak pierzchliwego
Śmierci grzbiet jest odkryt, jak piersi śmiałego.
Nie wydam swych przodków—za Rzeczpospolitą
Upadnę ofiarą, da Bóg, znamienitą».

Tylkoż rzekł; wnet jako pierzchać nieuczony
Lew, od mnogiej zgrai będąc oskoczony
I od tysiąc łowców z gotowemi łuki,
Bliższe zagubiwszy, drugie straszy huki:
Wszytcy, wszytcy serca natrzeć nań nie mają,
Tylko mu z daleka rany podawają,—
On zemdlon ostatniej już pomsty pożąda,
I w kimby ząb martwy zostawić pogląda.
Tak się Strus sprawował w ostatniej potrzebie,
I sławie, i cnocie czyniąc dosyć z siebie.
Padł krwawy, gęstemi przywalon strzałami,
Godny syn ojczyzny mężnemi sprawami.

Pannie Zofii Kostczance, wojewodzance sędomirskiej, która pierwej zachorzawszy, później trzema dniami niż macocha umarła. Napis trzeci.

«Czemuś zwyczaj zmieniła?» (rzekła, gdy poznała
Kostczanka śmierć macochy, a sama konała)
«Przed tobąm ja chadzała, i zjęta chorobą
Przed tobą, droga matko—przecz konam za tobą?
Czy iż słusznie wprzód umrze, kto pierwej zrodzony?—
Wolę złamać domowy rząd, niż przyrodzony.
Czy mi chcesz być przewodnią? nie było potrzeba:
Wiem ja z twojej nauki, gdzie droga do nieba».

Epitaphium Rzymowi.

Ty, co Rzym wpośród Rzyma chcąc baczyć, pielgrzymie,
A wżdy baczyć nie możesz w samym Rzyma Rzymie!
Patrzaj na okrąg murów i w rum obrócone
Teatra i kościoły, i słupy stłuczone—
To są Rzym. Widzisz jako miasta tak możnego
I trup szczęścia poważność wypuszcza pierwszego?
To miasto, świat zwalczywszy, i siebie zwalczyło—

By nic niezwalczonego od niego nie było.
Dziś w Rzymie zwyciężonym Rzym niezwyciężony
(To jest ciało w swym cieniu) leży pogrzebiony.
Wszytko się w nim zmieniło—sam trwa prócz odmiany
Tyber, z piaskiem do morza co bieży zmięszany.
Patrz co fortuna broi: to się popsowało
Co było nieruchome, trwa co się ruchało.

TOBIASZ WISZNIOWSKI. *

Tren V.

Byłem do zielonego gaju zawiedziony,
Do strumieniów skaczących, nieco już strudzony
Pod wesołem drzeweczkiem sobie spoczywając,
Uciesznem gardłkiem ptaszki słyszałem śpiewając.
Chłodny wiatrek lekko wiał tam na drzewa one,
Iż nieco gałązeczki były poruszone.
Były też tam sąsiednie bliskie inne gaje,
Za niemi wielkie łąki, i co wiosna daje.
Wstawszy szedłem tym gajem, alić w środku jego
Maluczkom nie przeminął ogroda wdzięcznego.
Tam w środku proste drzewo a zielone stało,
O które się niemało wiatrów otrącało.
Rozmaite ziółeczka użyteczne były;
Były też, które na śmierć jadem zaszkodziły.
A rozkwitła różyczka w wesołym ogrodzie,
Pod wysokiego drzewa gałęziami w chłodzie,
Południowego słońca gorącości snadnie
Chroniła się—ledwo iż deszcz z wierzchu przepadnie.
Z szalonym wiatrem burza i powietrze wstało,
Spadły różane listki, aż nic nie zostało.
Wicher się poprawiwszy latoroślą złomił;
Szczupły pręt latorośle na dół się ukłonił.

---

* По цитованному на стран. 57 изданію.

Listeczki koło dołu wszytki bardzo mdlały,
Póki huczące wiatry około nich wiały.
A już grad począł padać; krzyknąłem z przestrachu,
Bo gdzieby się uchronić, tam nie było dachu.
Zaledwo ocknąwszy się, przyszedłem ku sobie;
Roztrzeźwiony, tom zaraz rozmyślawał sobie:

[T r e n VI].

«Toć się najmilszej matce mej Różyczce stało—
U małżonka jak w cieniu jej tu było ciało;
Którego ledwie słońce i dżdże dosięgały,
Że jakie przeciwności kiedy frasowały.
Bez tego być nie mogło: bo to wzajem chodzi,
Żaden się bez frasunku na świecie nie rodzi.
A nieoparty wicher z szumem drzewa tego
Niebaczna śmierć wydarła z utrapienia jego.
Listeczki, my potomstwo, mdlejem od żałości,
Żadnej sobie nie tusząc na ziemi radości.
A co za grad uderzy? w rychle obaczymy—
Bo gdzie okrutnie gore, wynoszą się dymy».

ИЗЪ ЛУКИ ГУРНИЦКАГО (ŁUKASZ GORNICKI).

D w o r z a n i n p o l s k i (z K s i ę g i I). *

Obaczcież W. M. (Waszmościowie) jako wnet straci swą gracią każda rzecz, którą człowiek, zdobywając sie a pokazując misterstwo swe, gwałtem czyni. A kto sie nie musi śmiać, kiedy owo kto dziwniej niż ludzie, ziemie nie dostępując, z wielką pilnością aby nie zmylił, wyciągnąwszy szyję, nie zginając sie nigdziej, jako-

* По Краковскому изданію 1566 года.

by kij połknął, tańcuje? Każdy z nas widzi, iż tańcowanie takowe pochodzi z wydwarzania, za którym gracia ginie. Na drugą stronę zasię, jako to przystoi męszczyznie i białejgłowie, kiedy owo niedbaliwie tańcuje, a, mówiąc co s kim, abo żartując, w rzeczy nic o tańcu nie myśli, prosto jakoby zmylić ani umiała, ani mogła. — Tu p. Bojanowski powiedział: Znam ja jednego, którego sie taniec W. M. (Waszmości) barzo podobać będzie, bo tak niedbale tańcuje, iż s niego czasem i suknia spadnie, a on sie po nię nie schyli, ale brnie wciąż przedsię, by z listy.—Pan Kriski powiedział na to: Wiem na kogo W. M. przymawiasz, ale to W. M. racz wiedzieć, że owo jego niedbanie jest wydwarzanie szczire: bo chce pokazać, iż wrzkomo nie myśli o tym, ano znać, iż nader myśli—czym wszytko psuje. I ktokolwiek tej niedbałości, abo nizaczmienia, nie po przęczkę używa, hnet na drugą a przeciwną stronę przeładuje. A przeto niemniej to ganię, kiedy kto tak niedba, iż dopuści spaść s siebie szacie, abo w nogawicy plugawej a trzewiku od kilku dni ubłoconym idzie; jako też zasię kiedy kto tak zbytnie ochędożnym chce być, iż bieda temu chłopcu, któryby gębki, abo szczotki doma zapomnieć a pana, co dziesięć kroków stąpi, ocierać a czosać nie miał. Abowiem chocia oboje to—i ochędożnym być i nie wydwarzać sie z rzeczami — jest dobre w sobie, jednak kiedy kres swój a miarę przejdzie, już sie w sprosność obrócić musi; i ona szczyrość we wszytkich rzeczach, którą sobie tak barzo upodobały oczy ludzkie, i onej zawdy czekają, ginie zatym i gaśnie, nie bez ohyzdy temu, kto ją tłumi. Wracając sie tedy do wydwarzania, to powiadam co i pirwej, iż sprawy nasze wszytki dziwnie szpaci. Przypatrz sie temu każdy z W. M., jako owo brzydka rzecz, kiedy kto na koniu siedzi wyciągnąwszy ku piersiam końskim nogi, a sam sie dziwnie rosprościwszy, jakoby stawu w nim nie było; a zasię, jako miło patrzyć na owego, który ani wyciągnie zbytnie nogi, ani jej nad miarę skurczy, ale ją, nic wrzeczy o jeździe swej nie myśląc, statecznie trzyma, sam sobą z lekka, jako koń stąpi, hyba, a siedzi bezpiecznie, nie inaczej, jedno jakoby też był pieszo. Abo zasię jako owo piękna rzecz, kiedy czysty pachołek skromnie poczyna sobie, rzadko a nie zuchwale mówi, abo nic, abo mało powieda o sobie; na drugą stronę zasię, jako owo przemierzły chłop, który nieumie jedno sie chwalić, s piętra mó-

wić, grozić, dziwniej niż ludzie stąpać—wszytko to nic inego nie jest, jedno chciwość zbytnia, aby sie pokazał być mężem. Toż bywa i w inych na świecie rzeczach, kiedy kto ma tę chorobę, iż tak w mowie, jako i w sprawie swej każdej widzian być chce.—W tym pan Bojanowski tak powiedział: Niewiem, by też nie dla tego, panie Kriski, ganili naszy owe uczty wymyślone, gdzie każda potrawa s cukrem; bo słodkość prędko omierznie,—barziej chwalą ów obiad pospolicie, gdzie bywa to pierno, to kwaśno, to s chrzanem, to s cebulą, a rzadko słodko. Bo na onym wymyślonym obiedzie, iż sie ze wszytkim wydwarzają, potrawy przewybornych smaków czynią—więc tego prędko syt człowiek; a owdzie indziej, iż mieszają, raz kwaśno, drugi raz gorzko, więc też czasem i słodko, aby jedno przy drugim łepsze sie zdało, przeto każdy je z dobrym smakiem, i onę kwaśność, rzecz tanią, przy drogich łubi.—Pan Kriski rzekł zasię: Widzisz W. M., że i w tym niedobre wydwarzanie. Powiedają też, iż u niektórych przewybornych malarzów starych była przepowieść ta «Zbytnia pilność szkodzi», i snadź Apelles ganił stąd Prothogena, powiedając «iż kiedy», prawi, «co maluje, nie umie, ani wie, kiedy przestać» — chciał pokazać Apelles, jako malarz pirwszy na świecie, iż Prothogenes niewiedział tego, póki było dosyć: a w tym nic inego nie było, jedno wydwarzanie, które sie Apellesowi nie podobało. A tak to niedbałe wrzeczy czynienie, które prawie przeciwne jest wydwarzaniu, okrom tego, iż wdzięczność wszytka z niego płynie, zdobi też barzo to, cokolwiek czynimy; a zatym i umiejętność sie odkrywa, i czasem więtszą sie widzi, niż w prawdzie będzie. Abowiem kto na to patrzy, kiedy kto sobie w czym dobrze poczyna, tak sobie myśli: «kiedyć temu tak to łatwie przychodzi, musić to dobrze lepiej umieć, niż pokazuje; a gdzieby sie w tym jeszcze więcej ćwiczył, a ktoby z nim porównać mógł?» To tak pospolicie ludzie sądzą, gdy widzą, że kto co od ręki, a przedsię dobrze czyni, i z maluczkiej rzeczy tym kształtem uczynionej siła jednemu mnimania przybędzie. Owo usarz, gdy z drzewem a z tarczą na koniu siedzi, chocia nic nie pocznie, jednak z jednego trzymania drzewa znać to, iż dobrze z nim umie; takież i szermierz, jako rychło broń w rękę weźmie a w kroku stanie, tak wnet poznać jeśli co umie. W tańcu zasię jedno stąpienie pokaże umiejętność. Muzik też by telko dwie nocie

wyśpiewał, macając wdzięczności, niedbale wrzkomo, a jeśli co uczyni garłem, jakoby to tak samo mu przyszło—zaraz znać, iż to dobrze lepiej, niż czyni, czynić może. Także i w inych wszytkich rzeczach, które czynimy: bo jako łatwie co komu przychodzi, tak o jego umiejętności ludzie rozumieją. A tak ten mój dworzanin będzie u wszytkich ludzi s podziwieniem osobny, i będzie miał we wszytkim gracią, a zwłaszcza w mowie, jeśli sie strzedz będzie wydwarzania, której wady pełno wszędzie; podobno u nas w Polszcze więcej niż gdzie indziej.

Z Księgi II.

Nie sprosna więc i to bywa, kiedy kto chcąc to zgadnąć, około czego drudzy wątpią, rzecze co inego, ale foremnie. Jako to: Przyszli raz panięta w maszkarach przed króla, także czyniąc swój taniec parami; obaczy ktoś śrzednią parę, w której był pan Wolski miecznik z drugim, nie pomnię kim, barzo małym, i rzecze: «by wiedzieć», prawi, «co to za para, tak barzo nierymowna»; a drugi, stojąc podle niego, rzekł: «zgadnę ja, którzy są»; a gdy ten zasię jął prosić, aby mu powiedział—«atoli», prawi, «to jest roch, a to—pieszek». Ujdzie czasem i to za trefność, kiedy kto jedno z drugim nie barzo trefnie spoi, na ten kształt, jako owo mówią: «by», prawi, «cnota tu była, a sobola czapka». — Tu też położę owo upominanie nakształt porady. Jako Chalecki w Litwie, starosta cyrkaski — stojąc przy królu starym w Wilnie na pałacu, na ten czas, kiedy niedźwiedzia psy trawiono; a psi jakoś nieochotnie z niedźwiedziem sie wiązali, i król J. M. (Jegomość) jął mówić: «wierę te psy okarmić musiano, iż niedźwiedzia brać niechcą» — powiedział: «przeto, królu, każ tu pisarze swe spuścić: tym nic nie wadzi—by sie niewiem jako objedli, przedsię oni zawdy dobrze biorą». Białobocki takież jednemu dworzaninowi niebarzo urodziwemu, któremu był na ten czas król J. M. dał starostwo, tak powiedział: «ty», prawi, «kiedy na starostwo przyjedziesz, zawdy siedząc sprawy odprawuj; a jeśliby mogło być, jeszcze bych wolał, żeby z okna: bo i twarz, i brodę masz po temu, iż z góry za obrzyma ujdziesz». A drugi, czasu powietrza, doktorowi (który, nic

nie umiejąc, wiele już był ludzi pobił) radził, aby s Krakowa nie wyjeżdżał, powiedając mu: «wielką, prawi, «summę pieniędzy zebrać ty tu możesz; a jeśli o powietrze idzie, bierz prezerwatywy, tedyć sie bać nie trzeba», — a gdy doktor powiedział, iż «na gwałtowne powietrze nic mi», prawi, «prezerwatywy nie pomogą», rzekł dopiero ów: «więc jeśli tobie nie pomogą, tedy tym pomogą, których twoja ręka nie pobije».—Trefnie i to bywa, gdy komu to powiedzą co mu jest przyzwoito. Jako jednemu księdzu, co barzo łapał exekutorstwa, a czasem chocia go i nie obrano, powiedział ktoś na ten czas, kiedy owo bakalarz s skarbu miał umrzeć: «a prze Bóg», prawi, «abo W. M. niewiesz, iż bakalarz s skarbu barzo niemoże?— niezła tam będzie exekutorowi grzanka». Zaś i to druga, gdy komu to przypiszą, od czego on jest barzo daleko; jako raz, kiedy doktór Kleparz barzo ochrapiawszy kazał, rzekł jeden: «ten ksiądz całą noc pił: podobniej sie mu było dobrze wyspać, niż źle kazać»; a Kleparz nierzkąc sie upić, ale niewiem, by jako żyw był na biesiedzie. Też i to foremna, dać to nieprzyjacielowi samemu, co on tobie ujmuje. Jako gdy jeden z niepoczciwych sie rodzićow urodziwszy, przymawiał poczciwemu człowiekowi, mówiąc: «barzożeś sie ty», prawi, «od onych sławnych twoich przodków odrodził»; a ten jemu odpowiedział: «ale ty od swych nikąska». Do tego sie i oto to zejdzie. Wielkiemu jednemu i otyłemu pachołku rzekł ktoś: «i tu na trunnę niemało drzewa wynidzie»; a ten odpowiedział: «tobie niewiele, bo trzy drewna to odprawią». Ciągnie za sobą śmiech i oto to, gdy kto odpowieda na to, czego mu nie mówiono. Jako jeden uczciwy człowiek, przyszedszy do zacnego kasztelana, który że nie był tak baczny, żeby sam siedząc onemu też siedzieć kazał, postawszy trochę, rzekł: «gdyż to jest wola a roskazanie W. M. abych siedział, tedy ja siędę» —i siadł. Więc też i to podczas ma wdzięczność, kiedy kto wypowieda to na się, czego nigdy nie winien. Jako jeden ksiądz, po śmierci drugiego, prosił o beneficium biskupa; a gdy biskup dać mu go niechciał i owszem już był namienił drugiego, który je otrzymać miał, rzekł z gniewu ku biskupowi: «miłościwy księże, jakoż to ma być: jam temu księdzu na on świat pomógł, a beneficium po nim ma wziąć kto inszy?»— Musi się człowiek i temu rośmiać, kiedy kto pożąda tego, co być nie może. Jako jeden leżąc na trawie, gdy przy nim drudzy szyr-

mowali, skakali, chodzili zapasy, powiedział: «gdzież też to było jedno ricerskie ćwiczenie tak leżeć, jako ja teraz».—Na ten kształt też doktor iszpan panu Radziwiłowi wojewodzie trockiemu powiedział; ale na końcu, jako człowiek mądry, przydał to, czym rzecz dobrze trefniejszą uczynił. Prosił doktor u pana Mikołaja Radziwiła wojewody trockiego psa dobrego na zając. Pytał pan wojewoda, jakiegoby chciał, jeśli wyżła, czy ogarza. Iszpan, tego nie rozumiejąc, pytał, coby sie wyżeł rozumiał, takież i ogarz. Powiedział p. wojewoda: «tegoli», prawi, «W. M. chcesz, który najduje, czy tego, który goni?» Odpowiedział iszpan: «takiego ja chcę, który i najdzie, i ugoni—bo by to był mój wielki nierozum dwu psów dla zająca, jednej bestiej, chować».

MACIEJ OSOSTEWICIUS STRYJKOWSKI.

Kronika Polska, Litewska, Żmódzka i wszystkiej Rusi и т. д.*

Potym Mścisław, xiążę Halickie, będąc wsadzon od Kazimirza, xiążęcia Polskiego, po onej bitwie u Halicza wygranej, na państwo ojczyste, srogo się z poddanymi Rusią obchodził, przeto go trzeciego roku 1185 otruli, a do Włodimirza brata jego, który był z przegranej bitwy do Węgier uciekł, posłali, aby co rychlej na xięstwo Halickie przyjechał; z której wesołei nowiny Włodimirz pocieszony, przyszedł do Bele króla Węgierskiego, prosząc o ratunek rycerstwem, koniami i nakładem, za czymby mógł ojczyste państwo odiskać i Kazimirzowi, Polskiemu monarsze, odpór dać. Co usłyszawszy król Węgierski Bella, nietylko aby mu ratunek miał dać, ale samego Włodimirza wsadził do więzienia, a syna swego Andrzeja z wojskiem do Halicza wyprawił, aby co rychlej zamek ubieżał; który zmyśliwszy, iż Włodimirz, obawiajac sie niebezpieczności, naprzód go z wojskiem posłał, a sam pozad ciągnie,

* По кенигсбергскому изданію 1582 г. (w Krolewcu MDLXXXII), стран. 233.

był wpuszczon na zamek Halicki z wielkim weselim wszytkich Rusaków. A tak ubieżawszy zamek Andrzej królewic Węgierski, osadził go dobrze Węgrami, przymuszając Rusaków, iż my przysięgali, a którzy się wzbraniali przysięgi, tych do więzienia wsadzał, wyganiał, urzędy brał, a swoim Węgrom porozdawał, za czym osiadł wszytko państwo Halickie. A Włodimirz chudziec, własny dziedzic Halicki, widząc się być jawnie a zdradliwie oszukanym, i dwie lecie prawie w więzieniu chowanym od Belle króla Węgierskiego, przenajął stróże swoje, węgry, podarkami i obietnicami, a z tymiż stróżami, wodzami i towarzyszami z ucieczki do Halicza przyszedł; ale zamku nie mógł dostać, gdy go dobrze bronili Węgrowie. Zjechali się potym wnet i zbiegli do niego Rusacy, jako do dziedzicznego pana swojego, a s tymi wszytkie okoliczne xięstwa burzył, najeżdżał i polony wywodził; Przemysłkie też wołości, które już na ten czas ku Polszcze służyły, wybrał i spustoszył. Czego nie mogąc ścierpieć Kazimirz, monarcha Polski, przez hetmana swego, wojewodę Crakowskiego, wojsko drapieżne Włodimirzowo poraził, iż w góry, które Ruś z Węgierską koroną dzielą, musiał sam Włodimirz uciekać, a widząc się być zewsząd opuszczonym i uciśnionym, udał się z pokorą do Kazimirza Polskiego monarchy, prosząc naprzód przez posły o odpuszczenie winy, a żądając pomocy ku odiskaniu xięstwa Halickiego, ojczyzny swojej pod Węgry, ślubując mu się na potym w wierze i w powinności statecznie zachować. Co Kazimirz, jako monarcha prawie święty, uczynił, a przyjąwszy go w łaskę, posłał z nim wojsko polskie, nad którym Mikołaja, wojewodę Crakowskiego przełożył, dobywać Halicza. Ruskie też wojsko niemałe ze wszytkiego państwa ochotnie jako do dziedzica przybyło. Tak Halicz wkoło obegnali, którego Węgrowie s początku z dobrą otuchą śmiele bronili, spodziewając się króla Węgierskiego Belle z wielkim wojskiem co dzień przyciągnąć na pomoc synowi swemu Andrzejowi, przeciw Rusi i Polakom, ale w nadziei ratunku będąc oszukani i głodem uciśnieni, podali zamek, wymówiwszy sobie wolne odeście do Węgier z rzeczami swymi. Tak Węgrowie z królewicem swym Andrzejem do Węgier byli odprowadzeni, a xiążę Wołodimirz na ojczystą stolicę, w zamek Halicki, s polskimi uphami wjechał, z wielką radością

wszytkich Rusaków, roku od narodzenia Christusa Pana 1188, którego też czasu Hierusalem Saładin mocny i waleczny król Saraceński wziął pod Chrześciany, i opanował po 88 lecie jako w ręku chrześciańskich było.

SEBASTYAN FABIAN KLONOWICZ *.

FLIS

to jest spuszczanie statków Wisłą i inszemi rzekami do niej przypadającemi.

I. Kto chce niech wzywa starcą wszetecznego
Dla żeglowania w morzu bezpiecznego,
Któremu błędne przyznawą pogaństwo
Wszech wód poddaństwo.

II. Greczyn go swoją mową Posidonem,
Rzymianin zdawna zowie go Neptunem:
Sceptrum trozębe szedziwy bóg swoje
Ma w ręku zbroję.

III. Niech błaga kto chce naród jego krewki,
Zbestwione wnuczki, świędziwe jątrewki:
Po łono panny, a ostatek ryby,
Bez wszej pochyby.

IV. Niech wzywa króla, który wiatry skałą
Przywalił, wichry i z morską nawałą:
Aeolusem go wymyśloną mową
Poetae zową.

V. Niech woła, chceli, na pomoc onego
Tritona z głośną konchą ogromnego,
Który w szerokim trąbi Oceanie
Na swym puzanie.

---

* Biblioteka kieszonkowa klassyków polskich. Wydana przez Jana Nep(omuka) Bobrowicza. Tomik XII. W Lipsku 1836. Biblioteka polska. Pisma poetyczne polskie S. F. Klonowicza. Wydanie K. J. Turowskiego. W Krakowie 1858.

VI. Chceli, też bracią uniesionki onej,
Menelaowej oblanej krwią żony,
Uczcić ofiarą, dzieci Jowiszowe;
Lub ognie owe,
VII. Szczęśliwe flisom: bo dobrą nadzieję
Czynią, gdy parą padną im na reję—
Już tam rad sternik w zatrwożonej wodzie
Pewnej pogodzie.
VIII. Niechże ich kto chce błaga, odpychając
Okręt od brzegu, a niechaj wzdychając
Czyni szaleniec i poganin gruby
Swym bogom śluby.
IX. Lecz my błagajmy onego, co w łodzi
Zasnął, gdy morskie powstały powodzi;
A ocknąwszy się wiatry pohamował,
Morze zhołdował.
X. Wzywajmy Pana: ten w srogim uporze
Gładzi, ucisza igrające morze,
Dziką okrutność i nieskromne duchy—
Ocean głuchy.
XI. On w wielorybie Jonasza ratował,
W ksieńcu przemarłym cudownie zachował:
Wyrwał z wnętrzności łakomego smoka
Swego proroka.
XII. Pan Bóg Neptuna nieokróconego
Pobudza z gruntów swych wywróconego,
Gdy góra górę pędzi, a o brzegi
Łamią się biegi.
XIII. Pan Bóg uśmierza morze poruszone,
I Akwilony głaszcze zajuszone:
Pan kiedy gromi, zapomnią swej dumy
Przeciwne szumy.
XIV. Duch jego wdzięczny jak łagodna zorza—
Miłym wiatreczkiem przewiewała morza,
Gdy jeszcze były proste w ony lata
Początki świata.

XV. Ten Zephyrus niech żaglem naszym włada,
Niech morskie szturmy równa i pokłada:
Ten jeźli po nas będzie, wsiadaj flisie
I odpechni się.

....

....

....

XL. Każda nacya ma tak wiele doma
Żywności, gdy jej nabywa rękoma
Rączemi, że się obejdzie bez dwórskich
Potraw zamorskich.

XLI. Ichthyophagi mają ryb dostatek,
Że im też mięsnych nie potrzeba jatek.
Oonya ma przysmaków nie naszych:
Moc jajec ptaszych.

XLII. Acridophagi swe też żniwo mają,
Kiedy szarańczą po wiatru łapają:
Na pstre koniki, co lecą z Afriki,
Stawiają wniki.

XLIII. Ormianom grzyby po potopie zrosły,
Gdy się im wody z ojczystych gór zniosły:
Gdy osiąkł korab Noego na skale,
I został w cale.

XLIV. Naszym też Włochom, nie lada intrata,
Roście w bogatym ogrodzie sałata;
Żabki zielone, ni się ich przebierze,
Rzekcą w jezierze.

XLV. Każdy w granicach ojczyzny swej chleba
Może dostawać ile mu potrzeba,
Może zaniechać morskiej nawałności
Kwoli żywności.

XLVI. Lecz miła Polska na żyznym zagonie
Zasiadła, jako u Boga na łonie:
Może nie wiedzieć Polak co to morze,
Gdy pilnie orze.

XLVII. Tu Ceres nową osadziła wolą,
Opuściwszy tam Sycylijską rolą:

Tu żyta rodzi niezliczone łaszty,
Drogi jak baszty.
XLVIII. Tu gumna w szczyrych polach stoją hojne,
Tu wzór bogaty, ty żniwa spokojne,
Tu chłopek wesół, bo pewnie ma wszytko,
Kiedy ma żytko. . . . .
XLIX. Niech kto chce chwali Azyą urodną,
Niech chwali Egipt i Nilowę płodną
Socznicę—Polska ma dosyć owszeki,
Choć w brzegach rzeki.
L. Tu zwierzu dosyć, tu bydło rogate,
Tu woły tuczne i owce kosmate,
Pasą się w łąkach jałowice tłuste
I kozy puste.
LI. Stąd ma gospodarz i sprzężą do pługa,
Stąd ma odzieżą pan i dobry sługa;
Stąd mięso świeże, nabiału dostatek—
W mieszek ostatek.
LII. Gęsi moc wielka w lęgu szczebietliwych,
Kaczek łakomych, łabędzi krzykliwych;
W domu obfitość sadowi się wszędzie
Kurów po grzędzie.
LIII. Lecz też do stołu nie lada potrawy
I gołębiniec rodzi nam dziurawy.
Połcie też w domu z niemałą pociechą
Wiszą pod strzechą.
LIV. Leśne bogactwa nieoszacowane
Hojnym Polakom od Boga są dane,
A kto je sobie chce dobrze uważyć,
Może ich zażyć.
LV. Po ziemi łanie i sarneczki żartkie,
Po drzewie ptastwo igra sobie wartkie.
Do barci niosą pracowite roje
Zdobyczy swoje.
LVI. Ryb też dostatek, prawie dobrej wody,
Rodzą jeziora, stawy, rzeki, brody.
Owa Polakom na niczym nie schodzi—
Wszytko się rodzi.

ŁVII. Chocia Bańskich miast nie mamy, nic o to:
Samo do ręku przychodzi nam złoto;
Za chlebem idą, Lachom nie nowina,
Półkufki wina.

. . . .

. . . .

. . . .

CCLVI. A jeźliżeś frycz abo szyper nowy,
Już się tu musisz uczyć inszy mowy:
Byś nie wziął szablą u Nogatu bracie,
Bo to zła na cię.

CCŁVII. Przeto się naucz wokabuł flisowskich,
Już tam terminów przestań, radzę, szkolskich:
Mów jako mówić, byś zaś od starosty
Nie odniósł chłosty.

CCLVIII. Każde rzemiosło ma swoje zwyczaje
I swe przezwiska—nawet i hultaje
Swe szpruchy mają,—miejże się w cześć i ty,
Byś nie był bity.

CCŁIX. Gdy będziesz w cechu, «za łaską», co słowo,
Mów czapkę zjąwszy: bo niedobra owo,
Gdy się więc starszy i cechmistrze schylą—
Szykić pomyłą.

CCLX. Bo za dekretem muszą cechmistrzowskim
Jedni pieniądzmi odbyć, drudzy woskiem;
Drudzy częstują, choć im nie wesoło,
Mistrzowskie koło.

CCŁXI. Tak u myśliweów, gdy kto kształtem innym
Mówi polując, musi wnet być winnym—
I musi z drzewem, prawnie osądzony,
Być podrąbiony.

CCLXII. Już gębę trąbą zwać u charta musi,
Kto już myśliwskiej polewki zakusi;
Zająca kotką, ucho już nie uchem—
Musi zwać słuchem.

CCŁXIII. Tłustego—skromnym, prędkiego ciekawym
Musi zwać, kto chce być myśliwcem prawym,

Wątrobę—lekkim; a gdy się obłowi,
Psom «herab» mówi.

CCLXIV. Także i nasz flis ma swoje ustawy,
Ma swe przezwiska i osobne sprawy;
A którzy grzeszą przeciw nim, jest na nie
Srogie karanie.

CCLXV. A te przezwiska od Niemców są wzięte,
A w polskich flisów porządek przyjęte—
Nie dziwujże nam, że źle wymawiamy,
Co z Niemiec mamy.

CCLXVI. Ziemia—ląd zdawna (stara to niemczyzna,
Którą i nasza przyjęła ojczyzna),
Także też brzeg główny w swojej mowie
Flis lądem zowie.

CCLXVII. Lecz brzeg dwojaki: jeden ostry słowie,
A drugi płaskim nazwali flisowie,—
Ostry pewniejszy flisom, bo głęboki,
Przykry, wysoki.

CCLXVIII. I tego się nurt rad trzyma, lecz wina
Do niego, bo w nim bywa prądowina:
Ten woda głodze i w ten wali lasy
Po wszytkie czasy.

CCLXIX. A takich brzegów nawięcej na lewej
Stronie, do Gdańska płynąc od Warszewy:
Bowiem się Wisła, z starego zawodu,
Drze do zachodu.

CCLXX. I rzek nawięcej wpada z prawej strony,
Które prą Wisłę na tamte zagony,
Na lewą rękę—w te się grunty wkrada,
Gdzie słońce siada.

CCLXXI. A drugi zaś brzeg nazywają płaski;
A iż jest miałki, przeto też nie naski:
Bo się w nim piasku, kamienia zawadza,
Statkom przeszkadza.

CCLXXII. Wszakże w przygodzie—zachowaj jej Boże—
Do płaskiego się miej, fryczu nieboże.
Bo chłop nie szkuta: rychlej zdrów zostanie,
Gdy dna dostanie.

CCLXXIII. I lepiej tobie lichtować na suszy,
Zaszedszy za kierz: bezpieczniej tak duszy,
Gdyś sobie łodzią, gdyżeś sobie wiosłem—
Nie bądźże osłem.

....

....

CCCLIII. Z przyrodzenia się przez Wisłę trafiła
Rafa, i w ziemi kamienista żyła—
Przez te kamienie zdawna wiślny upór
Przedarł sobie tór.

CCCLIV. Więc w tym złe wrogi potwarzyli flisi,
Mieniąc że Wisłę zamiotali biesi:
Bo więc nie mało zadają kłopota
Szyprom te wrota.

CCCLV. Trochę poniżej w lewo (iż tak rzekę)
Wiśle sama Brda leje się w paszczekę—
Brda słodka, której gdy łosoś zakusi,
Łeptać ją musi.

CCCLVI. Brda sobą Wisłę wspiera na północy,
Już w ksieńcu będąc czuje się na mocy:
Dogadza matka, chocia starsza, corze
W bystrym uporze.

CCCLVII. Tymże też uściem ujrzysz, ano góry
Haniebne z garnców niosą wodne fóry,
Które prowadzą z Bydgości zdunowie,
Jak obrzymowie,

CCCLVIII. Gdy całkiem nieśli z gruntu wyważone
Skały Thessalskie, które, ułożone
Jedna na drugą do niebieskich progów,
Sięgały bogów.

CCCLIX. Pełznińską kępkę i Kozielski ostrów
Potym Kokocki i Krosnkowski miń zdrów;
Chełmno, stary port pruski, ujrzysz przez gaj—
W prawo je puszczaj.

CCCLX. Imo Chełmieński ostrów w lewą stronę
Puść się do Swiecze, aż pod samą bronę:

Tamże też rzeczka, co nią pławią lasy
Po wszytkie czasy.

CCCLXI. Tam Świecki ostrów, dębowy, osobny,
Pod górą płynąc, miniesz i ozdobny;
Sarkawską kępę jedno cichą przybież,
Na miejscu zdybiesz.

CCCLXII. Tam Sarkawice, gdzie więc on wiek stary
Ofiarował się do świętej Barbary:
Tam wstępowali nasi pradziadowie,
Dawni szyprowie.

CCCLXIII. Tam mądry rotman, siedząc na swej barce,
Złożył onę pieśń o świętej Barbarce—
Tej pieśni, jadąc imo Sarkawice,
Nauczał frycze.

CCCLXVI. Imo Stwołeńską kępkę i Osieńską,
Aż przydybali za nimi Grudziędzką,
Tamże i Grudziądz usiadł z prawej strony—
Grudziądz czerwony.

CCCLXV. Tam niedaleko Ossa w gardziel ciecze
Wiśle i z nią się w jednę kolej wlecze—
Tamże swe imie straciła, i ścieszki,
I małe brzeszki.

CCCLXXVI. Poniżej zatym przybliżąć się samy,
Znaczna robota onych Prusaków, tamy,
Gdzie Wisłę w krygi ujęli głęboką,
I tak szeroką.

CCCLXVII. Która połknęła strumieni tak siła
I z rzekami się wielkimi zbraciła,
I każdej, która do niej pełną piła,
Każdą spełniła.

CCCLXVIII. A wszakże jednak jest w groźnym tarasie
U Żuławianów: ma to szpaki ną się,
I przywiedli ją, odjąwszy szaleństwo,
Na posłuszeństwo.

CCCLXIX. I tedy musi płynąć, gdzie jej każą:
Bo ma nad sobą ustawiczną strażą—

Nie leje z brzegu namniejszego szczęta,
Groblami zjęta.
CCCLXX. Płynie swym torem wyższej nad rolami,
I zawiesistym nurtem nad polami:
Niżej niż rzeka żniesz na swoim łanie,
Bogaty manie.
CCCLXXI. Tak Nil egiptski płynie, między groble
Ujęty, prawie jak między hołoble;
I mają na to, ktoby kopał brzegi,
Karę i szpiegi.
. . . .
. . . .

WOREK JUDASZOW.

Autor do czytelnika.

Pytasz mię, kto to idzie w tej szafrannej szacie
I z tą brodą cisawą? Tak ci powiem, bracie:
Jest to on Iskaryot Chrystusów szpiżarny,
Szafarz; lecz na swą stronę wielmi gospodarny.
Co Panu dano albo naśladowcom Jego,
To się wszystko w tobole zostało u niego.
On to, co go obłudne sprawy jego szpacą,
Co nań świat zgrzyta, nawet i dzieci kołacą.
Ten pstry worek u pasa—wszak go baczysz i ty—
Jest z rozmaitej jerchy misternie uszyty.
Najdziesz tu skórę wilczą, najdziesz tu i lisią;
Jedno się dobrze przypatrz: najdziesz lwią i rysią.
Wilk bierze potajemnie, a liszka się łasi,
Ryś cynkowatą sierścią swoję zdradę krasi,
A lew gwałtem wydziera, co ugoni trzyma,
I szpik z kości wysysa, krew z ciała wyżyma.
Bowiem takich Judaszów są cztery narody,
Chocia nie wszyscy mają płomieniste brody.
Jedni rzeczy dostają sposobem tajemnym:

Ruszem to pospolicie zdawna zową ciemnym.
Ci są wilkom podobni: bo dobrego mienia
Z cudzej pracy dostają, jako wilcy z cienia.
Drudzy prośbą, pochlebstwem, abo też zmyślonym
Nabożeństwem biorą chleb ludziom omamionym.
Tych lisowi chytremu możesz przypodobić;
I w podolski zawojek możesz ich ozdobić.
Bowiem lis już się chorym, już się martwym kładzie—
Jednak to czyni kurom i gęsiom na zdradzie.
Trzeci rodzaj przemysłu podobien do rysia,
Bo włosem jarzębatym oszuka i żysia.
Ryś nakrapioną skórką fałsz i prawdę znaczy,
Bowiem oszust jako chce, tak się przeinaczy.
Czwarty rodzaj tyraństwem i mocą narabia:
Tak cudzy pot i pracą do siebie przewabia.
A tę sektę, jeźli chcesz, ubierz w skórę płową,
W jakiej Herkules chodził, osobliwą lwową.
Z tych rozmaitych ladrów ten trzos urobiono
I framzą około stron cudnie ozdobiono.
Robiła go Lawerna, przemyślna bogini;
Autolicus jej czynny przyświecał w jaskini;
Vacuna nici przędła, bajkami się bawiąc,
Dziwne rzeczy, i pewne, i niepewne prawiąc;
Mercurius przykrawał; a Proteus na nice
Sztuczny worek wywracał, czasem też na lice;
Comus go zbytkiem upstrzył, a Bacchus obżarstwem;
A Sinon, Sisyphów syn, nastrzępił go łgarstwem.
Więc kłamliwi szalbierze od łgarstwa swe dzieło
Zaczynają, żeby się pod tą mgłą zakryło.
W tym dymie niegdy Cacus cudze bydło chował,
Gdy Herkules u niego woły swe licował.
Więc ci, co cudze rzeczy biorą potajemnie,
Na ubóstwo przyczynę kładą, choć daremnie;
Czasem też na szatana, gdy przyczyn nie stanie,
Czasem na Boga, czasem na złe wychowanie.
Ci zaś, którzy się prośbą i żebraniem bawią,
Za sprawiedliwe się i za nabożne stawią:

Na Boga, na ubogie, na kościoły proszą,
A tak worek Judaszów łakomy panoszą.
Sapienci, chytrkowie, choć fałszują jawnie,
Przecie mówią, że się to wszytko dzieje prawnie.
A którzy przez moc biorą, na rzecz pospolitą
Przyczynę kładą i na potrzebę zawitą.
Tak Judasz na Chrystusa pokornego prosił,
Lecz na swą stronę, jako wilk do lasa, nosił.
Więc się też, rzkomo lisek, starał o ubogie,
Gdy Marya na Pana wlała wódki drogie:
Wolałby był spieniężyć i włożyć do swego
Worka, niż widzieć Pana perfomowanego.
Jął się potem handlować pod zasłoną prawa,
Oblokłszy rysią skórę,—patrzcie co za sprawa:
Przedał Mistrza, czynił targ o Pańską głowę—
Wziął grosze, oddał towar, i strzymał umowę.
Oblókł potem lwią skórę: kazał imać Pana,
Ziścił co należy na sławnego hetmana,
Wiedząc co rzekł Kaifasz i miał to na pieczy,
Iż tego trzeba było pospolitej rzeczy,
Aby jeden za wszystkich umarł,—a tak mocą,
Zdradą, prośbą, ukradkiem i też ciemną nocą
Zmyślny Judasz narabiał, mając worek zszyty
Z rozmaitego leszu i dziwnymi sznity.
Ach, cóż takich Judaszów w domach i szpitalach,
W kościelech, na ratuszach i w książęcych salach!
Nie będęć ich mianował, lecz sobie odważę,
Iż ich wytknę przed światem i palcem ukażę.

. . . .
. . . .

Pierwsza sztuka, część VII.

O złodziejstwie końskiem abo bydlęcem.

Złodziej, gdy się na koniu na jednym zaprawi,
Pewnie się i do czego większego poprawi.
Zasmakowało mu kraść pojedynkiem konie,
Więc potem śmielej idzie z towarzystwem po nie.

Zagrabi wszytko stado, a nic nie zostawi:
Wszytko hurmem zajmuje, co mu się pojawi.
Zajdzie za góry, lasy, za wody, za bory;
Chwastami, manowcami czyni sobie tory.
Traci ślad, myli drogę, we dnie spi, a nocą
Pędzi, aż się od biegu podjezdkowie pocą.
A gdy zapędzi stado za cudze granice,
Już bezpieczen: mniema, by wolen szubenice.
A iż mu się powiodło, drugi raz się wraca;
Choć na szczęściu złodziejskim częstokroć utraca.
Bierze owce, i świnie, i bydło rogate,
Zaszedłszy w kraj obfity, między wsi bogate;
Aż się chłopi obaczą i znać sobie dadzą:
Na myśliwca onego mężnie się usadzą.
A więc złodziej za trzodę, chłopi za złodzieja—
Tam go dopiero zwykła omyli nadzieja.
Tak ci niegdy on Cacus, dziecię Wulkanowe,
Brał cudzy skot—jałówki czerwone i płowe.
Upatrzył sobie miejsce w krainie Latyńskiej,
Nad Tybrem, przy osobnej górze Awentyńskiej.
Trafiła się jaskinia przyrodzona w skale,
W której się ubiezpieczył i kasał zuchwale
On isty przepędziskot: czego nie sprawiła
Natura, tego chłopia ręka poprawiła.
Gdzie było chropowato, gdzie mu kamień wadził,
Tego złodziejski przemysł nadobnie pogładził—
Uprzestrzenił, urównał, z kamienia wykrzosał,
Jakby cieśla najlepszy toporem uciosał.
I tak, że ona góra, właśnie jakby dęta,
Z przyrodzenia dziurawa, częścią też wycięta,
Onę rozbójnią i on loch nagotowała
Cacusowi, jakoby na to urość miała.
Tam sobie dom ulubił i one tam cienie:
Tam królował, tam z gęby wypuszczał płomienie,
Ogniem chuchał, dymami sosnowemi kichał—
Lud pospolity widząc od bojaźni zdychał.
Gdy komu zajął bydło, do onego gmachu

Nie śmiał żaden iść za nim od wielkiego strachu.
Bo kiedy go kto gonił, wnet płomieniem żygnął,
I parą go siarczaną przez staje doścignął.
Więc do strachu onego, był silen i bronią:
Jeźli kogo nie zwalczył ogniową pogonią,
Zwalczył ręką, bo w łotrze niewymowna była,
Jak pospolicie bywa, i zdrada i siła.
Zdrada taka: iż nigdy bydła kradzionego
Wprzód nie pędził przed sobą do lochu onego;
Lecz, dla poszlakowania, do złodziejskiej brony.
Zadkiem woły i krowy ciągnął za ogony.
I tą zdradą tracił ślad, wspak obracał stopy—
Żadna nie była ku drzwiom, lecz wszytkie od szopy.
Rzekł tam drugi nieborak, idąc za swym stadem,
Ścigając prędko świeżym swych ciołaków śladem:
«Radbym był urzędnie swój dobytek licował,
Lecz mi szatan podobno drogę wynicował—
Wiem dobrze, iż dopiero tędy korzyść pędził,
I nie jednego już ten skotokrajca znędził;
Ale nie wiem co czynić: gdy bydlęce tory
Nie dochodzą do progu złodziejskiej obory,
Nie jest pewne na tego łotra podobieństwo—
Musi być, że ten zdrajca umie czarnoksięztwo».
A tak nawłóczywszy się koło onej skały,
Nie dostał swego bydła, mieszkając dzień cały:
Poszedł z niczym do domu, płakał, dziwy broił,
A on Cacus wołki jadł syte, krówki doił.
Więc kamieniem okrutnym on duży niecnota
Zawalał drzwi do jamy, i do chlewa wrota—
Żaden tak mocny w ręce nie był i tak śmiały,
Któryby mógł, albo śmiał ruszyć onej skały;
Aż sam zacny Herkules, mając drogę tędy,
Doszedł tego szalbierstwa, uskromił te błędy.

. . . .

. . . .

Изъ Іосифа Верещинскаго.

SPOSÓB OSADY NOWEGO KIJOWA

i ochrony niegdy stolice księstwa kijowskiego od niebezpieczeństwa wszelkiego, bez nakładu J(ego) K(rólewskiej) M(ości) i kosztu koronnego: Ich M(ościom) panom posłom na sejmie krakowskim przyszłym podany. Przez ks(iędza) Józefa Wereszczyńskiego z Wereszczyna, z łaski bożej biskupa kijowskiego a opata sieciechowskiego. *

. . . .

Kijów, miasto zdawna zacne, k temu starożytne (a nigdy nie był, jako ludzie mniemają, Troją), położenie swe mając nad sławną rzeką Dnieprem, który wpada w Pont Euxyński, którego to miasta drzewiej było, jako kroniki świadczą, na sześć mil, czego i ruiny dzisiejsze poświadczają, miał w sobie, nie wspominając kościołów wielkim kosztem murowanych pięćset, których teraz z miastem ledwie znaki drugich są, jednak nad te wszytkie kościoły Kijów w zamku swym stołecznym miał naosobliwszy mitropolicki kościół grecki, nazwany z grecka Sophiae, to jest: mądrości pańskiej dedykowany. Który to kościół kosztem nader wielkim i nieoszacowanym był zmurowany. Bo nie tylo sam kościół z kamienia nakształt kalcedonowego wszytek jest zmurowany, ale i wewnątrz dziwnemi a niewysłowionemi kamyczkami, tak pozłocistemi jako i smelcowanemi rozmaitych farb, miasto malowania, figury są osób świętych, nader też subtelnym misterstwem wykonterfetowane, byś też na żywe osoby miał patrzyć człowiecze. Który to kościół kijowski jest nakształt konstantynopolskiego zmurowany, gdzie była stolica patryarska, a jest w wierzchu dwiemanaścioma wież zawierszony, a trzynasta bania nakształt laterni jest śrzod kościoła murem wywiedziona, z ozdobą wielką, i zewnątrz kamyczkami takież

* По изданію Туровскаго: Biblioteka polska—Pisma polityczne Ks. Józefa Wereszczyńskiego, стран. 36.

subtelnie rozmaitych farb figury czterech ewangielistów i inszych apostołów sadzeniem subtelnem wykonterfetowane, która to bania jasności wielkiej dodaje prawie wszytkiemu kościołowi: owo zgoła, jako się i wiele zgadzają, że we wszytkiej Europie nad kościół konstantynopolski i kijowski (bo jednakiej są obadwa proporcyi) w kosztowniejszej i wspanialszej robocie niemasz nad nie. Acz kijowski jest mniejszy nad konstantynopolski, jednak na wielkość jest kijowski ze wszytkiemi sztukami swemi, jako jest sam w sobie, jakoby dwa kościoły pospołu złożył ś. Stanisława na zamku krakowskim; który teraz, ach niestetyż, jest nietylo przez bydło, szkapy, psy a świnie barłogi sprofanowany, wespołek i z ozdobą kościelną niepomału naruszony, która od dżdżów niszczeje przez złe pobicie, ale i na poły przez zły dozór mitropolitów kijowskich, a przez oziębłość panów greckich, temi czasy począł się nabardziej walić, któremuby jeszcze mógł się snadny ratunek dać, gdyby się chcieli panowie greckiej wiary z mitropolitami swemi znowu P. Boga prawdziwie rozmiłować. Toż się dzieje i z biskupstwem kijowskiem a z katedrą jego, której i szczątku niemasz. Jakoż Kijów, będąc więcej niż przez sto lat bez biskupów swych własnych, żyli też na świecie jako owce bez pasterza, niemający (jakom ja zastał) ani jednego kapłana, kościoła i ołtarza, oprócz kapliczki jednej na zamku, gdzie urzędnicy zamkowi, na wzgardę w nią zawierają szkapy swe, a drugi kościołek Dominikanów i z zakonnikiem jednym. Jakoż do takowej dezolacyi powodem byli nietylo Tatarzy, ale i sami nawet ludzie religii greckiej a obywatele kijowscy, którzy umyślnie wiarę katolicką jako mogąc niszczyli, pustoszyli i tłumili, do tego i grunty biskupie, na kościół nadane, sobie za swą własność poprzywłaszczali a między się porozszarpywali, za którym też powodem i sami na swych grunciech i na religii nie wskórali, bo są znacznie od Pana Boga za to i sami skarani. Albowiem jednych do Turek, a drugich do ord tatarskich za to i z potomstwem ich w niewolą zabrano. Oni za dobra kościoła rzymskiego szczyptem, a Tatarzy z przepuszczenia bożego za ich samych i za dobra ich garścią; oni chwałę bożą a wiarę starożytną katolicką jako mogąc tłumili, budując na miejscach Panu Bogu poślubionych, k temu poświęconych, swoje dwory, stajnie, chlewy i wychody, a Pan Bóg zaś, przez Turki i Tatary, nietylo ich samych

sławę niszczył, majętności ich paląc i wniwecz obracając, ale żony ich, panienki ich i dziatki ich do pogan na sprosną zmazę podając. A nawet za jeden katedralny kościół biskupa kijowskiego i z drugiemi czterma kościoły jego, przez ludzie greckiej religii a obywatele kijowskie zelżone, a ich za to Pan Bóg pięćset kościołów greckiej religii, w samym Kijowie, nie tylo z ziemią zmięszał, albo wniwecz obrócił, ale drugie dał i teraz jako zamki nawiętsze, kosztem wielkim pomurowane, na koczowiska albo na legowiska niedźwiedziom, wilkom, bydłu, psom i sprosnym świniom. Jakoż i sam kościół ich w Kijowie mitropolicki sanctae Sophiae, to jest mądrości pańskiej dedykowany, który jest dziwem jednem na świecie, w czem się Rusacy baczyć nie chcą, nie mniejszą zmazę od różnych zwierząt sprosnych barłogów i teraz odnosi.

....

....

R E G U Ł A,

to jest nauka albo postępek dobrego życia króla każdego chrześciańskiego. Capit. III. Król jako się ma w swym urzędzie albo przełożeństwie zachować. *

A iż król każdy na tak zacny, iż tak śmiele rzec mogę, a święty klejnot od Boga bywa powołany, ma się iście na co rozmyślać; a jako Paweł ś. pisze: «Doświadcz samego siebie, człowiecze, w godności swojej—albowiem widzisz o coć idzie, czegoć się Pan zwierza» **. Zwierzać się Pan Bóg naprzedniejszego skarbu swojego, stadka swego i owieczek swoich, co sam powiadać raczy, iż w tem jest nawiętsze kochanie jego ***. A czegości jeszcze zwierza? Krwie ich, wolności ich, gardł i majętności ich. Nawet rozważ sobie, czegoć się jeszcze zwierza. A toć się zwierza winniczki swojej, aby ty będąc winarzem pańskim robiłeś pilno, a kopałeś

---

* По цитованному на стран. 82 изданію, стран. 90.

** I Corinth., 11.

*** Proverb. VIII.

w tej winnicy świętej jego, aby w niej one wdzięczne gronka pańskie, przez onę niedbałość twoję marnie nie osychały, ale iżby podawały wdzięczne z siebie owoce swoje. Bo słuchaj srogiego dekretu pańskiego, iż krwie namniejszego z nich chce patrzyć z ręku twoich *. Już ci tam pójdzie o cnotę, o sławę twoję, o straszliwą przysięgę twoję **; a on okrutny a srogi sąd pański, który nie tylko dobre sprawy twoje, ale i nawiętszą sprawiedliwość twoję drugi raz się posądzać obiecuje***.—A co jeszcze nawiętsza, wziąć na opiekę wszytkie doległości koronne, przypadki przyszłe—i zkądby przypaść miały, i jako im zabiegać, i jako o nich radzić; i jako trzeba latać z rozmysłem swoim, przestrzegając rzeczy przyszłych, abyś dobrze zażywał rzeczy niniejszych, i onemi żebyś dobrze szafował, a one miarkował, to jest, żeby z niniejszych występków nie wszczynały się nowe niebezpieczeństwa, i owszem żeby niniejsze czasy były jakoby zasiewkiem przyszłego pokoju i szczęśliwości. Naostatek tak się sprawować potrzeba królowi każdemu, jakoby w tem sumnienie jego, jako też i dobra sława jego, jakiego uszczerbku nie podjęła, i owszem, żeby przysięga jego, we wszytkich punkciech i artykulech, ze wszytkich stron cała i nienaruszona została; która jest niemała, w te słowa uczyniona: «Ja N., z woli miłego Boga przyszły król polski, przyrzekam i obiecuję przed Bogiem i przed świętymi aniołmi jego: że od tego czasu na potem sprawiedliwość i pokój kościołowi bożemu i ludowi mnie poddanemu, według nalepszej możności i umiejętności swej, zachować i uczynić chcę; a wszakże mając powinny wzgląd na miłosierdzie boże, tak, jako rada moja wierna pospołu ze mną nalepiej znajdzie. Biskupom także kościołów bożych słuszną i przyzwoitą poczciwość wyrządzać chcę, i przy tem je wszytkiem bez naruszenia zachować, cokolwiek od cesarzów i królów kościołom bożym nadano jest. Także też opatom, grofom, panom i szlachcie pospolitej poczciwość przystojną, według rady wiernych moich, czynić powinien będę; tak mi Panie Boże pomóż i jego ś. Ewangielia». — W którejto przysiędze przerzeczonej król każdy, w ręce kapłańskie uczynionej, pra-

* Ezech. III.
** Sapient. I.
*** Isa., I.

wie ślub bierze z ludem bożym, obowiązując się przed oblicznością pańską dobre pospolite, nie prywatę swą opatrować. A iż każde królestwo rozsypuje się albo nierządem domowym, albo postronną mocą, przeto te trzy rzeczy przysięga: prawa trzymać, sprawiedliwość czynić, od nieprzyjaciół bronić. A tu już ma król każdy pilny wzgląd mieć na tę straszną przysięgę swoję uczynioną, a w powinnościach swych niema już drzymać, ani ulegać, pobłażając sobie albo kwoli komu inszemu, ale i owszem ma mieć przed oczyma swemi one srogie przestrachy, a one nieomylne dekreta pańskie, co się więc działo i nad ludźmi i nad królestwy, a jakie się okrucieństwa okazowały zawżdy nad wszytkiemi narody, dla złości i niesprawiedliwości królów a książąt państw onych; jako srodze pustoszały, jako się zamki i miasta mocne wywracały, jako stare i wielkie familie wniwecz się obracały, jako się krew niewinna lała, jako obcy a nieznajomi narodowie miejsca one posiadali. Kto o tym czyta, pewnie każdemu zadrży wełna, i może rzec one słowa Wirgiliuszowe:

Przyszła trwoga na umysł, że wstał na głowie włos,
Jakby go wilk ozionął, zamilknął w uściech głos *.

Dajże to, nasz wszechmogący Panie, aby królowie naszy chrześciańscy temi funtami twojemi, któremiś ich z łaski swej obficie raczył obdarzyć, tak szafowali, jakoby oni czasu onego rachunku srogiego, gdy im każesz stanąć przed obliczności swoją, mogli być próżni od gniewu twojego a usłyszeć mogli one wdzięczne słowa od ciebie pana swego: «O mój miły sługo, dobry a wierny, gdyżeś mi był wierny na tej trosze, otóż już masz wszytko—wnidźże już do wesela pana swego, w którem masz zemną mieszkać a rozkazować na wieki wieczne» **.

---

* Jakby поставлено вмѣсто читаемаго въ изданіи Jakoby, по требованію размѣра. Соотвѣтственный стихъ Вергилія (Aeneis II, 774 и III, 48) звучитъ: Obstupui, steteruntque comae, et vox faucibus haesit.

** Matth., XXI (собственно XXV, 21 и 23).

GOŚCINIEC PEWNY

niepomiernym moczygębom a omierzłym wydmikuflom świata tego, do prawdziwego obaczenia a zbytków swych pohamowania*.

.... Mówi Chryzostom o obżarstwie, iż to jest zwodnik z drogi zbawiennej dobrowolny, i powiada, iż jest lepszy i zacniejszy osieł, niżeli pijanica każdy, bo to jest matka wszelakich niecnót. Zkądże, powiada, przychodzi? Nizkąd inąd, jedno z wielkiej swej woli i rozpusty: już taki swawolnik nie myśli nie o czem inszem, jedno o brzuchu. Jako mówi Hieronim ś.: «serce obżerce każdego tylko myśli o kałdunie, sprosnego szkortatora tylko o wszeteczności, łakomce nienasyconego bogactw tylko o tem myśl jest, jakoby co wylichwił, zyskał—sprawiedliwie, abo niesprawiedliwie».—A iżeby też jeszcze pijaństwo szkodzić miało ciału, także też szkodzić miało i mieszkowi—snadnie się tego dowiedzić możem z samych siebie i z pisma ś. Bo tak napisano jest u Salomona: iż «kto miłuje biesiady, nędzę klepać musi; a kto się kocha w winie i w tłustych potrawach nigdy się nie zbogaci». I zasię: «Ci którzy kufla patrzą i kolacye sprawują, będą wyniszczeni». I na drugiem miejscu: «Robotnik pijanica, ten nigdy nie wskóra». Czego doznali na sobie wiele ludzi, jako też czytamy i w kronikach polskich, co się stało w Polsce za panowania króla Zygmunta pierwszego, o wielkich utratnikach, którzy przez besiady częste i przez używanie zbyteczne trunków drogich a przez wierutne opilstwo przyszli do takiej nędze i ubóstwa, żeby mógł u drugiego był w mieszku nawet z kopiją gonić, i już nie mogli sobie z strony żywności rady dać inszej, jedno szalbierstwem się umyślili jakiem żywić. Owo zgoła mianują kroniki najpierwsze herszty: niejakiego Jakóba Melsztyńskiego wójta z miasta Brzeziny, Piotra Zatorskiego mieszczanina krakowskiego, i drugich

* Pisma treści moralnej księdza Józefa Wereszczyńskiego, Biblioteka Polska, serya na rok 1860, zeszyt 27, str. 10.

im we wszystkiem łotrostwie równych, których to wszystkich marnotrawców i wydmikuflów było w liczbie trzynaście. Z pośrodku tedy siebie wybrali Chrystusa, jako pryncypała, Jakóba Melsztyńskiego, a Piotrem, jako complicem, Piotra Zatorskiego, i inszych, których było spełna dwanaście, apostołów, według liczby apostolskiej, którym też imiona apostolskie rozdali. Którzyto, chodząc po wsiach, kazali i cuda czynili kuglarskim obyczajem, to jest wskrzeszali umarłe na zmowie, ryby łowili w kałuży na rozkazanie Chrystusowo, wsadziwszy je tam pierwej, takież i chleby w piec miotali a zasię w imię Chrystusa wybierali z podziwieniem ludzi, których za nimi wiele chodziło. Niektórego czasu przerzeczony Chrystus z swoimi apostołmi przyszedł też do Częstochowskiego klasztoru (w którym jest obraz dosyć zacny błogosławionej dziewice p. Maryi, przez Łukasza ś. apostoła wymalowany), gdzie jeszcze nie był od żadnego znajomym. A gdy tam zmieszkał kilka dni, uczynili jednego rzkomo opsesem, a pewnie że Judasza, za którego sprawą chodząc opses w miasteczku po gospodach, gdzie jedno mięso ujrzał tedy je brał: zrywał pieczenie z rożnów i ciskał na swoje apostoły, a oni jedli a żegnali się z drugiemi ludźmi; a tak się żywili, gdyż swojej kuchni nie mieli. Naczyniwszy takich dziwowisk i pokazawszy się już przed ludem za prawego opsesa, których ludzi była bardzo wielka wielkość z rozmaitych prowincyj, na tęn czas uradził Chrystus z swymi apostołami, aby był wiedzion na górę do obraza Panny Maryi; któryto opses, jako chytry zdrajca, nakładł sobie był w zanadra kamyczków drobnych za koszulę od gołego ciała, a zwierzchu miał z sukni lankę dwoistą, do której mógł włożyć co trzeba, jako do kalety. Wiedli tedy drudzy onego opsesa do ołtarza, aby się ofiarował: a potem miał z niego exorcysta czarta wyganiać. Opierał się opses, rzekomo nie chciał do obraza, a gdy go gwałtem przywiedli, rzucił się na ofiarę, wydarwszy się im z ręku, brał na ołtarzu pieniądze a kładł do sowitej sukni, ostatek zrzucił z ołtarza, — kapłan, co miał mszą, odstąpił od ołtarza, bojąc się aby mu się jaki casus nie przytrafił. Co widząc drudzy zakonnicy, zdumiawszy się przykroczyło ich kilka do niego, poczną go rozpasować, mając za to, aby w zanadra kładł pieniądze; którego gdy rozpasali, wypadły z niego one kamyszczki, których był za koszulą nakładł, a pieniądze zostały mię-

dzy sukniami. Zakonnicy, obaczywszy to, bardzo byli ztąd zasmuceni, mając za to, aby to czart odmienił z pieniędzy kamienie, mówili długo modlitwy i exorcyzmy nad kamyszczki, aby się stały pieniądzmi, jako pierwej były; gdy się kamyszczki nie chciały odmienić, uderzył exorcysta agendę o ziemię, mówiąc: «Jeszcze na nas tak chytry czart nie przychodził, jako ten—pódźcie z nim ku wszystkim czartom!»—Wyprawiwszy tedy tę sztukę łotrowską, przerzeczeni oszustowie z temi pieniądzmi zaraz się udali do Szląska, zwodząc lud prosty swojemi rozmaitemi kuglarstwy; gdzie też przyszli do jednej ziemianki we wsi mieszkającej, rzekli jej: «Pani szlachetna, nawiedza cię Chrystus z apostołmi swymi; ofiaruj się im, a będzie zbawiona dusza twoja». Rzekła: «Nie mam męża doma, przeto mi się nie godzi samej». Rzekli: «Masz jakie obrusy abo prześcieradła ku poświęceniu?» Rzekła: «Mam». A gdy ukazała jedno, wyjąwszy ze skrzynie, rzekli: «To my z sobą weźmiemy, abyć się przędziwo rodziło; ukaż drugie». Rzekła: «Nie dam go wam, bo nie śmiem przed mężem». A tak oni, nienawiścią zjęci, zawinęli żagwie kęs z ogniem w ono prześcieradło i dali jej zasię; włożyła je w skrzynię: gdy to tam tlało, zapaliła się skrzynia, od skrzyni dom. Mąż przyjachał — dom zgorzały widząc, przyczyny się dowiaduje; któremu żona powiedziała przyczynę: «iżem niewdzięcznie przyjęła Chrystusa z apostołmi jego, przeto na mię tę plagę przypuścił». Rzekł mąż, będąc gniewem poruszony: «O łotrci to jakiś był, ale nie Chrystus!» Pytał drugich sąsiad, gdzieby się obrócili — powiedzieli, że ku Polsce. Zebrało się wnet chłopstwo z kijmi, z włóczniami; wszyscy szli za nimi w pogonią, których pogonili w jednej wsi: a oni w karczmie już byli zasiedli sobie dobrze wrząd. A gdy Chrystus usłyszał zgiełk a grzmot chłopstwa, z włóczniami, z kijmi ku karczmie idąc, wyjrzał z karczmy oknem z prędka, ujrzał że tu już nie przelewki, rzekł obróciwszy się do Piotra: «Pietrze, już się moja męka i kielich który mam spełnić przybliża». Piotr też porwał się do okna wyglądać, zajrzał, ano już ode drzwi zastąpiono. Rzekł: «O panie! i moja też z tobą». Rzekł Chrystus: «Pietrze nieboże, mnieć nie lza jedno oknem wyskoczyć». Rzekł Piotr: «Panie, ja ciebie nie zostawię pókim żyw, ale którędy ty kolwiek uciekać będziesz, ja za tobą». I tak już nie lza, jedno Chrystusowi przyszło oknem uciekać, a

Piotr za nim; drudzy też apostołowie, nie dopiwszy rzędu, gdzie który mógł z nich uciekać, uciekali, — których wieśniacy i on wszystek gmin obskoczywszy, Chrystusa i jego apostoły, jeszcze w okniech tłukli ich kijmi, mówiąc do Chrystusa: «Prorokuj nam Chrystusie z twoimi apostoły, w którym lesie te kije rosły». Chrystus, już będąc napoły umarły, zawołał wielkim głosem: «Panowie bracia, jeśliże można rzecz jest, niechże odejdzie odemnie i od moich apostołów ten kielich», obiecując im już za pewną rzecz więcej ludźmi nie szalić, «boć trudno nam wytrzymać Chrystusowę mękę i apostolskie przygody». Dokłada też tego Bielski w kronice swej, co opuścił Alexander Gwagninus, iż też o to ich oszustwo klął je biskup, chcąc je tem przywieść do uznania błędu swego i do pokuty. Co oni, ukorzywszy się Panu Bogu po tej swej przygodzie, wyznali błąd swój przed biskupem; a gdy im wielką pokutę za to ich szaleństwo ustawował, powiedzieli biskupowi, iż już za to ciężką pokutę przyjęli, gdy im kijem doprano: «przeto już prosim o lżejszą pokutę a rozgrzeszenie» — i byli od biskupa rozgrzeszeni, a oni, mędrszymi stawszy po szkodzie, polepszyli się.

PIOTR SKARGA PAWĘZKI.

KAZANIA SEJMOWE: III. O ZGODZIE DOMOWEJ *.

.... Obejźrzycie się, proszę, na te szkody i utraty, które wam z niezgody urastają. Bo naprzód drogi sobie wszytkie prawie zagrodzicie do poratowania tak nachylonej do upadku ojczyzny swej i królestwa tego. Bo jako o nim w niezgodzie i waśniach radzić, jako się z rozumami waszemi i sercy dobrymi znieść i składać do tego możecie? gdyż niezgoda nic do kupy nie niesie, ale wszytko rosprasza i różnemi wiatry roznosi. O jako szczęśliwy to lud był, o którym napisano: «Wszyscy się zebrali jakoby jeden mąż i człowiek jeden, z jednym sercem, z jedną radą». (Judic. 20). Gdzie

* Kazania przygodne, z inemi drobnieyszemi pracami o roznych rzeczach wszelakim stanom należących X. Piotra Skargi, Societatis Jesu. W Krakowie 1610.

serca różne, jako zgodna rada około ojczyzny być ma?—Cóż będzie po waszych sejmach, które tylo samy na oddalenie i leczenie przygód i złych razów rzeczypos. wam zostały, jeśli z różnemi wiatry i niestwornemi myślami na nie się zjedziecie? Doznaliście tego roku, co wam i ojczyźnie miłej pomogły! I owszem, sejmy, które wam były lekarstwem na wszytkie rzeczyposp. choroby, w jad się wam obróciły: bo na nich więcej niezgód i odrażenia myśli jeden od drugiego i stanu od stanu przyczyniacie. Na nich się ludoborstwo i sedycye rodzą, z nich z więtszym rozwaśnieniem wyjezdżacie niźli przyjezdżacie. I tak sejmy, na ukrzepczenie zgody i miłości spolnej braterskiej uczynione, na zapalenie rozterków służą. Toć ich już lepiej nie składać, jeśli takich niespokojnych serc i myśli nieodłożycie a do świętej zgody nie przystąpicie. A bez sejmów jako o sobie radzić macie? Nie łacno się domyślić, ażby z przykrą i niebespieczną odmianą wszytkiego.—Zatym (uchowaj Boże) domowe wojny powstać mogą, które nade wszytkie nieszczęścia królestw nażałośniejsze są, i upadek domu wszytkiego i spustoszenie za sobą ciągną, jako sam Pan mówi. (Judic. 9). Co się Sychimitom z Jeroboamem przydało? I wszyscy poginęli z obu stron, i sami się spólnie gryząc pogryźli i pomorzyli, jako Apostół powiedział. (Galat. 5). W takiej samej wojnie i zwycięstwo złe, i przegranie nie dobre. Na takiej jeden łaskawszy hetman, staczając bitwę z sąsiady, do swego żołnierstwa mówił: «Szanujcie braciej»; a drugi okrutniejszy w twarzy trafiać im kazał, i wygrał nieszczęśliwe ze krwie braterskiej wygranie. Do tego domowe waśni i niezgody przywodzą, od których, dla boga, uciekajcie, a serca na braty zawaśnione składajcie, póki do więtszej furyej nie przyjdzie. Nastąpi postronny nieprzyjaciel, jąwszy się za waszę niezgodę, i mówić będzie: «Rozdzieliło się serce ich—teraz poginą», i czasu tak dobrego do waszego złego a na swoje tyraństwo pogodnego nie omieszka. Czeka na to ten, co wam źle życza, i będzie mówił: «Euge, euge! teraz je pożerajmy, teraz pośliznęła się noga ich—odjąć się nam nie mogą». (Psal. 34).—I ta niezgoda przywiedzie na was niewolą, w której wolności wasze utoną i w śmiech się obrócą, i będzie, jako mówi prorok (Isa. 25): «Sługa równo z panem, niewolnica równa z panią swoją, i kapłan z ludem, i bogaty z ubogim, i ten, co kupił imienie, równy z tym,

co przedał». Bo wszyscy z domy i zdrowiem swoim w nieprzyjacielskiej ręce stękać będą, poddani tym, którzy ich nienawidzą — Ziemie i księstwa wielkie, które się z koroną zjednoczyły i w jedno ciało zrosły, odpadną i rozerwać się dla waszej niezgody muszą, przy których teraz potężna być może ręka i moc wasza, i nieprzyjaciołom straszliwa (Isa. 1). Odbieżą was, jako chałupki przy jabłkach, gdy owoce pozbierają, którą lada wiatr rozwieje; i będziecie, jako wdowa osierociała, wy, coście drugie narody rządzili, i będziecie ku pośmiechu i urąganiu nieprzyjaciołom swoim (Tren. 1).—Język swój, w którym samym to królestwo miedzy wielkiemi onemi słowieńskimi wolne zostało, i naród swój pogubicie, i ostatki tego narodu tak starego i po świecie szeroko rozkwitnionego potracicie, i w obcy się naród, który was nienawidzi, obrócicie, jako się inszym przydało. — Będziecie nie tylo przez pana krwie swojej i bez wybierania jego, ale też bez ojczyzny i królestwa swego, wygnańcy wszędzie nędzni, wzgardzeni, ubodzy, włóczęgowie, które popychać nogami tam, gdzie was pierwej ważono, będą. Gdzie się na taką drugą ojczyznę zdobędziecie, w którejbyście taką sławę, takie dostatki, pieniądze, skarby i ozdobności i roskoszy mieć mogli? Urodzili się wam i synom waszym taka druga matka? Jako tę stracicie, już o drugiej nie myślić. — «Będziecie nieprzyjaciołom waszym służyli» (jako pismo ś. przegraża) «w głodzie, w pragnieniu, w obnażeniu i we wszytkim niedostatku, i włożą jarzmo żelazne na szyje wasze, przeto iżeście nie służyli Panu Bogu swemu w weselu i w radości serdecznej, gdyście mieli dostatek wszytkiego» (Deut. 28), i dla dostatku ze wszeteczeństwa waszego gardziliście kapłanem i królem, i innym przełożeństwem, wolnością się Belialską pokrywając, a jarzma wdzięcznego Chrystusowego i posłuszeństwa nosić nie chcąc. Do takich utrat i przeklęctwa pewnie was ta wasza niezgoda i roztyrki domowe przyprawią. Nie tak rychło i nie tak żałośnie wojną, i najazdem postronnych niepryjaciół zginąć możecie, jako waszą niezgodą. Jabłko gdy zwierzchu się psować pocznie, wykroić się zgniłość może, iż potrwa; ale gdy wewnątrz gnić i psować się pocznie, wszytko zaraz porzucić musisz i o ziemię uderzyć.

Dotknimy już przyczyn tych takich niezgód waszych, które poznawszy, przywodźmy się do oddalenia ich, abyśmy się do

świętej zgody przywiedli. Naprzód za pewne już wiecie i tego prawie palcami dotykacie, iż kacerstwa i różne fałszywe wiary, które jednę prawdziwą zepsować chcą, przyczyną są naprzedniejszą tych niezgód waszych. Bo póki te nieszczęśliwe sekty miedzy wami nie były, pótyście byli jako jeden mąż, jednego serca i wolej jednej, i doma, i na sejmach, gdyście potrzeby rzeczyp. obmyślali. Katholicy, jeśli się powadzą, kapłani je i ołtarz zgodzi—od którego heretycy uciekli, żadnego na niezgody sędziego i jednacza mieć nie chcąc; o czym szerzej się na przyszłym kazaniu, da Pan Bóg, nauczy.—Niemała też przyczyna niezgód lekkie uważenie królewskiej od Boga zwierzchności ...... Wszytek koniec królewskiego postanowienia gubi, kto mu rozterków wszytkich w rzeczyp. uspakajać nie dopuści a z onemi zuchwałemi i swowolnemi mówi: «A kto cię postawił panem i sędzią nad nami?» (Act. 7).—Bóg wszechmogący postawił nad ludźmi pany i sędzie, aby pokój był, a rozerwania, które jest wszytkiego zgubą, nie było. Prawdziwi poddani różnice wszytkie swoje do jednej głowy niosą, wiedząc, iż im końca nie będzie, a iż Pan Bóg słuchać starszych rozkazał; i na jednego rozsądku przestając, szczęśliwego pokoju używają. A źli i swowolni— co radzi drugim krzywdy czynią, abo przy swoim uporze stoją— sedycye rozniecają. — Jest jeszcze inna przyczyna barzo główna niezgód ludzkich: chciwość i łakomstwo, i ine pożądliwości świeckie, o których mówi Jakub ś. (Jakob. 4): «Zkądże wojny i swary miedzy wami? izali nie ztąd, izali nie z pożądliwości waszych?» Pożądają ludzie dobrego mienia, urzędów, sławy świeckiej, podwyższenia domów swoich; i oną się pożądliwością zapaliwszy, gdy nie dostają czego chcą, rozruchy czynią, niezgody sieją, mszcząc się, abo grożąc, żeby tylo swoje pożądliwości mieli—a jedne miawszy, drugich pragną, i nigdy się nie natkają. — Dostatek też i pycha wielką jest niezgód przyczyną, jako prorok o Sodomie mówi, iż jej zguby przyczyną była pycha i nasycenie chleba i dostatek». (Ezech. 16). Tóż się o was mówić może: dał wam P(an) Bóg bogactwa i dostatki wszelakie, a drugie podobno nie od Boga, ale z ucisku poddanych, z lichwy i wydzierania, i z niesprawiedliwości zebrane, które was do hardości podnoszą, iż się — jako Apostół mówi—jeden przeciwi drugiemu, nadyma i ustąpić niwczym nie chce; i tak, jako mędrzec mówi: «miedzy hardemi zawżdy

kwitną swary,» (Prov. 10) «zgodzie i miłości przeciwne»...... Wiele sobie złości i grzechów pomagacie, i jeden drugiego w złości chwali, abo karać nie dopuści i broni. I dla tego na dobre się zgodzić nie możecie, którzy się na złe i na zelżywość Pana Boga i krzywdy bliźnich swoich zgadzacie. Gdy dziesięcin nie dać a nic kościołom Bożym nie wrócić a poddane i ubogie uciskać, to tam zgoda; przetoż też, gdy co rzeczypos. posłużyć, zgody Pan Bóg nie daje; i w niej się sami pogryziecie. Jeśli się do upamiętania i do Pana Boga swego, złożywszy złości, nie obrócicie, zgody się z sobą nie spodziewajcie.—O namilszy i przezacni panowie! Chrystus rozdziałów miedzy bracią czynić nie chciał. Proszę, nie dzielcie się temi trzemi dziedzictwy: religią, królem i ojczyzną miłą, ale ich spólnie i w zgodzie używajcie. (Luk. 12). Bo skoro się dzielić tym poczniecie, wszytko wam zginie........

X. Piotr Skarga societatis Jesu wzywający do pokuty *.

.... Są i grzechy na urząd nawyższy i dostojność królewską, która po kapłańskiej nawiększa jest; i nagrubsze są występki przeciw jej, jako rana w głowie naszkodliwsza bywa. O te złości żałuje się na swowolne ś. Tadeusz mówiąc: «Panowaniem gardzą i majestat bluźnią». Radziby niektórzy pana nie mieli, a sami rządzili i czynili co chcą, i mówią, jako jest w psalmie, z wielkiej hardości i głupiej pychy swojej: «Linguam nostram magnificabimus, labia nostra a nobis sunt, quis noster dominus est? (Język nasz wyniesiem, wolno nam mówić co chcemy, a kto panem jest naszym?)». Tak żyją, jakoby pana nie mieli, a od poddaństwa, któremu Pan Bóg przez apostoła każdej duszy podlegać każe (Rom. XIII), wolni być mieli. Obmowy i bluźnienia majestatu i nieuczczenie Boskiego namiestnika i ojca, który pokój nasz i wszystkie bezpieczności obmyśla, wielki grzech jest. Dawid,

* Biblioteka polska (Oddział Kościelny). Kazania sejmowe, także Wzywanie do pokuty obywatelów Korony polskiej, przez Księdza Piotra Skargę, Towarzystwa Jezusowego. Wydanie K. J. Turowskiego. W Krakowie 1857. Стран. 124.

iż tylko płaszcza królewskiego trochę urznął, żałością się o to zaraz napełnił, choć niewinnie ciężkie krzywdy od niego cierpiał. A naszym pospolita o panie szemrać i źle mówić i drugie nań pobudzać, i sedycyej wzniecać i potwarzy na pana kłaść, na które żadnego karania i w prawie i statutach nie masz. To przedziwna na urząd nawyższy i na Boga, który go daje, krzywda. Nabot zbluźnił Boga i króla i oto jest acz potwarnie skarany — u nas i Boga, i króla językami jadowitemi szczypią i bluźnią, a za to nic nie ucierpią. Na dobra też pospolite, z których wszytkim obywatelom pokój i obrona i dobre rządzenie płynie, dziwnieśmy okrutni i wiele grzechów z tej miary popełniamy. Wiedzą i mówią o tem wszyscy, iż poborów ledwie połowica dochodzi, a druga skradziona ginie. To okrucieństwo wielkie na ojczyznę, na bracią, na ubogie poddane; ojczyznę łupiąc, jakoby matkę zabijali. Co na wszytkę domową bracią i czeladkę zarębują, to jeden zje, a na swój pożytek obróci; szpital łupi i chore zabija, kto na pospolite rękę ściąga. A imiona królewskie i rzeczypospolitej jako idą? Dożywocia je opanowały, i dzieci w kolebkach, syn po ojcu od rodzaju do rodzaju, wdowy w nich rozkazują, abo drugie męże przywabiają. A rzplta i ojczyzna jako?—niech ginie, niech pan ubogi zostaje. A obrona jako?—do poborów; ale ubogim ciężkie, i pozwolenie na nie trudności pełne, a na przygodne niebezpieczeństwa nierychłe— cóż komu do tego? A zamki i gospodarstwa w imionach królewskich jaką mają opatrzność?—wszystko gnije, leci, upada; poddani złupieni zostają i uciekają, i pustek wszędzie dosyć. Gdzie jadąc ujrzysz pokryty dwór, to pański; gdzie odarty i pusty — to królewski i rzpltej: sąsiedzi Niemcy o nas mówią «chcesz zamek mieć pusty, porucz go polakowi». Taka nikczemność, takie niedbalstwo, takie łakomstwo, takie sobkowstwo bezrozumne, które się ani bojaźnią Bożą, ani karaniem, ani ojczyzny do upadku nachyleniem nie zatrzymawa. Na co twoje sobkowstwo wynidzie, gdy ojczyzna upadnie? Izali ty, w jednej łodzi z innymi będąc, swoich tłumoków, gdy się łódź zatopi, dochowasz? izali sam ze wszytkiem nie pogrążniesz? Wielka ślepota na wielkich grzechach rostąca!—Żaden zaś czas i miejsce jawnych i wielkich wszytkiej korony grzechów i ślepoty, która z nich wychodzi, nie ukazuje jako sejmy. Patrzmy, jakie w nich zaćmienie rozumów. Zjadą się nie jako na radę, ale

jako na wojnę: tak wiele sług, piechoty, koni ze wszego królestwa za sobą ciągnąc, strawią to, czemby się na który miesiąc wojsko wychowało. A gdy potrzeba ojczyzny przeciw niepryjacielowi przypada, ledwie się który drab i jezdny ukaże. Próżnością chwały ludzkiej i udaniem się za pany ubożeją. Utraty na wiatr dosyć, a na pomoc ojczyzny pusto, nic nie masz. Bacznych i miłośników ojczyzny ochroniając, rzadki jedzie na sejm z miłości ku pospolitemu szczęściu, ale aby co sobie oberwał. Drudzy, gdy co dla ojczyzny abo potrzeb królewskich i pospolitych czynić chcą i mogą, najmu potrzebują, aby im to płacono, co dla siebie samych czynić winni. Jako gdyby głupia dziecina mówiła: «Pani matko, jeść nie będę, aż mi to i to dasz». Jakoby nie sobie służył, gdy rzpltej, w której się wsystko jego zamyka i dotrzymywa, służy. Tegoż i od biskupów chcą: przy Panu Bogu i prawdzie kościelnej i Bożej stać, o prawa kapłańskie i o cześć Bożą czynić drudzy nie będą, aż przy nadziei zysku jakiego. Wielki nierząd: piekła uchodzić nie chcesz, aż cię przedarują. — Na kila już dwadzieścia sejmów patrzyliśmy,—żaden nie był, na którymby stan duchowny jakiej rany na prawach swoich nie odniósł, abo w nim konfederacya zagrzebioną nie była. Na każdym co Panu Bogu ujęto i Jego urząd zelżono. Katolikom się dziwujmy, co za ślepota i bojaźń na nie padła, iż się oszukać i przemódz heretykom dają, a ojców i kapłanów swoich, którzy im niebo otwarzają i prawdy i nauki zbawiennej dotrzymywają, nie tylko nie bronią, ale milcząc, abo drudzy i jawnie mówiąc, odbiegają ich i rękę nad nimi heretycką umacniają. O grzechu, jakiejeś ku Bogu i ojcom duchownym niewdzięczności pełny!— Wiemy, iż i w nas duchownych wiele jest występków, któremi się Pan Bóg obraża, i ludzie się gorszą; ale wżdy w stanie tym karność jest, i czujność, i sądy, i dozory dobrych starszych, którzy grzechy kapłańskie tłumią i szerzyć się im nie dadzą, jest forum, jest sprawiedliwość, jest nawyższy Piotra ś. urząd, częsty zelus a gniew Boży dobrych biskupów na nierządy duchownych powstaje, którzy wizytują, reformują, naprawują i pomstę Bożą od królestwa tego oddalają. Jeśli czujność niektórych starszych i praca o duszach zemdleje, gęstem się upominaniem i karnością odnowią, abo inszy lepszy po nim następuje. Jednak i tych do pokuty wzywamy i sami siebie w pokucie ganimy. My, światło, źle ludziom wiernym

świecim. My solą będąc sami gnijem. My budowniey domu Bożego nie upatrujem i to, co się zbudowało, psujem. Pasterze źle owiec doglądamy, do najemników podobni, wilków nie odganiamy, a dochody kościelne źle obracamy. Utrat się świeckich dla obrony owiec boim, za któreśmy i zdrowie stawić powinni. Spraw i zabaw świeckich z utratą duchownych pilnujemy. Lecz zaraz przepraszamy cię Panie Boże nasz. Oświeć nas nasz Jezu Chryste! aby kapłani twoi, w cnoty wszystkie obleczeni, lud święty twój uweselali. A jeśli niektórzy zasmucają lud Boży złemi swemi przykłady, nie dla tego sądzić ich świetcy mają, ani jemi gardzić, ani kościołom krzywdy czynić, bo synom czcić ojce a niedostatki ich pokrywać kazano. Prosić Pana Boga synowie mają, aby je dobremi ojcami duchownemi opatrował, gdyż dla grzechów poddanych złe urzędniki przepuszcza sprawiedliwość Boża. — Na tych pracach sejmowych o dobro wszystkiej korony ten jest zwyczaj, abo podobno jakieś krzywe i szkodliwe prawo: co ojcowie i mądrzy starzy uradzą i postanowią, to synkowie młodzi zepsować mogą i psują. Ztąd jest, iż i zamknienie wszystkiego sejmu i stanów koronnych, którzy przez niedziel sześć zasiadali, pracowali, głodem się morzyli i modlitwami trudzili i utraty majętności podjęli, kila ich rozerwać, i wszytkę ojczyznę zamieszać, i pomoc jej odjąć, i w wielkie niebezpieczeństwo wprawić ją mogą. Jakoby to trudno opatrzyć, aby zamknienie sejmów swój pewny obyczaj miało, a jeden abo dwa niespokojni okrętu, w którym się wszyscy wieziem, nie przewracali i nie zatapiali. To wszytko grzechowe zaćmienie sprawuje: excoecavit eos malitia eorum. — Na sejm do uznania królewskiego kryminalny i inne wielkie sądy odsyłamy, a sądzić ich nie dopuszczamy i czasu do nich słusznego nie dajem. Zabawy około pospolitych potrzeb wszytek czas sejmowy bierzą, a mężobójstwo się i krzywdy ludzkie szerzą. Przez siedemnaście sejmów za szczęśliwego panowania króla J(ego) M(ości) Pana naszego ledwie kilaś o najazdy i zabijania i o krew skarano, a mężobójców i krwie rozlewców i najezdników sąsiad bez liczby się w oczach wszytkich urzędów włóczy. Co za trudność na takie sądy dać czas i moc sejmową! Ale ślepota z grzechów nie dopuści: excoecavit eos malitia eorum.—Na prawa też złe i niesprawiedliwe wołać z prorokiem musim: «Biada wam, którzy prawa stawicie niesprawiedliwe

i piszecie nieprawość, abyście ucisnęli ubogie i mocą psowali sprawy uniżonych ludu mego». (Isaiae X). Owo prawo na kmiotki, aby byli w niewoli u panów, a pan mógł go ze wszytkiego obłupić i zabić, żadnemu się urzędowi o to nie sprawując, jakiej jest niesprawiedliwości pełne! wszytek się świat dziwować może. Ludzie są tegoż języka i rodzaju co i panowie, nie poimani na wojnie, ani kupieni, ale do roboty tylo i ról najęci, z tą zmową: «moja rola, a twoja robota—rób sobie i mnie». Mówićby miał pan: «jeślić się nie podobam, idź z rolej gdzie chcesz». Takby miało być. Lecz niebożnik mówi: «mójeś niewolnik — wolno mi o cię jako kupionego i poimanego sąsiada pozywać, wolno mi cię i zabić bez karania żadnego». O prawo jakoś dobre! Tak długo ubogie katujesz i uciskasz i gniew Boży na wszytko królestwo wnosisz! — A na zbrodnie, mężobójce i sąsiedzkich szlacheckich domów razbójniki, jako daleka i trudna sprawiedliwość, z płaczem wspominać. Pozywaj na sejm o kryminał, gdzie kiladziesiąt lat przewłoka zachodzi, abo do ziemstwa, i nie raz—to na trybunał, to do grodu po exekucyą; summą wielką tego nie odprawi ukrzywdzony i krew i łupiestwa opłakujący. I woli wszytkiego odbieżeć, niźli się w nakłady i utraty więtsze i w niebezpieczeństwo wdawać. Zatem bez karania i winy tak ciężkie grzechy zostają, a krew w niebo woła; i wdowy i sieroty po zabitym, jako gołe w gniaździe ptaszęta, zostają. Łzy między obłoki idą i pomsty na takie dzikie i w barbaryej niesłychane prawa proszą.—I ono przeklęte jest prawo, które kościelnych sądów exekucyą zepsowało. Zaczem się drapiestwa imion kościelnych i dziesięcin rozmnożyły, cudzołostwa, kazirodztwa, nierządności w małżeństwach, lichwy, czary, fałsze heretyckie i grzechy, i inne złości, które się sądem duchownym króciły, górę wzięły, gdy forum, które bez exekucyej nic nie jest, nie mają, a sądu i karania srogiego boskiego czekają. O krzywdę świecką są prawa i exekucya, o krzywdę Bożą i kościelną i o grzechy jawne, do kapłańskiego uznania zostawione, sądów nie masz. Jakoż się tu Panu Bogu sprawim i wymówim? Jakoż królestwo i stany wszystkie, które na to zezwalają, w gniewie i zapalczywości Boskiej ginąć nie mają? — A prawo o szacunku krwie ludzkiej jaką ma sprawiedliwość? Boskie tak mówi: «Brać zapłaty nie macie od tego, który się krwią ludzką zmazał: zaraz sam umrzeć ma. Nie plugawcie ziemie mieszkania

swego, która się niewinną krwią maże i nie może inakszego oczyścienia brać, jedno przez krew tego, który krew drugiego rozlał» (Num. 36). O ziemio nasza, jakoś wiele krwie w się nabrała a od niej szczerwieniała! Jako z niej wiele głosów Ablowych puszcza się o pomstę wołających! Któż cię oczyści i z pomsty wybawi? Wiemy, iż my Chrześcianie sądowym prawom u Mojżesa nie podlegli, ale sprawiedliwości podlegli, w której równość być ma karania z przewinieniem, jako nawiętsza być może. I dla przykładu na wielki grzech ma być ostre prawo, aby się drudzy bali, a karaniem się od mężobójstwa odrażali. Co mi za równość i postrach? Żywot odejmie człowiekowi, na obraz Boży uczynionemu, a daj za tak wielką szkodę trzydzieści grzywien. Żarty i śmiechy. «Ja, co pieniądze mam, zabiję kiedy chcę» rzecze niezbożnik. A wdowom i sierotom, jako kurczętom od kokoszy odbieżanym, co za szkoda! Także i rzpltej, która członek jeden traci. Acz karanie o mężobójstwo starsze jest niż u Mojżesa. Do Noego w zakonie przyrodzonym rzekł Pan Bóg: «Kto wyleje krew ludzką, jego też krew wylana będzie. Bo człowiek na obraz Boży uczyniony jest» (Genes. IX); i przeto bydlęcej krwie jeść zakazano, aby się człowiek od rozlania ludzkiej krwie odrażał.—Rzecze kto: «ksiądz się wdawa w politykę». Wdawa się, i wdawać się winien — nie w rządy jej, ale w zatrzymanie, aby jej grzechy nie gubiły, a wykorzenione z niej były, a dusze ludzkie w niej nie ginęły .... Na tem wyliczaniu grzechów korony tej położę inne złości, które się szeroko wylały i wszytkie ziemie jej zatopić mogą. Gęste mężobójstwa, któremi się, jako pismo mówi, ziemia obrzydłą u Boga staje, karania słusznego i wykonania praw nie mająca. Swowolności sąsiedzkie, w których są rozbroje i najeżdżanie i złupienie domów szlacheckich, na których krzywdę i łzy urzędy patrzą i mówią: N e m i n e m c a p t i v a b i m u s. Cudzołóstwa, kazirództwa, krzywoprzysięstwa, na które prawa żadnego i karania nie masz. Lezie nam w oczy i w serce niewytrwana swowolność ludzi nieszlachetnych, którzy w miastach, miasteczkach, o drogach zabijają, ścinają i ostrzą na szyi ubogich szable swoje, krew rozlewając niewinnych. By kto w tym samym roku to spisował, uczyniłby regiestr długi. Po wszytkich głowach, jako mówi prorok (Jerem. VI et XI, Amos. IX), jeździ łakomstwo: źle nabywać, wydzierać, w granicach krzywdzić,

zdradzać, wyfałszować, to pospolita. A lichwę brać jako się nie wstydzą, ani się zakązania Boskięgo boją, ani nad zgubą bliźniego użalenia mają. I podniosło się takie niesprawiedliwe łakomstwo, iż trzydzieści od sta wyciągają—któż to karze, albo karać będzie? Wrócić wszytko wylichwienie Bóg i sprawiedliwość każe—gdzież to wróci? Tam, gdy mu wszytko nieprzyjaciel popali i pobierze, a sam na sąd Boży, nic z sobą nie biorąc, porwany będzie. Co mówić o zdradach, o nieuprzejmościach, o chytrościach, o hipokryzyach wieku tego? Uciekła przyjaźń i prawda jednego ku drugiemu. I powinnym, i domowym, i żenie, i dzieciom nie dufać. Para prawych przyjaciół rzadki dziw. A zbytki hardości próżnej jako się rozszerzyły i w szatach, w jedwabiach, w potrawach, napoju, w pachołkach, hajdukach, którym nie płacąc cudzem z łupiestwa żyć każą, w karetach, koniach, do wozów jedwabnych,—nie do boju i obrony ojczyzny, ani do obrony ukrzywdzonych, które ci co się zowią żołnierzami, a są szczerzy rozbójnicy, obracają. Nie tylo się prawi żołnierze popsowali i z drapiestwa ubogich żyć się nauczyli, ale hultajstwa i próżnujących i desperatów do nich się przymięszało i pod skrzydłem ich wszytkie krzywdy ubogim czynią. A bieżą do utratników i desperatów, którzy burzliwą śmiałością ojczyznę gubić, i onę obcym przedawać, i w niej pany odmieniać chcą, aby szczęście swoje, które hardością głupią potracili, wydźwignąć mogli. O jaka to rzeczpospolita! o jakie królestwo! o jaka mądrość urzędów i sejmów, które tego naprawić nie mogą! A to wszytko z ślepoty, która z grzechów pochodzi, Amrasta. Excoecavit eos malitia eorum.

ИЗЪ СТАНИСЛАВА ГРОХОВСКАГО *.

Pieśni Kalliopy Słowieńskiej na zwycięstwo pod Byczyną w roku pańskim 1588. Pieśń V: Hetmanowi koronnemu.

Głośnem zwycięstwem głośna Kalliopę moja,
Czas iść do hetmańskich drzwi sławnego podwoją.
Bądź on sam, gdzie głodny zwierz z kniejów swych wychodzi,
Na jaki obłów nowy ojczyznie swej godzi;
Bądź on, na powierzonej hetmańskiej strażnicy,
Wyniesione ku górze proporce swych liczy,
A w ręku nieprzyjaciel wstydem ogarniony,
Od siebie zgotowanem sidłem potargniony;
Bądź go różanousta Gryzelda ** zabawia,
Gdy o smutno przeszłych dniach przed mężem rozprawia.
Ustąpcie, co strzeżecie jego boków pańskich,
Niechaj przyjdzie nowa pieśń do uszu hetmańskich.
Tobie dziś, jeśli komu, przeważny hetmanie,
Tobie głos mój i lutnia śpiewać nie przestanie.
Tyś swą dzielnością sobie i rycerstwu swemu
Zjednał cześć niepodległą końcowi żadnemu.
Uczuł przeciwnik serce nielękliwe twoje,
Kiedyć plac musiał puścić, a zaniechać zbroje.
Tak więc przede lwem pada jeleń wiatronogi,
Czując w jego paznoktach swój upadek srogi;
Tak drży pierzchliwy zając, kiedy nań ochotny
Z wierzchu bije, w jasny dzień, orzeł górnolotny.

---

* По изданію Туровскаго: Biblioteka polska. Serya na r. 1859. Zeszyt 26 i 27. Ks. Stanisława Grochowskiego Wiersze i inne pisma co przebrańsze. W Krakowie.

** Gryzelda córka Krzysztofa Batorego księcia siedmiogrodzkiego, synowica króla polskiego Stefana, żona Jana Zamojskiego hetmana wielkiego koronnego.

Pieśni na fest ucieszny wielkim dwiema narodom polskiemu i moskiewskiemu. Pieśń III.

I. Febe z wielkiego Jowisza córami,
Jeśliś się kiedy zabawiał pieśniami,
Dziś samowłajcy w Moskwie, Dymitrowi
Śpiewaj carowi!

II. Niech dziś usłyszą twoje wdzięczne strony
Zabiegłe pola za zimne Tryony—
«Io tryumfe!» kwoli Dymitrowi
Śpiewaj carowi.

III. Wnieś stopy twoje gdzie nie były jeszcze,
Przybądź Apollo, oświeć tamto miejsce,
«Io tryumfe!» kwoli Dymitrowi
Śpiewaj carowi.

IV. Dyano, która przebiegasz pustynie,
Gdzie łoś, gdzie jeleń, gdzie Eurotas płynie,
Przybądź z siostrami, opuściwszy łowy,
Na dwór carowy.

V. I ty, o Hymen, przybądź do tej zgody,
I do miłości: między dwa narody
Wnieś pokój wieczny—niechaj się z ich grozy
Poganin trwoży.

Kolęda: Nowe lato i Szczodry dzień. Pierwszy wiersz kolędny: Do Jego Królewskiej Mości polskiego i szwedzkiego króla Zygmunta Trzeciego, na końcu żałoby jego po pierwszej małżonce Annie arcyksiężnie z Austryi.

I. Śpiewaj kolędę, Muzo! panu swemu,
Pod Akwilony szeroko władnemu,
Gdzie Lech słowianin najprzód w on czas złoty
Rozbił namioty.

II. Królu przesławny dwiema koronami,
Sławny dobrocią, sławny i cnotami:
Dziś czas, w którym się stał podobny człeku
Bóg wszego wieku.

III. Dzień święty przypadł dziś z biegu rocznego,
W który ujrzał świat w ciele Boga swego:
Zkąd wszystek pełen zbawiennej nadzieje
W duchu się śmieje.

IV. Zkąd i ciała chcą nowego odzienia,
W dzień Zbawiciela swego narodzenia:
I ty, cny panie, wdziej już płaszcz ozdobny,
A zrzuć żałobny.

V. Niech dziś i w sercach twej kwitnącej młodzi,
Z przykładu twego, wesele się rodzi;
Jako przy słońcu ziemia z letniej rosy
Rozwija włosy.

VI. Gość wielkiej władze i rozkazowania
Dziś między nami pragnie pomieszkania—
Świetny majestat twój niech wszystkich ludzi
Do niego wzbudzi.

VII. Niech Aleluja co żywo śpiewają,
Niech trąbią w trąby, instrumenta grają,
Przyjemne lutnie, arfy i regały
Niech brzmią dzień cały.

VIII. Bóg z niewymownej swej szczodrobliwości,
Chcąc nas wprowadzić do nieśmiertelności,
Dziś raczył ślub wziąść, dziś nie z inszą którą—
Z ludzką naturą.

IX. Dziś Boga z nieba miłość sprowadziła,
Dziś ojca swego cna córa spłodziła,
Dziś Pan nawiedził, podług obietnice,
Ziemskie granice.

X. Patrz, jako leży bez siły, wzgardzony,
Przedwieczny obrzym, twój pan władogromy;
Jako drży, jako, co wszystek świat grzeje,
Z zimna trętwieje.

XI. Cierpieć poczyna, byś nie cierpiał wiecznie;
Płacze, żebyś miał z nim radość społecznie;
Z bydłem przystawa, żebyś ty z anioły
Wiódł wiek wesoły.

XII. Patrz, jako ciasno leży wielko-mały,
Święty królewic wiekuistej chwały,
Przeto żebyś ty miał w niebie mieszkanie
Przestrzeńsze, panie!

. . . .
. . . .

Skarga obciążliwa snu nocnego o swój i ludu pospolitego niewczas, do przemożnego w północnych krajach pana Zygmunta Trzeciego polskiego i szwedzkiego króla.

. . . .

Byłem już znacznym bogiem u wszystkiego świata,
Dokąd jeszcze w pobożność żyzne były lata;
Ali mi już do tego przychodzi, że prawie
Anim bóg, anim jest sen, ile tu w Warszawie.
Bo ilekroć darem swym uspokoję ludzi,
Wszystkich nocna hałastra swem strzelaniem budzi.
Czem nietylko spólnemu pokojowi szkodzą,
Lecz twój święty majestat na wzgardę przywodzą.
Już marszałków nie znamy, chyba we dnie tylko,
Bo co noc, to z rotami broją zbrodniów kilko.
Skoro wieczór, ci schodzą, drudzy następują,
Jedni rynki, a drudzy ulice krzyżują:
Zaczem i niewinnemu trudno w nocy komu,
W najpilniejszej potrzebie, trudno wyniść z domu.
Pełno strzelby po bruku, pełno kołatania,
Tak, iż niejedna głowa boleje bez spania;
Drugich już nic nie boli, bo to idzie za tem:
Kto na łotra napadnie, żegnać mu się z światem.
Krew się niewinna leje, której głos od ziemie

Aż do nieba przenika, prosząc o zemszczenie.
Otóż podobno muszę z Warszawy pocichu:
Bo chociam hóg, boję się śmiertelnego sztychu.
O sprosne obyczaje! o swowolne czasy!
Więtsza kiedyś bezpieczność w puszczy między lasy,
I między dzikim źwierzem, niż tu, gdzie sądowe
Pałace, gdzie majestat, gdzie miejsca sejmowe!
....

Żałosna Kamoena na powódź gwałtowną w r. p. 1605.

LXXI. Schorzało tego państwa wszystko ciało,
Zgasły, na których siła należało,
Gwiazdy koronne; hetman dziś, kto czuje
Gdzie go wakuje.

LXXII. Kto dla ojczyzny niesie na plac zdrowie?
Kto się do gardła przy prawdzie opowie?
Kto dziś, choć jasny błąd się oń ociera,
Usta otwiera?

LXXIII. Sami się z sobą tylko dziś waśnimy,
Koszt na hajduki naprasno czynimy;
Nieszczęśni ludzie i blizcy zginienia
Z tych zajątrzenia.

LXXIV. Możniejszy dławi chudego gdzie może,
Sieroty, wdowy żaden nie wspomoże;
Drugi przeorał kopce bratu swemu—
Cóż czynić złemu?

LXXV. Pozwaćby—nędza do prawa przeszkadza:
Małoli się tych w oczach nam przechadza,
Którzy czekają końca i odprawy
Nieszczęsnej sprawy?

LXXVI. Sprawiedliwości niemasz przez sejm cały,
Ledwie osądzim ze dwa kryminały,
A drugich z klątwą idzie płacz w obłoki
Na nasze zwłoki.

LXXVII. Drugiego o tem ustawiczna rada,
Aby wycisnąć krzywdami sąsiada;
Lepiej mieć w lesie, niż przy onym panie,
Z smokiem mieszkanie.

LXXVIII. Drugi gdzie nie siał, jednak ze mną zbiera,
Domy najeżdża, bez wstydu wydziera;
Najdziesz, co z lichwy niezmiernej bogaty
Ma swe intraty.

LXXIX. Ten krzywo przysiągł, wydarł sąsiadowi,
Wypowiedziawszy dawno mir wstydowi;
Ten się pieniądzom źle nabytym kłania,
Boga się schrania.

LXXX. Statuta boskie i ludzkie zwątlone,
Prawo gwałt cierpi już i przyrodzone—
Co za sława brzmieć o nas będzie potem,
Nie myślem o tem.

....

....

Na kazania ks. Piotra Skargi.

Gdy na wierzch pięknej góry Parnasu wieść przyszła
O Skardzynej postyli, że na światło wyszła,
Zdumiał się, dostawszy ksiąg, miejsca przełożony,
Apollo, dziewiąci sióstr kołem obtoczony.
I rzekł: «Wiem, że zimny kraj, skąd idą te księgi,
Lecz z nich ogień niebieski pala jakiś tęgi».

Toruńskie nocy. Starzec starcowi, Wielebnemu Panu w Chrystusie ojcu, Ks. Piotrowi Skardze.

Ilekroć, ojcze Skarga, panom rym swój dawam,
Albo książkę poświęcam, kłopot im zadawam;
Ba podczas na drugiego taka trwoga padnie,
Że tytuł swój ujrzawszy, na twarzy pobladnie.

Powiem przyczynę, przecz tak chwałą pogardzają:
Podobno chwalebnego rzadko co działają.
Zaczem iż brzydkie skępstwo świat opanowało,
Do ciebie naostatek udać mi się zdało.
Rzeczesz «a mnie co po tem?» Wiem, że wiele robisz,
Ojcze, czem kościół boży i ojczyznę zdobisz.
Otóż się racz ochłodzić tą kartą, a za to
Surowym masz być zawsze, jako rzymski Kato.
I żołnierz zjeżdża z pola, konia rozsiodływa,
Gdy widzi, że go zjeździł, i sam odpoczywa.
Co większa, sam Zbawiciel raz z doktormi siadał,
Drugi raz go widano, a on z dziećmi gadał;
I strofował tych, co im przystępu bronili
Do niego: tak mu dzieci wdzięczni goście byli.
A starzy czy nie dzieci? Owszem dwakroć dzieci—
Gadajważ tedy z sobą, bośwa w jednej sieci.
Połóż poważne pióro, złóż jarzmo z swej szyje,
Wytchni co: wół ustawny w pracy krótko żyje.
Mniemam, że tak uczynisz, o co pilnie proszę:
Odmiotu ani wstydu niechaj nie odnoszę.
Inaczej skarżyłbym się na nieludzkość twoję,—
Ale na Skargę skarżyć? wolę wzgardę swoję.

BABIE KOŁO

o nominacie krakowskim, po śmierci Ks. Jerzego Radziwiła kardynała w roku 1600.

O tej dobie
Baby sobie,
Gdzie siadają,
Rozmawiają:
«Kogo», prawi,
«Bóg postawi
Na stolicy
W swej świątnicy
Przy Krakowie,
Kto nam powie?
Podkanclerzy [1]),
Ten nie mierzy,
Pan cnotliwy,
Świątobliwy.
Któż tak tuszy,

[1]) Piotr Tylicki, biskup warmijski.

Że go Prusy
I Warmia
Już nie mija?»
Pierwsza mówi:
«Biskupowi
Być płockiemu [1]),
Jak pierwszemu
Za Stefana
Cnego pana,
Co naliczył,
Bądź pożyczył—
Daj był w niebie!—
Ku potrzebie.
Także i w tej
Chwili, będzie
Ta wieść wszędzie».
«Ksiądz, brząknie-
li,
Kurka strzeli—
Babo wściekła!
Idź do piekła
Z taką kupią,
Nie bądź głupią!
Ani o tem
Myśli pan ten;
Mów co dalej,
I nie szalej».
Druga mieni:
«Nie gańcie mi
Poznańskiego [2]),
Ach, skąpego!
I tak radzą,
Temu dadzą—
Aza będzie,
Gdy tam siędzie,
Osobliwszy,
Szczodrobliwszy:
Boćby trzeba
Drugim chleba
Z gumien takich
Dla wszelakich.
Nędze dosyć—
Kędyż prosić?
Krom powinnych;
Znaćby innych,
Gdyż i godni
Bardzo głodni.
Jednak tuszą:
Dać mu muszą,
Bo swe rzeczy
Ma na pieczy;
Król potemu
Życzy jemu.
Lecz nie kupi,
Bo nie głupi.
Więc żal k temu,
Panu temu
Nic świętego
Przedajnego:
Zwykł to dawać,
Nie przedawać,
Chybaby jak
Świat poszedł
wspak».
Ale wiedłmy!
Nazbyt plotek
U was ciotek!
Trzecia mówi:
«Firlejowi [3])
Pewnie dadzą,
O tem radzą».
«I tyś plotka,
Miła ciotka!
Są dawniejszy,
Potrzebniejszy
Czasu swego.
Jednak z niego
Biskup pewny:
Wielkim krewny,
A godności
Dość w młodości».
. . . .
. . . .
Znowu chrome,
Niewidome,
Wojnę wszczęły,
Gdy poczęły
Każda na plac
Swego sadzać.
Ta chce tego,
Ta owego.
Więc do siebie
By w potrzebie,
Te murłęgi—
Trzask, trzask tęgi:
Trzeszczą włosy,

[1]) Wojciech Baranowski.
[2]) Jan Tarnowski.
[3]) Henryk Firlej, kanonik krakowski, opat tyniecki, referendarz koronny.

Siwe kosy,
Rozruch się stał—
Marszałek spał.
Ostateczna,
Starowieczna,
(Ile latów,
Tyle płatów
W płaszczu miała)
Rząd trzymała
Marszałkowski.
. . . .
. . . .
Tu już ona
Stara żona
Się ocknąwszy,
Laskę wziąwszy,
W ziemię biła,
Rząd czyniła,
Wściekłe baby
Z swej gromady
Wyrzucając,
Drugim łając:
«O spleśniałe,
Zapomniałe!
Czy poselski,
Czy djabelski
Rząd tu ma być?
Wolę złożyć,
Tylko proszę,
Niech też wnoszę
Moje zdanie».
Koło na nię.
«Czy od posłów
Długich się słów
Nauczamy?
Nie wskóramy,
Bo lud młody
Do niezgody
Zawsze chciwy.
Czy też i wy
Też mieć chcecie,
A nie wiecie?
Wzdy co sprawmy,
A nie trawmy.
Czasu próżno,
Mówiąc różno.
Już sześć niedziel
Nasza kądziel
Zaniedbana,
Nietykana;
I w kościele
Nas niewiele.
Więc się spieszmy,
Wota znieśmy,
Konkludujmy,
Ztąd wędrujmy:
Ta w pacierze,
Ta drzeć pierze,
Pójdzie ona
Do wrzeciona;
Między nami
Z biesagami
Jedne chodzą:
I gdzie rodzą
Panie dzieci,
Druga leczy.
Tu się trawim,
Nic nie sprawim—
Owo zgoła:
Czas nam z koła!
Wszystkie zatem
Swym Biernatem[1]
Nie wzgardzajmy:
Temu dajmy
W rząd krakowską
Trzodę boską,
Dla cnót jego—
Godzien tego».
Każda wstała,
Podpisała.
. . . .
. . . .

---

[1]) Bernard Maciejowski, biskup lucki. Стран. 334.

ANDRZEJ ZBYŁITOWSKI.

Wieśniak *.

Siedząc na wysokim brzegu,
Kędy rzeka w bystrym biegu
Po twardym płynie kamieniu,
Rozmyślałem w chłodnym cieniu
Twe rozkoszy, twe pożytki,
I uciechy, wczasy wszytki,
Wsi wesoła! Tam wrodzony,
Zaraz i głos, i téż strony
Z głośną lutnią śpiewać jęły
O tobie, i tak poczęły.
Pierwéj niż miasta budowne,
I zamki były kosztowne,
Niż twarde mury stanęły,
I pałace drogie były,
Tyś sama była kochaniem
I ludzi dawnych mieszkaniem.
Nie były takie chytrości,
Ni w ludziach takie zazdrości,
Ani żadne oszukania,
Ni tak częste krwie rozlania,
Póki ludzie w tobie żyli,
A miasty się nie bawili.
. . . .
. . . .
Niech, kto chce, na dżdżu we zbroi
Całą noc na straży stoi,
Moskwę, Tatary wojuje,
Do obronnych miast szturmuje,
I długie kruszy kopije,
Ostrą szablą rąbiąc szyje,
Tureckie świetne zawoje,
Jańczarów masłocznych boje,
Z dział puszcza, z szańców kopanych,
Kule do baszt murowanych;
Niech w szarłat ubiera sługi,
Dla których się zawiódł w długi
I nędzne kmiotki zastawił,
Aby sobie brożek sprawił
I swoję ustroił żonę
W drogi tolet i w koronę,
Dawszy jéj konie z pachołki,
Co mu wypróżnili worki;
Niech, kto chce, będzie uczony
I w prawie dobrze ćwiczony,
Niechaj ma dostatek mowy,
Rzecz czyni gładkiemi słowy,
I subtylnie dysputuje,
I po świecie pielgrzymuje:
Ja, wsi, uczciwie w twéj pieczy,

* По изданію Ѳ. Фр. Вержбовскаго, Warszawa 1893: Biblioteka zapomnianych poetów i prozaików polskich XVI—XVIII w. Zeszyt III.

Prowadzić będę swe rzeczy,
Chcąc spokojne mieć staranie
I pobożne nabywanie.
Bodaj i to, co ma, zgubił,
Kto złą lichwę brać ulubił,
Abo życzy szkody komu:
Bodaj smutek miał w swym domu.
Jak żyw mało dbam o złoto,
Wolę ciebie, wdzięczna cnoto,
Nad wszystkie skarby na świecie:
I póki mi prząść będziecie,
Parki, mojego żywota,
Ze mną zawżdy będzie cnota.
Bogactwa, zbiory łakome,
Wszystko to rzeczy znikome:
By człek miał i świat szyroki,
I złoto, które wysoki
Pangeus Thracyjski daje,—
Wszystko to po nim zostaje.
Pobożność sama trwa wiecznie—
W téj się ja kocham bezpiecznie.
Za tém wszystko, wsi spokojna,
Da mi Boska ręka hojna
W tobie z wysokiego nieba,
Czego jedno będzie trzeba.
Tobie po lesiech szyrokich
I po pagórkach wysokich
Chodzą woły utuczone,
W gęstą trawę rozpuszczone,
Tobie stada owiec białych
Po pastwiskach okazałych,
Z których ty masz częste wełny,
I pastewnik jagniąt pełny,
Nabiały także obfite
I pożytki rozmaite:
Młyn szumiący, rybne stawy
I z gajów częste potrawy.
Tobie miód pszczoły zbierają,
Tobie lasy obradzają,
Żołądź szyrokie dąbrowy,
Tobie rodzi las bukowy,
W którym boginie przed laty
Mieszkały i Faun kosmaty.
Tamże przezeń jasne zdroje
Leją zwykle wody swoje,
Zkąd biorą zioła rozliczne
Wilgotność, jawory śliczne.
A zwierz leśny i domowy
Ma zawsze w nim żyr gotowy.
Czasem leży nad potokiem,
Pod klonem czasem szyrokim:
Gdy gorące słońce grzeje,
Wiatr nań w cieniu chłodny wieje.
Pastereczki téż tymczasem
Kwiatki rwą pod gęstym lasem,
Wieńce wiją malowane,
Różnym kwieciem przeplatane:
To różany, to bluszczowy
Kładą na swe piękne głowy,

Na co udatne Dryjady
Z swym Sylwanem patrzą rady,
I Pomona urodziwa
Często się w gęstwie zakrywa,
Patrząc na ich śliczne skoki,
I Tytan z nieba wysoki
Sam pogląda okiem mile
Na ich wdzięczne krotofile.
. . . .
. . . .

PIOTR ZBYŁITOWSKI.

Rozmowa szlachcica

polskiego z cudzoziemcem *.

Gospodarz.

. . . .
Już em ci się, gościu mój, z rzeczy swej wyprawił,
O cóś mię jedno pytał, na oczy wystawił:
Jako przemierzły zbytek pustoszy nam wioski,
Jako nam zdrowie psuje, i nabawia troski.

Gość.

To i tę drogość zboża, która w górę wchodzi,
Tenże przeklęty zbytek u was w Polsce rodzi.
Podobno dla takiego waszego rozchodu
Podległo jest ubóstwo tak wielkiemu głodu,
Co to tylko zgłodniałe po polu się błąka,
A już mówić nie może, tylko trochę krząka.
A jeden, widzę, ze sta, co mu trochę poda
Chleba, zmiłowawszy się, albo warzy doda.
Cóż to jest, prze Bóg żywy, co to za lud u was?
Gospodarzu, zaprawdę, tego niemasz u nas.
Nakarmić ubogiego boskie rozkazanie,

---

* По изданію Туровскаго: Biblioteka polska. Serya na r. 1860, zeszyt 15. W Krakowie 1860, стран. 42.

Takiej rzeczy przez człeka ma być wykonanie.
Orzeł mężny, wzbiwszy się pióry pod obłoki,
Stara się wielką pracą o swoje obroki.
Zdobywszy się, wnetże on swojemi obłowy
Swe garło nasyciwszy, drugim jest gotowy
Dożyczyć: wnet, usiadłszy na wysokiej skale,
Rzuca głodnemu ptastwu swój obłów niedbale.
Nie chowa on na jutro—toć ten ptak jest taki,
Który swoją hojnością karmi głodne ptaki.
Niedba on, choć rozrzucił swoję łuczną strawę,
A toż masz tak szlachetną tego ptaka sprawę.
A nawet niewiernicy starego zakonu,
Chociaż oni nie mają żadnego zagonu,
Nie dadzą żebrać swemu, nie umrze tam z głodu:
Żaden Izak nie waży takiego rozchodu.
A wy, o prawowierni, czemu nad chudziną
Miłosierdzia nie macie, nad swoją drużyną!
Wstydzić się tego drugi czasu swego będzie,
Gdy na sądzie łaskawy Chrystus swoim siędzie.
. . . .

PIOTR KOCHANOWSKI.

Goffred abo Jeruzalem wyzwolona *.

Pieśń wtóra.

LXXXI.

«Raz dosyć gładko, drugi raz groźbami
Poselstwo swego pana sprawujecie:
Jeśli nas chwali, i w przyjaźni z nami

* Переводъ Тассова „Освобожденнаго Ерусалима“,—по Краковскому изданію 1687 г., съ выписки любезно доставленной мнѣ Н. Вл. Волковымъ. Правопись подновлена.

Chce mieszkać, za to mu podziękujecie.
A że grozicie jakiemiś spiskami,
W które i inszych do siebie wziąć chcecie,
Abyście wszyscy przeciwko nam byli,
I wszyscy razem na nas uderzyli;

LXXXII.

Tak macie wiedzieć: cokolwiek na ziemi
I na morzuśmy dotąd ucierpieli,
Wszytko dla tego, abyśmy, z pańskiemi
Mury, grób jego święty wolny mieli.
Więc i lud wierny szablami naszemi
Z ciężkiej niewolej wyjąćbychmy chcieli—
Natośmy miłe domy opuścili,
Natośmy żywot i wszytko ważyli.

LXXXIII.

To przedsięwzięcie i ten umysł stały
Nie żadna chciwość świecka w nas sprawiła.
Ty sam tę jędzę, Panie wiecznej chwały,
Wykorzeń z serca, jeśliby w kim była.
Bodaj w nas takie myśli nie postały;
Sama to ręka boska uczyniła:
Ta, kiedy zechce, twarde serce ruszy,
Ta skamieniałe piersi łatwie kruszy.

LXXXIV.

Ta nas od przygód różnych zachowuje,
Ta z niebezpieczeństw wszelakich wywodzi:
Znój latu, zimie mrozy odejmuje,
Błaga i wiatry, i morskie powodzi,
Góry nam równa, drogi naprawuje—
Żadna moc ludzka przez nię nam nie szkodzi:
Tąśmy mocnych miast i zamków dobyli,
Tąśmy potężne wojska porazili.

LXXXV.

Ta nam nadzieje, ta nam i śmiałości
Dodaje, a nie żadne nasze siły:
W armacie żadnej nie mamy dufności,
Greckie posiłki małoby sprawiły;
Byleśmy byli w jego opatrzności,
By się największe wojska zgromadziły
Na naszę zgubę, namniej się nie bojem,
Kiedy pod jego mocną ręką stojem.

LXXXVI.

Lecz, jeśliby nas chciał za nasze złości
Skarać, i z swojej wypuścić obrony,
Któżby z nas nie rad tam położył kości,
Gdzie Bóg i pan nasz leży pogrzebiony?
Pomrzemy radzi w takiej stateczności,
Szczęśliwszy, niżli żywi, z każdej strony.
Ale śmierć nasza będzie sławna wszędzie,
Azya się z niej pewnie śmiać nie będzie.

LXXXVII.

Prawda, że sobie pokoju życzemy
Z królem egypskim, i przyjmiem go radzi;
I z nim się pewnie radzi zjednoczemy,
Jeśli się z nami umyślnie nie zwadzi.
Ale, jeśli nic nie ma, jako wiemy,
Do Palestyny; a cóż mu to wadzi,
Że przeciw inszym wojnę podnosiemy,
Kiedy z nim samym przyjaźń chować chcemy?»

LXXXVIII.

Barzo był oną mową gofredową,
Jako pies, wściekły Argant urażony;

I nie krył się z tem, ale trzęsąc głową
Pomknął się dalej na plac zapędzony.
«Nie będziem się», pry, «więcej ścierać mową,—
Krótko ja powiem, jako niećwiczony:
Kto niechce zgody, kto niechce pokoju,
Niechaj ma wojnę, niech się ma do boju».

LXXXIX.

Potem u szaty, którą miał na sobie,
I obu przodków wziął obiedwie stronie,
I podniosszy je wzgórę w onej dobie—
A twarz mu gniewem i pałały skronie:
«Te upominki», prawi, «niosę tobie—
W lewem masz pokój, wojnę w prawem łonie.
Obierzże sobie, na które pozwolisz,
A zaraz powiedz, co chcesz i co wolisz».

XC.

Na postępek tak hardy argantowy,
I tak zuchwały, wszyscy się gniewali—
I, nie czekając gofredowej mowy,
Wszyscy «na wojnę» głosem zawołali.
On szatę wytrząsł i rzekł temi słowy:
«Czegoście chcieli, toście otrzymali».
Zdało się, na te słowa wymówione,
Że Janus wrota otworzył zamknione.

XCI.

I że z onego rzuconego łona
Wypadł gniew wściekły, i zwada krwie chciwa—
W oczy mu płomień kładła Tyzyphona,
I swą pochodnią Megera złośliwa.
Taki był Nemrot, kiedy wieża ona
Szła przezeń wzgórę, i tak popędliwa
Twarz jego była, kiedy ją budował,
I z niej swą pychę niebu pokazował.

XCII.

Potem rzekł Gofred: «powiedzcie królowi,
Kiedy niechciał żyć w swem państwie spokojnie—
Niech się nam stawi, albo ku Nilowi
My pójdziem, tam się skosztujem na wojnie».
Przedsię się zdało cnemu Gofredowi
Uczęstować ich i darować hojnie.
Hełm Aletowi dziwnie piękny dano,
Którego wziąwszy Niceą dostano.

XCIII.

Argantowi zaś szabla się dostała,
Wszytka perłami i złotem sadzona—
Robota się w niej drożej szacowała,
Bo barzo stucznie była urobiona.
Z żelaza mu się barziej podobała,
I ztąd, że była dobrze wyostrzona.
Rzekł do Gofreda: «Nie długo pokażę,
Jako sobie twój upominekważę».

ANDRZEJ KOCHANOWSKI.

Vergilii Aeneida, to jest o Aeneaszu trojańskim *.

Księga Czwarta.

Morze wtym opuscżając zorzá powstawáłá,
Skoro dzień, młodź sie od bran przebrána sypáłá:
Sieci, potyczy niosą, osczepy; i konni

* По Краковскимъ изданіямъ 1590 и 1640 гг., стран. 95. Вм. ć и ź передъ i напечатаны простыя c и z, вм. начальнаго v—u; внесенъ j вм. i и y.

Másili bieżą skokiem, i psi śládogonni.
Królowéj przed pokojem, i z niemałą zgráją,
Przedniejszy Phenickiégo narodu czekáją,—
Ozdobny złotym rzędem stoi koń okryty,
Gryząc pienisty munsztuk i tłukąc kopyty.
Zátym wyszłá, orszakiem ludzi prowádzona,
Z szorcem Tyrskim z wzorzystym bramem okolona,
Sájdak z rámięniá wisi, włosy w czepek zjęła,
Złotogłowową szátę złotym zánklem zpięłá.
Támże Julus ochotny, inszy towárzysze
Trojáńscy schadzáją sie, á zwłasczá nád insze
Podobniejszy Aeneasz do ich sie pospiesza
Towárzystwá á róty swé z inszémi miésza.
Jáki gdy Xántá z chłodną Licyą opuscza
Apollo, á do Delu własnégo sie puscza,
Wszczynájąc tańce, tedy społem pomiészáni
W koło jego ołtarzów Kretes, fárbowáni
Agátyrsi, Driopes, giełk czynią, Cintowym
Sam po wiérzchu pochodzi w wieńcu wáwrzynowym,
Májąc włosy pachniącé i w złoto okrité,
Z rámięniá brzmią zwieszoné strzały známienité.
Tákaż Aeneaszowá szłá w ten czás osobá,
Ták z twarzy okazáłej świéciłá ozdobá.
Gdy w góry i w zárosłé przyjecháli łozy,
Oto od wiérzchu skáły poruszoné kozy
Dzikié zbiegły, á z drugiéj strony ku przestrzeni
Z wielką kurzáwą stado ucieka jeleni.
A między dolinámi swój koń bystry májąc,
Julus biega, to té, to drugié wyprzédzájąc:
Radby po płochym źwiérzu áby nań gdzie z góry
Wieprz pienisty, álbo lew wypadł żółtoskóry.
A w tym niebo z ogromnym trzáskániem sie burzy,
Po nim z grádem zmiészány wicher dżdżowy kurzy.
Záraz skokiem Tirii z ludźmi Trojáńskiémi,
Tákże wnuczek Wenery pospołu zá niemi
Ze stráchem między polá rózno uciekáją
Ku wsiom, a z górj sie wielkié wody wyléwáją.
W jednę jáskinią wpádną Aeneasz z Didoną,

Piérwsza ziemiá i z sámą dáli znák Junoną;
Błysczał ogiéń, powietrza ich małżeństwá były
Swiádomé, á po wiérzchu gór Nimfy záwyły.
On dzién piérwszy nędznej był zginiénia srogiégo
Przyczyną, i wszystkiégo náostátek złégo.
Ani táki ją sposób, ni potym zła sławá
Ruszyłá, ni tájemną byłá jéj w tym sprawá
Miłości: lecz to wszystko małżeństwem názwáłá,
Tym imięniem występek swój pokrywáć chciáłá.—
Wnet w Libijéj po wielkich mieściéch wieść pochodzi,
Wieść, nád którą żadna złość prędsza sie nie rodzi:
Chybkością trwa, á z biegu siły jéj przybywa;
Ná przodku dla bojáźni bárzo máła bywa,
Potym rychło sie wzbije—więc stąpa po ziemi,
A głowę równo kryje z obłoki górnémi.
Tę ziemiá, kiedy z bogi w silnym gniewie byłá,
Ostáteczną (ják słuch jest) siostrę urodziłá
Obrzymóm niezmierzonym, któréj prédkié nogi
I skrzydłá rączé dáłá—dziw silny i srogi:
A tá jáko ná sobie ma wiele piór bujnych,
Tákże téż pod káżdym z nich tyle oczu czujnych,
Ták języków (dziwna rzecz) i gąb brzmiących niosąc,
I tyle przy káżdym z nich swych uszu podnosząc.
Więc w nocy między ziemią á niebem latájąc
Szumi, ná oczy nigdy snu nieprzypusczájąc:
Wednie pilnie zásiada domy álbo wieże,
A przepatrzájąc ludzkié sprawy záwżdy strzeże,
Trwożąc miástá powięścią—ták wiele kłamliwych
Nowin niosąc, jáko téż kiedy i prawdziwych.
Táż w ten czás między ludzi mowy roznaszáłá
Rozliczné, rádując sie,—fałsz z prawdą miészáłá.

STANISŁAW ŻOŁKIEWSKI.

Początek i progres wojny moskiewskiej *.

(Изъ осады Смоленска).

Przyszło tedy do tego, że wojsko porządnie rozprawiwszy, przypuściliśmy z petardami do dwóch bram: pan Wajher starosta pucki do Kopyczyńskiej, gdzie żaden się efekt nie stał; a pan Nowodworski do Abrahamowskiej. Przed bramami pobudował był od pola nieprzyjaciel zręby, właśnie jako komory jakie, tak iż przez te zręby nie było przystępu, chyba w około podle muru, ciasną uliczką, co chłop mógł wyniść i konia wywieść. Przyszedłszy ku onemu zrębowi, przyszło panu Nowodworskiemu z petardą iść oną uliczką, i to schylając się dla strzelby niższej, która w murze była. Przysadził petard do pierwszej, i drugi do wtorej bramy — wysadził je obie; ale iż jako przy takowej sprawie huk był wielki, strzelba gęsta i z dział i różnej strzelby, nie widzieliśmy, jeśli petardy jaki efekt uczyniły, bo widzieć się bramy nie mogło dla onego zrębu, który ją zasłaniał. Zaczym ci, którzy byli na przedzie, w onę ciasną uliczkę, nie wiedząc co się tam dzieje, nie poszli. A nadewszystko, iż się było umówiło z panem Nowodworskim, jeśli petardy efekt uczynią, iżby trębacze, którzy przy nim byli, trąbieniem znak dali. Lecz ci trębacze Króla Jegomości, których był dla tego z sobą pobrał, w onym tumulcie gdzieś się zapodzieli. Znak się nie dał ludziom, i tak rozumiejąc jazda, że trąby nie słychać, iż petardy nie uczyniły skutku, odeszli nazad: bo piechota królewska, która była u bramy, już też była od niej odstąpiłą. Taki był skutek wielkiej onej nadziei z petardów. Nie wielka jednak szkoda w ludziach się stała: to się działo przed rozświtem, jeszcze nie było widzieć—in intentum strzelając, dwudziestu więcej człeka to nie kosztowało. — Potym zdało się Królowi Jegomości, żeby strzelbę do muru przystawić; więc minami, albo podkopy probować.

---

* Павелъ Мухановъ, рукопись Жолкѣвскаго. Rękopism Hetmana Żołkiewskiego. Москва 1835. Стр. 52. August Bielowski, Pisma Stanisława Żołkiewskiego. Lwów 1861. Стр. 30.



Radził Pan Hetman, żeby tego zaniechać, ponieważ to efektu żadnego nie uczyni: deklarował sie, nie będzieli mogło być inaczej, a rozkaże Król Jegomość, że prace i niebezpieczeństwa litować przytym nie będzie, ale że za rzecz niepotrzebną (co i skutkiem się potym okazało) rozumiał, żeby te działa miały według potrzeby mur otworzyć; a tym mniej o podkopach, żeby jaki efekt uczynić miały, żadnej nadziei niemasz, gdyż nieprzyjaciel dobrze się na nie przygotował: bo już od jednego, który się z zamku przedał, wiedziało się, że nieprzyjaciel w około muru od pola pod ziemię, podle samego fundamentu, poczynił słuchy—zaczym już był przezpieczen od tego nieprzezpieczeństwa. Radził raczej, ponieważ wojska mamy tyle (bo też prawie wtenczas przybył z Kozakami Zaporoskiemi Olewczenko, których było pod 30.000), przeto, osadziwszy Smoleńsk fortami, iżbyśmy szli ku stolicy do głowy. Tam, w świeżym razie za postrachem, mogłaby się podać okazya, że i ci bojarowie, którzy przedtym chęci swe Królowi Jegomości ofiarowali, za zbliżeniem Króla Jegomości ozwaliby się; a od tych bojar, którzy byli przy Szalbierzu (a było ich nie mało i zacnych ludzi, gotowych przeciwko Królowi Jegomości chęci) mieliśmy dostateczną wiadomość. Patrzało się na to, że zabawiwszy się pod Smoleńskiem zajdzie się i w czas długi, i w koszt wielki, którego na początku już nam nie bardzo stawało. Odejścia od zamku, kiedy go osadziwszy odejdziem, sromoty nie będzie żadnej. Dawał i przykład, jakośmy byli uczynili z Soczawą, pod którą przyszedłszy, gdyśmy się byli osądzili, że dział do tłuczenia muru nie mamy, widząc jaka była potęga w zamku, osadziliśmy ludźmi, fort także postawiwszy, że i wychodzić z zamku nasi im nie dali, i drogę posłańcom, kupcom i innym przybyłym mieliśmy za sobą wolną. Taż racya i tuby nam służyła: bo we trzech fortach zostawiwszy kilkanaście set człeka, wychylić się ze Smoleńska nikomu nie dadzą. Bo w Smoleńsku ludzi do bronienia murów było dosyć, ale do pola nie mieli nic takich ludzi, którychby wypuszczać mogli; zaczym droga przechodzącym za wojskiem będzie przezpieczną. Zrazu podobało się to było Królowi Jegomości, jakoż częstokroć wspominał, żałując, że tak nie uczynił. Czyniono mu otuchę, że strzelbą albo podkopy miał wziąść Smoleńsk; ale ta nadzieja, jako się wyżej wspomniało, wniwecz poszła.—Kiedyśmy już w czas się zawiedli, działa co naj-

dzielniejsze, kilkakroć jeno z nich strzeliwszy, popadały się, piechota w szańcach jedna pochorzała, insza się porozbiegała, niektórych też pobito, poraniono. Przypominał po niemało razów Pan Hetman Królowi Jegomości, chceli tego zamku dostać, że nam potężnej strzelby i piechoty, której bardzo o male, więcej potrzeba. Przypominał, żeby posłał po rzemieślnika, iżby te działa popsowane przelać. Ale z strony przyczynienia piechoty wymawiał się Król Jegomość niedostatkiem, że nie tylko nowej za co przyjąć, ale i tej trosze czym płacić niema. O działa rozmaite także namysły były, i już był kazał do Rygi po dobrego majstra pisać, ale na nieszczęście zabito go tamże w Rydze; i tak to stanęło, że nic z tego przelania dział. Iż jednak było kilka sztuk w Rydze dział gotowych, kazał ich przyprowadzić Król Jegomość; jakoż przyprowadzono je wodą, Dźwiną rzeką, a potym Kasplą ku górze — za sześć mil tylko wysadzono je na ląd od Smoleńska.

LIST DO ŻONY

pisany z obozu pod Cecorą w wigilią śmierci *.

Miłościwa jejmość pani a pani małżonko ma, sercem ukochana i wieczyście miła! Tak było i tak będzie, aby prawość i sława narodu naszego nie zaginęła, pan Bóg wszechmogący dopuszcza utrapienia, by ciało w wojniech hartować i umysł zaprawiać do dzieł rycerskich. Tegoż utrapienia nie koniec, i nie koniec łaski pana Boga świętej, która nas wszędy utrzymowała i nieprzyjaciołom tamę w bitwiech stawiać rada była. Jakoż kiedychmy się zabierać radzi do utarczki z pohanem tego świtania, odebrałem pisanie waszej miłości, mojej sercem ukochanej i wieczyście miłej małżonki—toż pociechą słówek kilka, a kto wie, może być i w ostatnie pożegnanie. Jam pewien, że wasza miłość, ukochana i miła małżonka, czytając to moje pisanie, nie będzie żalić starca i sił mych, a chociaby i

* Bielowski. Pisma Żołkiewskiego, 381. Biblioteka Warszawska 1845, II, 321.

życia dla obrony rzeczypospolitej i chrześcian. Toż ta pociecha będzie sercu memu. Tu w obozie mym, jakoby rokosz powstał, tak się rycerstwo spiknęło, by na własną zgubę, i chcą koniecznie odchodzić od sprawy, że onych ledwo uhamować mogłem. Skinderbasza i Gałga nie chcą już wiedzieć o układach, i gotują się dać stanowczą bitew. Przetoż nie turbuj się wasza miłość, najukochańsza małżonko, Bóg czuwać będzie nad nami; a chociabym i poległ, toż ja stary i na usługi rzeczypospolitej już nie zdatny, a pan Bóg wszechmocny da, że i syn nasz, miecz po ojcu wziąwszy, na karkach pohan zaprawi, i, chociaby tak było jak rzekłem, pomści się krwie ojca swego. Na wypadek jaki bądź załączam w. miłości najukochańszej małżonce miłość dla dziatek, pamięć na me zwłoki, bo je styrałem ku usłudze rzeczypospolitej... Co pan Bóg chce z swej łaski dać, niech się stanie, a wola jego ś. będzie nam miłościwa do ostatka życia naszego; z tem mnie modlitwom i łasce w. miłości najukochańszej jejmości polecam, i dziatki nasze na pana Boga pamiętać upominam. W obozie pod Cecorą, die 6 Octobris 1620. Jejmć do zgonu kochający małżonek i ociec Stanisław Żołkiewski hetman wielki koronny.

KASPER MIASKOWSKI.

Rotuły na narodzenie syna Bożego: Talia.

Wielkie to sprawy i wysokie dzieła,
Co mądrość wieczna w dzieciątku sprawiła;
Ale i imie Jezus z nieba niesie
Kaganiec w ciemnym tego świata lesie;
A jako między lilia kwiatkami,
Jako i balsam między olejkami,
Jako dyament między rubinami:
Tak imie Jezus między imionami.
Jezus shołduje od rannej świat zorze,

Aż gdzie słoneczny zapada wóz w morze;
I tam zkąd mokrem skrzydłem Auster wieje,
I zkąd Akwilo białym śniegiem sieje.
Jezus w pośrodku krwawych zbójców zdrowie,
Jezus tarcz piersiom i przyłbica głowie;
Jezus pręt prawdy w Piotrowym kościele,
A błędów połknie siarczysty piec wiele.
Jezus miód w uściech, i w sercu pogoda,
W głodzie chleb żywy, a w nędzy swoboda,
Muzyka słodka nabożnego ucha,
Pociecha Jezus strapionego ducha.
Z nim mężna wiara szła na ostre miecze:
Ani dba, acz ją na roszcie kat piecze.
Jezus pokruszył bałwany toczone,
Jezus pociągnął Sofy nauczone.
Jezus lekarzem w najsroższej chorobie,
Jezus da żywot i umarłym w grobie;
Jezus żeglarzów duchownych port pewny,
Gdy biały żagiel porze wicher gniewny.
Jezus do nieba uliczką i progiem,
Jezus człowieka sam pojednał z Bogiem;
Jezus nas zbawił, tenże będzie sądził,
I odda, jako w ciele się kto rządził.

Elegia pokutna do Pana i Boga w Trójcy jedynego.

Smok serca mego, brzydkie ach sumienie,
W głęboką rozpacz duszę moję żenie.
Grzech skarży na mię, grzech we dnie i w nocy
Załosną pomstę kładzie mi przed oczy.
Com ja jest? jeno Kainowe plemię,
Co naprzód skrwawił bratem własnym ziemię.
Com ja jest? jeno z liczby jeden onych,
Którzy nie weszli w korab, potonionych.
Cham ze mnie drugi; jam jest wieże onej

Kamień, gdzie ludzki język rozdzielony;
Jam ulic świadom i rynku Sodomy,
Jam wszystkie zwiedził i w Gomorze domy.
Jam głównia piekła; jam wieczny grób śmierci,
W którym ma robak loch, co duszę wierci.
Od pieluch wiek mój strawiony w nierządzie
Księgi spraw moich pokażą na sądzie.
Kędyż się skryję przed gniewem twym, Panie?
Gdzie mię sroga kaźń twoja nie zastanie?
Coli ja przed on wieczny tron poniosę,
Gdy mię ztąd zżenie śmierć, jako wiatr rosę?
Dług, czy żal gorzki? Dług tam nie ma zwłoki,
Do żalu też był (rzeką) czas szeroki.
Na kres ostatni będę czyhał? czyli
Jednego łotra szczęście dość ich myli?
Podobien swemu żywotowi koniec—
Kto wie, z czem idzie wieczorowy goniec?
Jako zwierz z lesie, obegnany wkoło,
W tył ma pogonią, a sieci na czoło:
Tak człowiek, w gęstwie niehamownej złości,
Na hak przychodzi szatańskiej chytrości.
Czemuż ja z tego lasu nie uciekam
Do domu łaski? czego dalej czekam?
Bo wżdy nie będę mówił, że złość moja
Więtsza jest, niźli łaska, Panie, twoja.
Inaczej uczy on wołać do ciebie,
Co wnet po grzechu on skarży na siebie,—
Skarży, a łzami twarz swoję polewa
I tę najwięcej rzecz do ciebie miewa:
«Zmiłuj się, Boże, nademną, bo twoje
Niewyczerpnione miłosierdzia zdroje!
A jakoś hojną każdemu swobodą,
Omyj też brud mój w świętej łaźni wodą.
I co dzień więcej plamy tak plugawe
Niech ług wyciera i mydło łaskawe».
....

Rozmowa panienki z śmiercią.

Panna. Kędy tę bystrą gotujesz kosę?
Śmierć. Gdzie twój dopiero kwiat pije rosę.
P. Młodo jej potniesz i nie na dobie.
Ś. Taki nawdzięczniej wonieje w grobie.
P. Sierp aż kłos biały na zagon kładzie.
Ś. Dość i zielonych leży po gradzie.
P. Nie męstwo dobyć na dziecię broni.
Ś. Przestępstwo żywić, kogo Bóg goni.
P. Subtelne jeszcze do rany kości.
Ś. Ale z nich żartki duch w niewinności,
Jako z cięciwy strzała, dobieży
Pałaców górnych i złotej wieży.
P. Jeszczem rodzicom nie usłużyła,
Bom ledwie pięć lat z niemi przeżyła:
Niech wżdy im dalej wdzięczną się stawię,
Niźli je w gorzkim żalu zostawię.
Ś. Namniej im po tem; ale tam w niebie
Pożytek wieczny odniosą z ciebie,
Kiedy w zielonej przyklękniesz skroni,
Ściągając za nie obiedwie dłoni,
Uprzejmie żebrząc przed jasnym tronem,
Że ten wiek zawrą szczęśliwym zgonem.
P. Jeśli tak, już się ciebie nie boję.
Ś. A ja też żądzą poślę tam twoję.—
Pociągnie kosą—ciałko wtem mdleje,
A duch wykrzyka pełen nadzieje.

Na okna.

Płomieniu jasny,
Wchodź w dom mój ciasny,
A bez pochyby
Przez teto szyby!
A ty, nasz Panie,
Że noc ustanie,
Wpuść rącze gońce,
Które śle słońce

Sprawiedliwości,
W nasze wnętrzności—
Zapuść skry żywe
W serca leniwe!
Bo gdy je zgrzeją,
Z wielką nadzieją
Westchną do ciebie,
I gniazda w niebie
W śmiertelnej dobie
Słać będą sobie.

SZYMON SZYMONOWICZ BENDONSKI *.

Sielanka V: Baby.

Alkon. I takli nasza Nice na swe stara lata
Za mąż idzię? i myśli jeszcze zażyć świata?
Perot. Aby za mąż szła, może podobno się ważyć;
W tym wątpię, aby z mężem świata miała zażyć.
A. A zaż nie pani? czegoż pieniądze nie sprawią?
P. Pieniądze lat dziesiątków sześci nie pozbawią,
Ani uczynią młodej panny z starej baby;
A małżeństwo nie bardzo smaczne, gdy wiek słaby.
A. Co mówisz? musiałeś jej nie widzieć w tym czasie,
Gdy suknią z axamitem, gdy podwikę na się
Cieńką, gdy pas szeroki weźmie z zanklem złotym.
P. Gdy ona sześć dziesiątków lat ma, a cóż potym?
Widziałem, gdy i zmarszczki z lica wymuskała,
I z siwych włosów czarną głowę udziałała.
A przedsię baba babą: aż mi jej żal bywa—
Najśmieszniejsza, gdy owo sobą pochutnywa,
Gdy się otrząsa, właśnie by mucha z ukropu.
Acz się ja niemniej muszę dziwować i chłopu:
Czym się to pęta? co w tym za smak upatruje?
Kto tak czyni, świat sobie (mówią) zawięzuje.
Jabym wolał na szyję powróz sobie włożyć
I wisieć, niżli się raz przy trupie położyć.

---

* По Бобровичу: Biblioteka kieszonkowa klassyków polskich. Tomik XXVIII. W Lipsku 1837.

A. Nie jednejeśmy matki, i nie jednej żądze:
Ty wolisz przyjaciela, a drugi pieniądze.
Co on dba, byle jeno swych bytów zażywał,
Babkę głaskał, a od niej pieniążki obrywał.
Więc o młodsze nie trudno otrzeć oskominę—
A małoć też nie lepiej co raz drzeć nowinę.
P. To nie chybi: trefnie z niej Egle żartowała,
Radząc jej, żeby krasną czeladkę chowała—
Aby się miał czym w domu zabawiać pan młody,
A nie biegał rwać ziela na cudze ogrody.
A. Cóż ona? albo tego na rozum nie wzięła?
P. Bynajmniej: i owszem jej rozprawiać poczęła,
Jako w tych rzeczach własne jest Bozkie zrządzenie—
Jako się w niej Tyrymach zakochał szalenie:
Jako z zbytniej miłości, i ślubu świętego
Nie czekając, chciał po niej czegoś zuchwałego.
A. To niecnota Tyrymach, jako ją niebogę
Umiał zbłaźnić: gorzej to (mówią) niż przez nogę.
P. Byś słyszał, z jakim śmiechem Egle wspominała,
I jako ją stateczneın słowem nauczała:
Aby wprzód z przyjacielem korzec zjadła soli,
Ani mu, nim pożegna kapłan, była kwoli.
A ona więc z przysięgą to obiecowała,
I zwykłe «by djabła chciał» co raz powtarzała.
A. Wierzę że dotrzymała: źle szaleć młodemu;
Ale, kiedy się przyda oszaleć staremu,
Tam już miary nie pytaj—najgorzej w tej dobie,
A zwłaszcza białejgłowie, gdy już nogą w grobie.
A krewni co do tego? P. Do tyla wołali,
Aż też nakoniec próżnej mowy poprzestali.
Bo ich tym potykała, iż, prawi, czekacie
Puścizny, dla tego rzecz dobrą rozradzacie.
A. Abo nigdy nie umrze, gdy chłopa dostanie?
Czy lepiej, że kto obcy przodków jej zbieranie
Będzie brał? bo potomstwa, wiem, że nie napłodzi.

P. Nie frasuj się: często Bóg i frantom dogodzi—
Że ci babożeniowie, co śmierci czekali
Żon swoich, pierwej sami na marach bywali.
A. Bodajże szczęsna, zdrowa, tego doczekała:
Bodajże i po grobie jego tańcowała.

Sielanka XIII: Zalotnicy.

. . . .
. . . .

Tak Amintas. Zaloty zasię Licydowe
(A był to prosty najmit) bywały takowe.
W ten czas Likorys krowy w dojniku doiła,
Licydas sieczkę rzezał. «Zawsześ mię żywiła,
Ręko moja,—kto Bogu dufa a pracuje,
Do ostatniej starości nędze nie uczuje;
Dziś sieczkę rzeżesz, sieczka nie rzeże się sama.
Likory! przy tej ręce będzież dobrze nama.
Ręko moja, kto Bogu dufa a pracuje,
Do ostatniej starości nędze nie uczuje.
Panem się nikt nie rodzi: siła zostawiają
Dzieciom rodzice, siła dzieci utracają.
Praca skarb najpewniejszy—kto się spuści na nię,
I za żywota ma chleb, i po nim zostanie.
I ty, Likory, u mnie nie będziesz żebrała:
Nie będziesz, gdy nie będziesz ze mną próżnowała.
Ręko moja, kto Bogu dufa a pracuje,
Do ostatniej starości nędze nie uczuje.
Widziałem cię u tańca, i tak mi się zdało,
Iżeć tamto igrzysko najmniej nie przystało—
Lubo cię w płęsy wzięto, lub do gonionego:
Trudno ciągnąć, kto nie ma umysłu do czego.
Piękniej ci u roboty—w tejeś przodek miała,
U robotyś mi naprzód do serca przystała.
Ręko moja, kto Bogu dufa a pracuje,

Do ostatniej starości nędze nie uczuje.
Pomnisz, kiedyśmy byli pospołu na żniwie?
Pszenicę w ten czas żęto na siedzianej niwie.
Zagon twój był wedle mnie—tak ci tam służyło
Szczęście, że sierpa w ręku ledwie dojrzeć było;
Jeszcześ nam przyśpiewała. Przyznać ci się muszę:
Chcąc się tobie przeciwić, siliłem się z dusze;
I mówiłem do siebie: «Boże, jeśli zdarzysz,
Niech taki zawsze robi wedle mnie towarzysz.
Ręko moja, kto Bogu dufa a pracuje,
Do ostatniej starości nędze nie uczuje.
Widziałem, pod kądzielą kiedyś siadywała,
Samać się do wrzeciona nić z palca puszczała,—
Jedwab nie będzie taki; u ciebie i spanie
Najpóźniejsze, u ciebie i najrańsze wstanie:
Tobie czeladź nakarmić, tobie pochędożyć
Wszystko w domu, i wszystko na miejscu położyć—
Ława zawsze chędoga, pomyte naczynie.
Mówiłem «komu cię Bóg da, z tobą nie zginie».
Ręko moja, kto Bogu dufa a pracuje,
Do ostatniej starości nędze nie uczuje.
Jeźliś mi przyjacielem, podobno nie zgadnę,—
Gdyś chusty polewała onegdy czeladne,
Były tam też i moje, a iż w ręce były
Przyjaznej, przed inszemi jawnie to świadczyły.
Biało mię sobie nosisz, noś mię sobie biało!—
Równemu z równym zawsze na świecie przystało.
Chędogo, choć ubogo, bodaj się święciły
Ręce twe zakasane, bodaj memi były.
Ręko moja, kto Bogu dufa a pracuje,
Do ostatniej starości nędze nie uczuje.
Dworniczko, ty się teraz przesypiasz w południe,
Likorys krowy doi—nie bardzo to cudnie
Spać we dnie gospodyniej: jeszczeć się nie dała
Znać czeladka, znać, żeś jej mało doglądała.
Teraz masz wierną, potem nie wiem jaka będzie—
Jakobyś sama siadła, gdzie Likorys siędzie:

I kropla tam nie zginie, i nie zadojone
Cielęta, i mleka są skopce napełnione.
Ręko moja, kto Bogu dufa a pracuje,
Do ostatniej starości nędze nie uczuje.
Koso, palec to; czyli kto zaloty stroi,
Abo się zamyśliwa, a przy kosie stoi,
Prędzej w palec zawadzi? o moja Likory!
Wiesz ty, jakom cierpliwy, i jakom nie skory.
Róbwa już raczej na się: służba nie na wieki—
Niech ja twej pewien będę, ty mojej opieki.
Ręka rękę umywa, noga wspiera nogi:
Przy wiernym przyjacielu żaden nie ubogi.
Więcej Bóg ma, niż rozdał—jest nasza u niego
Cząstka też, nie opuszcza on człeka żadnego.
A kto w zakonie jego prowadzi swe życie,
Wszystko się zdarza, wszystko płynie tam obficie.
Dufajmy mu, a on nam niechaj błogosławi.
I kiedyż ten dzień będzie, gdy nas obu stawi
Przed ołtarzem? Uspokój, proszę, myśli moje!
Wszakeś i ty człowiekiem, uspokój i swoje».
Tak śpiewał, a już sieczki wielka kupa była,
I Likorys namyślnie u krów się bawiła.

NAGROBKI ZBIERANEJ DRUŻYNY.

Starego szkapy.

Stary szkapa tu leżę, w błocie utopiony,
We zły raz od woźnice złego zaprzężony;
Od złego i młodego: oboje to chodzi
Pospołu—biada starym, gdy je rządzą młodzi.

Zająca.

Kiedy mię w polu już-już charci doganiali,
Obejrzałem się—widzę, że się z szkapy wali
Na łeb myśliwiec, i tam zaraz złamał szyję.
Bodaj sam zginął, kto na gardło idzie czyje.

Słowika.

Kiedym konał w paznoktach jastrzębia srogiego,
Mówiłem żałośliwe te słowa do niego:
«Niewinnym ja śpiewaczek, mało na mnie mięsa»,
A on: «idź przecie w gardło—dobry kęs do kęsa».

FABIAN BIRKOWSKI.

Kwiaty koron królewskich nieśmiertelne. Pamięć Najaśniejszego Monarchy Zygmunta III króla Polskiego i Szwedzkiego *.

O Dawidzie królu wielkim Izraelskim napisano (2 Reg., 12), iż dobywszy miasta wielkiego Rabath, które miedzy wodami położone było, miedzy innymi zdobyczami wziął koronę króla Ammonitów.... Ważna ta korona była—ważyła talent złota, to jest 3000 siklów lubo staterów: co jeśli jej nie przerobiono, a tak na głowę jego kładziono, jako była zrobiona, było co dźwigać Dawidowi. Dźwigał jednak, i Panu Bogu za taki ciężar dziękował; znać to z słów jego (Psal. 20): «Uprzedziłeś, Boże, sługę twego w błogosławieństwie słodkości, włożyłeś na głowę jego koronę z kamienia drogiego». Nie chodził w takiej koronie syn jego Salomon — ale w jakiej? W takiej, jaką opisał sam in Canticis (Cant. 2): «Wychodźcie, córki Syońskie, i obaczcie króla Salomona w koronie, którą go ukoronowała matka jego w dzień zaręczyn, w dzień wesela serca jego». Jakież, proszę, korony na weselach bywają? Jakie mają bydź inne, jedno z kwiecia wonnego, z których jednę wspomina oblubienica pańska (Cant. 1): «Fasciculus myrrhae dilectus meus — Mój ukochany małżonek otoczył głowę swoję jako równiankę mirrhowymi zioły, wdzięcznymi barzo». Już to wieniec

* По Краковскому изданію 1633 года, стран. 8—11.

ślejszy, daleko od talentowej wagi. Przy koronacyej zaś Salomonowej nie wspomina żadnej korony, oprócz pomaszczenia oliwą, którą z przybytku Pańskiego Sadok nawyższy kapłan przyniósł..... Rozumiem jednak, iż dyadema z materyej takiej, jaka była na Saule, Dawidowi po śmierci oddana, koronowała Salomona pod Gihonem.—Dawszy ja pokój koronom Izraelskim, widzę na trunnie tej dwie koronie—polską jednę, drugą szwedską; obie złote, obie ciężkie, wagi talentowej, cetnarowej: bo kędyż korony są bez trudów, a jeszcze krwawych? Kędy są tak szczęśliwe, aby ulżyły głowę, a nie raczej wytłoczyły z niej poty krwawe? Darmo, Gotyfrydzie Bullionie, cierniową koronę na głowę twoję kładziesz, jeśli rozumiesz iż prędzej od ciernia wyskoczy krew, niż od złota. Toż umie złoto, co i ciernie: prędko bolu nabawi królewską głowę, prędko z niej krew wytłoczy, i nową purpurą wszystkiego pana zafarbuje. Wprawdzie Gofred, dobywszy Jerozolimy, uczynił to na pamiątkę koronacyej cierniowej Chrystusa Pana, którą miał w tym mieście: bo rozumiał, że się mu nie godzi we złotej chodzić tam, kędy Pan jego w cierniowej umierał: ale by też był i złotą włożył, tożby było głowie jego od złota, co i od ciernia. Widzę i drugą koronę z ziół wonnych uwitą, nie na ciele w tej trunnie, ale na duszy, która do nieba już odeszła, nie z mirrhy, ale z cnoty uwitą; zwłaszcza z kwiatów onych, którymi nie lada jaką wonność królowie pobożni mają, jako Jozyasz ś. miał, którego Mędrzec chwali.—Pierwszy kwiat do tej korony należyty, jest mądrość chrześciańska, wonny barzo kwiat. Król mądry, gdy na królestwo wstąpi, wiedzieć ma naturę królestwa swego i ludu, któremu roskazować będzie—skoro to umie, porozumie prędko z takiego zapachu, jakie to wino, które królestwem zowią. Miedzy innymi próby na wino jest wonność: vina probantur colore, odore, sapore—w taż królestwa. Zapach z każdego bieży śmiertelny, a w ten czas nabarziej, kiedy się zda bydź naroskwitlejsze. Król Salomon bogactwy wielkimi, armatą, przymierzem z pogranicznymi królmi, a zwłaszcza cudowną mądrością Izraelskie państwo był utwierdził. Mówiąc według polityki, mógł się nie bać żadnego następu gwałtownego, żadnego rokoszu: jednak to państwo za Roboama, którego Pismo ś. p r o s t a k i e m zowie, jako wieniec naśliczniejszy, rozszarpane było, gdy od niego 10 województw odpadło przez tumulty, innego

sobie za króla wybrawszy (2 Reg., 12; 2 Par., 13). Szkody tak wielkiej ani Rohoam sam, ani sukcessorowie jego nagrodzić nie mogli nigdy. Balthazar król sprawił był bankiet wielki senatorom swoim, których było na tysiąc (Dan. 5). Bawi się dobrą myślą, piją, huczą wszyscy, niczym mniej nie myślili, jako o stracie królestwa: jednym razem w onęż godzinę pokażą się palce, jako od ręki człowieczej piszącej, przy lichtarzu, na ścienie pałacu królewskiego. Skoro tego postrzegł król, dziwnie się zątrwożył, a gdy nikogo nie znajdował, któryby one charaktery zrozumiał, nakoniec wprowadzono Daniela, który promieniem światłości z nieba oświecony, rzecze: «To pismo tak brzmi: Mane, Thecel, Phares, i ten jest wykład tej mowy: Mane—policzył Bóg królestwo twoje, i wypełnił je; Thecel — zawieszono cię na wadze, i znaleziono w tobie mniejszą wagę; Phares—rozdzielone jest królestwo twoje i dane jest Medom i Persom. Jako rzekł Daniel, tak się stało: tejże nocy zabito Balthazara króla Chaldejskiego, a Daryus z Medyej nastąpił na królestwo jego, w leciech 62. Śmiertelny zapach uderzył i z koroną na Balthazara i na królestwo jego, zniósł go do szczętu i z gniazdem..........

Panu Bogu w Trójcy Ś. Jedynemu podziękowanie za uspokojenie Korony i W. X. Litewskiego z Cesarzem Tureckim, roku Pańskiego 1621 *.

.... Kto mię tedy spyta, cobym rozumiał o tureckiej wojnie, odpowiem z prosta po swemu: wojna ta nic nie była inszego, jedno łększa niejaka gwiązd prześwietnych i węgli czarnych; bo które dusze na jednem polu za żywota były, po śmierci jedne do piekła, jako węgle czarne spadały na żarzewie wieczne, nieugaszone. Rzecze kto: Bóg tylko sam wie, kędy która dusza padła. Odpowiem na to: Bóg wie, bo czegóż On nie wie, którego oczy jaśniejsze są niż słońce; ale wiadomości tej użyczył kościołowi swemu świętemu, który z nauki Ducha ś. tak wierzy i tego uczy,

* Ks. Fabiana Birkowskiego... Kazania przygodne i pogrzebowe... Wydanie K. J. Turowskiego. Bibl. p., Serya na r. 1859. Zeszyt 36—39. (Стран. 8—14).

iż żaden do nieba nie pójdzie, jedno ten, którego imie jest włożone w metrykę kościoła katolickiego rzymskiego, według słów wielkiego biskupa z Kartaginy, Cypryana ś.: «Nie będzie miał», prawi, «Boga za ojca w niebie, który tu na ziemi niema za matkę kościoła ś. katolickiego». — Wielki Pan, i wielka potęga jego, a mądrości Jego niemasz liczby. Wielmożność Twoję, Panie, i wielkie siły Twoje słyszeliśmy od ojców naszych, czytaliśmy w księgach Twoich świętych; a teraz widzieliśmy oczyma temi naszemi rzeczywiście, rękami temi dotykaliśmy się potęgi Twojej. Ty sam, Panie, postraszyłeś tureckie hufce nieprzeliczone, które, zapomniawszy dzieł onych bohaterskich swoich, uciekały przed dziećmi Twojemi, odejmowałeś im rozumu, iż przezierali fortelów onych, które nam mogły bardzo szkodzić: pojmałeś, Panie, chytrki te w chytrościach ichże własnych; zaślepiłeś oczy ich, jako niekiedy sodomskich mieszczan, aby Lota sprawiedliwego drzwi nie widzieli, to jest, wędzidło położyłeś Twoje twarde w gęby hetmanów ich, iż nie umieli rozkazać, ani śmieli ukazać tych sztuk wojennych, które leda kto z naszych spostrzegł. Ukazałeś do tego, Panie, wielką potęgę Twoję, gdyś nie proste jańczary tylko, ale hetmany same i basze, jako Karakasy, Usaimy (z których pierwszy był baszą na Budzyniu, wtóry na miejscu Skinder - baszy takrocznego) i inne gromił, zabijał przed oczyma szańców naszych, któremi oganialiśmy się, jako puklerzami niejakiemi, mszycy onej pogańskiej przeklętej.—Kto przeliczy mądrość Twoję, więtszą niż wszystkie starych hetmanów stratagemata, którąmeś obdarzył syny Twoje, gdy w nocy jako Gedeończykowie wpadali do taborów tureckich z obu stron Niestru, siekli i bili pogaństwo. Uciekali z namiotów swych Turcy, aby zdrowia swego ochronę jaką mieli: nie miewali strachu nigdy więtszego na się, jako gdy po taborze okrzyk by namniejszy taki gruchnął: «kozak, kozak!» Dzieła te są Twoje, Panie—ręka Twoja bezecne te ludzie gromiła, ręka Twoja umacniała ręce synów Twoich do bitwy (Psal. 143).... «Przyjmuje cichych Pan, a poniża grzeszniki równo z ziemią». Dziękujmy Panu Bogu, iż wysłuchał modlitwy pokornych swoich. Któreż miasto, miasteczko było w Polsce i w w(ielkiem) ks(ięstwie) litewskiem, któreby modł gorących, podczas godzin czterdziestu, i innych okazyj nie czyniło za wojsko koronne? Wracały się stare one i święte obyczaje do

Polski, które przedtem kwitnęły: trapili bogomódlcy ciała swe postami, włosienicami; kapłani nabożni ręce podnosili do nieba, z którego ratunku czekali (Exod. 17, 11). Jozue gromił Amalechity, a Mojżesz, który był lewitą i między kapłany policzony, ręce podnosił—i póki je trzymał wzgórę, póty wygrawał Izrael, skoro od ciężaru puścił na dół, uciekali Żydowie przed nieprzyjacielem. Cóż ja rzekę o nabożnych kapłanach rozmaitych zakonów, którem w obozie widział: jakie nabożne modlitwy, jakie kazania gorące czynili, aby i niebo i ziemię wzruszyli — ziemię do pokuty, niebo do miłosierdzia. Znaczne tego znaki były natenczas, gdy był szturm ostateczny wielki, walny, na dzień ś. Wacława patrona polskiego. Odnowiły się abowiem natenczas cuda makabejskie (2 Mac. 15). Widziano nad wojskiem pańskiem niegdy Jeremiasza ś., któremu tę chwałę daje Duch ś.: «Ten jest miłośnik braci i ludu izraelskiego, ten jest, który się wielce modli za lud i za wszytko miasto święte, Jeremiasz prorok boży». Widziano nocy tej, która dzień Wacława ś. uprzedzała, męża jednego sędziwego, nad obozem polskim klęczącego—szyszak miał na głowie, a ręce złożone do modlitwy; widziany był ten święty klęczeń i żołnierz od piąci godnych wiary mężów, między którymi był jeden zakonu karmelitańskiego. Kto był taki, który się modlił za lud pański, domyślać się możemy nietrudno: bo albo ś. Wacław był, któremu dzień on był od kościoła ś. katolickiego poświęcony, któremu pierwszy kościół miasta stołecznego krakowskiego oddany; albo był strażnik wojska pańskiego archanioł jaki, któremu wartę trzymać rozkazano nad nami. Na straży był anioł, ale nie tylko na straży, lecz i na modlitwie, która jako najwonniejsze kadzidło do nieba wchodziła i szturmy przyszłe nawalne dnia onego wątliła. Jakoż tak było: nie odniósł nieprzyjaciel żadnej pociechy natenczas, owszem wiele natracił ludu rycerskiego swego, tak dalece, że się potem więcej szturmować i następować nie poważał. ....«Okrywa Pan obłokami niebo i gotuje deszcz ziemi». Dziękujmy Panu Bogu za obłoki, które niebo okrywały natenczas, gdyśmy w obozie przemieszkiwali. Obłoki miłosierne, które dżdże wielkie i pluty gotowały, ale gotowały tylko: ledwie abowiem co kropel czasu potrzeby na szańce nasze runęło. Wojna ludzi nie rodzi, ale gubi, co ona nietylko szablą albo jańczarką, ale więcej niebieskiemi strzałami robi, które gdy Bóg z obłoków

swoich wypuszczać pocznie, by najpotężniejsze wojska obraca wniwecz. Sisarę i hufce jego wielkie niebem i gwiazdami porobił Pan (Judic. 5, 20): «Stanęły», mówi Duch ś., «gwiazdy w szyku swoim i gromiły Sisarę»—gorąca podobno niezwyczajne z siebie wypuszczały na promieniach swoich. ... Dziękujemy i my Tobie, Panie, żeś łaskawie zatrzymał i zatamował jazy one niebieskie Twoje, pókiśmy w obozie byli; żeś nieprawości obożne nie znosił potopem jakim, jakoś przedtem czynił, gdyś szkaradną jaką złość na ziemi postrzegł. I nie godneż wojska nasze tego były, w których wiele było niewiast wszetecznych, cudzołożnych — z żołnierzem postronnym, ale i z swoim? Co miały niewiasty w obozie czynić? Jaki pośmiech ponosimy dla tej zbrodni od Turków i Tatarów, między którymi rzymska ona karność po te czasy się znajduje, iż żadnej niewiasty na wojnę z sobą nie biorą. Jakoż i teraz żadnej nie mieli, oprócz branek nędznych z Rusi, których Tatarowie nagnali, jako bydła do taborów tureckich na przedaj. Staną tedy Turcy i Tatarowie na dzień sądny z nami wespół i potępią narody te, które się najdowały w obozie polskim, że oni przynajmniej na wojnach łotrostwa wszetecznego nie patrzyli; a ci, którzy ochrzczeni na to, aby żyli w świątobliwości, w czystości, nietylko doma, ale i na wojnach o łotrostwie myślą. Topiono przedtem takie małpy i wilczyce na przeprawach; bywali tacy Fineesowie, którzy zabijali takie Madyanitki i z łotrami samymi; bywali tacy, którzy wedle upomnienia oblubienicy pańskiej (Cant. 2): «łapali te liszki, które winnicę bożą psują». Teraz abo mało, abo nic o tem. Wielkie tedy miłosierdzie swoje nad nami pokazał Bóg, że dla tych swawolnych zbrodniów nie zniósł i dobrych i złych, jedno w obozie byli — a nie zniósł wodami, które się tylko wieszały na obłokach, a nie poskoczyły na zgubę wieczną naszę. Mógł nas okrzyknąć Pan, jako niekiedy okrzyknął Izraela swego (Jos. 7, 13): «Anathema!» to jest: «Przeklęctwo we śrzodku jest u ciebie Izraelu, nie ostoisz się przed nieprzyjaciołmi twoimi, aż będzie zniesiony ten, który jest zmazany taką niecnotą». Nie okrzyknął, pofolgował, i dla wybranych swoich przebaczył haniebne grzechy zbrodniom wielkim. Za co bądź pochwalony, Panie.

KRZYSZTOF OPALIŃSKI.

Satyry albo przestrogi do poprawy rządu i obyczajów w Polsce należące *.

Księgi IV Satyra I: Na wyrodków familii swoich i tych, którzy, zacnie się urodziwszy, marnie żyją.

Co po tych herbach, proszę, co po tych nagrobkach,
I obrazach dziadowskich, które pokazujesz,
Szczycąc się przodków swoich genealogią,
Rachując sukcessye, licząc parantelle
Z wielkiemi i zacnemi domy, to Tęczyńskich,
To Ostrorogów kładząc, Zborowskich, Tarnowskich
Wyliczając, którzy tam krwią cię dotykają,
Gdyś wyrodkiem tych wszystkich? Na co te obrazy
Po ścianach wojowników sławnych i hetmanów,
Kanclerzów mądrych, wodzów odważnych i dzielnych,
Senatorów ojczyznę miłą kochających,
Gdy w dobrach tylko ichże dziedziczysz, w cnocie nic?
Ty grasz kostki aż do dnia, a oni z pułkami
Już się wtenczas ruszali; ty pełnisz za zdrowie
To tego, to owego, a oni swój żywot
Nieśli i swe dostatki za zdrowie ojczyzny;
Ty miękko kędyś leżysz, a śpisz do południa,
A oni z konia czasem cały dzień, całą noc
Nie zsiadali; ty wszystkę utopiłeś we psach
Uciechę i zabawę, a konia do wojny
Nie pytaj—owych wszystka koń była zabawa.
Choćbyś wszystkie twe ściany obił obrazami
Dziadów swych i pradziadów, sama cnota ma cię
Uczynić i szlachcicem i człowiekiem zacnym.
....
Bo proszę: kto człowiekiem nazwie tego jakim,
Który szlacheckie swoje szpeci urodzenie

* Poznań 1840: Podług edycyi z roku pańsk. MDCLII.

Złem życiem i marnemi brzydko postępkami?
Tytuł szlachecki i to, co się kończy na ski,
Albo na cki, nie czynią szlachcicem mém zdaniem,
Ale cnota, przystojność. Jako, gdyby kto z was
Karła swojego nazwał Goliatem, albo
Olbrzymem jakim, albo onym rosłym Tyszką?
Proszę, czyby się z rzeczą przezwisko zgadzało?
Jako, gdy owo wyżłów zowiem tygrysami,
Lampartami i nie wiem jak drapieżném zwierzem,
A wyżlisko parchate, drugi ledwie łazi,
Niepodobny i do psa, nietylko tygrysa:
Takimeś ty Zborowskim, albo tam Tęczyńskim,
Gdy w sobie Zborowskiego nic niemasz, i tylko
Samem się urodzeniem szczycisz nadaremnie.
Aleć do kogoż ja tę rzecz obracam? Do was,
Wyrodkowie, którzyto siła więc trzymacie
O sobie i swych przodkach, w sobie nic niemając
Godnego tychże przodków cnoty i odwagi.
«Na stronę ustąp, mówisz z ławki: albo nie wiesz,
Żem ja jest książę i pan, wojewodzic przytem?
Ty niewiem, zkądeś rodem, a chcesz mię podsiadać?
Ustąp, by cię zabito!» Pozwalam, mospanie,
Żeś wojewodzic, aleś oraz pijanica,
Kostera i wszetecznik, i srogie ledaco.
Nie tak po wojewodzku żyją—znajdę ja tu
Poczciwszego miejskiego synka, niżeli ty.
«Dosyć żem wojewodzic». Nie dosyć: niech będzie
I ze złota urynał, przecię go na stole
Nie postawią, ale tam przy łóżku gdzie nizko—
Bo urynał, choć złoty, to go nie odmieni.
Nierozumne bestye z męstwa tylko mają
Swą pochwałę, i z rzadkich swych doskonałości.
Nie pytam się, czy polski, czy się w Turczech rodził,
Czy podunajski wałach—byle dobry, dzielny,
Mam go za kochanego sobie i drogiego.
A kiedy gnuśne szkapsko i szpetne, niech będzie

Z Arabii, przecię z nim do woza, ani mu
Pomoże urodzenie, choć z dalekich krajów.
Abyśmy tedy w tobie co twego znaleźli,
Nic z ozdób twoich przodków, pokaż co wzdy umiesz:
Czyś do rady czy zwady, boju czy pokoju.
. . . .
. . . .
Herby nasze szlacheckie cnotą i odwagą,
I dzielnością kupione. W jednych tam widziemy
Kopije, albo zbrojne ręki, albo miecze;
W drugich podkowy, strzały, orły i lamparty:
Są to znaki dzielności, są sławy, odwagi.
Pewnie kufla nie znajdziesz, ani grackich kostek,
Ni tuza żołądnego, nie znajdziesz podwiki.
Acz siła takich u nas, którzyby się słusznie
Takimi mogli teraz herby pieczętować.
A ja tak konkluduję, że cię wolę z chłopa
Chłopem widzieć przy cnocie, niżeli Zborowskim
Bez Zborowskich postępków—cnota czyni zacnym.
A też kto wie, zkąd idziem? Kiedybyśmy mieli
Do Adama samego przodków naszych szperać,
Od nas wspak poczynając, znaleźlibyśmy tam
Szewców, krawców, stelmachów i garbarzów, ba i
Co gorszego. Ale już sat prata biberunt *.

SZYMON STAROWOLSKI.

Reformacya obyczajów polskich. Rozdział III: O miłości ojczyzny i dobra pospolitego **.

. . . . Lucianus o starych Rzymianach powiada, iż w bitwach z nieprzyjaciołmi czyniąc, nieinakszą pobudkę do męstwa

---

* Vergilius, Ecloga III, 111.

** По Туровскому (Biblioteka Polska. Serya na rok 1859. Zeszyt 47), стр. 18.

mieli, jeno kiedy na nich zawołano, iż za ojczyznę się trzeba potykać. Tedy natenczas, prawi, imie ojczyzny usłyszawszy, wszyscy jako lwi jacy rzucili się na niepzyjaciela, i gdy im gwałt był od wielkości, raczej na placu umierali wszyscy, niżeliby przed nieprzyjacielem uciekać mieli. . . . . . I ztąd to przodkowie nasi dla całości ojczyzny majętności swoje tracili, aby się mogli jako najgromadniej stawić do obozu przeciwko nieprzyjacielowi; zdrowie swoje odważali, prosząсy, aby się wprzódy mogli z nieprzyjacielem potykać, niżeli insze zaciążne pułki cudzoziemskie. Teraz, opak, majętności nabywamy, kiedy się na jakie wojenne regimentarstwo zdobędziemy, zysku z żołnierza szukamy, nie utracamy, darując między towarzystwo; dragany i knechty wodzimy, żebyśmy na nich zarabiali po szóstaku,—albo po orcie chłopu na miesiąc dając, a po złotych jedenastu z skarbu na niego biorąc. W pludry się ubieramy, żebyśmy się wyrzekli ojczystych obyczajów i cnoty, a zdzierstwo, które, jakoby obcymi będąc, czynimy w ojczyznie, pokryli w sobie pasamonami złotemi,—albo raczej przez nie pokazali światu, żeśmy dobrze stacyą łupili i skarb rzeczypospolitej oszukali. A kopią władać żaden nie chce, żadnemu się w serdaku żelaznym jeździć nie podoba; do przykopy się bierzemy, nie na harc; do szańców i wałów, nie na czoło przeciwko nieprzyjacielowi: żebyśmy, ochroniwszy się czasu bitwy, znowu na drugiej wojnie jeszcze lepiej łupili, a chwalili się, żeśmy w tej a w tej bitwie tak a tak poczynali sobie. (W przykopie podobno leżąc, jako błazen pana jednego, Natrent rzeczony, powiadał, pod Smoleńskiem za króla ś. pamięci Władysława IV, na oberstera jednego; o co gdy go pobito, że udawał, iż ten a ten bohater zemną leżał w przykopie, kiedy się drudzy strzelali, — a on, poprawiwszy na potem, powiadał, «żem ja», prawi, «z nim leżał, ą nie on zemną». Znowu go o to bić kazano; a on, chcący grzbietu na trzeci raz ochronić, powiedział, że «anim ja z nim leżał, ani on zemną, aleśmy skurczywszy się siedzieli przy trzecim kawalerze jakimsi walecznym, który się nam schylać obiema kazał»).—Socrates filozof za trzy rzeczy zwykł był panu Bogu dziękować: pierwsza, że się człowiekiem, a nie bestyą urodził; druga — że mężczyzną, a nie białogłową; a trzecia — że Greczynem, a nie grubego jakiego narodu obywatelem. Tak bowiem o Grecyi ojczyznie swojej trzymał, iż nad nię na on czas nie było

narodu zacniejsze go. «Patriae enim gloria generosis animis calcar ad virtutem, ad res praeclaras studium et ad magna facinora incitabulum praebet». A że nam przodkowie nasi zostawili ojczyznę sławną dziełem rycerskiem i mądremi radami, nie godzi się nam być tak wielkich ludzi wyrodkami, tchórzami, zmindakami, abyśmy i cnoty ich naśladować nie mieli, i męstwa, i mądrości, i odwagi wszystkiego, co jeno u siebie w cenie mamy. .... Miłujmy przeto ojczyznę naszą lepiej, niżeliśmy się teraz pokazali podczas trwogi i zamięszania ukraińskiego: nie uježdżajmy za granice, kiedy nieprzyjaciel na ojczyznę następuje; ......ani wysyłajmy dostatków naszych do Gdańska, gdy od nas obrony potrzebuje, ale je łożmy na żołnierza, na fortece, na armatę, na ingeniery, nę puszkarze i na inne potrzeby wojenne, którémibyśmy straszni nieprzyjaciołom naszym byli i odpór dostateczny dali....

Rodział V: O wolności bez swejwoli.

Siła nam o niewoli tureckiej, tatarskiej i moskiewskiej ludzie powiadają,—ale to trzeba rozumieć o niewoli tych, co się na wojnie pojmani w ich ręce dostają, nie o tych, co pod nimi mieszkają, role swoje sprawując, albo handlem się jakim bawiąc: bo ci, zapłaciwszy dań roczną i odrobiwszy swcję naznaczoną robociznę, są tak sobie wolnymi, jako u nas szlachcic żaden, co się swoją wolnością aż nader szczyci, wolniejszy być nie może. Albowiem u nas, iż wszystko wszystkim wolno, dla tego zawsze uboższy jest niewolnikiem możniejszego, który go krzywdzi, despektuje, najeżdża, kiedy mu się jeno podoba: czego pod Turczynem żaden basza najuboższemu kmiotkowi czynić nie może, bo szyja jego w tem; ani pod Moskwicinem dumny pan, albo najmożniejszy bojarzyn; także i pod Tatarzynem murza, albo ułanin wysoki prostego chłopa (nawet chrześcianina) despektować i krzywdzić nie może, a najeżdżać go na jego dom ani pomyślaj, boby zaraz przed tymże domem wisiał. Tylko to u nas wolno każdemu co chcący czynić, tak we wsi, jako i w miasteczku, kto jeno jest potężniejszym, albo kupę hultajską ma przy sobię. Któryż, proszę, z tych tyranów pomienionych tak siła ludzi oraz pomorduje, jako u nas w wolnej rzeczypospolitej

na każdy rok zamordują? I gdzie się tak często rozboje, najazdy, gwałty białychgłów, zastępowanie po drogach, krzywdy, wydzierstwa i krwie rozlanie, jako u nas w Polsce, dzieją?—W Czechach, Śląsku i Morawie podobno tylko w majętnościach niewolą cierpią, że je im szacują i Szwedowie i cesarscy żołnierze. Ale u nas w wolnym narodzie, w własnem zdrowiu niewolą cierpią, w żonach, synach, córkach i w sługach. O co gdy się ubogi człowiek do prawa pospolitego uciecze, zaraz mu mówią: «Nie dla was to piszą statuty, smerdowie, ale dla panów». O czem zasłychnąwszy, dobrze Moskwa, gdy im mówiono na traktatach pod Smoleńskiem, aby się z naszym narodem złączyli i jarzmo tyrańskiej niewoli z szyje swojej złożywszy, z nami spólnie swobody i wolności miłej zażywali, odpowiedzieli świątobliwej pamięci ks. Zadzikowi, kanclerzowi koronnemu na on czas: «Nie choczem, panie biskupie, waszej wolności, derżyte ją sobie — bo u nas jeden tylko car, co naszym horłem i majętnościami dysponuje, a u was co bojar, to tyran: co wiedzieć, komu się odejmować, i rady i cierpliwości nie stanie».— Gdzie tedy prawu pospolitemu ludzie rozkazują, nie ludziom prawo, tam wolności niemasz, ale swawola, która i człowieka, do którego przystąpi, i każde królestwo, każdą rzeczpospolitą, każdy dom albo familią, i każde towarzystwo albo zgromadzenie prędko zgubi i obali. . . . . I ten tylko, mówi krasomowca rzymski, «liber est existimandus, qui nulli turpitudini servit». Inaczej, według naszej polskiej swejwoli żyjąc, nie możemy się zwać narodem wolnym, ale niewolnikami największymi nad wszystkie najgrubsze narody. Gdyż zdaniem ś. Nazyanzena: «Semper servus est, quisquis turpiter et flagitiose vivit». A między nami zaprawdę nie wiele takich, coby szli za poczciwością i cnotą: prędko się damy pożytkowi uwieść, prędko rozkoszy zwabić, a wyniosłości i bucie, nemine excepto, wszyscy podlegamy: żeby to mieć pierwsze miejsce przed drugimi, żeby dostatkami i ochędóstwem celować inszych, żeby pachołków mieć za sobą jako najwięcej, żeby częstować i rozlewać jako najbardziej, żeby żyć jakó się podoba, ani Pańskiego przykazania ani ludzkiego prawa nad sobą nie znając. . . . . . . na tem samem tylko zasadziwszy się: «żem ja szlachcic». A tego nie uważa, iż wolność prawdziwa tam tylko znajduje się, gdzie swejwoli niemasz. Bo gdzie prawo ludzi nie hamuje, gdzie zwierzchność swejwoli nie zawściąga, gdzie każdemu

wolno czynić co chce, gdzie jednemu drugiego zabierać, mordować, krzywdzić wolno,—tam już jest powszechna niewola, a nie jedno ubogich, ale też i bogatych, których wzajem zgromadziwszy się swawolna kupa plondruje i majętności wniwecz obraca, alboli też dwaj potężni kupami się wzajem najeżdżają. ..... Wolność przeto, Polacy, zachowajmy tak, jakobyśmy swejwoli między sobą nikomu nie dopuszczali, aby każdy w zdrowiu swojem i w majętności swojej zostawał bezpieczen, abyśmy wszyscy sobie byli równi, a jeden nad drugim nie przewodził, i jeden drugiego nie bał się.....

ANDRZEJ MAKSIMILIAN FREDRO.

Przysłowia mów potocznych, albo przestrogi obyczajowe, radne, wojenne †.

45. Żaden tam nie rządzi, gdzie wszyscy rządzą: *albo jeden drugiemu gdy przeszkadza, albo gdy się jeden na drugiego spuszcza. 59. Sam sie urwiesz, a nie dźwigniesz, to dwojaka szkoda. *60. Nic nad siłę. 61. I dobre nie wszytkim bywa dobre, przecię ono dobre, kiedy pomaga wielom. * 62. Kto się barzo sili, prędko ustać musi. Dla tegoć podobno dawno rzeczono: Powoli najdalej zajdziesz. 63. Miła praca, lubo trudna, póki nie daremna. 64. Szaleństwo, nie ochota, silić sie dla niczego. 70. Miedzy zepsowanemi występek równo z cnotą chodzi. 71. Największa obrona—nie potrzebować obrony. 72. Swoje w ustawiczności podlejsze bywa niż cudze, lubo ono gorsze. 77. Własne rzeczy affektem, nie rozumem sie sądzą. 91. Pan nie pan, ale szafarz: więcej sług ma, wielom dogadzać musi żołądkom. *92. Troski najszczęśliwszemu nieuchronne. *96. Kto w umyśle swoim przewieść może, by się swoim

---

† Andrz. Maximil. Fredra Przysłowia и т. д. W Wroclawiu (Бреславлѣ) 1809. Przysłowiá mow potocznych álbo przestrogi obyczaiowe, rádne, woienne, ná fáwor Polskiego językå ku głębokiey vwádze czytelniká poważnego ná widok podáne przez wiernego oyczyznie Anonymá. Z poprâwą i dokłádem stá nowych przestrog od Awthorá swieżo podánych wtore drukowánie (безъ мѣста и года). Недостающее въ старопечатномъ изданіи отмѣчено звѣздочками.

kontentował i więcej nie pragnął, w jakiejkolwiek jest fortunie, królewskiej się równać może. 99. Wielki urząd—wielka niewola. (Kto powinność na urzędzie szczerze chce zachować, w większym urzędzie więcej znajdzie prace, niż honoru). 101. Są, którzy równym żałem cudze pożytki a swoje straty mierzają: co komu do sławy przybędzie, sobie ujęto bydź rozumieją. 108. Nie ten teraz dobry, kto cale dobry, ale kto trochę diskretniej złym jest. *114. Dzisia grzeczność, co przed tym obłudą i frantostwem nazywano. *115. Dzisia zowią prostotą, co była przed tym szczerość, skromność i cnota. 124. Rozum męszczyznę, białągłowę affekt tylko rządzi — oraz kocha, oraz nienawidzi; nie gdzie rozum, ale gdzie affekt, tam wszytka. 133. Insza surowość, albo kara; insza okrucieństwo, *albo zemsta. *145. Insza ochota do spraw, insza natrętstwo. *148. Insza przestrzeżenie się we złym i lepszy rozmysł; insza niestatek w przedsięwziętym zapędzie, albo lekkość. *164. Insza przestać źle czynić, insza począć czynić dobrze. 172. Insza mądry, insza mędrek. 177. Insza mądry, albo rozsądny; insza uczony. *194. Gorsze jest głupstwo: nie umieć, a nie dać się nauczyć. *196. Żaden ochotniej się nie ofiaruje, jako kto słowo najprędzej rad łamie. *199. Mały robak, nieznacznie dęba tocząc, w ostatku obali: kęs do kęsa dodając, siła się zrobi. 202. Jako w tęczy pewności farb zrozumieć, tak niektórych pewność cnoty i fantaziej naznaczyć trudna: nie cale dobry, nie cale zły; nie cale rozsądny, nie cale prostak; nie cale stateczny, nie cale lekki, nie cale grzeczny, nie cale duren,—sam się nie rozumie: najtrudniejsza z takim sprawa, a najlepiej, żeby nie była żadna. 212. Nie zje żaba wołu, lubo nań gębę roziewi. 219. Pająk jadu szuka, ale pszczoła miodu. (Rzeczono na podchwytujących słowa). 225. Źli według swej złości dobrych mierzają; nie żeby oni złymi byli, ale że sami są: złe zwierciadło złą postać wyraża. *228. Z swoim na czoło, z cudzym do kąta, choć dobre. *238. Łakomy gdy umiera, w ten czas najprzydatniejszy ludziom. *239. Skąpy nie panem, ale u następce-dziedzica jest poczciwym włodarzem. *260. Więcej przykład w ludziach, niż rozkazanie może. 268. Zapalczywość w rządzącym, jako miecz u szalonego w ręku: bez braku rad obrazi i przy niesłuszności. 283. W pustkach największe echo. (Wspaniała mowa, a liche czynienie). *296. Wielcy ludzie (lubo ich sprawy) podobne

bywają do poważnych malarskich obrazów, które, z bliska grubej roboty się być zdadzą, ale odstąpiwszy z daleka piękny pozór i widok mają. 300. Rozrzutność, jak zeschłe naczynie, nie napełnisz: jedną stroną lejesz, a dziesiącią płynie. 301. Więcej oczy więcej widzą. 308. Zarówno źle i wszytkim wierzyć, i nikomu. 322. Długo myśl, prędko czyń. *327. Pochlebstwo ma w sobie osobliwy przysmak: chociaż go kto rzkomo odrzuca, przecięż ono smakuje. 340. Wielom trafunek za cnotę uchodzi. *350. Umiejętny rzemieśnik niedoskonałemu naczyniu ręką umie wygodzić: tak rządzca dobry złych umię na dobre zażyć; u złego i dobrzy złemi być muszą, kiedy sobie postąpić z niemi nie umie. Zły powoźnik dobre ponarowi konie. Mądrego znak — złym naczyniem przecię dobrze robić. 359. Nie uraziwszy, nie uleczysz rany. 376. Marynarze zatopem drobniejszych rzeczy kosztowniejsze zachowują w nawałności. 398. U złego robotnika siła trzasku, roboty mało. 402. Słońce, z nieba nie zstępując, wszytko na ziemi i pod ziemią sprawuje: tak rozumny z jednego miejsca na wielę stron władnie, lubo w nieznacznym rzkomo zakręcie. *Patrz, jako sternik, na miejscu siedząc, wszystkim statkiem władnie; jako w zegarku jedna się nakręca sprzężyna, która wszystkie obraca koła; jako na jednym nieruchomym centrum (to jest posrzodkowym punkcie) cały się obraca cyrkuł. 416. Proźba pańska równo z nakazem chodzi. 421. Co popłaca, z tym na targ uczęszczają: gdzie pochlebstwo w cenie, prawdy tam nie pytaj. 431. Bydź dobrym w naszej jest mocy, żeby nas za takowych miano—w cudzej. 437. Zły pokój cięższy bywa nad wojnę. 439. Jest niemądre słówko «nie spodziewałem się» (zwłaszcza w rzeczach wojennych): *mądry zawsze się na obiedwie stronie spodziewa, i oraz gotów — dla tegoż nic mu nagłego niemasz i nie zaszkodzi. 452. Insza jest wojsko, a insza gromada. 466. Wódz bijąc się nie wiele pomoże, wiele zaszkodzi, gdy zginie: jak jeden pomoże, a zginie jak tysiąc: w jego duszy wszytkiego wojska dusza. 479. Jeden głupi zepsuje, tysiąc mądrych nie naprawi. 491. Na obitym ciele razu nie czuć. *497. Nie równe rzeczy: krzywda prędka, pozew leniwy. 501. Nie to dobre, co dobre, ale to, co się komu podoba. *571. Prawdy a żartów jako soli zażywać, bo prędko przesolisz. *572. Złej naturze nie wygodzić: jakbyś węża ugłaskać chciał, a on przecię kąsa. 573. Dobrą ręką dobra broń, koń—jeźdzcem, wojsko—hetmanem,

poddani—królem, majętność—gospodarzem. 574. Kto się nie douczy, albo przeuczy, szkodliwszy bywa nad prostaka. 609. Milczenia rzadko kto żałował, a mówności często. 629. Z panem a z dworem jak z ogniem: zbliska się sparzysz, zdaleka nie zagrzejesz. 639. Za puł datku waży, kto nie miawszy uczynić bez zwłoki odmówi. 643. Z przyjaźnią, jak z nową suknią: w ustawiczności powszednieje, — rzedzej zażywając, dłużej dobra. 645. Kto o kim przed tobą, pewnie o tobie przed drugim. 651. Cudzą nienawiścią sam obmawiać usiłuje, kto się rzkomo przed tobą na obmowców żałuje. *657. O pracy a o nędzy najsnadniejszy dyskurs, póki jej kto nie pokosztuje: Seneka najpiękniejsze na pochwałę ubóstwa pisał dyskursy, kiedy w domostwie swoim, oprócz dzierżaw intratnych, talentami kosztowne szacował zbiory. 660. Potęgą nie co psując, ale naprawując pokazuje się: psować ladajaki zmoże, naprawić tylko kto z cnotą i przy zacności. (Miasto złoczyńca spali, król go nie zbuduje; sejm uporny rozerwać może, wszyscy mądrzy ledwo mu poradzą). 671. Lękkie rozumy na powietrzu budują — wiatr też to obala. 682. Nie stanie poradnych, gdzie omyłkę karzą. 696. Trudno w Polszcze o polaka: trzebaby Diogenesa z łatarnią, aby go znalazł. 718. Złotnik w cichości tysiączne kształtuje klejnoty, u kowala pełno huku, roboty—za szostak: tak jednego ciche sprawy zacniejsze bywają nad drugiego, co w zakręcie siła rzkomo robi. *727. Wszytkie ukochania i przyjaźni w Rzeczypospolitej są zawarte imieniu.—*Przydatek przysłowiów M. Fredra z starego rękopisma wyjętych. 4. Barzo od znajomego, barziej od przyjaciela, najbarziej od swego boli. 22. Porada albo przestroga, jako ziarno: taki owoc wydaje, na jaką ziemię padnie. 106. Jednaż sprawuje woda, iż powróz się kurczy, a rzemień wolnieje; przy jednym cieple wosk się roztapia, a błoto się zsiada; jednoż słońce dobrym oczom widoku dodaje, a chorym boleść sprawuje. 120. Nie wały ludzi, ale ludzie wałów bronić powinni. 131. Drugi, zamiast podziękowania za łaskę, łaje, iż mu więcej nie dano: niewdzięcznego nigdy nie ukontentujesz, ani obowiążesz sobie. 154. Pijaństwo nie czyni wprawdzie złej w człowieku natury, ale ją odkrywa. 157. Żaden morza przebrnąć nie usiłuje, bo widzi niepodobność: w kałużę łatwo każdy wpadnie, bo się spodziewa przejechać. 185. Kto zwątpił o wszytkim, ma sobie za wielki zysk, gdy mu się kawałek okroi.

JOZEF BARTŁOMIEJ ZIMOROWICZ.

S i e l a n k i n o w e r u s k i e *.

SIELANKA IV: SWACI.

L a s s o t a. A wieszże co, Stokłosie? że za krótką chwilę
Wrócą się do nas znowu miłe krotofile,
Gdy, po letnich robotach i codziennych pracach
Wytchnąwszy, użyjemy na smacznych kołaczach.
Kiedy wszyscy, doroczne odprawiwszy żniwa,
Pójdziemy po praźnikach do dobrego piwa.
S t o k ł o s. Pójdziemy, lecz nie jutro: dopiero albowiem
Żyto kwitnąć poczyna. L. O dalszych to mówiem
Czasiech—mówmyż o bliższych: po drugiej niedzieli
Będziemy u nadobnej Parasi weseli.
Powiedziem ją do ślubu: przyjdzie nam obchodzić
Swadźbę, do stołu służyć i w tańcu rej wodzić,
Pieśni składać. St. To prawda, zawczasu na chwile
Zdobądźmy się na rymy, zwłaszcza przy Danile,
Kobeźniku podolskim, który dobrze wiersze
Rozumie—ty zaczynaj, twoje miejsce pierwsze.
Ł. Pięknie kwitnie czeremcha, pięknie kwitną trześnie,
Dla tego ich co żywo szarpa w pierwszej wieśnie.
Kwiat zwiędnie smakowity, nie dojdzie jagody—
Każdy pragnie kwiateczki rwać z młodej urody.
Co się wszystkim podoba, rzadko wcale bywa,—
Smaku ten nie skosztuje, kto pierwszy kwiat zrywa.
S t. Już drugi marzec mija, jako w sadzie moim
Szczepek pomarańczowy pociesza mię swoim
Podrostem: jam go szczepił, a po mojej głowie

---

* По Бобровичу: Biblioteka kieszonkowa klassyków pólskich, tomik XXVII, w Lipsku 1836: Sielanki Szymona Zimorowicza: Бобровичъ (также и Вишневскій) приписываетъ эти идилліи, вмѣсто Іосифа Вареоломея Зиморовича, брату его Симону.

Pożytek zbierać będą potomni wnukowie.
Kto czeka, doczeka się, a kto się zaś sili
Przed czasem, częstokroć go nadzieja omyli.
L. Na łące rozłożystej, u krynicznej wody,
Pasła się łani stara i jelonek młody;
Obaczył to myśliwiec, łanię wzdy opuścił,
Ale się za jelonkiem prędkim biegiem puścił,
Lecz mu go chybka młodość uniosła w las rączo—
Tak się trafia tym, którzy miłują gorąco.
S t. Trzecia ta zima idzie, kiedy moje sady
Zniszczyły częścią mrozy tęgie, częścią grady:
Wymarzły rajskie jabłka, japurty, jestonki,
Ranne morelle—tylko leśnice i płonki
Zostały: takci i świat opak wszystko robi,
Godnych ludzi omija, a niegodnych zdobi.
L. Piękny ogródek jeszcze piękniejszą urodził
Lilią, ani jej wiatr, ani deszcz zaszkodził:
Bujno rosła, jasnością śniegi zawstydzała.
Cóż potem? Rozyna ją swawolna urwała
Do wieńca, mało się co wieńcem nacieszyła—
Uwiądł: i tego piękność piękności zbawiła.
S t. Indyan perły zbiera przy morzu głębokiem,
Arabczyk się bogaci balsamowym sokiem,
Tagus piasek złocisty na brzegi wybija,
Assyryjczyk jedwabną przędzę z lasów zwija—
Łakomsza rzecz uroda: i te rzeczy tracą
Ludzie dla niej, a czasem i zdrowiem ją płacą.
L. Syn Wenery, różane uszczypując kwiatki,
Zakłół cierniem paluszek, i, szedłszy do matki,
Rzekł: «ach, ach, matko moja, przy twym ślicznym kwięcie
Ciernie mię uraniło»; ona zaś: «me dziecie,
Wiesz, że przy róży ostre ciernie tuż się rodzi—
Dla róży zaś roskosznej i ranić się godzi».

. . . .

. . . .

D a n i ł k o. Dosyć na młodość waszę; będą wam młodzieńcy
Powinni za te pieśni, także nowożeńcy.

Jeszcze ja jednę przydam: chociem starszy laty,
Przecie się nie powstydzę wyskoczyć przed swaty.
. . . .

Sielanka XVI: Burda ruska.

Dorosz. Kiedy się podobało Najwyższemu Bogu
Zbytkom Roxolańczyków dumnych przytrzeć rogu,
Aby łacniej ukrócił umysły ich harde
I odwetował prostych odrzutków pogardę:
Jako za dawnych czasów górnomyślne głowy
Karał przez muchy, żaby i owad domowy,
Tak i tu ukraińską pobudził szarańcę,
Przydawszy jej szerszenie, krymskie obrzezańce,
Żeby zapalczywości jego, bez odwłoki,
Na barkach wykonali niekarnych wyroki.
. . . .
Spodziewając się prędko walnego potopu,
Kazałem służebnemu dnia doorać chłopu,
A sam, co prędzej wziąwszy na kolasę dzieci
I samą, także trochę domowych rupieci,
Ujachałem do Lwowa. Tam już pełno wszędy
Było żołnierstwa, żem też nie miał stanąć kędy:
Musiałem odpoczywać z dziatkami i żoną
Na błotnym targowisku kilka dni przed broną.
. . . .
Nazajutrz koło miasta tatarskie zagony
Stanęły pod szkapiemi zdaleka ogony.
Do nich skoro pod same śniadanie z poranku
Poczęto bić z armaty wielkiej bez przestanku.
Skoczyli do przedmiejskich wielkim pędem ślaków,
Lecz ich tam przedmieszczanie razili z pułhaków.
Śmiele jednak Tatarzy konno nacierali,
Aż mieszczanie przedmiejską straż posiłkowali
Strzelcami ochoczymi. Tym czasem dokoła
Codzień gorzały bliskie folwarki i pola.

Dopiero czwartego dnia kozackie tabory
Okryły wszystkie pola przedmiejskie i góry;
Konni opanowali pagórki, a piesza
W dół się spuściła prosto ku przedmieściu rzesza.
A jako Niestr, gdy z brzegów zbierze, oraz topi
Bydło, ludzi, osoby—tak i oni chłopi,
Przypadszy z strasznym wrzaskiem, z niewymownym szumem,
Oboje zawalili przedmieścia swym tłumem;
Tam kto się im nawinął na podwórzu, w domu,
W pień siekli, nie folgując nikomu, nikomu!
Właśnie, kiedy do lasa gromada więc wpadnie,
Waży żelazem drzewa na kupę szkaradnie:
Tak oni, nie borgując i najmniejszej duszy,
Walili ciała ludzkie pobite na stósy,
Nie patrząc na stan, na płeć, na dziecinne lata—
Nic tam nie było słychać, tylko «przebóg!», «rata!»,
Nic nie widzieć, tylko krwią płynące potoki,
A ludzi konających żałosne widoki;
Jeśli dziecię ratować matka zkąd przybiegła,
Niepochybnie z dziecięciem pospołu poległa.
Nawet strychy zgrzybiałe, baby niewidome,
I szpitalne kaliki, niedołężne, chrome,
Ludzi chore, do śmierci, nie życia podobne,
W ichże łożach rąbali na bigosy drobne.
Ci, którzy z rąk kapłańskich ciało pańskie brali,
W ten czas w kościołach krwie swej własnej popijali.
O s t a f i. Przebóg! groza i słuchać, ani temu wierzę,
Aby ludzie zrodzeni w chrześcijańskiej wierze
Takie Bogu wyrządzać zelżywości mieli,
Których i sami djabli czynićby nie śmieli.
W o j d y ł ł o. Co za dziw, chociażby się Dorosz z prawdą minał?
Ponieważ się do Lachów z bojaźni przekinął,
Teraz Ruś jako może podaje w ohydę.
D. Bóg mi świadkiem, że prawdą, a nie fałszem idę,
I najmniej nie przyczyniam, anim się do Lachów
Zaprzedał dla przegróżek, abo próżnych strachów:

Ale, widząc postępki takie naszej Rusi,
I o wierze swej człowiek powątpiewać musi.
Gdyż, jeżli się przypomnieć słowo Bozkie godzi,
Dobrze drzewo owocu złego nie urodzi.
Matka nasza jest Cerkiew powszechna—tej matki
Widząc tysiąckroć gorsze nad pogany dziatki,
Musiałem sobie bractwo tych wyrodków zbrzydzić,
Muszę się matki takiej (odpuśćcie mi) wstydzić—
Nie dobre towarzystwo, gorsze bractwo z czarty.
....

WACŁAW POTOCKI.

Wojna Chocimska (Z części IX) *.

Jan Lipski, stary rotmistrz usarskiéj drużyny,
Czteroma dorodnemi otoczony syny—
Czterech miał, czterech w regestr swéj chorągwie pisze,
Przybrawszy własne do niéj dzieci w towarzysze.
Precz tarcze, precz kirysy, precz stalone nity,
Kogo Bóg tak mocnemi opatrzy zaszczyty!
Czas odmienia przyjaciół i fortuna mylna,
Twoja krew, ojcze, z tobą nigdy nierozdzielna;
Niech kto każe na skarby, sługi, mury; każ ty
Na swe dzieci: to skarby, to ludzie, to baszty!
Ten tedy widząc, że tchórz poganów obleci,
Tak rzecze, do miłych się obróciwszy dzieci:
«Pięćdziesiąt lat bez mała, moja droga młodzi,
Jakom twardego Marsa służbę wziął, dochodzi;
Jako krew chustem leję...**
Że mi już żadnéj rany, chybaby przez bliznę,

---

* По Войцицкому (Biblioteka Warszawska, 1851, томъ III, стр. 407), который впрочемъ приписывалъ эту поэму Андрею Липскому.

** Точки у Войцицкаго. Jako krew chustem leję напрашивается і а дополненіе za miłą ojczyznę.

Ani szabla turecka, ani szwedzka kula,
Łuk tatarski, i oszczep...*
(Z tym się pochwalić mogę przed wszystkiemi śmiele)
Zprzodu zadać nie może, na skrzywioném ciele.
To herby, to są moje Śreniawy rumiane,
Z temi z grobu na trąbę archangielską wstanę,
W on popis generalny: i da mi wódz święty
Niebieski indygenat za takie prezenty.
I mnie aż do dziś dnia ten nagrobek czekał:
«Tu Jan Lipski umierał, a nie stąd uciekał».
Nie to żywot sto lat żyć, sto lat w ziemi gmerać,
Myśląc tylko, żeby jak najpóźniéj umierać;
Zniknąć potém na wieki, w ziemię się zagrzebłszy:
Jeden dzień, jeden sercu wspaniałemu lepszy,
Co mu tysiąc lat da żyć na ziemi, a w niebie
Szczęśliwe, nieprzeżyte wieki po pogrzebie.
Miejcież to dziś odemnie, moje lube dzieci:
Że jako w lichwie nigdy nie dziedziczy trzeci,
Jako zawsze przed słońcem jasna chodzi zorza,
Jako wilk na barana, tak śmierć mrze na tchórza.
Namaca go w tysiącu, dosięże go w murze,
Niech we dzwonie w żelaznéj niech chodzi delurze.
Serce śmiałe, a bystréj natarczywość ręki,
Jako topor, zawiłe w dębie mija sęki.
Dzisiejszy dzień, synowie, moje krwawe prace
Skończy, albo ozdobi. Wszyscyć swoje place
Zależem, które nam raz śmiertelnéj natury,
Różnym różnie, w pieluchach wymierzyły sznury.
Bo jedna tylko na świat ciasna furta człeku,
Tysiąc z świata przestronych: mnie umrzeć na łęku
Miléj niźli na łożu—i com szablą robił,
Słuszna, żebym to dzisiaj szablą przyozdobił.
Wam przykład zostawuję, drogą miłość z sobą;
Bo, jakoście pod jedną leżeli wątrobą,
Tak żyjcie i na ziemi—a jednością waszą
Dobrzy się uweselą, niedobrzy ustraszą».

* Точки у Войцицкаго; чего не хватаетъ трудно угадать.

Jeszcze dobrze słów onych nie dokończył dźwięku,
A już pałasz śmiertelny błyśnie mu się w ręku.
Toż, co lepszych kilkuset przybrawszy do sfory *,
Jako jastrząb w stado wron, i on tak ochoczy
Na lewe tureckiego szyku skrzydło skoczy.
. . . .
. . . .

Nigdy tak bystra Wisła nie rozbierze brzegów,
Kiedy ją z roztopionych wesprze wiosna śniegów,
Jaką dziurę w pogaństwie garść ludzi tak mała,
Przy mężnym wodzu, ostrą szablą rozkopała,
Któremu już niesyte śmierci ludzkich jędze
Bystrolotném wrzecionem dowijały przędzę.
Koń pod nim, uderzony arabskim dziretem,
Padł na ziemię i pana tymże zbył impetem.
Co gorsza, że mu nogę oném obaleniem
Gdzieś do skały przycisnął pospołu z strzemieniem.
Takci, wiekopomnemi żywota przykłady
Przedłużywszy, gęstych strzał i kiścieniów grady
Osuty, stratowany szkapiemi kopyty,
Bogu dał nieśmiertelną duszę w depozyty,
Ciało synom, które ci z gorzkich łez kąpiele
W Kamieńca Podolskiego złożyli kościele.

ИЗЪ ВЕСПАЗЬЯНА КОХОВСКАГО **.

Księgi pierwsze. Pieśń III: Dawna Kanneńska rozproszeniem wojska pod Pilawcami odnowiona roku pańskiego 1648.

Nie łaj, nie fukaj, który chcesz ojczyzny
By w niepamięć szły mniej uczciwe blizny!

---

* Здѣсь (уже въ рукописи, или только у Войцицкаго) недостаетъ одного стиха.

** Wespasiana z Kochowa Kochowskiego Nieproznviące proznowanie oyczystym rymem na Lyrica i Epigrammata polskie rozdżielone y wydáne. W Krakowie. R. P. 1674. Стр. 5 и 8, 131, 135.

Nie klnij, nie złorzecz: jako chwalne dzieła,
Tak trzeba hańba by pamiętna była.
Chwała wspaniałym jedną jest ostrogą;
I hańby także poruszeni trwogą,
Zmierziwszy w betach lenistwo ospałe,
Drą się na przykrą pięknej cnoty skałę.
Nie traci ceny koń, choć idąc drogą
Darskie mu nogi poszwankować mogą—
Z tego uzterku zaraz wałach dzielny,
Ostrożniej będzie stawiał krok usielny.
Wszak i Alcides dziś u swej Iole,
Jutro straszliwe mężnie hydry kole;
Bohatyr Samson, choć wziął klęskę sprosną,
Jutro zwycięzcą, jak włosy odrosną.
Tobieć to służy, tobie Lechowicu,
Sławny przodków twych jedyny dziedzicu,
Któryś utyrał teraz tę puściznę,
W następujące wieki znaczną bliznę.
Takli twa szabla ztępiała przy boku,
Drzewceś na ziemię precz pokidał z toku?—
Chorągwie na się co patrzyć nie dały,
Nieprzyjaciołom teraz tył podały.
Przebrane grono cnej rycerskiej młodzi
Sromotnie pierzcha i z placu uchodzi,
Szyki w Marsowej niezłamane szkole
Niemęzko z hańbą opuszczają pole,
Jako od wieku Polska tu osiadła,
Na nię takowa obelga nie padła.
Umierać raczej poczciwie woleli
Polacy, niżby z placu zbiegać mieli.
Wspomnieć Chojnicką, wspomnieć Bukowinę,
Rzadką niesławy w kronikach nowinę,
Choć nieprzyjaciel otrzymał zwycięstwo,
Krwią je swą płacił przez Polaków męstwo.
Czemuż? Bo oni doświadczeni męże
Potrzebne brali na wojnę oręże:
Paisz hartowny, z straszną szyszak kitą,

Mocne karwasze, zbroję nieprzebitą;
Szabla u boku, koncerz ma pod nogą,
I ta mu strojna husarską ostrogą;
Tygrys na grzbiecie pokrywa go srogi,
Pod samym hasze wałach wiatronogi.
Na nim nie droga ode złota gaza,
Leć od rzemienia tylko a żelaza;
Na panu serdak z prostej tkany wełny,
Suchar a woda—bańkiet mu zupełny.
W ciągnieniu się nań nie poskarży chłopek,
Na podwodę mu nie wzięto świerzopek;
W stacijej sierot nędzych nie ciemięży,
Na sumieniu mu ludzki płacz nie cięży.
Za wami zasię skwierk ubogich bieży—
Pełniście zdzierstwa, pełniście grabieży.
W taborach krowy są i jałowice:
Pono bez kasze mlecznej dla tesknice.
Bo pocoście wy do obozu przyszli?
Snadź dla bańkietów, biesiad, dobrej myśli?
Poranek gnuśny, a wieczor pijany—
Tak że to kozak będzie zwojowany!
Szańców nie sypią, nie ćwiczą piechoty,
W pole na monstrę nie wynidą roty—
To kunsst harcować pod wieczor wesoły,
I Chmielnickiego wojować za stoły.
Ospałe straże, rzadko kiedy rady,
Leć i te raptem; bo długie obiady
Wszytek czas wezmą: gorące pasztety
I Genuenskie od kanarów węty.
Potym, w okropne jak naleją czary
Mocnych cekubów, pstrykniem na Tatary;
Lub tej od wina śmiałości nawykniem,
Iże Kozaków kańczugami wytniem.

. . . .
. . . .

Księgi Wtóre. Pieśń XXX: Do światowego zakonnika.

Kto się raz ujmie Pana swego pługa,
Światu wypowie, że nie jego sługa,
Bozkiego mocnie jąwszy się zakonu,
Jego przestrzega do dni swoich skonu.
Niechże tę wolą skutkiem konać żąda,
Nawstecz się więcej niechaj nie ogląda;
Ażeby zmiennik, w kształt Lotowej żony,
Nie został w bałwan soli przemieniony.
Kto z dobrej woli do tej wnidzie wieże,
Niechaj się światu cale już obrzeże;
Bo bydź źle na dwie roztargniony stronie:
Trudno wraz służyć Bogu i Mamonie.
Oddalić trzeba cale się od świata,
Zaprzeć się ojca, siostry, matki, brata,
Zaprzeć się trzeba i samego siebie,
Zadosyć mając na Ojcu co w niebie.
Tymci respektem, a nie inszym którem,
Oczy zasłania po wierzchu kapturem:
Żeby na świeckie nie patrząjąc rzeczy,
Bozkie mandaty tylko miał na pieczy.
Z której przyczyny w synagodze starej
Kur oddalony od Bozkiej ofiary?
Z tej: że gdy w niebo jednym patrzy okiem,
A drugim szpera po świecie szerokim.
. . . .
Ale cyt, lutni! Prawda tyka w sadno,
Co choleryczne serce wzruszy snadno—
Poderznąć strony, za to będziesz miała,
Żeś o zakonnych ludziach nucić śmiała.

Księgi Wtóre. Pieśń XXXII: Thren II.

I.

Nie tak w Hercynie widok jest żałosny,
Gdy dąb, na którym żołędzie nie kwitną,
Na ziemię leci; lub zpruchniałe sosny
Walą się z jodłą laty starożytną,—
Leć kiedy jawor w dąbrowie roskoszny
Ostrą siekierą młodociany wytną:
Las się oszpeci, a smutny leśniczy,
Ostrożnym bydź chcąc, bliskie drzewa liczy.

II.

Takiej srogości nieschronione fata
W naszym, mój bracie, domu dokazały,
Kiedy, bez względu na młodzieńskie lata,
Dni twoich nici niedoszłych porwały,
A, z labiryntu omylnego świata
Wyprowadziwszy, Niebu cię oddały.
Narzekać li mam, czy dziękować za to,
Żeć po tej wiośnie wieczne dały lato?

III.

Dziękować raczej; ale rózkwilone
Serce nie snadnie w żalu się ukoi,
Patrząc na lata i postępki one,
Do męztwa i dzieł i hartownej zbroi
Serce wspaniałe i nieustraszone,
I umysł, który śmierci się nie boi,
Widomy w oczach: kiedyś w pierwszym pierzu
W wojskową dzielność wprawiał się, żołnierzu.

IV.

Któż, pomniąc na to, łzy utrzyma snadnie
I rzewne w oczach zhamuje potoki?

W nich już me serce pogrążnęło na dnie,
Próżne skargami kłopocąc obłoki.
Ale że trudno, gdy klamka zapadnie,
By wstecz iść miały niebieskie wyroki;
Toć słowo rzekę: żyj już Bogu wiecznie,
Gdyś ten ocean przepłynął bespiecznie!

EPIGRAMMATA POLSKIE, PO NASZEMU FRASZKI.

Na gancę (Księgi I, str. 7).

Wszytko ganisz, nic w żadnym nie pochwalisz domu,
Nikt ci się nię podoba—i ty też nikomu.

Samsiad (Ks. I, str. 12).

Samsiad słówko, ja niewiem, jak sie ma wykładać—
Chyba, że sam bez drugich zwykł w swym domu siadać.

Na obraz M. Scaevoli (Ks. I, str. 17).

Pali rękę Scewola dla ojczyzny. A my
I w zimną wodę onej włożyć sie wzdrygamy.
Nie cierpieć nic, czynić nic, własne polskie dziło—
Bodajże sie o takim polaku nie śniło!

Dzień wielki (Ks. I, str. 21).

Który dzień jest największy? Mniemam, że sądny dzień:
Bo Bóg wszytkiego świata sprawy osądzi weń.

Dziecię do matki (Ks. I, str. 33).

Żywot twój macierzyński, piersi macoszyne,
Gdy zrodziwszy odsadzasz od nich twą dziecinę.

Do Polaków (Ks. I, str. 34).

Pijecie aż do zorze, przesławni pijacy!
(Wybacz omyłce, proszę, kto czytasz)—Polacy.
Jakież wam dać tytuły za te potoczności?
Sąście graffowie nocni, xiążęta ciemności.

O chłopcach (Ks. II, str. 113).

Chłopcom ja nie wiem, z któregoby miały
Suknie postawu bydź, żeby był trwały.
Z tego, jak mniemam, z którego na puszczy
Barwę krajano Izraelskiej tłuszczy:
Przez lat czterdzieści (dosyć trwała była)
Niezdarte były suknie Izraela.

Dziwna (Ks. II, str. 118).

Bóg człeka z gliny stworzył, piszą Historie—
Jakoż on nie rozmoknie, gdy ustawnie pije?

O Stanku (Ks. II, str. 125).

Nie był Stankiel pielgrzymem, ni minuciarzem—
Gdzież się tego nauczył, że takim jest łgarzem?

Kalikom Consolatoria (Ks. II, str. 133).

Jeśli tak, że do Nieba żaden się nie wciśnie,
Jeno ślepy a chromy, tak jako jest w piśmie—
Toć Niebo, co go górnym zowie Jeruzalem,
Dla nas kalików Pan Bóg uczynił szpitalem.

Daj go Bogu (Ks. II, str. 134).

Wielka jałmużna, jako większa bydź nie może—
Ukradszy wieprza, a dać ogon w imie Boże.

Pares ad Adam (Ks. II, str. 139).

Gdy Ewa kądziel przędła, Adam ziemię kopał,
Kto tam był szlachcic w ten czas, i kto komu chłopał?
Tak, Adam gdy nam ojcem, Ewa gdy nam macią,
Wszyscyśmy sobie równą z tych rodziców bracią.

Do Grylla heterodoxa (Ks. II, str. 142).

Naszym postom przyganiasz, Gryllu niełaskawy,
Żeś o nich w piśmie żadnej nie znalazł ustawy;
Aleś ślepy: z stworzonym światem jak człek stanie,
Wszak pierwsze «nie będziesz jadł» wyszło przykazanie.

Żart ex tempore na Stridor dentium (Ks. II, str. 144).

Pytała baba xiędza, uprzykrzona srodze,
Na zbawiennyli ona, czy zgubiony drodze.
Xiądz rzecze: «rozdziew gębę», że zębów nie miała:
«Nie będziesz», prawi, «w piekle—czymżebyś zgrzytała?»

Desperatowi (Ks. II, str. 150).

Straciwszy dla miłości i rozum, i zmysły,
Za zdrowie panny skoczył desperat do Wisły.
Nie wiem na co: czy gasić zagorzałe fryje?
Czyli przez zdrowie damy swojej Wisłę pije?
Tu trup jego pogrzebion; co się dzieje duszy,
Nie wiedzieć—snadź się w piekle z tej mokradli suszy.

PSAŁMODYA POLSKA*.

Psalm VII. Quare fremuerunt gentes. Psal. 2. Praktykom i konkurencyom na elekcyach aplikowany.

Czemu się wzburzyły narody, a ludzie rozmyślali próżne rzeczy? Zeszli się królowie i głowy koronowane w radę przeciwko Polsce i przeciwko wolności. Wzbudziła nienawiść zazdrość, i zaraz się namnożyło tych, których swoboda bliźniego w oczy kole. Potargajmy (prawi) związki, któremi się przeciwko zwierzchności wzmoc-

* Ио. Туровскому: Bibl. pis. pol., Serya na r. 1859, Zesz. 41.

nili, i ukróćmy im tej togi, w której się aż nazbyt przestronej noszą. Niech zbestwionego bujną paszą żrebca ujeździ ręka nasza, a górę wybijającemu magiszowi niechaj pętce przybierze. Ale ten, który państwom prawa stanowi, naśmieje się z nich, i uczyni, że w szyderstwie zostaną, którzy nad jedynaczką naszą przewodzić usiłują. «Owom ja Jehowa jest! który na wolą puszczam i w niewolę podaję; ja z Egiptu wyswobodzić mogę i w krainę mlekiem i miodem płynącą zaprowadzić umiem. Przezemnie lotna ptaszyna przestronego powietrza zażywa; a, kiedy pozwolę, w fortelnego wpada sidła ptasznika». Tedy będzie mówił w gniewie zapalczywości swojej do tych, którzy na cudze prawa krzywo patrzą, a zawziętość ich nagle rozprószy. «Jam jest zwierzchnością nad dziedzictwem mojem, a jako serc ludzkich prostotę, tak i pól sarmackich równiny zdawna ukochałem. W opiece mojej jest wolność, i ja sam tylko przez przewidzenie wiem, komu ją mam w zawiadowanie poruczyć. Szczególnem bowiem mojem dziełem wolność ludzka—a gdy odemnie wolna wola pochodzi, toć pewnie uniewolnienia i przymusu nie kocham». Zrozumiejcież, królowie, że od Boga ten klejnot, a uczcie się, którzy sidła swobodzie stawiacie, że wolność polską ma Pan w opiece swojej. Nie potrzebuje ona ludzkiego pieczołowania tak dalece, ani ręki dotykającej, która gardziele leczy. Ponieważ błogosławieni wszyscy, którzy w Pana zastępów protekcyi, a w synach ludzkich żadnej niemasz ufności. Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi świętemu, etc.

Psalm XI. Dixit injustus ut delinquat in semet ipso. Ps. 35. Na mięszania i rozrywania sejmów.

Rzekł niesprawiedliwy sam w sobie, aby grzeszył: a zmrużywszy oczy, nie chciał się oglądać na bojaźń Bożą. Nie chciał zrozumieć przewrotności umysłu swego, ani uważał, że w zgubie ojczyzny i sammemu zginąć przyjdzie. I tak zdradliwie mówił przeciwko matce własnej; a, gorszy pasierba, piersi te żył, które go karmiły. Głowa jego nie myśliła o dobru pospolitem, ale żeby się dobrze miéć, by i złe czyniąc; a nienasycona podwyższenia chciwość nie chciała się obejrzeć na prawo przystojności. Ojczyzna w ustiech i obrona jéj, a

w sercu kończyste żądło, jak wędą, u hipokryty. Ztąd uczynił się rzecznikiem wrzkomo na obronę dobra pospolitego, a pod pokrywką publiki, tai zawziętość sejmu rozerwania. Mówiąc skrycie sam w sobie: «Cóż mi za pieczołowanie o ojczyznie? kiedy inszą drogą pomogę sobie do dobrego mienia. Droga cnoty przykra, nagroda zasług niepewna, wdzięczność za odwagi omyla; a gdy występków nie karzą, grzesszyłby ktoby dobrze czynił». I tak udaje się przeciwną od gościńca ścieżką, a między sobie podobnymi rozsiewa ducha przeciwieństwa. Ród jaszczurczy, i właściwe Judasza pokolenie: bo i ten, Pana w rękę całując, dla błahego kwestu ojczyznę własną przedaje. Psia natura, która węchem pożywienia śledzi, a znalazłszy, na plugawem ścierwie opada. Widzisz to, Boże, czuły wolności naszej stróżu, i grozisz pomstą zdrajcy; któryś tego balsamu wolności przez «nie pozwalam» w truciznę obracać nie kazał. Ale jako bezoar, w zakrytem naczyniu zachować był powinien—on go teraz, datkiem przekupiony, na niezdrowie pospolite używa. Idzie jednak za zdrajcą, choć leniwa, Nemezis, a, wyzionąwszy niecnotliwy wziątek, samego czeka judaszowskie myto. Upadną, upadną ci, którzy ojczyznie źle służą; a plemie cnotliwego na to miejsce dziedziczyć będzie. Wyżeną przekupionego ojca cherchele potomków z domu, a ze złego zbioru drobna dziatwa nie ucieszy się. Jeno szpetna sława aż do obmierzenia zostanie, i będzie pamiątka jego w pośmiewisku tak, jako onego, który w Efezie bóżnicę Dyany zapalił. Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi ś. etc.

JAN GAWIŃSKI *).

Sielanka II: Pasterze.

Mnasil. Gdy bydło w kupie chodzi, drugie w cieniach leży,
I my łążmy pod bukiem, czas nam niech tak bieży.
Damon. Kamień leży, ale wilk nie tyje leżęcy—
I ty łaź, jeźli wiek chcesz prowadzić bydlęcy.

---

*) Jan Gawiński. Poezye. Wydał Żegota Pauli. Lwów 1843.

Mn. Jak robić, tak też wzajem trzeba popróżnować,
Kto chce życia swojego dobrze bieg miarkować.
D. Próżnowanie nikczemnym czyni więc człowieka,
I połowę ujmuje próżnowanie wieka.
Mn. Cóż pasterz więcej winien, tylko dojrzeć trzody?
Kto nad stan swój wychodzi, prędzej dojdzie szkody.
D. Siła szkodzien w dalszy czas, kto próżnuje w lato:
Dudkę, koszyk urobić, nie masz sromu za to.
Mn. Kto się rzeczą podlejszą, albo fraszką bawi,
Pod roboty pozorem czas daremnie trawi.
D. Fraszką zowiesz piszczałkę? snać sam się nią stajesz,
Lub rzeczy nie rozumiesz, gdy ladaco bajesz.
Mn. Nie przymawiaj! Piszczałki ja nie ganię, ale
Zabawę przystojniejszą nad mniej ważną chwalę.
D. Nie prostyjeś roboty człek, nie prostej mamki—
Domy, wsi tobie stawiać i zakładać zamki!
Mn. Albo mniemasz, pasterze i miast nie stawiali?
I zamków, z kterych potem fortece wznawiali?
D. Jeźli z piasku co czynią chłopięta więc nasze,
Słuszna żebyś mistrzem był domów tych, nie pasze.
Mn. Mistrz będę takich gmachów, lecz dla cię samego:
Bo jaki pan, budynku mu trzeba takiego.
D. Takich sklepów nie żądam: dom prosty dla chłopa,
Pasterzom zaś należy lada z chróstu szopa.
Mn. Długoż będziem zamowy te spólne toczyli,
A nie raczej o naszych zabawach mówili?
D. Patrz, co twój buhaj robi: popędza mi krowy—
Jako pan niespokojny, i byk jest takowy.
Mn. Tobie to w dar i korzyść. I z ciebie staroście,
Gdy mu co rok bykujesz, dobry prowent rośćie.
D. Dług natury oddaje, gdy człek rodzi człeka:
Tym świat stoi, i ten czyn dotrzymuje wieka.
Mn. Dług natury ten co rok odprawiasz jak w pługu,—
Kiedyż wyjdziesz z natury i starosty długu?
D. Kto się wstyda natury, niech się i żyć wstydzi—
Często człek miasto złego, i dobrą rzecz chydzi.
Mn. Ten się niechaj żyć wstyda, kto nie według kluby

I prawa uczciwości takie sprawia śluby.
D. Albo i ty nie jesteś tego też stworzenia?
I takiegoś nie skusił, jako ja rzemienia?
Mn. Człekem, prawda,—u ciebie lecz tłustsza natura,
A mówią, bez karnie swej że ziębnieje skóra.
D. Na tym stopniu i syty, i chudy się wali,
A—mamli rzec—suchy gont najprędzej się pali.
Mn. Chcieć i nie chcieć—każdego porzucono woli,
Więc gdzie rozum nie każe, zmysł nie ma mieć gwoli.
D. I jabym też rozumiał, ale krewkość żywa,
Gdy mię pocznie napadać, i z brzegów wyliwa.
Mn. Wiem i rzekę tamują, choć prędkiego brodu,
I konia utrzymują w pośrodku zawodu.
D. Widziałem ja i mądrych, choć dobrze uczyli,
Przecie z nami prostaki też co my czynili.
Mn. Nie sądźmy, ani czyńmy, jak kto co źle czyni—
Inni idą za cnotą, choć szaleją ini.
D. Przykładami żyjemy—przykład zły, za cnotę
Od mądrego podany,pociąga prostotę.
Mn. Jak widzę, z serca do ust pełnego wypływa—
Zły czyn i naśladowców, i obrońców miwa.
D. Kiedy płużą występki i swe miejsce mają,
Grzeszy kto dobrze czyni, jako powiadają.
Mn. Przyjdzie czas, że występek, lub mu dzisiaj płuży,
Swoję karę odniesie—cnota trwa najdłużej.
D. Często pod cnoty płaszczem i występek chodzi—
A jak głupich, także i ostrożnych zwodzi.
Mn. Co do czasu uchodzi, to za czasem ginie;
Cnota w swej zawsze barwie, ta i w wieki słynie.
D. Coś za bocian, świat czyścić? Rzecz, chociażże licha,
Gdy dobrze ułożona, najtrudniej się spycha.
Mn. To już złemu pozwolić, to i błądzącego
Nie wprowadzić na drogę, do toru dobrego?
D. Co się w zwyczaj wkroczyło, niech swym idzie biegiem,
Albo chcesz, co świat czyni, do Pluta być szpiegiem?
Mn. Niechaj idzie, kto mu się chce tam przysługować—
Ja pragnę uczciwie żyć i niebu hołdować.
D. Buhaju, dalekoś nas w rozmowy od krówek

Zaprowadził—co nad nas, przestańmy przymówek.
Mn. Przestańmy, raczej krowy zegłone do stada,
Pódźmy, zżeńmy—wilk z lasu rad się tu więc skrada.
D. Pódźmy, a pod ów jawor, co stoi przy stoku,
Powrócięmy, i bydło będziem mieć na oku.

ДОПОЛНЕНІЕ.

ОБРАЗЦЫ СТАРОПОЛЬСКОЙ ГРАФИКИ *.

Изъ Флоріанской псалтыри: **

Псаломъ LXIII. (1-й почеркъ).

1. Wisluszay, bosze, modlitwϕ moiϕ, gdi proszϕ; od boiazni neprzyaczelowi wiymi duszϕ mϕ. 2. [G](Z)asczicil ies me od sebrana zlich, od mnoszstwa stroiϕczich lichotϕ. 3. Bo naostrzili sϕ iaco mecz iϕziki swoie; naczϕgnϕli sϕ lϕczisco, rzecz gorzkϕ, bichϕ strzelaly w taiemnosci nepokałanego. 4. Nagłe strzelacz gi bϕdϕ, y ne bϕdϕ se bacz; sczwirdzili sϕ sobe molwϕ złϕ. 5. Mołwili sϕ, bichϕ pocrili sidla, rzecli sϕ: kto vzrai ie? 6. Badali sϕ lichoti; seszli sϕ badaiϕcz badanim. 7. Przistϕpi człowek ku serczu wisokemu, y powiszon bϕdze bog. 8. Ztrzali małutkich vczinili sϕ se plagi gich; y roznemogli sϕ se przeciwo gim iϕzicowe gich. 9. Zamϕϕczili *** sϕ se wszistczi, gisz sϕ widzeli ie; y bał se iest wszeliki człowek. 10. I ziawili sϕ dzala bosza; y vczinki iego vrozumely sϕ. 11. Weselicz se bϕdze prawi w bodze, y pwacz bϕdze wen; y chwałeni bϕdϕ wszistczi prawego sercza.

Псаломъ XCI. (1-й почеркъ).

1. Dobrze iest spowadacz se w gospodne, y spewacz ymenowi twemu, wisocze. 2. Ku powyadanu rano milosierdze twoie, a prawdϕ twoiϕ przes nocz. 3. W dzesϕczi strun szaltarza s penim y s goslmy. 4. Bo cochal me ies, gospodne, w uczinenu twoiem; y w dzala

---

* Въ этихъ образцахъ, противъ рукописей, прибавлены только знаки препинанія и счетъ стиховъ, да двѣ-три поправки посредствомъ скобокъ.

** По Нерингу, см. стр. 1, прим.

*** Удвоенное ϕ (насчетъ фигуры его сравн. стр. 20, пр. 2) употребляется — и то изрѣдка — только первымъ писцомъ; у второго его вовсе нѣтъ (есть однако еϕ), а у третьяго оно встрѣчается всего 2 раза.

rϕku twoyu bϕdϕ se weselicz. 5. Kaco ywelieziła se sϕ dzała twoia, gospodne; barzo glϕboke vczinili se sϕ misli twoie. 6. Mϕsz głupi ne poznaie, y szaloni ne vrozume tego. 7. Gdy wznesen[e](i) bϕdϕϕ grzeszny iaco syano, y pokaszϕ se wszistczi, gisz stroiϕ lichotϕ. 8. Abichϕ zgin[o](ϕ)li na weki wekom; ty za prawdϕ naywiszszi na weky, gospodne. 9. Bo owa neprzyaczele twogi, gospodne, bo owa neprzyaczele twogi zginϕ; y rozproszeni bϕdϕ wszitczi, gisz stroiϕ lichotϕ. 10. Y powiszon bϕdze iaco iednoroszecz ro[t][g] moy; a staroscz moia w miłoserdzu oplwitem. 11. I nenasrzało iest oko moie neprzyaczelow mogich; y na wstaiϕcze na mϕ zle czinϕezim vsliszi vcho moie. 12. Prawi iaco palma kwiscz bϕdze; a iaco cedr lybanski rozpłodzi se. 13. Szczepyeni w domu boszem, w trzemech domu boga naszego kwyscz bϕdϕϕ. 14. Ieszcze rozplodzϕ se w starosci oplwitey; a dobrze cirzpϕczy bϕdϕ, bichϕ ziawili. 15. Bo prawi gospodzin bog nasz, y ne iest lichota w nem.

Псаломъ CV. (2-й почеркъ).

1. Chwalcze gospodna, esze dobry, bo na wyeki myloserdze yego. 2. Kto molwycz bϕdze moczy gospodnowy, vslyszany vczyny wszytki chwały yego? 3. Błogosławeny, gysz ostrzegϕ sϕda twego, y vczynyϕ prawotϕ w kaszdy czas. 4. Pomny naas, gospodne, w dobrowolstwye lvda twego, nawyedzy naas we zbaweny twogem. 5. Na wydzenyee w dobroczy wybranych twogich, na wesselenye w radoszczy lvda twego, by chwalon s dzedzyneϕ twoyeϕ. 6. [R](Z)grzeszyly gesmy y s otczsy naszymy; po krzywdzye smy uczynyly, lychotϕ yesmy strogyly. 7. Otczsowe naszy w egipcye nye rozvmyely dzywom twogym, nye byly pomyϕtlywy mnoszstwa myloserdza yego. 8. Y pobvdzyły [albo y wzdraznyly.] sϕ, stϕpaiϕcz w morze, morze czyrzwonee. 9. Y zbawył ye prze ymyϕ swoye, by znan[o](ϕ) vczynyl mocz swoyϕ. 10. Y vkazal morze czyrwonee, y wysschlo yest; y wywyodl yee w glϕbokosczoch yako na pusszcy. 11. Y zbawył ye z rϕkv nenazrzϕczych, y odkvpyl ye z rϕki neprzyyaczelowy. 12. Y pokryla woda zamϕczayϕcee ye; geden z nych ne zostaal. 13. Y wyerzyly seϕ slowom yego, y chwalyly seϕ chwalϕ yego. 14. Rychlo vczynyly sϕ, zapomnyely sϕ skutkuow [albo dzal] yego; ne chowały seϕ rady yego.

. . . .

Псаломъ CXL. (3-й почеркъ).

1. Gospodne, wolal gesm kv tobe, vslysz mϕ; bacz na glos moy, gdy wolacz bϕdϕ kv tobe. 2. Przespey modlytwa moya przed oczyma twogyma yako zasz(ż)ono; podzwyszene rϕkv moyu, modla weczerna. 3. Polosz, gospodne, stroszϕ vstom mogym, a drzwy okolo stoyϕcze wargam mogym. 4. Ne spusczay sęrcza mego we slowa lychoty, na omolwene wymolwa grzesznich w grzeszech 5. s lvdzmy czynϕczymy lychotϕ; y ne bϕd[a](ϕ) opczowacz s wybranymy gych. 6. Karacz mϕ bϕdze prawy v myloserdzv y swarzycz mϕ; ale oley grzesznego ne vtlusczy glowy mogey. 7. Bo geszcze modlitwa moya w lubosczach gych; posza(r)czy sϕ przyrseszeny opocze sϕdze gych. 8. Vslyszϕ slowa moya, bo przemogly; yako tuk wyszla sϕ na szemϕ. 9. Roszuty s[o](ϕ) wsytky koszcy nasze podluk pekla; bo kv tobe, gospodne, oczy moge, w czϕ pfal gesm, ne otemvy dusza moyϕ. 10. Strzeszy mϕ od sydla, gesz postawyly sϕ mne, y od sromocy dzalayanczych lychotϕ. 11. Pad[o](ϕ) w syecy gego grzeszny; ossobne gesm ya, asz poydϕ.

Изъ легенды о Св. Алексѣѣ*.

Wyącz tho szwyathe plemyą
Prziszlo w gyedna szemya,
Roszdal szwe rucho szebrakom,
Szrzebro, szlotho popom, szakom;
Wyącz sząm poth kosczolem szedzal,
A o gyego kszątbwye nykth nye wyedzal.
Wyącz tho szawszdy wstawąl reno,
Ano koszczol zamknyono—
Wyancz thu leszal pothle proga,
Phalą, proszą szwego boga.
Ano sz wyrzchu szla przygoda,
Nyegdi mrosz, nyegdi woda.
Ez szą stalo w gyeden czasz,
Wstal sz obrasza mathky boszey obrasz;
Szethl do thego czlowyeka,
Gyen szą cluczem opyeka,
I rzecl gyest thako do nyego:
«Wstany, pusczi czlowyeka thego,
Othemkny mv koszczol boszy,
Acz na thim mrosze nye leszy».
Zak sza theko barszo lanknąl,
Wstawszy, koszczol othemknąl.

* По Нерингу, Altpolnische Sprachdenkmäler, S. 277.

Изъ Пулавской псалтыри*.

Псаломъ XII.

1. Bo dokąd, gospodne, zapomynasz myę do koyncza? dokǫd odwraczasz lycze twoye odemnye? 2. Kako dlugo klaszcz będę radę wduszy moyey, bolyeszcz wszyerczu moym przes dzyeyn? 3. Dokǫd powysszon będzye nyeprzyaczyel moy nademną? Weszrzy y vslysz myę, gospodnye boze moy. 4. Roszwyeczy oczy moye, bych nyegda nye usnąl weszmyerczy, by nyegdy nye rzekl nyeprzyaczyel moy: przemogl yesm naprzeczyw yemu. 5. Gysz męczą mnye wyesszyelycz szye będą, acz poruszon będę; alye ya wmyłoszyerdzyu twym myal nadzyeyą. 6. Wieszyelylo szye szyercze moye wezbawyenyu twoym — pyacz będę gospodnu, yensze dobra dal mnye y psalmy pyacz będę ymyenyu gospodnowemu naywysszemu.

Псаломъ LXVIII.

. . . .

8. Boze, gdy wynydzyesz przed twoy lyud, gdy przeydzesz napuszczy. 9. Zyemya ruszyla szye, bo nyeba szye rospuszczyly od oblycza bozego, synay od boga israhel. 10. Deszcz powolny odlǫczysz dzyedzynye twoyey y roznyemogla szye iest, ale ty sczwyrdzyl yes yǫ. 11. Zwyer(z)ęta twoya przebywacz będǫ wnyey; nagotowal yes wslotkoszczy twoyey vbogemu, boze. 12. Bog da slowo przepowyednykom moczǫ wyelykǫ. 13. Krol moczy myly, myly; a krasy domu dzelycz lup. 14. Acz spacz będzecze myedzy zakowstwem, pyerze golembye poszrzebrzone; a poszlyadek chrzepta yego wblyadoszczy zlota. 15. Gdy rozgadza nyebyesky krole nadnyę**, sznyegyem vbyelyony będǫ w zelmon. 16. gora boza, gora tlusta, Gora szszyadla, gora tlusta—czemu podesrzany macze gory sszyadle? 17. Gora, wnyeysze lyubo yest bogu przebywacz, wnyey bo gospodzyn przebywacz będze do koyncza. 18. Woz bozy dzesszyęczy tysszyęczy mnozen tysszyonczow wyesszyelyǫczich szye; gospodzyn

* По фотолитографскому изданію. См. стр. 20.

** Конечная буква ни то ę, ни то простое *e*, что встрѣчается и въ другихъ мѣстахъ, напр., въ пс. XII, ст. 1, въ словахъ mię и odemnie.

wnych, w synay wszwyętym. 19. Wstąpyl yes na wyssokoszcz, yǿl yes yentstwo, wzyąl yesz dary na lyudzyoch. Bo wem nyewyerzǿcze bydlycz gospodna boga. 20. Blogoslawyony gospodzyn nakazdy dzyen, spyesznǿ drogę vczyny nam bog zbawyenya nasszęgo. 21. Bog nasz—bog zbawyone czynyǿcz, a gospodnowy [gospodnowy] wyszczya szmyerczy. 22. Wszako bog zetrze glowy nyeprzyaczelyow swych, wyrzch wlossow chodzǿczych wgrzeszech swych. 23. Rzekl gospodzyn: zbazan obroczę, obroczę wględokosccz morza. 24. By szye omoczyla noga twoya wekrwy, yęzik psow twych od nyeprzyaczyelyow odnyego. 25. Wydzely wchody twoye, boze: wchody boga mego, krolya mego, yen yest wszwyǿtoszczy. 26. Vspyeszyly szye kszyǿzenta, przytowarzyszeny spyewayǿczym, poszrzod mlodzyczek bembennycz.

. . . .

СЛОВАРИКЪ*).

A.

A а; въ старину также и.

Abo=albo или.

Abowiem ибо, потому что.

Aby чтобы.

Ać стар. чтобы.

Acz стар. если; хотя.

Aczkolwiek хотя.

Agenda требникъ.

Aksamit бархатъ.

Albo или.

Albowiem ибо, потому что.

Ale но.

Aliż пока, пока не (лат. usque, donec).

Angioł (м. б. нужно ańjoł)= anioł ангелъ.

Ano (изъ a ono) вотъ.

Aplikować прилагать, примѣнять.

Apoftegma (греч. ἀπόφθεγμα) изреченіе, острота, анекдотъ.

Arcybiskup архіепископъ.

Armata пушка; флотъ; войско.

Atoli однако, все-таки, вѣдь.

Aza развѣ.

Aż даже (народное ажно), aż do до.

Ażby пока ни; развѣ.

B.

Ba право; даже, да; напротивъ.

Baba баба, старуха.

Bać się бояться.

Bachmat бахматъ, татарская лошадь.

Baczny внимательный; благоразумный; заботливый, любезный.

Baczyć видѣть, замѣчать. Стр. 26: д. б. опечатка вм. Raczysz.

Badać изслѣдовать; вывѣдывать, испытывать.

Bajać баснословить, пустословить, болтать.

---

*) Принятый здѣсь порядокъ буквъ: a, ą, b, c (c, ć, ch, cz), d, e (e, é), ę, f, g, h, i, j, k, l (l, ł), m, n (n, ń), o, ó, p, r, s (s, ś, sz), t, u, w, y, z, ż. V см. подъ U. x — подъ ks и gz.

Bajka басня.

Bakałarz бакалавръ, кандидатъ (ученая степень): b. s skarbu д. б. «кандидатъ отъ сокровищъ», т. е. мастеръ наживать.

Bałwan балванъ, чурбанъ; истуканъ, идолъ.

Bania куполъ.

Bankiet банкетъ, пиръ.

Bański рудный (чеш. báně значитъ и рудникъ): Баня Великая (по-нѣмецки Neustadt), Баня Золотая (Goldberg) и Баня Новая (Königsberg)—рудокопные города въ сѣверной Венгріи.

Barć,-ci борть, улей.

Bark плечо.

Barłog берлога, логовище.

Barwa цвѣтъ, краска; ливрея.

Barzo стар.=bardzo очень.

Basza паша.

Baszta башня.

Bawić забавлять, занимать.

Bazan Васанъ или Батанея—область къ востоку отъ Іордана.

Bądź велит. накл. будь; с. нуеть; или.

Bezoar безоаръ: якобы чудодѣйственный камушекъ, образующійся во внутренностяхъ животныхъ.

Bezpiecznie безопасно, спокойно.

Białagłowa, Biało- женщина.

Bierzę стар.=biorę.

Biesaga котомка, сума.

Biesiada пиръ, пирушка.

Bigos битокъ, рагу.

Biskup епископъ.

Biskupi епископскій.

Bladość блѣдность.

Błagać умолять, умилостивлять, усмирять.

Błahy плохой, пустой, маловажный, малоцѣнный.

Błazen дуракъ.

Błąd блужданіе, заблужденіе, ошибка.

Błąkać блуждать.

Błędny блуждающій, бродячій; заблуждающійся; ошибочный.

Blizna рубецъ, шрамъ.

Błoto грязь.

Bluszcz плющъ.

Bluźnić кощунствовать, богохульствовать, хулить, поносить.

Bluźnierstwo кощунство, святотатство.

Błyszczeć блестѣть.

Bo ибо, такъ какъ.

Bocian аистъ.

Bodaj вм. Bóg daj о, если бы (utinam).

Borgować (нѣм. borgen) занимать; ссужать, давать въ долгъ; щадить.

Bość бодать, колоть; подстрекать.

Boski божескій, божій, божественный.

Bowiem вѣдь, потому что.

Bót сапогъ.

Brak бракъ, оборки; недостатокъ,—bez braku безъ разбору.

Bram или -ma кайма, обшивка, галунъ.

Brama | ворота.
Brana |

Branka плѣнница.

Brant выжженое, чистое серебро или золото.

Brnąć бреети, проходить въ бродъ; брести, переть, путаться.

Broić совершать, чинить (дурное), безобразничать; dziwy broić (81) чудачить.

Brona ворота.

Broń оружіе.

Bronić 1) оборонять, защищать, 2) мѣшать, препятствовать.

Brożek скирдочекъ; корзина; карета.

Bróg скирда.

Brud грязь, скверна.

Bruk мостовая.

Bryła глыба.

Brząknąć брякнуть, забрячать, зазвенѣть, зазвучать; брякнуть, ляпнуть.

Brzmieć звучать, звенѣть, гудѣть, гремѣть.

Brzydki | отвратительный, гадкій, мерзкій.
Brzydliwy |

Brzydzić się питать отвращеніе.

Buczny заносчивый, надменный; роскошный, пышный.

Buda избушка, домикъ.

Budować строить.

Budowny строевой, строительный; хорошо построенный, стройный.

Budynek строеніе, зданіе.

Buhaj бугай, быкъ.

Bujny изобильный, пышный, роскошный; буйный, заносчивый.

Bukowina 155, 33—пораженіе въ буковинскихъ лѣсахъ, при Казимирѣ Великомъ (1359 г.), вмѣшавшемся въ молдавскую усобицу.

Burda раздоръ, ссора; волненіе, движеніе, безпорядки.

Burzyć волновать, безпокоить.

Burzliwy бурливый, безпокойный.

By бы, хотя бы, только бы, чтобы.

Byczyna (по-нѣмецки Bitschen), въ Силезіи, въ Опольскомъ краѣ—мѣсто побѣды надъ претендентомъ на польскій престолъ Максимиліаномъ Австрійскимъ.

Bydgość или -szcz. ж. городъ, по-нѣм. Bromberg.

Bydliti чеш. жить, обитать.

Bydło скотъ.

Byle только бы.

Bynajmniej нисколько, стр. 34, ст. 704: хоть сколько-нибудь.

Byt быть, состояніе; 128=dobry byt благосостояніе.

C.

C по старинной правописи иногда равно k.

Ć частица,=ci (ти, тебѣ), -то.

Cebula лукъ (сера).

Cechmistrz (нѣм. Zechmeister, Zunftmeister) ремесленный старшина.

Cecora равнина близъ Яссъ, на правомъ берегу Прута— мѣсто пораженія Поляковъ Турками.

Celować цѣлить; превосходить.

Cetnar (cęt-) нѣм. Zentner пудъ.

Chałupka хижина.

Charakter характеръ; почеркъ, шрифтъ, буквы.

Chart хортъ, борзая.

Chciwość жадность, любостяжательность.

Cherchel, chy- уловка, фортель, хитрость.

Chęć охота, желаніе; 121= dobra chęć доброжеланіе, расположеніе.

Chędogi опрятный; красивый, изящный.

Chędogo опрятно; 36: аккуратно.

Chętliwie охотно.

Chłop холопъ, мужикъ; мужчина, человѣкъ; дѣтина.

Chłopać 160: бить (или называть?) холопомъ.

Chłopiec мальчикъ.

Chłosta порка.

Chłód прохлада.

Chlubić się хвалиться.

Chocim Хотинъ (въ Бессарабіи).

Chodnik путь.

Chojnice, род. -ic (Konitz) городъ въ Западной Пруссіи, мѣсто пораженія Казимира Ягеллончика Нѣмецкимъ орденомъ (1454 г.).

Chory больной.

Chować прятать, хранить; содержать; воспитывать, вскармливать.

Chód ходъ, хожденіе, мѣсто хожденія.

Chropowaty шероховатый.

Chróst хворость; кустарникъ.

Chuć охота, желаніе.

Chuchać дышать, выпускать.

Chudy бѣдный.

Chudziec бѣдняга.

Chudzina бѣднякъ, голякъ (также собират.).

Chust: chustem=hustem обильно, въ изобиліи.

Chusta платокъ; -ty бѣлье.

Chutny охочій, склонный, готовый; проворный; пріятный.

Chutnie охотно; пріятно.

Chwast сорная трава, бурьянъ.

Chwila пора, время; минута; po chwili погодя.

Chyba ошибка; нар. развѣ.

Chybiać давать мимо, не попадать.

Chybki проворный, скорый, быстрый.

Chydzić (или h-) чернить, унижать.

Ciągnąć=нѣм. ziehen: тянуть, тащить, волочить; притягивать, привлекать, увлекать, плѣнять; идти, отправляться, маршировать.

Ciekawy 1) «бѣгливый», т. е. проворный 2) обыкн. любопытный.

Ciemiężyć тѣснить, мучить, угнетать.

Cień, -iu тѣнь.

Cieśla плотникъ.

Ciężar тяжесть.

Ciężyć тяготѣть.

Ciołak=-łek бычокъ.

Ciskać бросать, швырять.

Ciszczba (-ż-) толпа.

Cnota добродѣтель.

Cny честной, почтенный.

Complex, -icis латин. сл. соединенный, союзникъ, товарищъ.

Cudny чудный, удивительный; прекрасный, прелестный.

Cudowny чудесный.

Ćwiczyć упражнять.

Cynek пятерка на игральныхъ костяхъ.

Cynkowaty пятнистый.

Cyt! цыцъ!, тс!

Czaczko=cacko игрушка, бездѣлушка (дѣт. цаца).

Czapka шапка.

Czas время; czasem порой, иногда; w czas вовремя, кстати; za czasem со временемъ, съ теченіемъ времени; s czasem временно.

Czegości — звуковое написаніе съ ś вм. ż.

Czekać ждать.

Czepek чепецъ, шапочка.

Czerwony красный.

Cześć честь; вм. лат. virtus Флор.; вм. disciplina наставленіе Флор. XLIX, 18.

Część часть; доля, удѣлъ.

Częstować (также cze-) угощать, подчивать.

Człek=człowiek.

Członek членъ.

Czuć чувствовать, чуять, слышать.

Czujny чуткій; бодрый, бдительный, неусыпный.

Czuły=czujny; обыкн. чувствительный, нѣжный.

Czuwać стеречь, оберегать.

Czyhać подстерегать, подкарауливать.

Czynić чинить, дѣлать.

Czynny дѣятельный.

Czyściec чистилище.

D.

Dach (съ нѣм.) крыша.

Daj=bógdaj, bodaj (utinam): о, чтобы; пусть.

Daremny напрасный, тщетный.

Darmo даромъ.

Darski бодрый, проворный.

Dbać заботиться.

Dbały заботливый, внимательный.

Deklarować объявить; d. się объявить себя, заявить.

Delura безрукавка.

Depozyt депозитъ, вещь отданная на сохраненіе.

Despekt обида, оскорбленіе.

Desperat отчаянный, головорѣзъ.

Diskretny умѣренный, скромный.

Djabeł дьяволъ.

Dla для, изъ-за, ради.

Dławić давить, душить.

Do ко, во; do domu домой.

Doba пора, время.

Dobroć доброта, благость.

Dobrowolstwo: w -wie=w dobrej woli in beneplacito, въ благоволеніи Фл. CV, 4.

Dobrze хорошо; легко; едва, чуть.

Dobytek скотъ.

Dochować сохранить, сберечь.

Dodać додать, придать, прибавить.

Dogadzać угождать.

Dojnik хлѣвъ.

Dojrzeć доглядѣть, присмотрѣть.

Dokazać доказать; совершить, исполнить.

Dokładać добавлять.

Doległość страданіе, злоключеніе, непріятность.

Dom: do domu домой.

Dopiero впервые, только.

Doprać отстирать; отсыпать, отлупить.

Doroczny годовой, годичный, ежегодный.

Dorodny статный.

Doskonać=dok- кончить.

Doskonałość совершенство.

Dość=dosyć довольно.

Doświadczyć испытать.

Dosyć довольно.

Dotrzymywać додерживать, у-, сохранять.

Dowcip остроумie.

Dowodzić выводить, доказывать.

Dożyczyć нѣм. gönnen: удѣлить, уступить, предоставить.

Dożywocie пожизненное владѣніе.

Dół=jama.

Drab пѣхотинецъ.

Dragan, -on драгунъ.

Drapać драть, царапать.

Drapieżny хищный, - ническій, разбойническій.

Drewno бревно.

Drobny мелкій.

Drugi: -ga вм. druga rzecz.

Drużyna дружина, товарищество.

Drzeć драть, рвать.

Drzewce 1) древко, ратовище 2) самое копье.

Drzewiej ранѣе.

Duch: inszym duchem въ другомъ смыслѣ, инымъ образомъ.

Dudek удодъ.

Dufać=ufać.

Dufność довѣріе, упованіе, надежда.

Duma гордость.

Dumny гордый; какъ русизмъ: думный, засѣдающій въ думѣ.
Dura=dziura дыра.
Duży рослый; сильный.
Dwornica арендаторша, мызница.
Dworski придворный.
Dworzanin придворный.
Dyabeł, dj- дьяволъ.
Dyament алмазъ.
Dyskurs (съ лат.) разсужденіе.
Dzban кружка.
Dziać дѣлать; называть;— się дѣлаться, происходить.
Dziedzic наслѣдникъ.
Dziedzictwo наслѣдіе, наслѣдство.
Dziedzina дѣдина, дѣдовское наслѣдіе, владѣніе.
Dzielny сильный, мужественный, энергичный.
Dzierżawa помѣстье, арендованная земля.
Dziewka дѣвушка; служанка; стар. дочь.
Dziewosłąb сватъ.
Dzięk благодареніе.
Dziret (-yt) дротикъ.
Dzisia стар., dziś, -siaj (дынысь) сегодня.
Dzisiejszy сегодняшній.
Dziura дыра.
Dziw диво, чудо; чудо, чудище; зрѣлище.
Dziwowisko зрѣлище, чудище, чудо, диковина.
Dzwięk звукъ.
Dzwigać подымать.
Dzwon колоколъ; родъ одежды.

E.

Efekt (лат. effectus) дѣйствіе, успѣхъ.
Egzekucya лат. executio исполненіе; отбираніе (незаконно захваченнаго).
Egzekutorstwo «исполнительство», «душеприкащичество».
Egzorcysta греко-лат. (ἐξορκιστής) бѣсоизгнатель.
Euge греко-лат.: ну-ка.
Eż, Eże (иже) союзъ: такъ какъ.
Eżby=ażby чтобы.

F.

Fała обл.=chwała.
Fałsz фальшь, ложь, обманъ.
Fałszować фальсифицировать, поддѣлывать, обманывать.
Fantazya фантазія, воображеніе; настроеніе.
Farba (нѣм. Farbe) цвѣтъ, окраска, краска.
Farbować красить, окрашивать.
Fest (лат. festum, нѣм. Fest) праздникъ.
Fiołek, fia- фіалка.
Flasza (фляжка, нѣм. Flasche) бутылка.
Fletniczka ум.: fletnia флейта.
Flis (нѣм. Flöszer) судовщикъ.

Flus рамсъ (всѣ карты одной масти); родъ карточной игры (д. б. вродѣ пикета).
Folga 1) фольга, 2) облегченіе.
Folgować облегчать, спускать, снисходить; угождать, сообразоваться.
Folwark мыза, усадьба.
Foremnie форменно, правильно; прилично; ловко.
Fort фортъ, укрѣпленіе.
Fortel (нѣм. Vortheil) 1) барышъ, 2) фортель, уловка, хитрость.
Fóra (нѣм. Fuhre) фура, повозка.
Framza (нѣм. Fransen) бахрома.
Frant хватъ, плутъ.
Frasować озабочивать.
Frasunek забота.
Fraszka бездѣлица, пустякъ, бездѣлушка; эпиграмма.
Frycz= -с новичокъ.
Fryj или frije, -ów (нѣм. freien свататься) волокитство.
Fukać фукать, кричать, бранить.
Funt 1) фунтъ, 2) стар. талантъ.
Furta (пишутъ и -ó-) калитка.
Fùrya съ лат. ярость, неистовство.

G.

Gadać говорить, болтать.
Gaj роща.
Gałąź, -ęzi вѣтвь.
Gańba=hańba позоръ.
Ganić порицать, хулить.
Gańca= -iciel порицатель, хулитель.
Garbarz (нѣм. Gerber) кожевникъ.
Gardzić презирать, пренебрегать.
Garło= -dło горло; do gardła 105=aż do g. до смерти, рискуя жизнію.
Garniec горшокъ.
Gaza газъ (матерія)—214: какая-то другая матерія.
Gąść играть (на инструментѣ), psallere, ψάλλειν.
Gdakać кудахтать.
Gęba ротъ, морда.
Giełk гелкъ, гулъ, шумъ.
Giermak армякъ, зипунъ.
Gładki гладкій; мягкій; любезный, ласковый.
Gładkość гладкость; красота (природная).
Głaskać гладить, ласкать.
Głosem 116=jednym głosem.
Głośny громкій, звучный; знаменитый.
Głowa: ku stolicy do głowy на самую столицу.
Głupi,-ie,-ia глупый.
Gmach (нѣм. Gemach) 1) стар. покой, комната, 2) зданіе.
Gmerać рыться, копаться.
Gmin (нѣм. Gemeine,-nde) община, міръ; мѣщане, простонародье; чернь.
Gnuśny лѣнивый.
Godny достойный.

Gody пиръ (особенно свадебный); рождество.

Godzić мѣтить, бить; согласовать, соображаться.

Golić брить: szydła golą «шило бреетъ», т. е. «везётъ».

Gonić гнаться, преслѣдовать; z kopiją gonić ломать копья, состязаться на турнирѣ.

Goniony «гонный»: родъ танца— круговая гонка танцора за танцоркой.

Gont гонтъ, дрань, тонкая доска.

Goreć, gorę (съ r) горѣть.

Gorlić się быть недовольнымъ, огорчаться (indignari, lamentari).

Gorszyć портить, соблазнять.

Gościniec гостинецъ, подарокъ; обыкн. большая дорога.

Gośl: goslmi Флор. XCI, 3— описка вм. gǫslmi, gęślmi.

Gospoda гостинница, постоялый дворъ, квартира.

Gospodarny экономный.

Gospodarz хозяинъ.

Gospodyni хозяйка.

Góra гора, верхъ; z góry сверху, na górę на гору, вгору, вверхъ, наверхъ.

Górny горный, горскій; горній, верхній, высокій.

Gra игра.

Gracki игральный.

Gracz игрокъ.

Grobla гребля, плотина.

Grof стар.=hrabia графъ.

Gromada куча, груда; куча, толпа; собраніе.

Gromadny громадный, многочисленный.

Grono кисть, гроздь; кругъ, общество.

Groźny грозный, строгій, ужасный.

Grób могила.

Gród зáмокъ.

Gruchnąć ударить; раздаться.

Grunt (нѣм. Grund) основаніе; участокъ, земля.

Grzanka гренокъ; перен. кусокъ, кушъ.

Grzbiet, род. grzbietu (первонач. chrzepta) хребетъ.

Grzeczny приличный; разсудительный; вѣжливый.

Gwałt насиліе; усиліе (62).

Gwałtowny насильственный; порывистый, бурный; сильный.

Gzło рубашка.

H.

Haftować вышивать.

Hajduk ливрейный слуга: гайдукъ, привратникъ, швейцаръ, выѣздной лакей.

Hajtuś: na h. прyа, гулянушки.

Hak (нѣм. Haken) крюкъ.

Hałastra сбродъ, сволочь.

Hamować (нѣм. hemmen) тормозить, останавливать.

Hańba позоръ.

Hańbić позорить, посрамлять.

Handlować (нѣм. handeln) торговать.
Haniebny позорный.
Handel (нѣм. Handel) торговля.
Harc стычка, сшибка.
Hardy гордый.
Hartować (нѣм. härten) закалять.
Hasać скакать, прыгать, плясать.
Herb гербъ.
Heterodoks (греч. ἑτερόδοξος) иновѣрный, иновѣрецъ.
Hetman гетманъ, полководецъ, фельдмаршалъ.
Hnet вдругъ, тотчасъ.
Hojny обильный, щедрый; -ną swobodą 125, 40: въ волю, въ изобиліи.
Hołdowny вассальный.
Hołobla оглобля.
Huczeć выть, ревѣть.
Huk вой, ревъ, трескъ, шумъ.
Hultaj негодяй.
Hultajstwo соб. негодяи.
Hurmem толпой, во множествѣ, обильно.
Hybać (=ch-) двигать, качать, покачивать.

I.

Ij правописный варьянтъ къ i, gi (ji).
Ile сколько.
Ilekroć сколько разъ.
Im чѣмъ.
Imo мимо.
Impet (лат. impetus) порывъ, стремленіе.
Indygenat индигенатъ, «туземство», гражданство.
In intentum латин. выраж.: д. б. по постановкѣ, но первоначальному прицѣлу (пушекъ).
Inszy иной, другой.
Intrata средневѣково-латин., ит. entrata, доходъ.
Iście истинно, по правдѣ; навѣрно, правда.
Isty увѣренный, самый; tam iste стар. тамъ же.
Iszpan=hi- испанецъ.
Iza развѣ.
Izba комната.
Iż (союзъ) что.
Iżby чтобы; потому что.

J.

Jak какъ; 70, XIV д. б. вмѣсто jakby.
Jakmiarz почти, точно; коль скоро.
Jał,-o,-a стар.=jechał,-o,-a.
Jałmużna (нѣм. Almosen, греч. ἐλεημοσύνη) милостыня.
Jałowica,-ówka телка.
Jańczar янычаръ (турецкій пѣхотинецъ).
Jańczarka янычарка (родъ ружья).
Japurt порода (по Линде лѣсная) яблоней.
Jarząb рябина,-ąbek рябчикъ.

Jarzębaty крапчатый.
Jasiek Ваничка.
Jaskinia пещера.
Jaszczurka ящерица.
Jaszczurzy ящеричный; ехидновъ (224).
Jatki палатки, лавочки; бойня.
Jaz язъ, запруда.
Jąć взять; начать.
Jątrewka стар.=bratowa (невѣстка).
Jednacz примиритель.
Jednak однако.
Jedno только; д. б.=что только 137.
Jedwab,-bia (-biu) шелкъ.
Jedynaczka единородная, единственная дочь.
Jedyny единый, единственный.
Jejmość сударыня.
Jeno=jedno только.
Jeńtstwo=jeńs-,=jęs-.
Jercha, ircha замша, выдѣланная кожа.
Jestonka порода яблокъ.
Jęćca плѣнникъ.
Jędza фурія; болѣзнь, зараза 114: у Тасса чума—peste.
Jęstwo=jeństwo плѣнъ.
Ji см. i.
Jutro завтра.
Już уже.

K.

Kabat кафтанъ.
Kacerz (нѣм. Ketzer) еретикъ.
Kacerstwo ересь.
Kaganiec плошка, лампа, свѣтильникъ.
Kalcedon халцедонъ (драгоцѣнный камень).
Kałdun кишка; кишки, внутренности.
Kaleta (калита) кошель.
Kałuża лужа.
Kamyszczek=-yczek камушекъ.
Kanary=Kanaryjskie wyspy, Канарскіе острова; kanar (канарскій) сахаръ.
Kańczug плеть, арапникъ.
Kapelan капланъ, домовый священникъ.
Kapłan священникъ, жрецъ.
Kaplica часовня.
Kaptur капюшонъ.
Kaptury=kapturowy sąd междуцарственный, исключительный судъ (отъ libera captura).
Kark затылокъ, шея.
Karnia (?) 231: д. б. наказаніе, дисциплина.
Karność дисциплина.
Karw старый волъ.
Karwasz налокотникъ; короткая сабля.
Kasać подбирать платье; чваниться, важничать.
Kasztalanka=-tel- каштелянка, т. е. жена или дочь каштеляна.
Kasztelan каштелянъ: начальникъ зáмка, комендантъ, сенаторъ.
Katedra (каѳедральный) соборъ.
Katować истязать.

Kawałek кусочекъ.
Kazać велѣть; говорить; указывать, приказывать; проповѣдывать.
Kazanie проповѣдь.
Kazirodstwo кровосмѣшеніе.
Kaźń стар. наставленіе, предписаніе; смиреніе; теперь только какъ синонимъ къ **kara**.
Kaźnić наставлять, научать (стар.); наказывать.
Kaznodzieja проповѣдникъ.
Kędy куда, гдѣ.
Kichać чихать.
Kiedy когда.
Kiedyś нѣкогда; какъ-то, однажды.
Kielich (нѣм. **Kelch**) чаша.
Kierz кустъ.
Kij палка.
Kilkakroć нѣсколько разъ.
Kilkanaście десять съ чѣмъ-то, штукъ пятнадцать.
Kilo (-a, -u) нѣсколько; съ чѣмъ-то.
Kirys, -yś кираса, панцырь.
Kita пучокъ, султанъ.
Kłamarz лжецъ, лгунъ.
Klamka щеколда, защелка.
Kłamliwy лживый.
Klasztor монастырь.
Klejnot (нѣм. **Kleinod**) сокровище, драгоцѣнность.
Klektać стучать, поколачивать.
Klepać хлопать; точить; утаптывать; молотить,—**nędzę, biedę kl.** бѣдствовать.
Klęczeć стоять на колѣняхъ.
Klęska уронъ, ущербъ; пораженіе.
Kłopot безпокойство.
Kłopotać безпокоить, тревожить.
Kłoć вымолоченная солома.
Kluba скоба; блокъ; предѣлъ, порядокъ; порядочность.
Kmieć хозяинъ, крестьянинъ; какъ чехизмъ: старецъ, староста, совѣтникъ.
Knecht, нѣм. **Lanz-knecht**, пѣхотинецъ, латникъ.
Knieja засѣка, лѣсная дача; лѣсъ.
Kochać любить; **k. się** имѣть пристрастіе, быть любителемъ.
Koczkodan мартышка.
Koczowisko кочевище; логовище, берлога.
Kokosz курица.
Kolacya складчина; пиръ; ужинъ.
Kolasa колымага.
Kołatać колотить, стучать; бить; нападать, пробирать.
Kolebka колыбель.
Kolej ж. колея; очередь.
Kolęda коляда, -ядка, новогоднее поздравленіе.
-koli -либо.
Kołnierz воротъ, воротникъ.
Koło колесо; кругъ; кружокъ.
-kolwiek -либо.
Komora комната, коморка.
Konać кончать; вм. **wykonywać** исполнять; кончаться, умирать.

Koncerz 1) родъ пики, 2) родъ меча.

Koncha (лат. concha, греч. κόγχη) раковина.

Kończysty остроконечный.

Kondycya (лат. conditio) условіе; положеніе, состояніе.

Koniec конецъ; 93—цѣль.

Konik конекъ, лошадка; кузнечикъ.

Kontentować się довольствоваться.

Kopija копье.

Korona корона, вѣнецъ; польская корона, собственная Польша въ противоположность Литвѣ; 110=koronka кружево (чаще -nki кружевá).

Korzec корецъ, четверикъ.

Kościoł церковь.

Kosmaty: s -ym witać поздравлять (молодыхъ); s -ym odprawisz д. б. значитъ: (прежде чѣмъ) ты отоплешь (мамку и няньку) поздравлять (другихъ молодыхъ супруговъ), т. е. уволишь.

Kostczanka дочь Костки, дѣвица Костка.

Kostera игрокъ (въ кости).

Kostka косточка; щиколодка.

Koszt издержки, иждивеніе, расходъ.

Kosztować стоитъ.

Kosztowny цѣнный, дорогой.

Koszula рубашка.

Kotka кошка.

Kożuch шуба, тулупъ.

Krasny красивый.

Krawiec портной.

Krewki слабый, безсильный, немощный.

Krewny родственникъ.

Kroć разъ (кратъ).

Krok шагъ; w kroku въ позиціи.

Kropla капля.

Krotofila нѣм. Kurzweil—времяпровожденіе, забава, потѣха, развлеченіе.

Krócić сокращать; усмирять.

Kryg, или -gi узда; w krygi ująć обуздать.

Kryminał уголовное дѣло.

Krynica водоемъ, источникъ.

Kryska, -e- черта.

Krzak кустъ.

Krząkać хрюкать; харкать; кряхтѣть.

Krzyżować распинать; кружить, расхаживать, разъѣзжать.

Ksiądz 1) стар. князь; 2) обыкн. священникъ.

Książę князь.

Książka книга.

Ksieniec желудокъ, особенно у нѣкоторыхъ рыбъ.

Księga, или -gi стар. книга.

Księstwo княжество.

Księżyc мѣсяцъ, луна.

Kstałt=ksz-.

Kszątħwo Св. Алекс. 100, съ пропускомъ s—читай księstwo=княжеское достоинство.

Ksze сокращ. вмѣсто księże.

Kształt (нѣм. Gestalt) образъ, подобіе; форма; образованіе.

Ktoś кто-то.

Ku къ.

Kufel кружка.

Kuglarz фокусникъ.

Kuglować фокусничать; дурачиться, проказничать.

Kula пуля.

Kunszt (нѣм. Kunst) искусство, штука.

Kupa куча, груда; do kupy вмѣстѣ, въ одно.

Kur пѣтухъ; kury пѣтухи или куры.

Kurek пѣтушокъ; флюгеръ, — kurka strzelić попасть пальцемъ въ небо, сказать невпопадъ, сболтнуть.

Kurzawa пыль.

Kurzyć пылить.

Kwaśny кислый.

Kwest (лат. quaestus) прибыль, выгода.

Kwiat цвѣтъ, цвѣтокъ.

Kwiść ст. цвѣсти.

Kwit квитанція, расписка; s kwitem д. б. ни съ чѣмъ.

Kwitnąć цвѣсти.

Kwoli (kwó-) въ угоду, ради; благодаря.

L.

Łabędź (съ dź или съ ć) лебедь.

Lać лить.

Łacno легко.

Lada несклон. какой-нибудь, плохой.

Ladr д. б.=нѣм. Leder кожа.

Łagodny кроткій.

Łajać лаять; лаяться, бранить.

Łakomiec скупецъ, скряга.

Łakomy жадный, скупой.

Łamać, -mię ломать.

Lampart леопардъ, пантера.

Łan десятина (мѣра).

Łańcuch цѣпь.

Łani стар., -nia оленица.

Lanka льняные очески; полотно.

Łapać хватать, ловить.

Łasić się ластиться, пресмыкаться.

Laska прутъ, трость, жезлъ.

Łaska 1) милость; 2) любовь; za łaską по милости, съ позволенія.

Łaskawy милостивый.

Łaszt ласть (вѣсъ); куча, масса.

Latarnia, -er- фонарь.

Łatwie (-o) легко, нетрудно.

Lawerna (римская) богиня наживы, также воровъ и обманщиковъ.

Łaźnia баня.

Ląd земля, берегъ, материкъ.

Łąg (łęg), род. łęgu болотистое мѣсто (лугъ или лѣсъ).

Łąka лугъ (pratum).

Łeb башка.

Lecz но.

Leda=lada.

Ledaco дрянь.

Ledwie едва, съ трудомъ.
Lekki легкій; легкомысленный.
Lelia=li-.
Lepak опять.
Lepiej сравнит. степ. къ dobrze.
Lepszy сравнит. степ. къ dobry.
Łeptać локать, глотать.
Leść хитрость, обманъ.
Leśnica дичокъ.
Lesz,-u замша.
Letnik лѣтникъ, платье.
Łęczysko дуга, лукъ.
Łęk луќа (часть сѣдла).
Lękać się пугаться.
Łększa раздѣлъ, раздѣленіе.
Li 1) ли, 2) если.
Lichota зло, несправедливость (iniquitas).
Lichtarz (нѣм. Leuchter) подсвѣчникъ.
Lichtować (нѣм. lichten) выгружать.
Lichy плохой.
Licować обличать, обвинять, требовать по суду.
Liczba число.
Liczyć считать.
Limitacya (напр. sejmu, sądu) пріостановка, отсрочка, перенесеніе.
List письмо.
Liszka лиса.
Litość жалость, милосердіе.
Litować жалѣть, милосердствовать.
Loch (нѣм. Loch) яма; подвалъ.
Łotr разбойникъ, негодяй.
Łotrowstwo плутовство, разбойничество, бездѣльничество.
Łowisko ловище, мѣсто охоты.
Łożnica опочивальня, спальня.
Łódź ладья, лодка.
Łów охота.
Lubo хотя.
Lubość удовольствіе, наслажденіе;=beneplacitum угожденіе.
Ludoborstwo (91) борьба.
Ług щолочь.
Łup добыча.
Łupić лупить, драть, обдирать; грабить.
Łupiestwo грабежъ.
Lutość стар. жалость, милость.
Lutościwy стар. жалостливый.
Łza слеза.
Łżyć облегчать; хулить, срамить.

M.

Macać щупать; перен. испытывать.
Macica: winna m. виноградная лоза.
Majeran маеранъ (origanum majoranum)—душистая трава.
Majestat величіе,-ство; престолъ.
Majętność имущество.
Majster мастеръ.
Malarz живописецъ.
Malowanie живопись.
Malowany написанный, раскрашенный, пестрый.
Małpa 1) обезьяна, 2) публичная женщина.

Małżeństwo супружество.

Małżonka супруга.

Man (нѣм. Lehnsmann) вассалъ, подданный, крѣпостной.

Mandat (лат. mandatum) порученіе.

Manowiec проселокъ.

Mara греза, видѣніе.

Marnie тщетно, напрасно, попусту, безъ пользы.

Marnotrawca расточитель, мотъ.

Marny суетный, напрасный, тщетный.

Marszałek предводитель дворянства; предсѣдатель; 104—блюститель порядка.

Mary, род. mar носилки; смертный одръ.

Marynarz морякъ.

Marzec мартъ.

Masłoczny маслочный,-никъ: маслокъ—наркотическое, возбудительное средство.

Maszkara маска.

Mdleć слабѣть, падать въ обморокъ.

Mdły вялый, безсильный.

Mędrek умникъ, умствователь.

Miano стар.=imię.

Mianować именовывать, называть.

Miara: w tej mierze, z tej miary въ этомъ отношеніи.

Miarkować мѣрить; умѣрять; соразмѣрять.

Miasto стар. мѣсто (псал. XLII, 4); городъ; стар. = zamiast вмѣсто.

Mieć имѣть; держать; долженствовать; m. za co полагать; m. się dobrze быть здоровымъ, благополучнымъ, miej się dobrze прощай; m. się do czego готовиться, браться.

Miecznik меченосецъ, мечникъ (королевскій — невысокій — придворный или уѣздный чиновникъ).

Miejsce мѣсто.

Miejski городской, мѣщанскій.

Mienić называть; считать, полагать; высказывать мнѣніе.

Mienie 1) имѣніе, имущество, 2) имя, слава.

Mierny умѣренный, средній.

Mierzić не терпѣть, ненавидѣть.

Mierzyć мѣрить; мѣтить.

Mieśćce стар.=miejsce мѣсто.

Mieszczanin горожанинъ.

Mieszek кошелекъ.

Mieszkać пребывать, жить.

Mieszkanie жилище.

Mijać миновать.

Miłość любовь.

Miłośniczka любительница, охотница.

Miłować любить.

Miły: Пул. и Флор. LXVIII (LXVII), 13—mili, въ безсмысленномъ и по-латыни мѣстѣ Rex virtutum dilecti, dilecti.

Minister служитель (Божій), протестантскій священникъ.

Minucya календарь (съ предсказаніями).

Miotła метла; передаетъ и лат. virga прутъ, розга.

Misternie мастерски.

Misterstwo мастерство, ловкость.

Mistrz мастеръ.

Młodociany юношескій, молодой.

Młodzieniec юноша; молодецъ, парень, слуга.

Młyn мельница.

Mnimać стар., mnie- мнить, думать.

Mniemanie мнѣніе; репутація.

Mnożen Пул. пс. LXVIII, 18 передаетъ лат. (тоже неумѣстне) multiplex.

Moc мощь, сила; могущество.

Mocarz силачъ, богатырь; властелинъ, государь.

Modła (больше во множ.) моленіе, молитва.

Mogiła гробовая насыпь.

Mokradla мокрота, мокредь.

Mordować (нѣм. morden) убивать, умерщвлять, душегубствовать.

Morela морель (родъ вишни).

Mosiądz (нѣм. Messing) латунь.

Moskwa, какъ собират., Москвитяне, Русскіе.

Mostra (итал. mostra) смотръ.

Mowa рѣчь.

Możnie=mocnie сильно.

Możność=przemoc насиліе.

Możny возможный; мощный, могущественный; богатый.

Mówić (первоначально mołwić) говорить.

Mówność разговорчивость, словоохотливость.

Mrzeć: m. na—алкать, жаждать.

Msza (латин. missa) обѣдня.

Mszyca мошка; 135: собират. мошкара.

Mułtawa Молдава, правильнѣе Волтава.

Mur (латин. murus) стѣна.

Murłęga д. б. подзаборница, бродяга.

Murować класть, строить.

Musieć-muszę (нѣм. müssen) долженствовать.

Mycka (нѣм. Mütze) шапочка.

Mylić путать, обманывать.

Mylny обманчивый, ошибочный.

Myśl: dobra m. хорошее настроеніе, веселье.

Myśliwiec охотникъ.

Myto мыто, пошлина; награда, мзда.

N.

Na: na tysiąc около тысячи.

Na- стар. и народ.=naj-.

Nabawiać причинять, надѣлывать.

Nabiał молочные скопы.

Nabladnąć слегка поблѣднѣть 32: м. б. nabladło не прошедшее время, а безчленный прикладокъ.

Nabywać пріобрѣтать.

Naczynie сосудъ.

Nadaremnie даромъ, понапрасну.

Nader слишкомъ, чрезвычайно.

Nadnię Пул. пс. XLVIII, 1 (въ безсмысленномъ мѣстѣ): надъ нее, на нее—super eam.

Nadobnie 35=хорошенько.

Nadobny красивый, изящный, пріятный.

Nadzieja надежда.

Naganić побранить, подвергнуть порицанію.

Nagły внезапный.

Najdować się находиться.

Nakład расходъ, издержки, иждивеніе.

Nakształt въ видѣ, на подобіе.

Naleźć найти.

Należeć принадлежать; относиться, зависѣть; надлежать, приличествовать.

Należyty принадлежащій; надлежащій, должный.

Naliczyć насчитать, отсчитать.

Namałwiać стар.= -maw- уговаривать.

Namienić упомянуть; именовать, назначить.

Namiot наметъ, палатка, шатеръ.

Namysłem намѣренно, нарочно.

Naprawować поправлять, улучшать.

Narabiać нарабатывать; пользоваться чѣмъ, пускать въ ходъ.

Naród... стар. порода.

Naruszyć повредить, попортить.

Narzekać жаловаться, горевать.

Naski нашинскій, здѣшній; 74: про насъ.

Naśladowca послѣдователь, подражатель.

Następ наступленіе, напоръ; слѣдствіе, по-.

Następca преемникъ.

Następować слѣдовать, наслѣдовать.

Nastrzępić сплоить, завить, разукрасить.

Natarczywość «нападливость», «наступчивость», «напорливость»: стремительность.

Natemieście = natychmiast тотчасъ.

Natkać натыкать, напихать, начинить.

Natręt навязчивый человѣкъ, наглецъ, нахалъ.

Natrzeć натереть; напасть.

Nawała груда; напоръ; обыкн. буря, непогода.

Nawałność буря, непогода.

Nawalny стремительный, бурный.

Nawet даже.

Nawiedzić навѣстить.

Nawinąć się попасться, встрѣтиться.

Nawracać поворачивать, за-; обращать.

Nawstecz назадъ, обратно.

Nazajutrz на другой день.

Nazbyt слишкомъ, слишкомъ много.

Naźrzeć ноглядѣть, заглянуть, замѣтить.
Nędza бѣда, бѣдность, нищета.
Nędzny жалкій, несчастный.
Nice мн. изнанка.
Nicht= nikt.
Niebezpieczność опасность.
Nieborak бѣднякъ, -яга.
Nieboszczyk покойникъ.
Niebożę бѣдняжка.
Niechaj пусть, пускай.
Niedbałość небрежность.
Niedołężny немощный, безсильный.
Niedoszły незрѣлый.
Niedrożnie непутемъ, неразумно.
Niedźwiedź медвѣдь.
Niegda= -dy иногда, по временамъ; нѣкогда, въ нѣкоторое время, когда-нибудь 235.
Niekarny недисциплинованный, непослушный.
Nieludzkość жестокость; непривѣтливость, нелюбезность.
Niemal почти.
Niemasz= -ma нѣтъ.
Niemówlę младенецъ.
Nienaźrzeć ненавидѣть, презирать.
Nieomylny непогрѣшимый; неизбѣжный.
Nieoparty «невыдержный»: а) невыносимый б) неодолимый.
Nieoszacowany неоцѣненный, неоцѣнимый.
Niepodobność= -bieństwo несходство; невѣроятность; невозможность.
Niepodobny непохожій; невѣроятный; невозможный.
Niepojęty непонятый; непонятный, непостижимый.
Niepokalany неоскверненный; безгрѣшный.
Nierymowny= нѣм. ungereimt: нерпмованный; нескладный.
Nierząd безпорядокъ, безвластіе; развращенность, распутство.
Niesłowny нетвердый въ словѣ, ненадежный.
Niestatek непостоянство.
Niestety увы.
Niestworny = niesw- разногласный.
Nieuchronny неизбѣжный.
Nieuczczenie непочтительность, неуваженіе, пренебреженіе.
Nieużyty неумолимый.
Niewczas безвременье, неудобство.
Niewdzięczny неблагодарный; непріятный, противный, гадкій, грубый.
Niewiasta женщина (молодая).
Niewidomy невидимый; слѣпой.
Niewola неволя, принужденіе; притѣсненіе.
Niewymowny несказáнный, неизреченный.
Niewytrwany нестерпимый, невыносимый.
Nikczemny негодный, презрѣн-

ный, низкій; ничтожный, пустой.

Niniejszy нынѣшній, теперешній.

Niszczeć уничтожаться, гибнуть, пропадать.

Nit нѣм. Niete заклёпка.

Niż чѣмъ; прежде чѣмъ.

Niżli чѣмъ; 16, 55 не даетъ смысла (м. б. нужно читать niezły).

Noga: przepuścić kogo przez nogę=podstawić komu nogę.

Nogat Ногатъ — рукавъ Вислы, при въѣздѣ въ который судовщики производили шуточное посвященіе новичковъ.

Nogawica штанина: tibialium pars imum pedem tegens.

Nominat номинатъ: назначенный, произведенный.

Nucić пѣть.

Nurt стремя, стержень, главное теченіе.

O.

Obaczyć увидать, замѣтить;—się хватиться.

Obciążliwy тягостный, докучный.

Obcować сообщаться, имѣть общеніе.

Obcy чужой.

Obegnać обѣжать, окружить.

Obejrzeć się оглянуться; обратить вниманіе, принять въ расчетъ.

Obelga оскорбленіе, позоръ.

Oberster нѣм. Oberster, Oberst начальникъ, полковникъ.

Obfity= opłw-.

Obicie лат. tapetes: ковры, обои.

Obietnica жертва; обѣтъ, обѣщаніе.

Obłąkać się заблудиться.

Obłędność заблужденіе.

Oblicze лицо.

Oblicznośċ лицо; наличность, присутствіе.

Obłowić się «обохотиться»—набрать добычи, настрѣлять.

Oblubienica обрученная, помолвленная, невѣста.

Obłuda обманъ.

Obmawiać оговаривать, клепать.

Obmowa оговоръ, клевета.

Obora скотный дворъ.

Obóz лагерь, станъ.

Obradzać нарожать, напложать.

Obraz образъ, картина.

Obrażać обижать, оскорблять.

Obrok кормъ, пища.

Obrus скатерть.

Obrząd учрежденіе, установленіе; вм. завѣтъ пс. XLIX, 17.

Obrzydły противный, мерзкій, отвратительный.

Obrzym, olb- великанъ.

Obskoczyć обскакать; окружить.

Obtoczyć окружить.

Obyczaj обычай; способъ, образъ.

Obywatel обыватель, житель; гражданинъ.

Ochędożny опрятный, нарядный.

Ochędóstwo украшеніе, уборъ.

Ochłoda прохлада, -жденіе; утѣха, по-.

Ochota охота, желаніе; веселье, радость, забава.

Ochotny охочій, расположенный, доброхотный; бодрый, веселый.

Ochrapieć охрипнуть.

Ochroniać (-nać), стран. 96= исключать.

Ochyda отвращеніе; podawać w -dę чернить.

Ochynąć sie окунуться.

Ocierać обтирать; —się тереться, касаться, затрогивать.

Ocknąć się придти въ себя, проснуться.

Oczekiwać ожидать.

Odbić отбить; побить, отколотить.

Odbieżeć убѣжать, покинуть, бросить.

Odchłań пропасть, бездна.

Odciąć-odetnę отрубить.

Oddać... повѣнчать.

Odeście стар. уходъ.

Odejmować się отбиваться, обороняться.

Odłączyć отлучить, разлучить, отдѣлить.

Odmiana перемѣна.

Odmiot отверженіе, отказъ.

Odnieść отнести; унести; получить, перенести.

Odpowiadać отвѣчать.

Odprawa отправка, отсылка; отдѣлка, окончаніе.

Odprawić отправить; справить, устроить.

Odpuścić отпустить; простить, извинить.

Odrażać отражать, отгонять; отвращать.

Odrażenie отвращеніе.

Odrodzić się выродиться.

Odrzutek отбросокъ; отверженецъ.

Odsadzać отсаживать, отлучать, отнимать (отъ груди).

Odwetować вознаградить, отплатить.

Odwłoka проволо́чка, замедленіе.

Ofertorzya приношеніе, жертва.

Ofiara (-e-) жертва, жертвоприношеніе.

Ofiarować (-e-) приносить въ жертву; посвящать, подносить; предлагать; — się посвящаться; предлагать свои услуги.

Ogarnąć обхватить, обнять, объять.

Ogarz (-г) гончая.

Ognać się см. obegnać.

Ogon хвостъ.

Ogończyk названіе герба.

Ogród садъ.

Ohyda =och-.

Ojczyzna отчина, наслѣдье; отчизна, отечество, родина.

Okazały видный, величественный, великолѣпный.

Okazować (-y-) показывать, проявлять; оказывать; выставлять.

Okoliczny окрестный.

Okręt судно, корабль.

Okropny ужасный.

Okrutny жестокій; ужасный; громадный.

Olej (лат. oleum) масло (растительное).

Oliwa олива, маслина; деревянное масло.

Omamić обмануть.

Omierzły (rz=рз) противный.

Omieszkać пропустить, у-, прозѣвать.

Omołwienie 233: извиненіе, оправданіе.

Omudzić упустить, не исполнить.

Omylać обманывать.

Omylić się обмануться, ошибиться.

Omyłka ошибка.

Omylny ошибочный; ненадежный.

Onegdy намедни, на дняхъ.

Onże—onże то—то.

Opadać опадать, у-; на-, бросаться.

Opak наоборотъ.

Opanować завладѣть.

Opat аббатъ, игуменъ.

Opatrować снабжать, обставлять, охранять.

Opatrzność присмотръ, попеченіе; Промыслъ (Божій).

Opatrzyć (сравн. нѣм. versehen) снабдить, обставить; охранить.

Opczowacz старинное написаніе вм. obcować.

Opłacić отплатить.

Opłwity, obf- обильный.

Opoka скала, утесъ.

Opowiadać разсказывать; возвѣщать, провозглашать, объявлять.

Oprawiać оправлять, устраивать; ходить, заботиться, пещись.

Opowiedzieć см. opowiadać.

Opses (лат. obsessus, нѣм. besessen) бѣсноватый.

Opuszczać опускать, с-; оставлять, покидать.

Oraz вмѣстѣ, въ то же время.

Ornat (лат. ornatus, нѣм. Ornat) облаченіе.

Orszak свита, конвой; толпа.

Ort монета: $^1/_6$ талера (около двугривеннаго).

Osada заселеніе.

Osadzić обсадить; снабдить, занять.

Osęka суковатое, кривое дерево; багоръ.

Osiąknąć обсохнуть; очутиться на сушѣ, сѣсть (на мель, на камень).

Osieść осѣсть; обвалиться; занять, завладѣть.

Osobie, Osobnie } особо, отдѣльно, врознь.

Osobliwy, Osobny } особенный, отличный; выдающійся.

Ostać остаться; устоять.

Ostateczni вм. -ny 39 послѣдній, крайній, рѣшительный.

Ostatni послѣдній, крайній.

Ostroga шпора.

Ostry острый; строгій, суровый.

Oszczep копье, дротикъ.
Oszukać обмануть.
Oszust обманщикъ.
Osuć осы́пать.
Otemuj Флор. пс. CXL, 9: описка вм. -jmuj къ otejmować (od-) отнимать.
Oto вотъ.
Otoczyć окружить.
Otrącać ударяться.
Otrzeć się близко подойти.
Otucha надежда, чаяніе.
Otwór отверстіе; otworem открыто, настежь.
Otrzymać (срв. нѣм. erhalten) получить.
Otyły тучный.
Owa вотъ.
Owad (оводъ) насѣкомое.
Owdzie тамъ.
Owo вотъ.
Owoc плодъ, фруктъ.
Owszejki, -eki совсѣмъ, совершенно.
Owszem совсѣмъ; даже; конечно, разумѣется.
Ozdoba украшеніе; красота.
Ozdobić украсить, убрать.
Ozionąć дохнуть; wilk go ozionął (повѣріе) «оцѣпѣнилъ», напустилъ столбнякъ.
Oznajmić дать знать, объявить.
Ów, owa, owo тотъ.

P.

Pachniący= -ną-
Pachołek парень; слуга.
Pacierz (pater noster) отче нашъ; молитва вообще.
Pagórek пригорокъ, холмъ.
Paisz (съ sz или съ ż) небольшой щитъ.
Pałac (ит. palazzo) дворецъ.
Pałać палить, жечь; пылать, горѣть.
Pani госпожа, барыня.
Panna барышня; дѣва, дѣвица;= panna służąca служанка, горничная.
Panostwo оруженосцы, воины.
Panosza баринъ, вельможа; баричъ, барчукъ; оруженосецъ, пажъ.
Panoszyć дѣлать бариномъ, возвышать, обогащать.
Panować господствовать, властвовать.
Papiestwo папство, папизмъ, латинство.
Papież папа (римскій).
Para паръ.
Parać się заниматься.
Parantela родство.
Parchaty паршивый.
Pas поясъ.
Pasamon, -an позументъ, галунъ.
Pasierb пасынокъ.
Pastewnik пастбище.
Pastuch и -cha (обыкн. pasterz) пастухъ.
Pasza паства, пастбище; кормъ.
Paszczeka,=-ę- пасть.
Patrzyć смотрѣть; наблюдать,

слѣдить; имѣть въ виду, мѣтить; заниматься.

Paznogieć ноготь; коготь.

Pchnąć пихнуть, толкнуть.

Pechnąć=pch-.

Pełnić: p. 'za zdrowie выпивать за здоровье.

Pełny: pełna (т. е. czasza) заздравный кубокъ.

Perfomować= -fu- надушить.

Petarda петарда, взрывной снарядъ.

Pewny вѣрный, надежный, несомнѣнный.

Pędzić гнать.

Pętać вязать, заковывать; привязывать, приковывать.

Pfać=pwać.

Ph- = f-.

Phalić=fa- вмѣсто chwa-.

Piec, -cu печь, печка.

Piecza забота, вниманіе.

Pieczenie жаркое.

Pieczołowanie попеченіе.

Piekło адъ.

Pielgrzym пилигримъ, паломникъ, странникъ, путникъ.

Pielgrzymować «пилигримить» — паломничать, странствовать.

Pielucha пеленка.

Pień: w p. (siec) до конца, безъ остатка.

Pieniądz монета; -dze деньги.

Pierzchać бѣжать, разбѣгаться, обращаться въ бѣгство.

Pierzchliwy «бѣгливый»=трусливый, пугливый.

Pieszek пѣшка.

Piękny красивый.

Piętro ступень; этажъ; z piętra свысока.

Pilnować присматривать, наблюдать, беречь, стеречь; прилежать.

Pilny внимательный, старательный, прилежный.

Pisany писанный; расписанный, пестрый.

Pisarz стар. писарь, секретарь; писатель.

Pismo письмо, грамота; писаніе, сочиненіе.

Pkieł, род. piekła стар.=piekło.

Plac (нѣм. Platz) мѣсто, площадь; обыкн. мѣсто состязанія или битвы,—na plac nieść рисковать, жертвовать.

Płacić платить; имѣть цѣну; входить въ расчетъ, быть затронутымъ.

Plaga (лат. plaga ударъ, несчастіе) ударъ; казнь, кара (небесная).

Plama «замарка»: пятно.

Płaski плоскій.

Płat лоскутъ, заплата.

Płeć полъ (sexus).

Płochy боязливый, пугливый; вѣтренный.

Płodny плодовитый, плодоносный.

Plondrować (нѣм. plündern) грабить.

Płonka дичокъ.

Płonny дикій, лѣсной; пустой.

Plotka болтунъ,-нья, сплетникъ, -ница.

Plotki сплетни.

Płowy половой, соловой, блѣдножелтый, желтоватый.

Pludry шаровары.

Plugawić осквернять.

Plugawy нечистый, скверный, поганый.

Pluto (?): do Pluta д. б. вмѣсто do -tona, а это вм. do czarta къ чорту, чортъ побери.

Pluty ненастье.

Płużyć процвѣтать, успѣвать.

Płynąć плыть; течь; проистекать, происходить.

Po: po nas за насъ, съ нами; po tém въ этомъ.

Pobicie покрышка.

Pobożny набожный, благочестивый.

Pobudzić Флор. CV, 8=irritare раздражить, возстановить.

Pochędożyć прибрать, вычистить.

Pochlebstwo лесть.

Pochodnia факелъ.

Pochować похоронить.

Pochutnywać топорщиться, ломаться.

Pochyba промахъ, ошибка.

Pociąć срубить.

Pociągać притягивать, привлекать, увлекать.

Pociągnąć потянуть, при-, привлечь.

Pociecha утѣшеніе, удовольствіе.

Poczcić почтить; Соф. б., Тов. VII, 10: попотчивать, попросить, пригласить.

Poczciwość стар. почтеніе, почеть; честность, добросовѣстность.

Poczciwy (-ćć-) почетный, почтенный, честный, порядочный.

Poczet число, численность.

Poczuć почувствовать, замѣтить.

Poczynać: p. sobie поступать, вести себя.

Podawać подавать; передавать; сообщать, повѣствовать; сдавать.

Podatek подать.

Podesrzany вм. -źrzany=-jrzany.

Podjezdek лошаденка.

Podkanclerzy подканцлерій, вицеканцлеръ.

Podług вдоль, по Флор. CXL, 9; смотря, по мѣрѣ.

Podobać się нравиться.

Podobieństwo подобіе, сходство; вѣроятность, возможность.

Podobny подобный, похожій; удобный, подходящій; вѣроятный; красивый.

Podobno вѣроятно, должно быть.

Podsieść подсѣсть; пересѣсть, сѣсть выше, отобрать первенство.

Podskuść общипать.

Podszańcować się подкопаться, заложить мину.

Podwika вуаль.

Podwój косякъ (postis).

Podwyszenie (-ż-) возношеніе, поднятіе.

Podziękować поблагодарить.

Podziwienie удивленіе.

Pogańbić стар. опозорить.

Poganić побранить, осудить.

Pogarda презрѣніе.

Pogodny ясный, ведряный; спокойный, тихій; благопріятный, удобный.

Pogrzeb погребеніе, похороны.

Pohamować (нѣм. hemmen тормозить) остановить, удержать, укротить.

Pojednać согласовать, примирить.

Pokaźnienie стар. наставленіе.

Pokładać укладывать.

Poklęknąć стать на колѣни.

Pokora смиреніе.

Pokolenie поколѣніе, потомство.

Pokój покой; обыкн. миръ.

Pokuta покаяніе.

Połapić схватить, поймать.

Połeć полотокъ, окорокъ.

Polecać поручать.

Polewka похлебка.

Połknąć проглотить.

Polon (полурусское) вм. plon добыча: м. б. нужно -ł-.

Polować охотиться.

Pomazać помазать; смазать, стереть.

Pomieszkanie пребываніе, пробытіе.

Pomknąć się подвинуться, выдвинуться.

Pomnik памятникъ; wydanie pomnikowe—юбилейное изданіе.

Pomsta месть.

Ponarowić испортить, сдѣлать упрямымъ.

Ponieważ потому что.

Popadać się треснуть, лопнуть.

Popędliwy стремительный; запальчивый, вспыльчивый.

Popierać подтверждать.

Popiół пепелъ.

Popis роспись, списокъ; наборъ; смотръ.

Popłacać стоить, цѣниться, быть въ ходу.

Poprawić się поправиться, оправиться.

Popróżnować попраздничать, погулять.

Porada совѣтъ.

Poradny совѣтчикъ.

Poranek утро.

Porobić подѣлать; преодолѣть, побѣдить.

Port портъ, гавань; перен. убѣжище.

Poruszyć сдвинуть, привести въ движеніе; взволновать; — się заколебаться.

Porwać схватить;—się вскочить; czartu porwano къ чорту.

Porzucić бросить.

Posag приданое.

Pościnać переказнить.

Poseł посолъ; депутатъ.

Posiadać пересѣдать (садиться выше); поселяться; захватывать; владѣть.

Posiłek подкрѣпленіе.

Poskoczyć скочить, прыгнуть; броситься, пуститься.

Pośladek задъ.

Pośliznąć się поскользнуться.

Poślubić обѣщать.

Posługa услуга.

Pospolicie обыкновенно.

Pospolity общій, общественный; обыкновенный, простой; простонародный; rzecz pospolita, переводъ лат. respublica государство; pospolita вм. p. rzecz обыкновенное дѣло.

Pospołu вмѣстѣ.

Postać станъ, фигура.

Postanowienie постановленіе, учрежденіе, устройство, порядки.

Postaw кусокъ, штука (сукна).

Postawa осанка, внѣшность, видъ.

Postępek движеніе, успѣхъ; поступокъ; поведеніе; способъ.

Postrach перепугъ, ужасъ, страхъ; угроза.

Postrzeć замѣтить.

Postyla (нѣм. Postille, лат. postilla) собраніе проповѣдей.

Poświadczać подтверждать.

Poświęcić посвятить, о-.

Poszczęścić się посчастливиться.

Poszczwać погнаться (за звѣремъ съ собаками): szczwać травить.

Poszlakowanie выслѣживаніе, преслѣдованіе.

Potajemnie тайно.

Potargnąć порвать, разорвать.

Potcie=pocz-: poczta почтеніе, почетъ.

Potemu по тому, соотвѣтственно.

Potęga сила; могущество.

Potępić осудить.

Potężny могущественный.

Pothle вм. -dle (погрѣшность).

Potkać się встрѣтиться, сразиться: potka=нѣм. das Treffen встрѣча, стычка.

Potnę см. rościąć.

Potoczny случайный, посторонній; обыкновенный, простой.

Potoczność проворство, бѣглость; приключеніе, происшествіе.

Potok потокъ, ручей.

Potracić потерять.

Potrawa кушанье, блюдо.

Potrzeba надобность, нужда; бѣда; надобность; дѣло, стычка.

Potwarnie ложно, лживо, по клеветѣ.

Potwarz клевета.

Potwarzyć оклеветать.

Potycz тенёта.

Potykać się встрѣчаться, сражаться.

Powadzić поссорить.

Poważać się отваживаться, осмѣливаться.

Poważny важный, величественный; серьёзный.

Powieść повѣствованіе, разсказъ, повѣсть.

Powieść się удаться.

Powietrze воздухъ; повѣтріе, моръ.

Powinowactwo стар. повинность, обязанность; обыкн. свойство́.

Powinny должный, обязанный; должный, обязательный; свойственникъ.

Powołać позвать, при-.

Powolny медленный,тихій;уступчивый; покорный; deszcz powolny Пул. пс. LXVIII, 10 передаетъ pluvia voluntaria.

Powoźnik возница, возчикъ, кучеръ.

Powódź наводненіе.

Powróz веревка.

Powściągliwy умѣренный, воздержный.

Powszechny всеобщій.

Powszednieć дѣлаться ежедневнымъ, обыкновеннымъ, пошлѣть.

Pozdrowieństwo Пул. пс. XXII, 2: спасеніе (salus).

Pozew судебная повѣстка, обвинительный актъ.

Pozór видъ, зрѣлище.

Pozwolić позволить; согласиться; Соф. б., III Ц. XXI, 15: уступить, угодить, сдѣлать угодное.

Pozywać призывать къ суду, обвинять.

Pożądać пожелать; попросить.

Pożądliwość алчность, жадность, вожделѣніе, похоть, похотливость.

Pożegnanie благословеніе; прощаніе.

Pożytek польза.

Pożywienie прокормленіе, пропитаніе.

Pół полъ, половина.

Półhak бомбарда (родъ пушки).

Półkufek полкадки, кадушка.

Póty до тѣхъ поръ.

Praca трудъ, работа.

Pracowity трудолюбивый.

Pragnąć жаждать.

Praktyka практика; случай; предсказаніе; происки, интрига.

Prałat прелатъ, важная духовная особа.

Prawić говорить; prawi молъ, дескать.

Prawie какъ разъ; совсѣмъ; почти.

Prawnie законно; по закону.

Prawo право; законъ.

Prawy правый; невиновный; настоящій.

Prądowina упавшія въ воду деревья: prąd теченіе.

Precz прочь.

Prędki быстрый, проворный.

Pręt прутъ, -икъ, лоза.

Prokny прочій, остальной.

Promień лучъ.

Pronga (нѣм. Pranger) позорный столбъ.

Proporzec знамя.

Prosty прямой; простой.

Prowent прибытокъ, доходъ.

Próć пороть; рвать; 35: пробиваться, расти.

Prócz кромѣ.

Próżny порожній, пустой; тщетный, суетный.

Próżnować лѣниться, шляться безъ дѣла.

Prze 1) пере-, 2) про-, 3) черезъ; prze Bóg ради Бога.

Przebaczyć простить.

Przebrać się 1) переодѣться; одѣться; 2) исчерпаться.

Przebrany отборный.

Przechyra (-e-: mędrek, Naseweisz) прилипчивый, навязчивый, нахалъ.

Przeciw противъ; относительно.

Przeciwić się противиться; соревновать.

Przeciwieństwo сопротивленіе; противорѣчіе.

Przedarować задобрить подарками, подкупить.

Przedsię все-таки.

Przedsięwzięcie предпріятіе.

Przekinąć się перебѣжать, перейти, передаться.

Przekupić перекупить; подкупить.

Przeładować перегрузить, слишкомъ нагрузить; пересолить, утрировать.

Przelewek проливаніе; nie -wki не шутка, дѣло плохо.

Przełożyć переложить; предпочесть; поставить во главѣ.

Przełożeństwo начальствованіе; начальство.

Przemrzeć сильно проголодаться—przemarły жадный.

Przemierzły (rz=рз) отвратительный.

Przemysł промыселъ; ловкость.

Przemyślny ловкій, изобрѣтательный.

Przenająć подкупить.

Przenosić: prz. kogo okiem смотрѣть свысока, презирать.

Przepatrować просматривать, раз-, пере-.

Przepomnieć забыть.

Przepowieść изреченіе.

Przepraszać просить прощенія, виниться.

Przepuszczać допускать, по-.

Przerobić переработать, передѣлать.

Przerzec промолвить, заговорить; предсказать; сказать прежде: przerzeczony вышепомянутый.

Prześcieradło простыня.

Przestawać na czém довольствоваться, удовлетворяться; соглашаться.

Przestrach испугъ, страхъ.

Przestroga предостереженіе.

Przestronny пространный, просторный, свободный.

Przestrzegać предостерегать, предупреждать; хранить, блюсти; prezstrz. się одумываться.

Przestrzeń пространство, просторъ.

Przestrzeńszy сравн. степ. къ przestronny просторный.

Przeszkadzać препятствовать.

Przewabić переманить.

Przeważny имѣющій перевѣсъ, превышающій, превозмогающій, важнѣйшій.

Przewodnia путеводительство; -ница.

Przewodzić предводительствовать, начальствовать; верховодить.

Przewracać переворачивать, опрокидывать.

Przez 1) черезъ; въ продолженіе, 2) безъ.

Przezwiarstwo стар. лжевѣріе.

Przezwisko прозвище.

Przęczka пряжка; po -kę въ мѣру.

Przód, przodek перёдъ; преимущество.

Przybytek жилище, обитель.

Przychodzień пришлецъ.

Przychylić się наклониться, скл-.

Przychylny приверженный, сторонникъ.

Przyczyniać прибавлять; — się прибавляться, прибывать; помогать, принимать участіе.

Przydać się случиться; пригодиться.

Przydatny подходящій, годный, полезный.

Przydybać подкараулить, подстеречь; застать.

Przyganiać порицать.

Przygarnąć загресть, захватить, принять.

Przygoda случай, приключеніе.

Przygodnie случайно.

Przygodny случайный, могущій случиться, непредвидѣнный.

Przyjednać присоединить.

Przyjemca Флор. пс. III, 3 — лат. susceptor приниматель, пріемщикъ, заступникъ.

Przykazanie приказаніе; заповѣдь.

Przykład примѣръ.

Przyklęknąć согнуть колѣни, стать на колѣни.

Przykopa = -kop окопъ, ровъ, траншея.

Przykrawać кроить.

Przykry крутой; тяжкій.

Przyłączyć присоединить.

Przyłbica шлемъ.

Przymawiać намекать; дѣлать выговоръ, бранить, язвить.

Przymierze союзъ.

Przymówka выговоръ, порицаніе.

Przymus принужденіе.

Przypadać припадать; случиться.

Przypadek случай.

Przypatrzyć się присмотрѣться.

Przypędzić пригнать; принудить.

Przyprawiać придѣлывать, приготовлять.

Przyprowadzić проводить, доставить.

Przypuścić допустить.

Przyrodzenie природа; природное свойство.

Przyrzekać обѣщать, обязываться.

Przyrzeszyć привязать, присоединить.

Przyście приходъ, прибытіе.

Przysłowie пословица, поговорка.

Przysmak лакомство.

Przystawać=przebywać.

Przystojność приличіе.

Przyszły будущій.

Przytoczyć привести, указать.

Przytrzeć притереть; — rogów сломить рога, посбавить спеси.

Przywitać привѣтствовать.

Przyzwoity свойственный; приличный, должный.

Przyzwolić согласиться.

Psować портить.

Pstrociny пестрота, пестрыя пятна, украшеніе.

Pstryknąć д. б. махнуть, налетѣть.

Ptak птица.

Ptastwo соб. птицы.

Ptaszek птичка.

Ptaszy птичій.

Publika общественное благо, общественная польза.

Puck (Putzig) городъ въ восточной Пруссіи, на Балтійскомъ морѣ.

Puklerz щитъ.

Puł=pół съ 6.

Pustka пустырь, пустошь; -tki пустота.

Pusty пустой; легкомысленный, рѣзвый.

Puszcza пустошь, пустыня; пуща, лѣсъ.

Puzan труба, тромбонъ.

Pwa стар. надежда.

Pwać надѣяться.

Pycha гордость, чванство.

Pyszny гордый; кичливый.

Pytać спрашивать.

R.

Rachować (нѣм. rechnen) считать.

Raczéj лучше, скорѣе.

Raczyć изволить, благоволить.

Rada (нѣм. Rath) совѣтъ; совѣтникъ.

Radny 22: «совѣтный», думный стар.—pan radny совѣтникъ, сенаторъ.

Radźca совѣтникъ.

Radzić совѣтовать; совѣтоваться; заботиться.

Rafa рифъ, подводная скала.

Rańtuch большой платокъ, шаль.

Raptem (лат. raptim) вдругъ, внезапно; наскоро.

Rata! караулъ! Срв. ratować.

Ratować (нѣм. retten) спасать.

Ratunek (нѣм. Rettung) спасеніе, помощь.

Raz ударъ; разъ; co raz всякій разъ, все; w świeżym razie подъ свѣжимъ впечатлѣніемъ.

Rączy быстрый.

Reces (лат. recessus) отсрочка, отлагательство.

Regał органныя трубы, органъ.

Regimentarstwo начальство, предводительство.

Rej (нѣм. Reigen) хороводъ.

Reja рея, райна (перекладина у мачты).

Reno област. вм. rano.

Respekt (лат. respectus) почтеніе, уваженіе; tym respektem въ уваженіе того, вслѣдствіе того.

Ręka: od ręki небрежно, какъ-нибудь.

Robak червь.

Robić работать.

Robocizna барщина.

Roch тура (шахматная фигура).

Rodzaj родъ, порода.

Rodzina семейство.

Rok годъ.

Rokosz междоусобіе, возстаніе, бунтъ.

Rokować разсуждать, толковать, вести переговоры.

Rola пашня.

Ros-=roz-

Roszt (нѣм. Rost) противень, сковорода.

Rota (нѣм. Rotte) рота, отрядъ, полкъ.

Rotman лоцманъ.

Rotuła небольшое стихотвореніе (mniejsza elegia).

Rozerwanie разрывъ, раздоръ.

Rozgadzać: rozgadzą Пул. пс. LXVIII, 15 или вм. -gra-, по-лат. discernit (Nehring Psalt. Flor., 63, 6), или= чеш. rozhází разбрасываетъ.

Roziewić= -zz-, -zdz- разинуть.

Rozkazanie, Rozkazowanie приказаніе, приказъ, повелѣніе.

Rozkosz наслажденіе.

Rozkoszny сладострастный; нѣжный; роскошный, упоительный, прелестный, великолѣпный.

Rozkwilić привести въ слезы, огорчить, растрогать.

Rozłożysty раскидистый, широкій.

Rozmaity различный, разнообразный.

Rozmawiać говорить (съ кѣмъ); —się разговаривать (другъ съ другомъ).

Rozmiłować się полюбить, привязаться.

Rozmowa разговоръ; препирательство.

Rozmowca собесѣдникъ.

Rozniecać разгнѣтать, разжигать.

Rozpacz отчаяніе.

Rozprawiać говорить, разсуждать; распоряжаться, устраивать.

Rozprościć выпрямить.

Rozproszyć разсѣять, разсыпать.

Rozpusta распущенность, разврать.

Rozruch движеніе, тревога; движеніе, мятежъ.

Rozrzutność мотовство.

Rozsądek разсудокъ; стар. рѣшеніе, приговоръ.

Rozsiad накрывная сѣть, наметъ, шатеръ.

Roztargnąć расторгнуть, разорвать; разсѣять, развлечь.

Roztargować=-gnąć?: rostarguymy Флор. II, 3 можетъ быть опиской вм. -nymy.

Rozterk несогласіе, раздоръ.

Roztrącić разбить.

Roztrzegnąć (-yg-) рѣшить.

Rozważyć взвѣсить.

Rożen вертелъ.

Równać ровнять; сравнивать.

Równianka букетъ.

Ruchać się двигаться.

Rucho платье.

Rum обломки, мусоръ.

Runąć рухнуть, обвалиться, упасть.

Rupieci рухлядь, пожитки.

Rusz стар.=ruszenie, ruch движеніе, движка, подвиганіе.

Ruszać двигать; трогать.

Rychło быстро, поспѣшно, проворно, скоро.

Rycierz—обыкн. -cerz рыцарь.

Rym (нѣм. Reim) риѳма.

Rynna (нѣм. Rinne) водосточный желобъ.

Ryś рысь (łynx), ветарь и барсъ, пантера.

Rzazać Гнѣзн. проп. рвать.

Rząd рядъ; порядокъ; управленіе, правительство; сбруя.

Rządzić править, распоряжаться; —się руководствоваться, поступать, вести себя.

Rządźczyni стар.= -na правительница: 22 = каштелянша, губернаторша.

Rzecz вещь; тема, предметъ; стар. рѣчь, слово.

Rzeczywisty дѣйствительный, настоящій.

Rzecznik ораторъ, витія.

Rzektać хрипло кричать: каркать, квакать.

Rzesza толпа.

Rzewny плачевный, горестный, трогательный.

Rzeźwi= -wy рѣзвый, бодрый, проворный.

Rznąć рѣзнуть.

Rzkomo будто бы.

Rzucać бросать.

Rzyć задница.

S

Sadno садно́, растертое мѣсто.

Sadowić się усаживаться.

Sadzenie инкрустація.

Sajdak сайдакъ, саадакъ: лукъ съ колчаномъ и стрѣлами; колчанъ.

Sam (стар. sam = sâm) самъ; одинъ (solus).

Saṃ стар. (sám = sám) сюда, здѣсь.

Sambor городъ въ Галиціи, на Днѣстрѣ, къ юго-западу отъ Львова.

Samsiad стар. вм. są-: sám почти=są.

Sarna козуля (cervus capreŏlus).

Schodzić... недоставать, нехватать.

Schorzeć захворать, заболѣть.

Schraniać się прятаться, скрываться.

Schylać się наклоняться.

Ściąć-zetnę срубить; казнить.

Ście стар. ходъ.

Ścierać się стираться, тереться; драться, сражаться.

Ścieżka (пишутъ и -sz-) тропинка.

Ścinać рубить; казнить.

Se- см. ze-.

Serdak зипунъ, сермяга, кафтанъ.

Seszli są Флор. пс. LXIII, 6— по-лат. defecerunt ослабли.

Sędziwy=szę-, sze- сѣдой.

Sęp коршунъ.

Sfora=sw- свора; перен. единеніе, согласіе, союзъ.

Shołdować подчинить себѣ, покорить.

Sidło силокъ.

Siec сѣчь, рубить; казнить.

Siedziany родной: отъ siedza мѣсто поселенія, мѣсто жительства.

Sielanka идиллія.

Sień сѣнь, кровъ—Соф. б., III Ц., XXI, 1 передаетъ palatium дворецъ.

Sierść шерсть.

Sięgać протягивать руку, доставать.

Siła сила; много.

Skarb сокровище; казна.

Skarga жалоба.

Skarżyć, sk. się жаловаться.

Skazić погубить.

Sklep сводъ; склепъ; лавка.

Skon конецъ, смерть.

Skop баранъ (кладеный).

Skopiec= -ek 1) баранóкъ, баранчикъ 2) шайка, подойникъ.

Skoro скоро; какъ только.

Skosztować попробовать, извѣдать;—się испробовать другъ друга, перевѣдаться.

Skóra шкура.

Skra=iskra.

Skromny 1) скромный, умѣренный; 2) скоромный, жирный.

Skroń високъ.

Skrzydło крыло.

Skrzynia сундукъ, ларецъ.

Skurczyć się скорчиться.

Skutek дѣло, дѣйствительность.

Skuść, skubać щипать.

Skwarzyć жарить; 8—растапливать, расплавлять.

Skwierk пискъ, вопль.

Skwirkliwy (skwie-) пискливый, жалкій.

Słać 1) слать, посылать 2) стлать,

sternere — sł. gniazdo' вить гнѣздо.

Ślak (пишуть и sz-) дорога.

Śliczny красивый.

Ślizać się скользить; 30, ст. 16= изворачиваться.

Ślub обѣтъ (votum).

Ślubić сов., -ować несов. обѣщать.

Słuch слухъ; слуховое отверстіе.

Słuszny приличный, достаточный; słuszna= sł. rzecz.

Ślutowanie сожалѣніе, милость.

Służba служба; прислуга; приборъ, посуда, сервизъ.

Służyć... годиться, подходить; sł. ku Polszcze принадлежать къ Польшѣ.

Smaczny вкусный.

Smak (нѣм. Geschmack) вкусъ.

Smakować (нѣм. schmecken) быть вкуснымъ, нравиться.

Smalec, szmalc, szmelc (нѣм. Schmelz) эмаль.

Smętek печаль.

Smierny смиренный (съмѣрьнъ).

Smok змѣй, драконъ.

Smutek печаль.

Smutny печальный.

Snadny легкій, нетрудный.

Snadź пожалуй, должно быть.

Sniadanie завтракъ.

Sobie: o sobie особо, порознь.

Sobkowstwo своекорыстіе, эгоизмъ.

Soczmica поёмный, заливной берегъ.

Sof (-a?) : д. б. мудрецъ, книжникъ, изъ греч. σοφός; или м. б. вмѣсто softa мусульманскій семинаристъ, богословъ.

Sorom (руссизмъ)=srom.

Sowity двойной; обильный.

Sparzyć обжечь, обварить.

Spełnić выпить за здоровье, выпить съ кѣмъ.

Spieniężyć обратить въ деньги.

Spieszny спѣшный, по-, скорый; Пул. LXVIII, 20 = Флор. успѣшный: prosper.

Spiknąć się составить заговоръ, сговориться.

Spisek 1) списокъ 2) заговоръ.

Spisować, -ywać переписывать, дѣлать роспись, составлять списокъ.

Śpiżarny ключникъ.

Spodziewać się надѣяться, ожидать.

Spoić соединить, связать.

Społecznie сообща.

Społu вмѣстѣ.

Spólnie вмѣстѣ; взаимно.

Spólny общій, взаимный.

Sporo споро, въ значительномъ количествѣ; быстро.

Sposobić подготовить; снабдить.

Sposób способъ, образъ, пріемъ.

Sprawa дѣло, дѣйствіе.

Sprawić направить (dirigere); оправдать (justificare); совершить, сдѣлать.

Sprawować несов. в. къ sprawić совершать, производить, причинять, обрабатывать; — się руководствоваться; дѣйствовать; давать отчетъ, отвѣчать.

Sprofanować (profanare) осквернить.

Sprosność гадость, безобразіе; нелѣпость.

Sprosny грязный, гадкій, грубый; -na 65 подразум. rzecz.

Sprostać одолѣть, выдержать, оказаться въ силахъ, справиться.

Sprzeciwny=prze-.

Sprzęża упряжка.

Sprzężyna пружина.

Sprzyjaźliwy благосклонный, расположенный.

Spuszczać się спускаться; полагаться, разсчитывать.

Spychać спихивать, сталкивать.

Sreniawa названіе герба.

Srogi жестокій, страшный, грозный.

Stać стоять.

Stacya станція; квартира (полковая).

Staczać (сов. stoczyć) скатывать; точить, цѣдить;—bitwę завязывать, начинать.

Staje сред. мѣра разстоянія—съ полверсты.

Stajnia конюшня.

Stały постоянный.

Stan состояніе; званіе, сословіе; привалъ, остановка; Пул. XLII, вм. лат. tabernaculum (палатка; мѣсто наблюденія, м. нахожденія), по-слав. сєлєнїа.

Stanie стояніе; остановка; стойло.

Stanowczy рѣшительный, окончательный.

Starać się стараться, заботиться.

Starosta старо́ста: начальникъ за́мка, съ юрисдицкіей въ его округѣ.

Starowieczny древній.

Starożytny старинный, древній.

Stateczny постоянный.

Statek судно, корабль.

Statut (лат. statutum) постановленіе, уставъ.

Staw суставъ, сочлененіе; прудъ (lacus).

Stawić ставить; рисковать;—się стать, предстать, явиться.

Stąd =нѣм. daher: 1) оттуда, 2) оттого, потому.

Stelmach каретникъ.

Sternik кормчій, рулевой.

Stękać стонать.

Stok стокъ, стеченіе; источникъ.

Stolec сѣдалище.

Stołeczny столичный.

Stolica престолъ;=рус. столица.

Stopień, -pnia ступень.

Stos (stós) куча, груда; костеръ.

Stół столъ; стулъ, сѣдалище.

Stracić потерять.

Stradnik 8: д. 6. отверженецъ, отъ stradny потерянный, пропавшій, погибшій.

Strawa пища; расходъ.

Strawić расточить, промотать.

Stratagema (греко-лат.: στρατάγημα) военная хитрость.

Strażnica подворная башня, вышка, каланча.

Strofować штрафовать; дѣлать выговоръ, журить.

Stroić украшать, убирать, приготовлять, устраивать.

Strojny стройный, согласный; нарядный, украшенный.

Strona 1) сторона 2) струна.

Strop потолокъ.

Strudzić się утомиться, устать.

Strumień ручей; потокъ.

Strych хрычь.

Strzecha крыша.

Strzelba стрѣльба, пальба; стрѣльное оружіе, особ. ружье.

Stuczny=szt-.

Studnia колодецъ; встарь также источникъ.

Studnica источникъ; встарь и колодецъ.

Styczeń январь.

Styrać износить, истаскать; растратить.

Subte(y)lny мелкій, тонкій.

Sukcessya (лат. successio) наслѣдованіе, преемство.

Suknia платье.

Sumnienie, -mie-, совѣсть.

Swar свара, ссора.

Swarzyć increpare, arguere бранить.

Świadczyć свидѣтельствовать.

Świadectwo свидѣтельство, показаніе.

Świadek свидѣтель.

Świadomy свѣдущій, знающій.

Światło свѣтъ (lux).

Świątnica святилище.

Świątobliwy благочестивый.

Świeboda стар.=swo-.

Świerzopa (-e-) кобыла.

Świetny свѣтлый, блестящій, красующійся, пышный.

Święcić się святиться, быть чтимымъ, славиться.

Swiędziwy щекотливый, чувствующій зудъ (69 д. б.= сладострастный).

Święto праздникъ.

Symfonał какой-то музыкальный инструментъ; 41=музыка (?).

Synowica племянница.

-sz старинное звуковое написаніе вмѣсто -ż.

Szabla сабля.

Szacować 1)=нѣм. schätzen, цѣнить 2)=нѣм. brandschatzen грабить, расхищать.

Szacunek (нѣм. Schätzung) оцѣнка; почтеніе.

Szafarka ключница; распорядительница.

Szafarz управляющій.

Szafować (нѣм. schaffen) распоряжаться, хозяйничать.

Szalbierz обманщикъ.

Szaleć безумствовать; шалить, дурачиться.

Szaleniec безумецъ.

Szalić сводить съ ума, ослѣплять; дурачить, обманывать.

Szalony безумный.

Szałwia (лат. salvia) шалфей.

Szampierza соперница: жен. р. къ szampierz, są- (стар.).

Szaniec, szańc (нѣм. Schanze) шанецъ, окопъ.

Szanować (нѣм. schonen) беречь, щадить, жалѣть; почитать.

Szarańcza, -са саранча.

Szarłat (нѣм. Scharlach) пурпуръ.

Szarpać драть, рвать.

Szata одежда, платье.

Szatan сатана.

Szczątek см. Szczęt.

Szczególny подробный, частный, особенный.

Szczep черенокъ, отводокъ; привитое деревцо.

Szczepić прививать; Флор. пс. I, 3 вмѣсто sadzić plantare.

Szczery (-y-) чистый, открытый, искренній, откровенный.

Szczęt (-ąt), -ty (-dy) остатокъ; малость.

Szczodrobliwość щедрость, щедрота.

Szczupły тонкій; крошечный.

Szczycić się защищаться, обороняться; гордиться.

Szczypać щипать; колоть, язвить.

Szczyptem = -tę щепоткой.

Szczyry см. szcze-.

Szedziwy сѣдой.

Szemrać ворчать, бормотать; ворчать, роптать.

Szermierz фехтовальщикъ.

Szewc (встарь szwiec - szewca) сапожникъ.

Szkapa жен. и муж. кляча, лошадь.

Szkaradny гнусный, мерзкій, отвратительный, безобразный.

Szkoda вредъ; Флор. пс. вмѣсто греко-лат. scandalum соблазнъ.

Szkuta родъ судна, барка.

Szlachetny благородный.

Szląsko Силезія.

Sznit стар. (нѣм. Schnitt) выкройка, покрой.

Szonować (нѣм. schonen) беречь.

Szopa навѣсъ, сарай.

Szorc (нѣм. Schurz, Schürze) передникъ, фартукъ.

Szóstak шостка, двѣнадцать грошей.

Szpacić (-e-) стар. безобразить, портить.

Szpak скворецъ; хитрецъ.

Szpatny (-e-) стар. безобразный, гадкій.

Szperać (нѣм. spähen, spüren) рыться, копаться, доискиваться; высматривать, разглядывать.

Szpieg шпіонъ, соглядатай.

Szpik (sp-) мозгъ (въ костяхъ).

Szpital госпиталь, богадѣльня.

Szpiżarny = śpi-.

Szpruchy (нѣм. Spruch) поговорки.

Szszadla=zsiadła.

Sztuczny искусный, искусно сдѣланный; искусственный.

Sztuka (нѣм. Stück) кусокъ; произведеніе; искусство.

Szturm (нѣм. Sturm) штормъ, буря; штурмъ, приступъ.

Sztych (нѣм. Stich) уколъ, ударъ.

Szubenica висѣлица.

Szum 1) шумъ; 2) нѣм. Schaum пѣна; -my причуды, неистовство.

Szwankować (нѣм. schwanken) шататься, колебаться; оступаться, спотыкаться.

Szyba (нѣм. Scheibe) оконное стекло.

Szyderstwo издѣвательство.

Szyk строй, порядокъ; pomylić szyki разстроить дѣло, посбивать спесь.

Szyper (нѣм. Schiffer) корабельщикъ.

Szyrmować (-er-) фехтовать.

Szyszak шишакъ, шлемъ.

T.

Ta: w taż=też.

Tabor таборъ, лагерь.

Takież также.

Takroczny прошлогодній.

Także итакъ, слѣдовательно; 25 м. б. слитное написаніе вм. раздѣльнаго: такъ, что.

Tama (нѣм. Damm) плотина.

Tamować запружать.

Tamten тотъ.

Tani дешевый.

Taras (французко-нѣм. Terasse?) насыпь, валъ; темница.

Tarcz (нѣм. Tartsche) щитъ.

Targać дергать, драть, рвать;— się рваться, бросаться.

Targowisko торговая площадь.

Tchnąć (t пишется по слуху, вм. d) дохнуть, дышать.

Tchórz хорь, хорекъ; трусъ; tchórz obleciał трусость напала.

Teda стар.= -dy тогда; tedy więc значить, итакъ.

Tele стар.=tyle столько; только.

Teraz теперь.

Teraźniejszy теперешній.

Termin терминъ; предѣлъ; срокъ; обстоятельство.

Teskníca (tę-) тоска, скорбь; тоска по чемъ, желаніе.

Tesknośč тоска, скорбь.

Też тоже.

Tęcza радуга.

Tęgi тугой, плотный, крѣпкій, сильный.

Tęskliwy=tesk-.

Theko 234 вм. tego.

Thren (обыкн. пишется безъ h) греч. θρῆνος плачъ; элегія.

Tkaneczka ткань; лента; чепчикъ. (Юбилейное изд. Кохан. толкуетъ «sukienka»).

Tłuczeniec миндальный пирожокъ, также родъ пуддинга; Rej, Wiz. V, 716, переносно: лакомство, сокровище.

Tłum толпа, куча.

Tłumić подавлять, душить.

Tłumok (пишутъ и ó) ранецъ, чемоданъ, узелъ; -oki багажъ, пожитки.

Tłuszcza толпа, сволочь, сбродъ.

Tłusty жирный.

Tnę см. ciąć.

Tobołа сумка.

Tociuż=чеш. totiž то есть, именно.

Toczyć катить; точить; производить, дѣлать.

Tok токъ, теченіе; упоръ, обхватъ (для копья, у рыцарскаго сѣдла).

Tolet м. б. вмѣсто k- родъ куртки, кофты (?), или=toaleta (?).

Tonia, toń тоня; пучина; zła t. бѣда, бѣдствіе, опасность, скверное положеніе.

Toruń Торнъ.

Towarzystwo товарищество, компанія.

Towarzysz товарищъ; сослуживецъ; подмастерье.

Toż 1)=potém, zatém 2) тогда только 3) тогда, значитъ.

Tór (проторенная) дорога, путь.

Tracić тратить, терять; уничтожать.

Trafić się (нѣм. sich treffen) встрѣтиться, случиться.

Trafunek случайность.

Tram бревно, балка.

Trapić мучить, терзать.

Tratować (нѣм. treten) топтать.

Trawić переваривать; съѣдать; расточать, терять; губить, убивать; терять, тратить; trawić się изнуряться, истощаться.

Trefić, -a- (нѣм. treffen) попасть.

Trefny мѣткій; остроумный.

Treść сокъ; экстрактъ, эссенція; суть, содержаніе.

Trętwieć коченѣть.

Trocha крошка, малость; больше -chę, въ видѣ нарѣчія.

Troska забота.

Trucizna ядъ, отрава.

Trumna, -mna гробъ.

Trunek (нѣм. Trunk) напитокъ.

Trwać продолжаться, сохраняться.

Trwały продолжительный, прочный.

Trwoga тревога, безпокойство, опасеніе.

Trybunał трибуналъ, судилище.

Trzeba нужно.

Trzem Флор. XCI, 13 : 3 atrium—зала.

Trześnia черешня, вишня.

Trzewik башмакъ.

Trzoda стадо.

Trzos киса̀, кошель.

Trzymać держать.

Tumult (лат. tumultus) тревога, волненіе, сумятица.

Turbować się (лат. turbare) безпокоиться, волноваться.

Tuszyć предчувствовать, предсказывать.

Twarz лицо; 32: внѣшность; тварь, животное.

Tyć толстѣть, жирѣть.

Tydzień недѣля.

Tykać трогать, касаться: nietykana—недотрога.

Tyło только.

Tyrać (te-) носить, таскать; терять, тратить.

Tysiąc, род. -ąca тысяча.

U.

Ubierać się одѣваться.

Ubieżeć убѣжать, пробѣжать; обогнать; захватить.

Ubóstwo убожество, бѣдность; убогіе, бѣдные.

Ubrać отнять, убавить; убрать, одѣть.

Uchodzić уходить; сходить, годиться.

Uciecha утѣшеніе.

Ucieczka бѣгство.

Uciekać утекать; убѣгать, спасаться.

Ucieszny утѣшный, усладительный; потѣшный, забавный.

Ucisk притѣсненіе.

Uczciwy честный, почтенный, порядочный.

Uczęstować угостить.

Uczta пиръ.

Uczynić сдѣлать; w uczynieniu twojem Флор.—in factura tua, въ твоихъ дѣяніяхъ.

Udanie (ud. się) изображеніе, подражаніе, притворство.

Udatny удалой; ловкій, статный.

Udawać выдавать; изображать, представлять,—się удаваться; отправляться; обращаться.

Uderzyć ударить.

Uf, huf (нѣм. Haufen) отрядъ.

Ufność упованіе, надежда, довѣріе.

Ufrasować озаботить, огорчить.

Uj ст.=wuj avunculus, дядя по матери.

Ujeczny (wu-) двоюродный.

Ujmować отнимать; умалять, лишать.

Ujść уйти; сойти, зачесться.

Układ составленіе, расположеніе; сдѣлка, соглашеніе.

Układny складный; покладливый, -истый, любезный.

Ukoić успокоить.

Ukorzyć się смириться.

Ukrop кипятокъ.

Ukwapić się поторопиться.

Ułanin, ułan, уланъ, татарскій вельможа; уланъ—солдатъ.

Ulegać укладываться; уступать, подчиняться.

Ulżyć облегчить.

Umiejętność умѣніе, знаніе, наука.

Umiejętny умѣлый; искусный.

Umowa условіе, договоръ.

Umowny условленный; ласковый, привѣтливый.

Umysł умыселъ; образъ мыслей, духъ, душа.

Umyślnie умышленно, нарочно.

Upadły павшій, палый; низкій, презрѣнный.

Upamiętanie образумленіе, раскаяніе.

Upatrować (-yw-) высматривать; осматривать; взвѣшивать, обдумывать, присматривать, стеречь.

Upatrzyć присмотрѣть, выбрать.

Upawać упоять, опьянять.

Uph- см. uf-.

Upodobać (sobie) возлюбить, найти хорошимъ, облюбовать.

Upominać напоминать; порицать, выговаривать;—się требовать.

Upominek сувениръ, подарокъ.

Upomnienie увѣщаніе.

Upor упрямство.

Uprzedzić опередить, предупредить: uprzedziłeś Ps. XX, 4 praevenisti, предварилъ єси.

Uprzejmy искренній, откровенный.

Uprzestrzenić распространить.

Uprzykrzony докучливый, назойливый, навязчивый.

Uradzić рѣшить, постановить.

Urazić ушибить, ранить; оскорбить.

Urobić сработать, сдѣлать.

Uróda благообразіе.

Urodny плодородный.

Urodziwy благообразный, видный.

Urwać сорвать, урвать;—się зарваться, надсадиться.

Urynał (лат. urīnal) ночной горшокъ.

Urząd санъ, достоинство; обыкн. должность.

Urzecha д. б. упущеніе, пропускъ, изъянъ: срв. русс. прорѣха.

Urzędnik чиновникъ.

Urzędny служебный.

Urzędnie служебнымъ, судебнымъ порядкомъ.

Urznąć отрѣзать.

Usadzić się насѣсть.

Usarz гусаръ.

Usielny вм. usilny усильный, упорный, твердый.

Uskromić умѣрить, обуздать.

Usłać устлать, постлать (sternere); проторить, проложить.

Uść стар.=Ujść.

Usmierzać усмирять.

Uspieszyć обогнать, опередить.

Uspokojenie примиреніе, усмиреніе (pacificatio).

Ustać устать; перестать.

Ustawa=ustaw уставъ, постановленіе.

Ustawiczny, -wny постоянный.

Usterk (-yrk) спотыканіе; проступокъ; злоключеніе.

Ustroić нарядить.

Ustronny побочный; отдаленный.

Utarczka схватка, стычка.

Utłuścić засалить, смазать.

Utrata утрата, потеря, вредъ.

Utratnik моть.

Uważać обращать вниманіе; оцѣнять.

Uznanie усмотрѣніе.

Użyteczny полезный.

Używać пользоваться, наслаждаться.

V.

V- по старинной правописи равно u-.

Vacuna богиня земли у Сабинянъ, богиня сельскаго досуга; 79—какъ богиня суетности.

W.

Wabić приманивать.

Wada недостатокъ, порокъ.

Wadzić мѣшать, препятствовать; ссорить.

Waga (нѣм. Wage) вѣсъ, тяжесть; вѣсы.

Wakować быть вакантнымъ, празднымъ, незанятымъ; недоставать.

Wałach (нѣм. Wallach) меринъ.

Walczyć воевать, сражаться.

Waleczny воинственный, храбрый.

Walka война.

Walny общій, главный, генеральный.

Wapno известь.

Warga губа.

Warmia Вармія, по-нѣм. Ermeland — область Восточной Пруссіи, къ югозападу отъ Кенигсберга.

Wartki вертлявый, подвижной, проворный.

Warza варево.

Waśń ссора, раздоръ.

Wawrzynowy лавровый.

Ważny вѣскій, тяжелый; важный.

Ważyć вѣсить; колебать, шатать; уважать, почитать, цѣнить; отваживать; 113: nie waży не взвѣшиваетъ, производитъ незадумавшись, или м. б. не цѣнитъ, считаетъ ни за что.

Wątlić расслаблять.

Wątpić сомнѣваться.

Wątpliwy сомнительный.

Wątroba печень.

Wąż змѣя.

Wciąż постоянно, непрерывно.

Wdzięczny gratiosus, gratus: прелестный, милый; благосклонный, благодарный.

Wedle }
Według } соотвѣтственно, по мѣрѣ, согласно.

Wełna волна, шерсть.

Wesele веселье, радость; свадьба.

Wesoły веселый.

Wespołek вмѣстѣ.

Wesprzeć подпереть, поддержать, подкрѣпить.

Weźrzenie взоръ, взглядъ.

Wety дессертъ, заѣдки.

Węch нюхъ, обоняніе.

Wędrować (нѣм. wandern) странствовать, путешествовать, отправляться.

Wiadomość вѣдомость, знаніе; извѣстіе.

Wiara вѣра; вѣрность.

Wić прутикъ, веревка; Сат. на лѣн. муж. сошникъ?

Wiekuisty вѣчный.

Wiele много.

Wielebność величіе, великолѣпіе.

Wielebny достославный, преподобный.

Wielki великій, большой.

Wielmożność величіе, великолѣпіе; благородіе, высокородіе, превосходительство, боярство.

Wieloryb китъ.

Wiem вѣдь.

Wieprz боровъ.

Wierę право, въ самомъ дѣлѣ.

Wierutny истинный, настоящій.

Wiersz, лат. versus стихъ.

Wieść się удаваться.

Wieśniak сельскій житель (поселянинъ или помѣщикъ).

Wieża башня; тюрьма.

Więc потому, значить; вѣдь, -то,

Więcszy, -t- стар., -k- большій.

Więzienie плѣнъ, заключеніе.

Wigilia (лат. vigilia бдѣніе) канунъ.

Wiła стар. безумецъ.

Wilgotność влажность, влага.

Wina вина; недостатокъ.

Winarz виноградарь, -дѣлъ.

Winnica виноградникъ.

Wilczyca лат. lupa: волчица, развратница.

Winny 1) виновный; обязанный; 2) винный, виноградный.

Wirzch стар.=wierzch: Флор. CXXVIII, 4 вм. лат. cervix затылокъ, Пул. LXVIII, 22 вм. vertex темя.

Witać привѣтствовать.

Wizerunk, -unek изображеніе, образъ, образецъ.

Wizytować (лат. visitare) посѣщать; ревизовать.

Wkroczyć вступить, войти.

Władza владычество.

Właściwy свойственный; собственный.

Właśnie собственно; кстати.

Własny собственный; настоящій.

Włoch итальянецъ.

Włos(t)ny собственный.

Włóczęga бродяга.

Włócznia длинное копье.

Włóczyć 1) волочить 2) =bronować; — się волочиться, шататься.

Wnet тотчасъ.

Wnęk=wnuk.

Wnik проходецъ, каналецъ; сѣть, силокъ.

Wnimać Флор. XLIX, 22 (и Пул.; также индѣ въ нихъ) полагать, думать (aestimare, exist-).

Wniwecz вмѣсто niwecz.

Wob- вмѣсто ob-.

Wola воля, свобода; слобода.

Wołać звать, кричать.

Woleć предпочитать.

Wolność свобода; льгота.
Wolny свободный.
Wonny благовонный.
Wosk: -kiem Flis CCLX—восковыми свѣчами въ церковь, на цеховой алтарь; или м. б.= нѣм. Wichse ванса; ворка.
Wotum (съ лат.) голосъ, мнѣніе.
Wójt войтъ: городской старшина, сельскій староста.
Wór мѣшокъ.
Wpadać впадать; врываться, вбѣгать.
Wprawiać вправлять, вставлять; вводить; повергать; пріучать.
Wprowadzić ввести.
Wprzódy сперва.
Wrocław,-wia Бреславль.
Wrodzony: 100, ст. 7 ради стиха вм. u-.
Wróżka примѣта, знаменіе.
Wrzeszczeć верещать; пронзительно кричать.
Wrzeczy=wrzkomo.
Wrzkomo будто-бы.
Wschód восходъ: 1) лѣстница, ступени 2) обыкн. востокъ.
Wschować вскормить, воспитать.
Wściągnąć притянуть, заставить.
Wściekać się взбѣситься.
Wściekły бѣшеный, яростный.
Wszczynać начинать.
Wskórać успѣть, достичь.
Wspak наоборотъ, навыворотъ.
Wspaniały величественный; великодушный, благородный.
Wstyd стыдъ.

Wszak, -ko } однако.
Wszakże, -koż } однако.
Wszeko=wszako.
Wszelaki всяческій.
Wszelki (встарь и -li-) всякій.
Wszeteczeństwo распутство.
Wszędy во всѣ стороны; вездѣ.
Wszędzie всюду, вездѣ.
Wszeteczny дерзкій; безстыдный; развратный.
Wszystki (встарь и -ytki) весь.
Wu= u-.
Wuchrzy=Uhrzy=Węgrzy.
Wwiązać (-ię-) się вступить во владѣніе, занять.
Wy- 1)=вы- 2)=из-.
Wybaczyć простить, извинить.
Wybijać выбивать; Флор. псалт. CXXVIII, 1 (вм. лат. expugnare) воевать, нападать.
Wybojować Флор. CXXVIII, 2 (=лат. expugnare) воевать, нападать.
Wychować прокормить, просодержать, воспитать.
Wychód выходъ; отхожее мѣсто.
Wychylić się высунуться.
Wyciągać вытягивать, вытаскивать, извлекать; вымогать.
Wycisnąć вытѣснить, выжить.
Wydrzeć вырвать.
Wydwarzanie (-tw-) вычурность, аффектація.
Wydwarzać się аффектировать, фокусничать, ломаться.
Wydzieranie вымогательство.

Wydźwignąć сдвинуть, вытащить, поднять.

Wygodzić примѣнить, приспособить; -ниться, -биться; угодить.

Wykonać исполнить.

Wykonterfetować, -ekt- снять, написать, изобразить.

Wykreślić начертать, нарисовать.

Wykrzosać (-es-) вырубить, высѣчь.

Wyliczać перечислять.

Wymawiać (первонач. -ał-) произносить.

Wymowa (-oł-) произношеніе, выговоръ; краснорѣчіе.

Wymołwie извиненіе: Флор. CXL, 4 wymolwa передаетъ excusationes.

Wymówka отговорка, извиненіе.

Wymówić się отговориться, извиниться, оправдаться.

Wymuskać сгладить, вы-.

Wynicować выворотить.

Wyniszczyć уничтожить.

Wyniosłość возвышенность; высокоуміе, спесь.

Wypadek случай.

Wypaść выпасть; выскочить, броситься, напасть.

Wypowiedzieć разсказать; объявить; отказать.

Wyprawa приготовленіе, снаряженіе.

Wyprawić отправить, отослать; изложить, объяснить; выдѣлать;—się отговориться; выбраться, освободиться, отдѣлаться.

Wyrok приговоръ.

Wyrządzać исполнять; оказывать; наносить.

Wysadzić высадить; вышибить, выломать, взорвать.

Wyście выходъ, исходъ.

Wyskoczyć выскочить; пуститься въ плясъ.

Wyspa островъ.

Występek проступокъ, преступленіе.

Wyszczya=wyścia.

Wytchnąć передохнуть.

Wytknąć высунуть, выставить.

Wytłoczyć вытѣснить, вытискать, выдавить.

Wytrwać выдержать, вытерпѣть.

Wyważyć поднять, вырвать.

Wywolić освободить.

Wywracać разрушать.

Wywrzeć выпустить.

Wyznawać признавать; исповѣдывать.

Wyzionąć выдохнуть, испустить; извергнуть, изрыгнуть.

Wyżeł выжлецъ, ищейка.

Wzajem взаймы; взаимно, другъ съ другомъ; вмѣстѣ съ тѣмъ.

Wzbić się подняться, взлетѣть.

Wzbraniać воспрещать, мѣшать; -się отказываться, уклоняться.

Wzdraźnić Флор. CV, 8, какъ глосса къ pobudzić: irritare раздражить.

Wzdrygać вздрагивать; чувствовать отвращеніе, не рѣшаться.

Wzdy стар.=wżdy.

Wzgarda презрѣніе.

Wzgardzać презирать, пренебрегать.

Wziąć, -ść взять; получить; 72— быть удареннымъ.

Wziątek взятое; доходъ, прибыль; взятка.

Wzmianka упоминаніе.

Wzór 1) образецъ; узоръ; изображеніе, 2) вспашка, распашка.

Wżdy все-таки.

X см. Ks.

Z.

Z 1)=изъ 2)=съ.

Za, zaż развѣ.

Zabawa забава; задержка, замедленіе, затрудненіе.

Zabawiać забавлять, занимать; задерживать, замедлять.

Zabić убить.

Zabiegać предупреждать.

Zachować сохранить, сберечь;— się повести себя; услужить.

Zachowanie поведеніе; значеніе, кредитъ, популярность.

Zaciążny завербованный; наемный.

Zacny почтенный; благородный, знатный; цѣнный.

Zaczém зачѣмъ; для чего; почему.

Zadoić перекормить, закормить.

Zagon полоса, поле; наѣздъ, набѣгъ; полчище.

Zagroda изгородь; Соф., III Ц., XXI, 2: садъ=чеш. zahrada (чехизмъ?).

Zagrześć зарыть, закопать; запустить, вонзить.

Zakląć проклясть.

Zakonnik монахъ.

Zakręt закривленіе, изгибъ; оборотъ, кругъ.

Załączać прикладывать, присовокуплять.

Zaloty ухаживаніе.

Zamach размахъ; покушеніе.

Zamącać (zamφczayφczee: м. б.=zamączajęce, -mę-) Флор. CV, 12 tribulari безпокоить, тѣснить.

Zamęt смятеніе.

Zamięszanie смѣшеніе; замѣшательство, безпорядокъ.

Zamknienie заключеніе, закрытіе, окончаніе.

Zamowa заказъ; споръ, ссора.

Zamożysty достаточный, зажиточный.

Zamykać заключать, содержать.

Zanadra= -rze пазуха.

Zaniechać оставить, бросить.

Zaniedbać пренебречь, забросить.

Zapalać się загораться; краснѣть.

Zapalczywość запальчивость, раздраженіе.

Zapamiętać запамятовать, забыть.

Zapasy: chodzić zapasy бороться.

Zapęd порывъ, стремленіе.

Zapędzić się разбѣжаться; погнаться; увлечься.

Zapłonąć покраснѣть, вспыхнуть.

Zapodzieć się запропаститься.

Zapomniały забывшійся, дерзкій.

Zapomnieć забыть.

Zaprawiać упражнять, подготовлять.

Zaprzeć się запереться, от-; отречься.

Zaraz сейчасъ, тотчасъ.

Zarąb, -ębu или zaręba, -by зарубка, засѣчка; засѣка, оплотъ.

Zarębować зарубать, дѣлать зарубки; ставить на счетъ.

Zaręczyny=народ. заручины: обрученіе, сговоръ, помолвка.

Zaś=zasię.

Zasadzić się засѣсть; устоять, на-, упереться.

Zasię назадъ, опять.

Zasłona занавѣска, покровъ.

Zasmakować прійтись по вкусу.

Zasmucać печалить, огорчать.

Zastawić заставить, задвинуть; отдать въ залогъ, заложить.

Zastęp отрядъ.

Zatamować «заплотинять» — сдержать, остановить.

Zatém= -tym.

Zatrzymać задержать, у-.

Zatym затѣмъ; наконецъ; поэтому, итакъ.

Zawadzać задѣвать; мѣшать;— się примѣшиваться, попадаться.

Zawadzić задѣть, зацѣпить; помѣшать, повредить.

Zawczasu заранѣе, заблаговременно.

Zawdy стар.= -wżdy всегда.

Zawiesić повѣсить.

Zawiesisty висячій.

Zawiły сплетенный, спутанный.

Zawity крайній, необходимый.

Zawołać позвать, призвать.

Zawód быстрый бѣгъ; стремленіе.

Zawój повязка, чалма.

Zawrzeć (=нѣм. schlieszen, лат. concludere) запереть; заключить, закончить.

Zawściągać привлекать, притаскивать; обуздывать, укрощать.

Zawsze всегда.

Zawziętość упорная вражда, злоба.

Zawżdy всегда.

Zazdrość зависть; недоброжелательство; ревность.

Zażywać употреблять, пользоваться, наслаждаться.

Zażżono Флор. CXI, 2 =лат. incensum ладонъ, ѳиміамъ.

Zbazan : Zb, по старинному вм. z B —изъ Базана (Васана).
Zbestwieć озвѣрѣть, одичать.
Zbić сбить, сдавить; разбить, побѣдить; избить, перебить.
Zbierana drużyna собраное, сборное общество.
Zbiór сборъ, собраніе; сборъ, стяжаніе.
Zbłaźnić одурачить.
Zboże хлѣбъ (лат. frumentum).
Zbożny благочестивый.
Zbójca разбойникъ, убійца.
Zbracić się побрататься.
Zbraniać=wz-.
Zbrodnia (-dzień) преступленіе.
Zbrodzień (-dnia = предыд.?) преступникъ.
Zbroja оружіе, вооруженіе, доспѣхи (arma).
Zbytni излишній.
Zbywać терять; откладывать; отсылать, прогонять; лишать.
Zdać сдать; Соф., Тов. VII, 15: соединить; — się показаться, представиться; вздуматься.
Zdanie мнѣніе.
Zdarzać одарять, давать успѣхъ, благословлять.
Zdatny годный, пригодный.
Zdjąć см. zj-.
Zdobić украшать.
Zdobywać się сбираться съ силами, напрягаться, силиться; раздобываться, доставать.
Zdrada предательство, измѣна.
Zdradliwy предательскій, измѣнническій, невѣрный, ненадежный.
Zdradzić (срв. rada и нѣм. verrathen) измѣнить, предать.
Zdradźca измѣнникъ, предатель.
Zdrój источникъ.
Zdrucić=zdrz- =zrz- сбросить, свергнуть.
Zdumieć удивиться, быть пораженнымъ.
Zdun гончаръ.
Zdybać подкараулить, застать.
Zdzierstwo обирательство, грабежъ.
Ze 1)=изо 2)=со.
Zegar (нѣм. Seiger) часы.
Zegzić укусить, уязвить; привести въ бѣшенство.
Zelżyć опозорить.
Zelżywość позоръ, посрамленіе.
Zemdleć обмереть, ослабѣть.
Zeście=zej- сходъ, сошествіе.
Zeszyt тетрадь, выпускъ.
Zetnę см. ściąć.
Zetrzeć стереть; сокрушить.
Zgiełk шумъ.
Zgłoba злоба, злость.
Zgoda согласіе.
Zgodzić согласовать, помирить.
Zgoła вполнѣ, совершенно, рѣшительно, именно.
Zgon конецъ, смерть.
Zgoniny, род. -nin сметенныя остатки соломы и колосьевъ, осѣвки.
Zgraja толпа, куча.
Zgromadzać собирать.

Zgrzybiały хилый.
Zgrzytać скрежетать.
Zguba погибель, истребленіе.
Zgubić погубить, истребить; потерять.
Zhołdować покорить, подчинить.
Ziarno зерно.
Ziemianin помѣщикъ, дворянинъ.
Ziemstwo уѣздный судъ; уѣздное дворянское собраніе.
Zimny холодный.
Ziścić осуществить.
Zjawić annuntiare — объявить, возвѣстить.
Zjąć снять; взять; схватить, поймать; тронуть, растрогать.
Zjednać соединить; согласовать; устроить; пріобрѣсти.
Zjednoczyć się соединиться.
Złączyć соединить.
Złechmanić пролодырничать, прогулять.
Złodziej воръ.
Złorzeczyć (лат. maledicere) хулить, бранить.
Złotogłów парча.
Zły злой, дурной; дурной, плохой; 71, 256 при zła подразумѣвается rzecz.
Złza стар.=słza=łza слеза.
Zmarszczka морщина.
Zmaza пятно, грязь; позоръ.
Zmiennik измѣнникъ, отступникъ.
Zmieszkać замедлить; пробыть.
Zmięszać= -ie- смѣшать.
Zmindak=zmiennik.
Zmowa условіе, уговоръ.
Zmrużyć зажмурить.
Zmylić спутать, сбить, ввести въ ошибку; ошибиться.
Zmysł чувство.
Zmyślny чувственный; догадливый, ловкій.
Znaczny обозначенный; явный, замѣтный; извѣстный; значительный.
Znaczyć значить; мѣтить, обозначать; показывать; замѣчать.
Znajdować się находиться, встрѣчаться.
Znaleść найти.
Znędzić обездолить.
Znieść снести; срыть; разбить, истребить;—się снестись, посовѣтоваться; соединиться, войти въ соглашеніе.
Znikomy скоропроходящій, бренный.
Zniszczyć уничтожить.
Znój зной, жара; обыкн. потъ.
Zostawać оставаться.
Zpiąć застегнуть.
Zpróchniały трухлый, дряблый, гнилой, червоточный.
Zrazić сбить, столкнуть, свергнуть.
Źródło, źrz- источникъ.
Zrządzenie устроеніе.
Zrzucić сбросить.
Zsiadły осѣвшій, осѣвшійся, створожившійся.
Zuchwały дерзкій.

Zupełny полный, совершенный.

Zwabić сманить, прельстить, привлечь.

Zwada ссора.

Zwadzić się поссориться.

Zwalać валить, опрокидывать; zwala śmiech w nich Флор. II, 4 передаетъ лат. subsannabit eos будетъ издѣваться.

Zwalczyć побѣдить, одолѣть.

Zwątlić обезсилить, разшатать.

Zwatpić усумниться; отчаяться.

Związek и -zka связь, связка; союзъ.

Zwiedzić посѣтить, обозрѣть.

Zwierciadło зеркало.

Zwierzchni = -ny верхній; верховный.

Zwierzchność главенство, начальство.

Zwierzę звѣрь.

Zwięk стар.=dzwięk звукъ.

Zwirz стар.=zwierz соб. звѣри.

Zwłaszcza особенно.

Zwłoka проволо́чка, медлительность; -ki останки.

Zwodnik соблазнитель.

Zwodzić соблазнять.

Zwolić избрать.

Zwon стар.=dzwon.

Zwyciężca побѣдитель.

Zwykły привычный.

Zyskać пріобрѣсти, выиграть.

Ż.

Żaba лягушка.

Żaden, -dny никакой, ни одинъ.

Żagiel (нѣм. Segel) парусъ.

Żagiew ж. трутъ (огнивный, зажигальный).

Żak дьяконъ; обыкн. школьникъ, ученикъ.

Żakowstwo дьяконство, священство, клиръ; — употреблено (Пул. пс. LXVIII, 14) по недоразумѣнію: clerus (inter medios cleros) переведено клиръ вмѣсто жребій.

Żałobny траурный.

Żałować жалѣть.

Żałterz стар. = psałterz псалтырь.

Żar жаръ, пылъ.

Żart шутка.

Żartki проворный.

Żartować шутить.

Żarzewie жаръ, горячіе угольям.

Żądać желать; требовать, просить.

Żądza желаніе.

Że союзъ что.

Żebrać нищенствовать, просить милостыни; неотступно просить.

Żebrak нищій.

Żeglarz (нѣм. Segler) пловецъ, корабельщикъ.

Żegnać (нѣм. segnen, изъ лат. signare) благословлять;—kogo равно также—się z kim;—się креститься, полагать на себя крестное знаменіе; прощаться.

Żmindak см. zm-.

Żniwo жатва.

Żołądny желудовый; жлудовый, трефовый.
Żołnierz (нѣм. Söldner) солдатъ, воинъ.
Żuława низменность, низовье.
Żuławianin низовецъ, понизовецъ.
Życzliwy доброжелательный.
Życzyć желать, особенно доброжелательствовать.
Żyr (żer) желуди, кормъ.
Żyś жидокъ.
Żyto стар. хлѣбъ; рожь.
Żywić живить, т. е. 1) кормить, питать, 2) оставлять въ живыхъ, миловать.
Żywność пропитаніе.
Żywy: со żywo все живое, все.
Żyzny плодородный, хлѣбородный.

ПОПРАВКИ.

Стр. 7, стрк. 11 сн. Вм. czsóź читай -ż.

Стр. 13, строфа 7. Частица ż опущена по Пиляту, изъ-за созвучности двустишій.

Стр. 16, ст. 66. Читай królestwie. (W передъ st— и передъ sk— не произносится).

—, ст. 67. Скобки излишни, т. к. bierzę въ старопольскомъ встрѣчается. Конечно это новотворка къ другимъ лицамъ.

Стр. 18, стрк. 8 сн. Въ началѣ строки выпало i.

Стр. 25, стрк. 6. По-старинному все порядковыя: tysiącznego pięćsetnego czt. dziew.

Стр. 34, ст. 688. Вм. życzliwe нужно -wie.

Стр. 39, стрк. 7. Въ концѣ строки выпала «,».

Стр. 47. Стишокъ «Z Anakreonta» — псевдоанакреонтовскій; дѣйствительный авторъ—Македоній Консулъ (Μακεδόνιος Ὕπατος). Греческая Антологія Брункка-Якобса, т. IV, стр. 85.

Стр. 66, стрк. 10 и 11. Въ изданіи оба раза bakalarz, съ l, но д. б. все-таки нуженъ ł.

Стр. 69—71. Принадлежность первыхъ 15 строфъ «Судовщика» (и еще 8 строфъ, мною не возспроизводимыхъ) Кленовичу весьма сомнительна: по сообщенію Неринга, въ 1-мъ изданіи (Краков-

скомъ 1595 года) ихъ не было, и онѣ прибавлены лишь во 2-мъ, посмертномъ—Варшава (?) 1643.

Стр. 70, строф. XIV. Послѣ wdzięczny слѣдуетъ поставить запятую или двоеточіе, а «—» въ концѣ строки надо уничтожить.

Стр. 71, стрк. 4. Лучше odepch-, какъ было въ 1-мъ изданіи.

Стр. 72, стрк. 4. Вмѣсто ty нужно tu.

— строф. LII. Вмѣсто w lęgu слѣдуетъ читать w łęgu.

Стр. 84. «Reguła» Верещинскаго представляетъ въ значительной части безсовѣстный плагьятъ изъ Реева «Żywot człowieka poczciwego»: помѣщенный въ этихъ выпискахъ отрывокъ принадлежитъ больше Рею, чѣмъ Верещинскому. См. у Пташицкаго, «Mikołaj Rej z Nagłowic i Ks(iądz) Józef Wereszczyński. Wilno 1880». (Оттискъ изъ сборника Upominek Wileński).

Стр. 99, стрк. 10 сн. Rozbroje—опечатка Туровскаго вм.-boje.

Стр. 106, стрк. 8 сн. Pala едва ли что иное, какъ опечатка Туровскаго вм. -ła; хотя и существуетъ palać топить и zapalać się загораться.

Стр. 123. Выдержки изъ Мясковскаго заимствованы у Туровскаго: Zbiór rytmów Kaspra Miaskowskiego. Biblioteka Polska. Serya na rok 1861. Zeszyt 31—34.

Стр. 138. I-ая сатира IV-ой книги Опалинскаго есть подражаніе, мѣстами почти переводъ, VIII-ой Ювеналовой.

Стр. 142, стрк. 1. Вм. zacniejsze go читай въ одно слово zacniejszego.

Стр. 149, ст. 54. У Бобровича paluszek, съ твердымъ ł, но это едва ли что иное, какъ опечатка. (Допускать *возможность* фонемы pał- меня побуждаетъ русскій прикладокъ б е з п а л ы й).

ОГЛАВЛЕНІЕ.





